

Тем, что эта книга дошла до Вас, мы обязаны в первую очередь библиотекарям, которые долгие годы бережно хранили её. Сотрудники Google оцифровали её в рамках проекта, цель которого – сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Эта книга находится в общественном достоянии. В общих чертах, юридически, книга передаётся в общественное достояние, когда истекает срок действия имущественных авторских прав на неё, а также если правообладатель сам передал её в общественное достояние или не заявил на неё авторских прав. Такие книги – это ключ к прошлому, к сокровищам нашей истории и культуры, и к знаниям, которые зачастую нигде больше не найдёшь.

В этой цифровой копии мы оставили без изменений все рукописные пометки, которые были в оригинальном издании. Пускай они будут напоминанием о всех тех руках, через которые прошла эта книга – автора, издателя, библиотекаря и предыдущих читателей – чтобы наконец попасть в Ваши.

Правила пользования

Мы гордимся нашим сотрудничеством с библиотеками, в рамках которого мы оцифровываем книги в общественном достоянии и делаем их доступными для всех. Эти книги принадлежат всему человечеству, а мы – лишь их хранители. Тем не менее, оцифровка книг и поддержка этого проекта стоят немало, и поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые меры, чтобы предотвратить коммерческое использование этих книг. Одна из них – это технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас:

- **Не использовать файлы в коммерческих целях.** Мы разработали программу Поиска по книгам Google для всех пользователей, поэтому, пожалуйста, используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- **Не отправлять автоматические запросы.** Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого рода. Если Вам требуется доступ к большим объёмам текстов для исследований в области машинного перевода, оптического распознавания текста, или в других похожих целях, свяжитесь с нами. Для этих целей мы настоятельно рекомендуем использовать исключительно материалы в общественном достоянии.
- **Не удалять логотипы и другие атрибуты Google из файлов.** Изображения в каждом файле помечены логотипами Google для того, чтобы рассказать читателям о нашем проекте и помочь им найти дополнительные материалы. Не удаляйте их.
- **Соблюдать законы Вашей и других стран.** В конечном итоге, именно Вы несёте полную ответственность за Ваши действия – поэтому, пожалуйста, убедитесь, что Вы не нарушаете соответствующие законы Вашей или других стран. Имейте в виду, что даже если книга более не находится под защитой авторских прав в США, то это ещё совсем не значит, что её можно распространять в других странах. К сожалению, законодательство в сфере интеллектуальной собственности очень разнообразно, и не существует универсального способа определить, как разрешено использовать книгу в конкретной стране. Не рассчитывайте на то, что если книга появилась в поиске по книгам Google, то её можно использовать где и как угодно. Наказание за нарушение авторских прав может оказаться очень серьёзным.

О программе

Наша миссия – организовать информацию во всём мире и сделать её доступной и полезной для всех. Поиск по книгам Google помогает пользователям найти книги со всего света, а авторам и издателям – новых читателей. Чтобы произвести поиск по этой книге в полнотекстовом режиме, откройте страницу <http://books.google.com>.

Pershii rusko-amerykanskii
kalendar'

Nestor Dmytriv

ПЕРШІЙ
Руско-Американскій
КАЛЕНДАРЬ

КОШТОМЪ ТОВА „СОЮЗЪ“

Впорядивъ НЕСТОРЪ ДМИТРОВЪ.

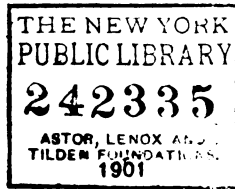

Mt. Carmel, Pa. 1897.

Спол. Державы пѣвн. Америки.

Зъ друкарнѣ „Свободы.“

☞ Чистый доходъ назначенъ на желѣзный фондъ

„Союза.“ ☞

ХОУ ВАН
СЛУЖ
УРАСЛ

Тарасъ Шевченко.

**THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATION**

КОРОТКЕ СЛОВЦЕ.

Отъ вамъ и „Календарь“ Братя Русины-Американцѣ.

Перша се обширнѣйша книжка, яку Американскій Русины до теперь выдалп, тай першій се Календарь по руски выданный въ Америцѣ. А выдавъ сю книжку своими фондами нашъ „Союзъ“, за що тому товариству належить ся повне признане.

О скільки я вывязавъ ся зъ порученого менѣ обовязку — не моя рѣчь судити. Я сповнивъ свой обовязокъ такъ, якъ найлѣпше хотѣвъ и умѣвъ. Найлѣпшою нагородою за мою працю буде се, если та спора книжка буде находити ся въ хатѣ каждого письменного Русина-Американця, бо тымъ способомъ дасть ся способность и заохоту людямъ до дальшой користной працѣ на нивѣ руско-американской.

Най Богъ помагае!

Въ Mt. Carmel, Pa. 1. новембра 1896.

О. Несторъ Дмитровъ.

George Washington

ур. 22. фебр. 1752, ум. 14. дец. 1799.

Abraham Lincoln

ур. 12. феб. 1809, ум. 15. апр. 1865.

Ulysses Simpson Grant

ур. 27. янр. 1822, ум. 23. юлія 1885.

George Washington найбільшій патріотъ американскій, першій президентъ, освободитель Американцѣвъ зъ пòдъ ярма Англійского, родивъ ся 22-го лютого 1732. Книжокъ не любивъ, але за те обдареный незвычайпою силою, бувъ въ атлетичныхъ штукахъ першимъ. Вступивши на тогды еще до вòйска англійского, вòдзначавъ ся особлившими здòбностями вòйсковыми. Прійшовши до переконаня, що Американцямъ не бути

підъ ярмомъ англійскимъ, ставъ на чолѣ патріотівъ американскихъ и выборовъ ту славу свободу, якою нынѣ хоснують ся народы въ Америцѣ, Великій сей чоловікъ померъ 14. грудня 1799. Вдячній Американцѣ назвали столицю именемъ своего патріота и позакладали безъ числа институцій добродѣйныхъ въ память Вашингтона.

Abraham Lincoln, 16. зъ ряду президентъ въ Спол. Державахъ, ур. 12. лютого 1809, померъ 15. апрѣля 1865. На крѣслѣ президента засѣвъ 4. марця 1861 и провадивъ дуже рсзумно sprawy державній. Уважають его оцѣкуномъ шкільництва амер., бо справдѣ вѣнь богато заслугъ на тѣмъ поли положивъ. Есть се одна зъ найсимпатичнѣйшихъ личностей по Вашингтонѣ.

Ulysses, Simpson Grant, 18. зъ ряду президентъ Спол. Державъ ур. 27. апрѣля 1822. Въ р. 1868 бувъ выбраний президентомъ. За часѣвъ его ряду була адміністрація краєва дуже добра, а особливо въ реформахъ и улучшеняхъ войсковыхъ вѣдзначивъ ся.

Теперѣшній президентъ Grover Cleveland уступить 4. марця 1897 мѣсеце другому президентови.

Святочні днѣ въ Спол. Державахъ пѣвн. Америки.

Кожда недѣля въ роцѣ.

1. януарія Новый рѣкъ (New Year).

Дня 22. фебруара, Washingtons birth day, велике свято въ Америцѣ, бо день, въ котрѣмъ уродивъ ся найбільшій патріотъ, George Washington.

Въ декотрыхъ Станахъ святкують Великодну Пятницю.

Memorial Day (Памятный день) 30 of May. Дѣвъ въ котрѣмъ въ мѣстахъ и бѣльшихъ селахъ въ пѣвнѣч

VI

ныхъ Станахъ йдутъ процесіи на кладбища, де украшають могилы жовнѣровъ.

Independence Day 4. юлія (4. of July). Деклярація независимости, выголошена 4. юлія 1776. Тринайцять кольтоній, котрї повстали були противъ Англіи оголошили ту деклярацію. Дня 7. юнія 1776 поставивъ на конгресѣ Ryshard Henryk внесене, що Сполученї Станы повиннї бути независимї вѣдъ Англіи. Деклярацію написавъ Thomas Jefferson, котру торжественно вѣдчитано 4. юлія и на ту памятку всѣ Станы обходять дуже величаво той день.

Labor Day (First Saturday of September). Вь першу суботу вь септембрѣ обходять се свято вь Станахъ Pennsylvania и New York.

Election Day — Выборы президента вѣдбувають ся що 4 роки вь мѣсяцю новембри.

„Thanksgiving Day“, день подяки, обходить ся вь послѣднїй понедѣлокъ вь падолистѣ. Давнѣйше святковано на памятку, що Богъ давъ опровадити щасливо жнїва, вѣдтакъ по вѣйнѣ цивильной 1863 р. обходять сей день, яко подяку за побѣду.

25. децембра Christmas — Рѣздванї свята.

Календарь астрономический.

ЗАГАЛЬНЫЙ ОБРАЗЪ РОКУ 1897.

Пануючою планетою вь 1897 р. естъ Марсь. — Псмѣжъ планетами вызначае ся Марсь особенно своимъ огнисто-червонымъ свѣтломъ и змѣнною величиною. **Є** вѣнъ три разы меншїй нѣжъ земля, кѣнчитъ свѣй обѣгъ около сонця вь 1 роцѣ 322 дняхъ, и вѣддаленнїй вѣдъ сонця 1½ разы дальше чимъ земля.

VII

Лѣта, въ которыхъ пануе Марсъ, бываютъ бѣльше сухій якъ вохкй, бо хоть часами перенадуе дощъ, однако переважае въ роцѣ посуха. — Весна буває звычайно суха, остра и студена зъ частыми приморозками. — Лѣто дуже горяче, такъ що потоки и жерела высыхають: навѣть ночи суть дуже теплй. — Осѣнь такожь бѣльше суха чимъ вохка, а хоть вже въ жовтнн часто мерзне, то листопадъ буває по бѣльшой части теплй. — Зима досыть студена и переважно суха, але нестала.

АСТРОНОМІЧНІЙ ПОРЫ РОКУ 1897.

Початокъ весны 20. марта о 9. год. рано; сонце встунае въ знакъ „барапа“.

Початокъ лѣта 21. червня о 5. год. рано; сонце встунае въ знакъ „рака“.

Початокъ осени 22. вересня о 8. год. по пол.; сонце встунае въ знакъ „ваги“.

Початокъ зимы 21. грудня о 2. год. по пол.; сонце встунае въ знакъ „козорога“.

ЗАТЪМЪНЯ ВЪ РОЦѢ 1897.

Въ роцѣ 1897 будутъ два затъмѣня сонця, оба обручквой, оба въ Европѣ невиднй:

1) Д. 1. (н. ст.) лютого. Починае ся о 6. год. 53. м., кѣнчить ся о 12. год. 28. м.; видне въ полудневой сторонѣ Великого океана, въ Мексику, Фльоридѣ, середной и полудневой Америкѣ.

2) Д. 29. липня. Починае ся о 2. год. 32. м., кѣнчить ся о 8. г. 20. м.; видне въ заходной части Великого океана, въ Канадѣ, въ американскихъ Сполуч. Державахъ, на Атлантицкомъ океанѣ и на заходныхъ берегахъ Африки.

VIII

Календарь церковный.

Мясницъ 7 недѣль и 5 днѣвъ. — Тріодъ починаеь 2 (14) лютого. — Недѣля мясопустна 16 (28) лютого. — Недѣля сыропустна 23 лютого (7 марта). — Великдень 13 (25) цвѣтня. — Переполовлене 7 (19) мая. — Вознесеніе 22 мая (3 червня). — Зелені Свѣта 1 (13) червня. — Недѣля Всѣхъ Святыхъ 8 (20) червня. — Петрѡвка 2 недѣль и 6 днѣвъ.

П О С Т Ы.

1. Въ навечеріе Богоявленія 5 (17) сѣчня.
2. Пѡстъ великій вѡдъ понедѣлка по недѣли сырнѡй, 24. лютого (8. марта) до Великодня.
3. Пѡстъ передъ св. Петромъ и Павломъ (Петрѡвка) вѡдъ понедѣлка по недѣли Всѣхъ Святыхъ 9. (21. червня) до св. Петра.
4. Пѡстъ передъ Успеніемъ Пресв. Дѣвы Маріи (Спасѡвка) вѡдъ 1. (13.) серпня до Успенія (сего року включно).
5. Пѡстъ въ день Усѣченя честной Головы Іоана Крестителя 29. серпня (10. вересня).
6. Пѡстъ въ день Воздвиженя честного Креста 14. (26) вересня.
7. Пѡстъ передъ Рѡздомъ Христовымъ (Пилпѡвка) вѡдъ 15. (27) падолиста до Рѡзда.
8. Пѡстъ каждой середы и пятницѣ крѡмъ „загальницѣ“.
9. Въ сырнѡй тыждень вѡльно ѣсти у всѣ днѣ лишь зъ набѣломъ.

ЗАГАЛЬНИЦѢ (ТЫЖДНѢ ВѡЛЬНІИ ВѡДѢ ПОСТУ).

1. Вѡдъ Рѡзда Христоваго до навечерія Богоявленя.

IX

2. Межи недѣлямъ мытаревою а блудного сына т. е. вѣдъ 2. (14) до 9. (21) лютого.

3. Вѣдъ Великодня до недѣлѣ Томинои (проводной).

4. Вѣдъ Зеленыхъ Святъ до недѣлѣ Всѣхъ Святыхъ.

**ДНѢ, ВЪ КОТРИ СВ. ЦЕРКОВЬ ЗАБОРОНЯЕ ВѢД-
ПРАВЛЯТИ ВЕСѢЛЯ И ЗАБАВЫ ЗЪ МУЗИКОЮ.**

1. Всѣ среды и пятницѣ, кромѣ загальницѣ.

2. Вѣдъ початку посту передъ Рѣздвомъ Христо-
вымъ ажъ до Богоявленія.

3. Вѣдъ понедѣлка сырного тыждня черезъ великій
пѣстъ, страстный и свѣтлый тыждень ажъ до недѣлѣ
Томинои.

4. Вѣ постѣ передъ св. АА. Петромъ и Павломъ.

5. Вѣ двотыждневѣ постѣ передъ Успеніемъ
Пресв. Богородицѣ.

6. Вѣ день Усѣченя честной Главы св. Іоана Кре-
стителя.

7. Вѣ день Воздвиженія честного Креста.

ПАМЯТНІЙ ДНѢ РУСКОГО НАРОДУ.

1. День 3. (15) мая память освобожденя вѣдъ пан-
щины.

2. День 1. (13) серпя память крещеня Руси.

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 С.	Обрѣз Госп. и Василія В.	13	Илярія
2 Ч.	Сильвестра папы	14	Фелікса
3 П.	Малахія пр., Гордія	15	Мавра оп.
4 С.	Соборъ 70 апост. } <i>Загаль.</i>	16	Марцеля
5 Н.	Передъ Просв. † Навеч. Б.	17	Н. 2. по 3. Кор.
6 П.	Богоявленіе Господне	18	Приски ☉
7 В.	† Соборъ св. Іоана Предт.	19	Фердинанда
8 С.	Георгія, Емилиана исп.	20	Фабіяна
9 Ч.	Полиевкта муч., Евстратія	21	Агнішки
10 П.	Григорія ниссійск.	22	Вінцента
11 С.	† Теодозія Великого	23	Маріи обруч.
12 Н.	По Просвѣщенію	24	Н. 3. по 3. Кор.
13 П.	Ермила, Стратоника ☾	25	Навер. Павла
14 В.	Св. Отцѣвъ убит. въ Синаи	26	Полікарпа
15 С.	Павла тив. и Іоана куш.	27	Івана Хрпз.
16 Ч.	† Покл. оков. св. Петра	28	Кароля Вел.
17 П.	† Антонія Великого	29	Франца Сал.
18 С.	† Атанасія и Кирила	30	Мартины
19 Н.	31. по Сочествію	31	Н. 4 по 3 Кор.
20 П.	Евтимія, Евсевія ☽	1	ЛЮТЫЙ. Игн.
21 В.	Максима исп., Евгенія	2	Марія Громн.
22 С.	Тимотея, Атанасія	3	Блажея
23 Ч.	Климентя муч.	4	Вероніки
24 П.	Ксеніи Преподобнои	5	Агаты
25 С.	† Григорія Богослова	6	Дороты
26 Н.	32. по Сочествію	7	Н. 5. по 3 Кор.
27 П.	† Пер. мощ. Іоана Злат.	8	Іоана зъ Мал.
28 В.	Ефрема преп. ☾	9	Анолонін
29 С.	Игнатія богонос., Романа	10	(холястики)
30 Ч.	Трехъ Святителѣвъ	11	Люція
31 П.	Кира и Іоана безеребр.	12	Евлядіи

Дата	Предметъ	Прихѣдъ	Розхѣдъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 С.	Трифона муч.	13	Катерины
2 Н.	Мытарева. Стрѣт. Госп.	14	Н. Старозал.
3 П.	Симеона и Анны	15	Фавстина
4 В.	Исидора	16	Юліяны
5 С.	Агафіи муч. ☉	17	Констанціи
6 Ч.	Вукола пр.	18	Флявіяна
7 П.	Партенія, Луки	19	Конрада
8 С.	Теодора стр.	20	Никифора
} Загальниця			
9 Н.	Блуднаго сына	21	Н. Передзал.
10 П.	Харалампія, Порфірія	22	Петра Ст.
11 В.	Власія муч., Теодоры	23	Романы
12 С.	Мелетія антїох. ☾	24	Матея
13 Ч.	Мартиніяна, Зои, Фотини	25	Анастасіи
14 П.	Авкентія, Кирила	26	Віктора
15 С.	Онисима, (Задушна суб.)	27	Леандра
16 Н.	Мясопустна, Памфила	28	Н. Запустна
17 П.	Теодора, Маріямны	1	МАРТЪ. Альб.
18 В.	Льва папы римс.	2	Симпліція
19 С.	Архипа, Максима ☉	3	† Попелець
20 Ч.	Льва еписк., Агатона	4	Казимира
21 П.	Тимотея, Евстатія	5	Фридриха
22 С.	Муч. евгенійск., Атанасія	6	Толеты
23 Н.	Сыропустна, Поликарпа	7	Н. 1. Вступна
24 П.	† Обр. гл. Іоана Кр. (П. п.)	8	Квана божого
25 В.	Тарасія еписк.	9	Францішки
26 С.	Порфірія, Севастіяна	10	40 Мученик.
27 Ч.	Прокопія преп. ☾	11	Анелъ и К.
28 П.	Василія исп., Марины	12	Григорія Вел.

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 С.	Евдокіи преп.	13	Кривины
2 Н.	1 посту Теодота	14	Н. 2. Суха
3 П.	Евтропія, Клесника	15	Льонгіна
4 В.	Генасима, Павла, Юліяны	16	Любіна
5 С.	Конона муч.	17	Гертруды
6 Ч.	42 муч. въ Аморіи ☹	18	Едварда
7 П.	Василія, Ефрема, Евгенія	19	Іосифа Обр.
8 С.	Теофилакта преп.	20	Іоахима
9 Н.	2. посту. † 40 мучениковъ	21	Н. 3. Глуха
10 П.	Кондрата, Кириана	22	Октавіана
11 В.	Софронія патріярха	23	Отгона
12 С.	Теофана, Григорія Дв.	24	Гавріила
13 Ч.	Перен. моц. Никифора ☺	25	Благовѣщене
14 П.	Венедикта, Александра	26	Емануила
15 С.	Агафія муч.	27	Руперта
16 Н.	3. крестопоклонна	28	Н. 4. Средп
17 П.	† Алексѣя чоловѣка бож.	29	Кирила діяк.
18 В.	Кирила ерус., Кливдіи	30	Квірина
19 С.	Хризанта, Даріи (середон.)	31	Бальбіны
20 Ч.	Отцѣвъ убит. въ об. Савы	1	ЦВѢТЕНЬ. Гуг.
21 П.	Якова испов. ☹	2	Франца зъ П.
22 С.	Василія муч., Исаакія	3	Рихарда
23 Н.	4. посту. Никона муч.	4	Н. Чорна
24 П.	Захаріи, Якова, Артемона	5	Вінкента
25 В.	Благовѣщене Пресв. Бг.	6	Келестина
26 С.	Соборъ Гавр. (Поклоны)	7	Германа
27 Ч.	Матроны муч.	8	Діонизія
28 П.	Иларіона, Стефана	9	Маріи Клеоф.
29 С.	Марка пр., Кирила ☺	10	Езекіила
30 Н.	5. посту. Іоана лѣств.	11	Н. 6 Цвѣтна
31 П.	Ипатія еп., Аполонія	12	Юлія

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

- 1 В. Маріи египетской
- 2 С. Тита преп.
- 3 Ч. Никиты исп., Теодосія
- 4 П. Иосифа преп., Плятона
- 5 С. Теодула, Агатопода ☉
- 6 Н. **6. Цвѣтна.** Евтихія
- 7 П. Георгія еп., Серапіона
- 8 В. Иридїона, Келестина
- 9 С. Евсихія муч.
- 10 Ч. Страстный, Терентія
- 11 П. **Велика пятница** ☾
- 12 С. Василия еп., Атанасія
- 13 Н. **Воскресеніе Христове** } }
- 14 П. **Свѣтлый Понедѣлокъ** } }
- 15 В. **Свѣтлый Второкъ** } }
- 16 С. Агафіи, Ирины
- 17 Ч. Симеона преп.
- 18 П. Іоана пр., Космы
- 19 С. Іоана старопечерн. ☿
- 20 Н. **2. Тонїна.** Теодора преп.
- 21 П. Януарія, Прокла
- 22 В. Теодора еп., Натанаила
- 23 С. † Георгія вм., Александры
- 24 Ч. Савы муч.
- 25 П. Марка еванг.
- 26 С. Василя муч.
- 27 Н. **3. Мирносиць.** Симеона)
- 28 П. Ясона, Максима
- 29 В. 9 мучениковъ въ Кизицѣ
- 30 С. Якова апост., Доната

- 13 Юстина
- 14 Тибурція
- 15 Анастасія
- 16 Вел. Пятница
- 17 Рудольфа
- 18 **Великдень**
- 19 **Понедѣлокъ вел.**
- 20 Агнѣшки
- 21 Анзельма
- 22 Сотера
- 23 Войтѣха
- 24 Юрія
- 25 **Н. 1. Бѣла**
- 26 Клета и Мар.
- 27 Перегрїна
- 28 Віталїса
- 29 Петра муч.
- 30 Катерины
- 1 **МАЙ.** Филипа
- 2 **Н. 2. по Вел.**
- 3 Найд. св. креста
- 4 Фльорїяна
- 5 Пія V.
- 6 Іоана
- 7 Домицелѣ
- 8 Станїслава
- 9 **Н. 3. по Вел.**
- 10 Исидора
- 11 Мамерта
- 12 Панкрація

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

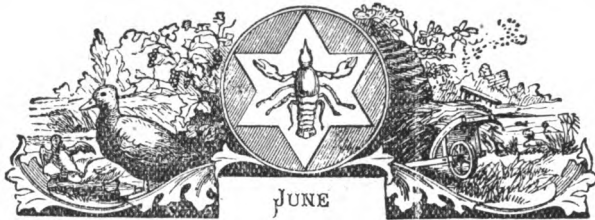

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 Ч.	Ереміи пророка	13	Сервація
2 П.	† Бориса и Глѣба	14	Боніфація
3 С.	Теодосія печерс., Тимотея	15	Софіи
4 Н.	4. Разславл. Пелягii (☉)	16	Н. 4. по Вел.
5 П.	Ирины муч.	17	Пасхалиса
6 В.	Іова праведного	18	Фелікса
7 С.	Явленіе Креста (Препол.)	19	Петра Цел.
8 Ч.	† Іоана Богослова	20	Бернарда
9 П.	† Перенес. мощ. Николая	21	Елени
10 С.	Симесна Зилога ап.	22	Юліи
11 Н.	5. Самарян. Методія (С)	23	Н. 5. по Вел.
12 П.	Епифанія еп.	24	Іоанны
13 В.	Гликеріи, Алексан. кнпр.	25	Урбана
14 С.	Исидора муч.	26	Филипа
15 Ч.	Пахомія Великого	27	Вознесене
16 П.	Теодора, Вита	28	Вільгельма
17 С.	Андроніка, Юніи	29	Максиміліяна
18 Н.	6. Слѣпорожд. Теодота	30	Н. 6. по Вел.
19 П.	Патрикія еп. (☉)	31	Петронелѣ
20 В.	Талалея муч.	1	ЧЕРВЕНЬ. Ник.
21 С.	† Константина и Елены	2	Еразма
22 Ч.	Вознесеніе Хр. Василиска	3	Кльотильды
23 П.	Михаѣла еп.	4	Квіріна
24 С.	Симеона преп., Мелетія	5	Фльоренціи
25 Н.	7. Св. Отцѣвъ. † Об. гл. Іоа.	6	Зеленіи свята
26 П.	Карпа ап.	7	Понед. зел.
27 В.	Терапонта муч. (☾)	8	Медарла
28 С.	Никиты	9	Феліціяна
29 Ч.	Теодосіи	10	Маргареты
30 П.	Исаакія преп.	11	Варнавы
31 С.	Ермія ап (Задушна суб.)	12	Онуфрія

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 Н.	Сoшествіе св. Духа	13	Пр. Тройцѣ
2 П.	Пресв. Тройцѣ. Никиф.)	14	Василія
3 В.	Лукиліяна, Клявдія)	15	Вита и Мод.
4 С.	Митрофана патр.)	16	Бенона
5 Ч.	Доротея муч.)	17	Боже тѣло
6 П.	Висаріона, Иларіона)	18	Марка, Марц.
7 С.	Теодота еп.)	19	Герв. и Прот.
8 Н.	1. Всѣхъ Святыхъ	20	2. по Зел. св.
9 П.	Кирила, Теклѣ (Поч. пос.)	21	Альойзія
10 В.	Тимотея, Алекс. С	22	Павлина еп.
11 С.	Вартоломея и Варнавы	23	Зенона
12 Ч.	† Пресв. Евхар., Онуфрія	24	Ивана Крест.
13 П.	Акинилы муч.	25	Проспера
14 С.	Елисея, Методія патр.	26	Іоана и Павла
15 Н.	2. по Сош. Амоса, Ерон.	27	3. по Зел. св.
16 П.	Тихона чуд.	28	Льва папы
17 В.	Маңуила, Исмаила	29	Петра и Павла
18 С.	Леонтія муч. Ⓜ	30	Люціи
19 Ч.	† Юды апост., Зосима	1	ЛИПЕНЬ. Теоб.
20 П.	Методія патарск.	2	Маріи
21 С.	Юліяна тарсійск.	3	Геліодора
22 Н.	3. по Сош. Евсевія	4	4. по Зел. св.
23 П.	† Кирила и Методія	5	Фільомены
24 В.	Рождество Іоана Крест.	6	Исаи
25 С.	Февроніи муч.)	7	Іоана зъ Дуклѣ
26 Ч.	Давида преподоб.	8	Елисаветы
27 П.	Сампсона преп.	9	Кирила
28 С.	Пер. мощ. Кира и Іоана	10	Амаліи
29 Н.	4. по Сош. Петра и Павла	11	5. по Зел. св.
30 П.	Соборъ 12 апостоловъ	12	Генрика

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 В.	Космы и Дамяна безсребр.	13	Маргареты
2 С.	† Полож. ризы пр. Бог. ☉	14	Бонавентуры
3 Ч.	Якивта, Анатолія	15	Розбл. апост.
4 П.	Андрея критс., Марты	16	Маріи шкапл.
5 С.	Атанасія атонс.	17	Алексія
6 Н.	5 по Сош. Сисоа, Лукін	18	6. по Зел. св.
7 П.	Томы преп., Акакія	19	Вінкентія
8 В.	Прокоція вмуч.	20	Чеслав., Илиі
9 С.	Панкратія, Теодора еп. ☾	21	Праскеды
10 Ч.	Антонія печерск.	22	Маріи Магд.!
11 П.	Ольги кн., Евфиміи	23	Аполінарія
12 С.	Михаила преп., Прокла	24	Кристини
13 Н.	6. по Сош. Гавріила	25	7. по Зел. св.
14 П.	Акилы, Юста	26	Анны
15 В.	† Володимира кн. руск.	27	Наталіи
16 С.	Атиногена муч.	28	Иноцента
17 Ч.	Марины муч. ☉	29	Марты
18 П.	Якинта, Емилияна	30	Абдона
19 С.	Макрины, Дія	31	Игнатія Л.
20 Н.	7. по Сош. † Илиі прор.	1	8. по св. СЕРП.
21 П.	Симеона юрод., Езекила	2	Маріи анг.
22 В.	Маріи Магдалины	3	Стефана
23 С.	Трофима, Теофиля	4	Домініка
24 Ч.	† Бориса и Глѣба ☾	5	Маріи свѣж.
25 П.	† Успеніе св. Анны	6	Преображеніе
26 С.	Ермолая, Параскевы муч.	7	Каэтана
27 Н.	8. по Сош. † Пантелейм.	8	9. по Зел. св.
28 П.	Прохора, Инокентія	9	Романа
29 В.	Калиника. Серафины	10	Лаврентія
30 С.	Силы, Андроника	11	Зузанны
31 Ч.	Евдокима преп. ☉	12	Кляры

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 П.	Креста; Макав. (поч. пос.)	13	Г'инопита
2 С.	Перенес. мощ. Стефана	14	Евзебія
3 Н.	9. по Сош. Исаакія	15	Внебовзятє Д.
4 П.	7 отроковъ въ Ефезѣ	16	Роха
5 В.	Евсигія муч.	17	Ліберата
6 С.	Преображеніє Господне	18	Гелены
7 Ч.	Дометія муч., Пульхеріи	19	Людвіка Т.
8 П.	Емиліяна еп., Леонида	20	Стефана
9 С.	Маттея апост.	21	Іоанны
10 Н.	10. по Сош. Лаврентія	22	11. по Зел. св.
11 П.	Евпла муч.	23	Филипа
12 В.	Фотія и Аникиты	24	Вартоломея
13 С.	Максима исп., Инопита	25	Людвіки кор.
14 Ч.	Михея прор.	26	Зефіры
15 П.	Успеніє Пресв. Богородици	27	Казимира
16 С.	Перен. нер. образа Госп.	28	Августина
17 Н.	11. по Сош. Мирона	29	12. по Зел. св.
18 П.	Фльора и Лавра	30	Розы
19 В.	Андрея, Тимотея, Агафіи	31	Раймунда
20 С.	Самуила прор.	1	ВЕРЕСЕНЬ. Ідія
21 Ч.	Тидея апост.	2	Юста еп.
22 П.	Агатоника, Северіяна	3	Изабелѣ
23 С.	Луца, Иринея	4	Розаліи
24 Н.	12. по Сош. Іоана Богосл.	5	13 по Зел. св.
25 П.	Вартоломея и Тита	6	Захарія
26 В.	Адріяна, Наталіи	7	Регіны
27 С.	Пимена преп.	8	Рожд. Пресв. Д.
28 Ч.	Мойсея преп., Августина	9	Горгона
29 П.	† Усѣк. Іоана Кр. (пѣсть)	10	Миколая Тол.
30 С.	Александра	11	Прота, Яцка
31 Н.	13 по Сош. Пол. пояса Б.	12	14. по Зел. св.

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

РУСКИЙ СВЯТА		РИМСКИЙ СВЯТА	
1 П.	† Начало Индикта, Симео.	13	Товіи
2 В.	Маманта, Іоана пост.	14	Воздв. чест. Кр.
3 С.	Антима, Теоктиста	15	Никодема
4 Ч.	Вавилы; Мойсея прор.	16	Людмилы
5 П.	Захаріи прор., Елисаветы	17	Лямберта
6 С.	† Чудо св. Михаила	18	Томы
7 Н.	14. по Сош. Созонта ☾	19	15. по Зел. св.
8 П.	Рождество Пр. Богород.	20	Евстахія
9 В.	† Іоакима и Анны	21	Матея еванг.
10 С.	Минодоры, Митродоры	22	Маврикія
11 Ч.	Теодоры преп.	23	Теклѣ
12 П.	Автонома свмуч.	24	Герарда
13 С.	Корнилія Сотника	25	Клеофа
14 Н.	15. по Сош., Воздв. ч. Кр. ☽	26	16. по Зел. св.
15 П.	Никиты муч.	27	Космы и Дам.
16 В.	Евфиміи, Іосафата	28	Вацлава
17 С.	Софіи, Вѣры, Надѣи, Любви	29	Михаила Арх.
18 Ч.	Евменія еп.	30	Еронима
19 П.	Трофима, Саватія	1	ЖОВТЕНЬ. Рем.
20 С.	Евстатія, Татіяны, Агаф.	2	Леонарда
21 Н.	16. по Сош. Кондрата ☽	3	17. по Зел. св.
22 П.	Фоки муч., Іоны	4	Франца С.
23 В.	† Зачатіе св. Іоана Крест.	5	Пляцида
24 С.	Теклѣ вмуч.	6	Аврелія
25 Ч.	Евфросины, Пафнугія	7	Іюстины
26 П.	† Іоана Богосл. смерть	8	Бризиды
27 С.	Калистрата муч.	9	Віцента
28 Н.	17. по Сош. Харитона ☽	10	18. по Зел. св.
29 П.	Киріяка преп.	11	Пляциды
30 В.	Грыгорія арменск.	12	Максиміліяна

Дата	Предметъ	Прихѣдъ	Розхѣдъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 С.	† Покровъ Пресв. Богор.	13	Едварда
2 Ч.	Кипріяна, Юстины	14	Калікста
3 П.	Діонисія смуч.	15	Ядвиги
4 С.	Еротея еп.	16	Галля
5 Н.	18. по Сош. Харитины	17	19. по Зел. св'
6 П.	† Томи апост. ☾	18	Луки еванг.
7 В.	Сергія и Вакха	19	Петра зъ Ал.
8 С.	Пеләгии преп.	20	Феліціяна
9 Ч.	† Якова ап., Андроника	21	Уршулѣ
10 П.	Евлампія, Евлампіи	22	Кордулѣ
11 С.	Филипа, Теофана	23	Ивана Кап.
12 Н.	19. по Сош. Прова	24	20 по Зел. св.
13 П.	Карпа, Папылы	25	Ивана Кант.
14 В.	† Параскевы преп. ☉	26	Евариста
15 С.	Евтимія, Лукіяна	27	Сабіны
16 Ч.	Лонгина сотника	28	Симеона
17 П.	Осіи прор., Андрея критс.	29	Нарцпза
18 С.	† Луки евангелиста	30	Клявдія
19 Н.	20. по Сош. Іоуля прор.	31	21. по Зел. св.
20 П.	Артемія вм. ☽	1	ЛИСТОП. В. Св.
21 В.	Иларіона Великого	2	День задуш.
22 С.	Аверкія, Гликеріи	3	Губерта
23 Ч.	† Якова ап. брата Госп.	4	Кароля Бор.
24 П.	Арегы, Атанасія	5	Емерика
25 С.	Мартіяна и Мартирія	6	Леонарда
26 Н.	21. по Сош; Дмитрія вм	7	22. по Зел. св'
27 П.	Нестора муч.	8	4-коронат.
28 В.	† Параскевы муч. (Пят.) ☼	9	Теодора
29 С.	Анастасія, Аврамія	10	Андрея
30 Ч.	Зиновія и Зиновіи	11	Мартина еп.
31 П.	Стахія, Урбана, Наркиса	12	Мартина паны

Дата	Предметъ	Прихѣдъ	Розхѣдъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 С.	† Космы и Даміана безср.	13	Евгенія
2 Н.	22. по Сош. Акиндина	14	23. по Зел. св.
3 П.	Акемпсимы, Иосифа	15	Леопольда
4 В.	Иоаникія, Никандра	16	Едмунда
5 С.	Галактіона муч. ☾	17	Сальомеи
6 Ч.	Павла еписк.	18	Оттона
7 П.	Еронима муч., Лазарія	19	Елисаветы
8 С.	Соборъ Арх. Муханла	20	Фелікса
9 Н.	23. по Сош. Онисифора	21	24. по Зел. св.
10 П.	Ераста, Олимпа, Радіона	22	Пециліи
11 В.	Мины, Виктора, Винкента	23	Клименты
12 С.	Іоана патр., Ниля ☽	24	Емилии
13 Ч.	† Іоана Златоустого	25	Катерины
14 П.	† Филипа ап. (Пущене)	26	Конрада
15 С.	Гурія, Самона	27	Віргілія
16 Н.	24. по Сош. † Маттея ев.	28	Н. 1. адвенту
17 П.	Григорія новокесар.	29	Сатурнина
18 В.	Плятона и Романа	30	Андрея
19 С.	Авдія прор., Варлаама ☽	1	ГРУДЕНЬ.
20 Ч.	Григорія декап.	2	Бабіаны
21 П.	Введеніе въ храмъ Пр. Б.	3	Франца Кс.
22 С.	Филлимона, Кикиліи	4	Варвары
23 Н.	24 по Сош. Григорія акр.	5	Н. 2. адвенту
24 П.	† Катерины вм.	6	Николая еп.
25 В.	Клименты папы	7	Амвровзія
26 С.	Алиція стовпника	8	Непор. зачатє
27 Ч.	Якова муч., Паллядія ☽	9	Леокадіи
28 П.	Стефана и Иринарха	10	Маріи Лор.
29 С.	Парамона, Филумена	11	Дамазія
30 Н.	26. по Сош. † Андрея	12	Н. 3. адвенту

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 П.	Наума прор., Филярста	13	Лукіи
2 В.	Аввакума прор., Мироніи	14	Спирідіона
3 С.	Софонія прор., Теодула	15	Фортуната
4 Ч.	† Варвары вм., Іоана Дам.	16	Аделяйды
5 П.	† Савы преподоб.	17	Лазаря
6 С.	Николая еп. Мирь-лыкійс.	18	Граціяна
7 Н.	27. по Сош. Амвросія	19	Н. 4. адвенту
8 П.	Патапія преподоб.	20	Теофіля
9 В.	Непорочн. Зачатіє Богор.	21	Томы ап.
10 С.	Мины, Ермогена	22	Зенона
11 Ч.	Даніила стовпника	23	Вікторіи
12 П.	Спирідона еп.	24	Адама и Евы
13 С.	Евстратія, Евгенія, Ореста	25	Рожд. Христ.
14 Н.	28. по Сош. и Праотцѣвъ	26	Стефана
15 П.	Елевтерія, Павла преп.	27	Іоана еванг.
16 В.	Аггея прор., Теофаніи	28	Молодц. муч.
17 С.	Даніила прор., Ананіи	29	Томы Б.
18 Ч.	Севастіяна муч.	30	Давида
19 П.	Вонифатія муч.	31	Сильвестра
20 С.	Игнатія богоносця	1	Новый рѣкъ
21 Н.	Св. Отцѣвъ.	2	Н. пер. 3. Кор.
22 П.	Анастасіи муч.	3	Геновефы
23 В.	10 мучениковъ въ Критѣ	4	Тита
24 С.	Навечеріє Р. Хр.; Евгеніи	5	Еміліи
25 Ч.	Рождество Христове	6	Трехъ Кор.
26 П.	Соборъ пр. Богор, Іосифа	7	Лукіяна
27 С.	Стефана первомучен	8	Северина
28 Н.	по Рожд. 20.000 муч. въ Н.	9	Н. 1. по 3. К.
29 П.	14.000 дѣтей убит. въ Виф.	10	Павла пуст.
30 В.	Анисіи, Зотика	11	Гігінія
31 С.	Меланіи преподоб.	12	Гонораты

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

Жидѣвскій календарь.

ДЕНЬ, МѢСЯЦЪ и РОКЪ		СВЯТА и ПОСТЫ
пѣсля латиньского числена	пѣсля жидѣвского числена	
1897		
1 сѣчня	27 Тебетъ	
4 „	1 Шебатъ	
18 „	15 „	День радѣсный
3 лютого	1 Адаръ	
15 „	13 „	Пѣсть Естеры
16 „	14 „	Пуримъ або Гаманъ
17 „	15 „	Шушанъ-Пуримъ
5 марта	1 В'адаръ	
3 цвѣтня	1 Низанъ	
17 „	15 „	Перше свято Пасхи
18 „	16 „	Друге свято Пасхи
23 „	21 „	Семе свято Пасхи
24 „	22 „	Конецъ Пасхи
3 мая	1 Іяръ	
20 „	18 „	Лягъ-Бомеръ (шкѣль. свято)
1 червня	1 Сиванъ	
6 „	6 „	Зеленій свята
7 „	7 „	Другій день Зелен. свята
1 липня	1 Тамузъ	
17 „	17 „	Здобуте святынѣ (Пѣсть)
30 „	1 Абъ	
7 серпня	9 „	Спалене святынѣ (Пѣсть)
29 „	1 Елюль	
5658		
27 вересня	1 Тішрі	Новый Рѣкъ
28 „	2 „	Друге свято Н. Р.
29 „	3 „	Пѣсть Гедаля
6 жовтня	10 „	Судный день
11 „	15 „	Перше свято кучокъ
12 „	16 „	Друге свято кучокъ
17 „	21 „	Пальмове свято
18 „	22 „	Конецъ кучокъ
19 „	23 „	Радѣсть зъ права
27 „	1 Мархесван	
26 листопада	1 Кіслевъ	
20 грудня	25 „	Посвячене святынѣ Хануки
26 „	2 Тебетъ	
4 сѣчня 1898	20 „	Облога Іерусалима (Пѣсть)

Александръ Дружовичъ

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN

АМЕРИКАНСКИМЪ РУСИНАМЪ

За горы высокій, за моря грѣзній
пошли дѣти одной рѣднѣ:
пошли на чужину та долѣ шукати,
бо долѣ не мала убогая Мати;
летѣли здобути свяченую волю
въ далекой чужинѣ, въ незнамому полю...

— О Русн, о Нене печальна, свята,
чому же Ты долѣ сынамъ не дала?

— Ой далажь я долю, подала святую,
та ворогъ подкравъ ся въ годину лихую,
лютуе зъ оружіемъ злобы, облуды
и цекломъ подихнувъ зъ ворожою груди...

Въ ярмѣ, у неволѣ козацкѣ сыны,
у ганьбѣ, сромотной батьковскѣ гробы,
кайданами слово зглушили тираны,
серцямъ завдають лишъ цекольнѣ раны,
тому-то помчались вѣдъ мене соколы, —
краснѣйшъ на чужинѣ, якъ дома — въ неволи...

— Зъ якимъ-же оружемъ пошли у рукахъ
шукать талану по безкраихъ степахъ?

— Узяли зъ собою лишъ душѣ здоровѣ
и руки до працѣ трудной готовѣ,
а въ грудяхъ любви святѣ заповѣти,
щобъ Матѣрь поднести та болѣ кончи...

Заточники-брата! Лювою сильнѣ
зѣрвете изъ Ненѣ оковы грѣзній —
борѣте ся трудомъ: день волѣ настане
и громомъ побѣды на ворога гряне,
засяе Русь-Мати у яеному цвѣтѣ
въ старому й новому великому свѣтѣ!...

Писано въ селѣ Лучинцахъ
рогатиньского повѣту, Галичина.

Сильвестеръ Яричевскѣй.

ПЕРША МОЯ ФУНКЦІЯ.

(Образокъ зъ гòрекаго жита).

НАПИСАВЪ НЕСТОРЪ.

На першу мою посаду заѣхавъ я въ горы. — Я и географічнаго положеня села не знавъ. Оно ажъ пòдъ угорскою границею. Чотыри милѣ вòдъ колени переѣхавъ я въ мить. Чудові крайобразы заняли усю мою увагу и я не стямивъ ся, якъ опинивъ ся передъ плебанією. Мòй парохъ — сѣдоглавый старецъ привтавъ мене досить оригинально — бо вже за другимъ словомъ запытавъ про папери — себя то про грамоту назначеня — таки на дворѣ зажадавъ тыхъ важныхъ документòвъ. По кòлькохъ звычайныхъ, вступныхъ фразяхъ, довѣдавъ ся я, що дòстану третю часть доходòвъ, а мешкати буду на селѣ у князя. Я таки заразъ перебравъ ся на мою квартиру. Она была нѣчого собою. Низенька виправдѣ низенька — стѣны чорні вòдъ дыму, що стеливъ ся по нпхъ шукаючи маленького отвору въ стѣнѣ, щòбъ вòдтакъ выйти на пòдъ, а зъ поду пòдъ стрѣху, на свѣтъ божій.

Се була одинока хиба мого помешканя, котре навѣтъ складало ся зъ двохъ покоївъ — бо одну хату перегороджували чорні вòдъ саджи дошки — и такъ дѣлили еи на двѣ половины. Змученный довгою подорожію — аще бòльше вражѣнями якихъ я сеи днини дòзнавъ, поваливъ ся я на лòжку и заснувъ сномъ блаженныхъ.

Сонце вже було високо, якъ я пробудивъ ся. Запукавъ хтось до дверей. Прошу!

Входить жінка, а зъ нею двое малыхъ дѣтей — мовъ репяхи вчепились за дымку матери.

— Слава Богу святому!

— Слава на вѣки — а що скажете?

— Прощу ласки Бога и священника газда померъ.

— А коли померъ?

— Нынѣ въ досвѣдкахъ, прошу ласки священника.

— А булите у старшого священника?

— Була, але вони зъ рана вѣдѣхали.

— Колижь хочете поховати?

— Та вже священникъ, кобы вѣковали, скажуть.

— То завтра рано. А чи зѳ Сл. Божою, чи такъ безъ?

— Прощу ласки Господа Бога и священника — я бы такъ хотѣла по газдѳвски!

— Добре, добре!

— А прошу ласки священника — кѳлько належить ся?

— Дасте шѣсть риньскихъ.

— Дай Боже, щобъ вѣковали.

Жѣнка выняла зъ запазухи грошѣ, положила на стѳлъ и вѳдѳйшла. Та величезна сума, котру бѣдна жѣнка поклала на стѳлъ, въ вѳдношеню до еи нужды, перелякала мене. Я старавъ ся не глядѣти на той кровавый грѳшь бѣднои вдови, я радо бувъ бы звернувъ тѣи грошѣ, та годѣ було зѳ взгляду на мого богатого пароха. а и въ мене шелюга при душѣ не було.

Цѣлу тую днину ходивъ я по горахъ, що двома пасмами вносились надъ моимъ селомъ. Чуднѣ краєвиды пересувались передъ очима. До змученя находивъ ся я по горахъ, а думка про вдову и еи шѣсть риньскихъ не покидали мене. Раненько на другѣй день прѣйшовъ дякъ щобъ запровадити мене на похоронъ.

— А що то за чоловѣкъ вмеръ, реентѣй? — запытавъ я дяка.

— То прошу священника пяниця бувъ небѳщикъ, грунтъ продавъ жидамъ, щобъ хоть пядь одну лишивъ жѣвнѣ тай сиротамъ, — вѳдповѣвъ дякъ.

— А богато лишилось сиротъ?

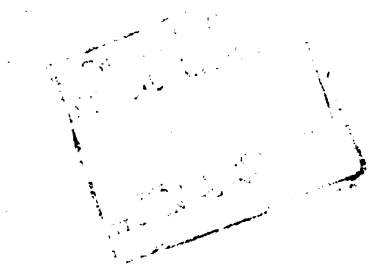
— Трое — прошу священника.

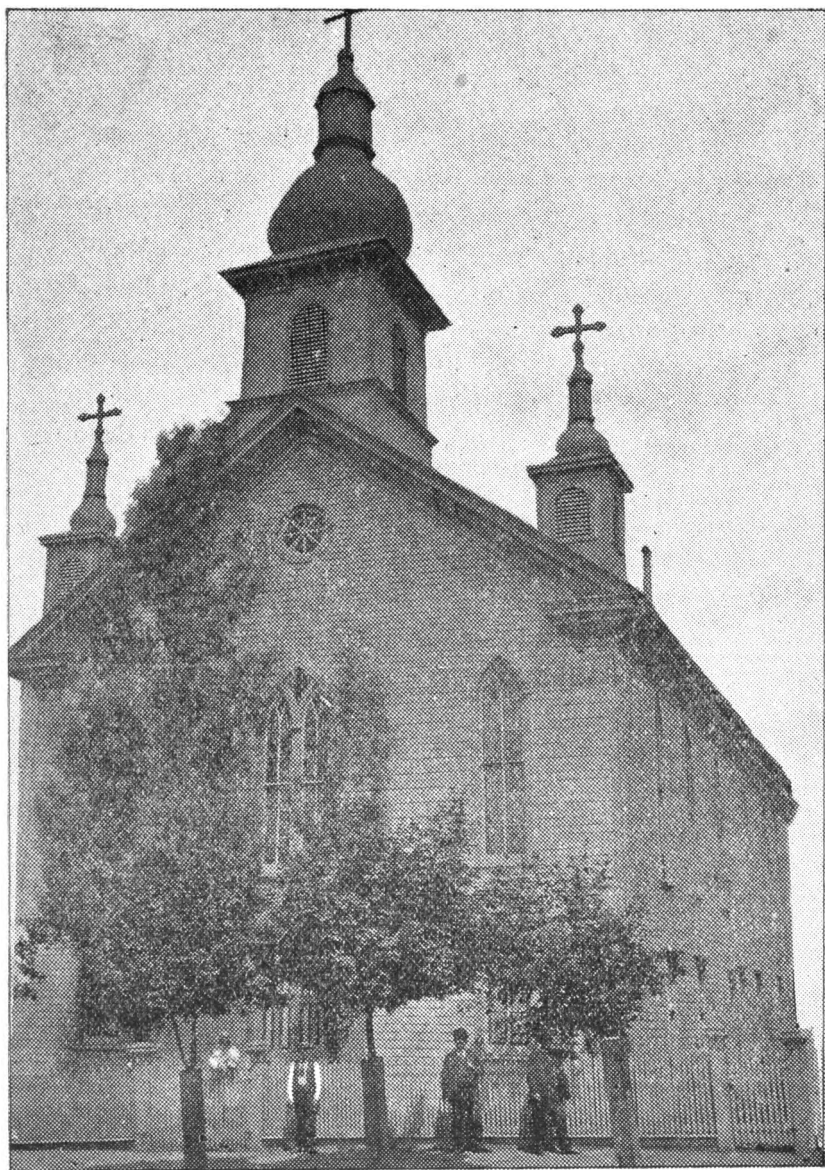
Мы перелѣзли черезъ кóлька перелазóвъ и пóдóйшли до хаты. Се колиба, — зимóвка на худобу. Низенька, двое вóконъ маленькихъ, на вóкнахъ ощѣпки вóвсянй. Я ставъ на порозѣ. Страшна картина. Низонька квадратова хижа уся чорна, задымлена, неначе печера, що вугле выбране зъ неи. Пóдъ стѣною довгий стóль, а на столѣ двѣ кучки вóвсяннхъ ощипкóвъ, на нихъ стырчатъ свѣчки. Коло стола на трохъ бочóвкахъ лежить небóщикъ. Голова его вкрыта великою чорною шапкою, тварь жовта якъ глина, пóдвизапа бѣлою хусткою. Увесь вонъ вкрытый бѣлымъ крамскимъ по-полотномъ, котре вóдбивало разячо вóдъ усею чорного, що на вколо залягало. Може десятиохъ мужикóвъ оставилось по пóдъ стѣны зъ восковыми свѣчками, котрй заедно скверчали и наповняли хатину немилымъ запахомъ. На печи колысала мала дѣвчина маленьку дитину — приспѣвуючи ей якусь пѣсню, на пóвъ дику арію. Дитина завзято плакала, неначебъ чула свою будущу долю. Дякъ выводитвъ охриплымъ голосомъ „Житейское море“ — а мóй колишний семинарскій теноръ витягавъ тужливо: „Дивенъ Богъ во святыхъ своихъ!...“

Дорогою спѣвавъ дякъ „Святый Боже“, а въ антрактахъ заводили плачки дикими голосами. Вдова не плакала. Она була мертвецки п'яна. Поховали — вернули домóвъ.

За кóлька день подыбуе мене жидъ, що выдуривъ за 60 злр. 8 моргóвъ у небóщика. „Я чувъ, що егомосць взяли тóлько шѣсть левóвъ за похоронъ“ — вóдозвавъ ся. Я нѣчо не вóдповѣвъ — лишъ выдививъ ся на жида.

— Егомосць, — та Анна то великій шахрай. Небóщикъ Никола взявъ въ мене 10 злр. на похоронъ, — а она егомосця на 4 злр. опашрвала, то не ладно — додавъ гидкй еврей!

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ ШЕНАНДОА, ПА.

И С Т О Р І Я Р У С И .

ЗЛАДИВЪ

Миронъ Кордува.

Чоловѣкъ вже зъ природы цѣкавый знати, що передъ нимъ було, яку судьбу переходила его рѣдня, село и т. д. заки вѣнь ставъ на се дивити ся своими очима. Такий збѣръ звѣстокъ зъ минувшини называють исторією. Кождаго часу находили ся люде, якї записували те, що въ якомъ роцѣ стало ся. Се були лѣтописецѣ. Однакъ они записували лише важнѣйшїй подѣи, котрї тикали ся разомъ цѣлого краю, або народу. На подставѣ такихъ лѣтописецѣвъ почали теперѣшнїй вченї складати исторїи народѣвъ. Такъ кождый народъ, отже и руско-украинскїй мае свою исторїю. А що кождый чоловѣкъ хоче все перше знати то, що ему близьке, рѣдне, мы повиннї першъ за все пѣзнати свою исторїю.

Руска исторїя, коли еи прирѣвняти до исторїи другихъ народѣвъ, не сягае въ далеку старину. Нѣмцѣ почивають свою исторїю 2000 лѣтъ тому въ задѣ, Греки 3100, Египтяны 6000, — а мы маемо першї звѣстки ледви 1000 лѣтъ тому. Причина тому та, що мы довше, чимъ другї народы оставали на низькомъ степени освѣты, жили осѣбнякомъ и не лучили ся до сиѣльного житя. Тымъ-то е до нынѣ такї народы, що не мають еще зовсѣмъ своєї исторїи.

Такъ мы вертаемо ся о 1000 лѣтъ въ задѣ. Тогды якъ разъ почивають ся Русины лучити. Передъ тымъ не було одного народу, котрый бы себе звавъ Русинами. На томъ просторѣ, якїй вѣнь теперъ занимае мешкали

окремій племена, кожде зъ пншою назвою. Такъ по обохъ бокахъ середущого Днѣпра сидѣли Поляны, на пѣвнѣчь та всхѣдъ вѣдъ нихъ Сѣверяны, ще дальше на пѣвнѣчь Кривачѣ и Словены. Въ нинѣшнѣй Галичинѣ сидѣли Дулѣбы и Хорваты, въ лѣсахъ надъ Припетю Деревляны. Одно племя вѣдъ другого жило окреме, вѣддѣлене лѣсами, або стеномъ. Осередкомъ кожного такого племени бувъ городъ, мѣсце укрѣплене, куды ховали ся пѣдчасъ нападу ворога. Тѣ городы то починны пѣзнѣйшихъ славныхъ мѣсть: Кіева, Чернигова и т. д. Начальника не мали они нѣякого надъ собою. Коли треба було залагодити щось, що тикало ся цѣлого племени, збирали ся чоловѣки на якѣмъ свѣбѣднѣмъ мѣсци и тамъ радили. Така рада звала ся вѣчемъ (мітингомъ). Вѣра тыхъ напихъ предкѣвъ була поганьска. Они почитали сонце, вѣтеръ, громовицю и приносили имъ жертву часомъ и зъ людей.

Одно зъ тыхъ племенъ, Поляны, у якихъ городомъ бувъ Кіевъ, почали скорше розвивати ся и крѣпшати, чимъ другі племена. На се вплинуло ихъ користне положене, на великѣмъ шляху торговельнѣмъ у Грецію. Власне въ часѣ, коли починае ся наша исторія, племя то дѣйшло до такои силы, що почало загортати до себе и сусѣднї племена. Рѣвночасно выступае у Полянъ такожъ одинъ начальникъ князь. Першїй знанїй рускїй князь звавъ ся Олегъ.

Зъ того часу полянскїй князѣ, що сидѣли въ Кіевѣ мало-помало заволодѣли цѣлою нашою землею вѣдъ Сяну, ажъ по Тмутороканъ. Такъ повстала держава, яка звала ся Русію, а всѣ що въ нѣй жили Русинами. Ладъ наставъ теперъ вже зовеѣмъ не той, що перше. Вѣча теперъ знесено, а про всѣ sprawy рѣшавъ князь зѣ своею дружиною, боярами. Свѣбѣднихъ хлѣборобѣвъ закрѣпощено и зъ погородю названо ихъ смердами. Князь стягавъ зъ нихъ податки. Зъ часомъ рѣдъ княжїй розмноживъ ся, а що каждый хо-

тѣвъ панувати, то й стали дѣлитись. Простора земля руска почала росиѣдати ся на дрѣбнѣи удѣлы и зъ часомъ дѣйшло до того, що рѣвночасно 72 рускихъ князѣвъ сидѣло по мѣстахъ и мѣсточкахъ. А такъ якъ одинъ дбавъ лише про те, щобъ якъ наибѣльшь заграбити вѣдъ другого, вышпи сварки и вѣины, якѣ нищили нашу Русь бѣльшь 250 рокѣвъ. Если до сего додамо, що зѣ всѣхъ сторѣнѣ прѣйшло ще оганяти ся вѣдъ сусѣдѣвъ: зѣ веходу вѣдъ дѣкихъ ордѣ Печенѣгѣвъ та Половцѣвъ, зѣ пѣвночи вѣдъ Литовцѣвъ, зѣ заходу вѣдъ Полякѣвъ, а вѣдъ полуднѣи вѣдъ Мадярѣвъ, выйде, що не конче весело жило ся намъ пѣдъ своими князями. Правда й тогды були часы добрѣи за деякихъ князѣвъ, якъ Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, що сидѣли въ Кѣевѣ, або за Ярослава Осмомысла, що сидѣвъ въ Галичи — але се лишь на хвилю проблещевало сонце. Небаромъ спало нсве лихо на Русь.

На далекихъ стѣнахъ пѣвночного Китаю жили зѣ поконвѣкы дѣкѣ племена, тои-жь подобы, що Китайцѣ: низькѣи, темно-жовтавои краски, зѣ короткимъ пласкимъ носомъ, та рѣдкими вусами й борѣдкою. На тыхъ стѣнахъ волочили ся они зѣ мѣсци на мѣсце, выпасючи свѣи товарѣ. Начальникови одной такой орды, або племени удало ся сполучити вѣѣ тѣи орды татарскѣи и кинутѣи ся добувати свѣѣтѣ. Въ короткомъ часѣ загорнувъ цѣлу майже Азѣю. Внукъ его Батѣи кинувъ ся на захѣдъ и натрафивъ першь завсе на Русь. При сварнѣ, яка тутъ мѣжь поодинокими князями була, не прѣйшло ся ему тяжко заграбити нашъ край. Цѣла наша простора вѣтчѣна лежала въ рѣннахъ, а палаючѣи мѣста и села вказували, куды йшли Татары. Князѣи поуѣкали въ сусѣднѣи краи, а народъ муѣвъ ховати ся въ дѣбрахъ и лѣсахъ. Се стало ся въ р. 1241 по Хр., себѣ то 655 лѣтѣи тому. Русь стала теперѣ про-

вінцією хана татарського, а рускій князь мусѣли ѣхати бити ему чоломъ.

Якъ разъ пѣдъ ту пору починае ся роздѣлѣ Русн на двѣ великї половини. На пѣвнѣчний вѣхѣдъ вѣдъ Кїева тягло ся такъ зване Залѣсе, себѣ-то краи покритї лѣсами и замешкалї Финами, людѣми такожь якъ Татары жовтои расы. Туда переселялись гурмами нашї люде, коли имъ у себе було за тѣсно. Тутъ змѣнили ся оба племена разомъ и вѣтворили народъ, троха рѣжнїй вѣдъ руского. Се е народъ руско-московскїй, якого столицєю стала опѣсля Москва. Для вѣдрѣжнѣня вѣдъ тыхъ поселенцѣвъ назвавъ себе народъ, що оставъ на давнїхъ селищахъ руско-українськимъ, бо головна его сила мешкала на Украинѣ.

Пѣдъ Татарами оставала Русь украинська мало що бѣльше якъ сто рокѣвъ, коли Русь московска о много довше. Однакъ не освободила ся вона сама, а лише змѣнила пана, при чѣмъ зновъ подѣлила ся на двѣ части, котрыхъ судѣба була не рѣвна. Галичина дѣстала ся въ р. 1340 пѣдъ панованѣ Польци, а Украина 1362 пѣдъ власть Литвы. Литовскїй народъ живъ роскпнѣный середъ густыхъ лѣсѣвъ, на пѣвнѣчь вѣдъ Галицкои Руси, подѣлений на дрѣбнї племена, подѣбно, якъ колись Русини. Литовцѣ злучили ся въ одну державу доперва въ 350 лѣтъ по основаню рускои державы. Однакъ ихъ сила зросла скоро такъ, що сто лѣтъ опѣсля, якъ мы вже згадали, вѣдобрали Украинну Татарамъ. Пѣдъ литовскимъ панованѣмъ вело ся Русинамъ-Українцямъ хорошо. Они стояли що до освѣты о много выше, чимъ дикї Литовцѣ, и проте мали надъ ними перевагу. Не много часу минуло, а урядовою мовою въ державѣ Литовскѣй стала мова руска, нею балакали князь на своихъ дворахъ, вѣходна вѣра стала такожь пануючою; найважнїйшїи уряды дѣставали Русини, а й сама держава звала ся литовско-рускою.

Зове́мъ не такъ жило ся намъ по́дъ кормигою польскою. Король польскій Казимиръ выбравъ Галицку Русь своєю добычею, знѣсь давній права, поселявъ цѣлыми купами по краю чужинцѣвъ — головно Полякѣвъ та Пѣмцѣвъ, та надѣлявъ ихъ бѣльшими свободами, чимъ населене мѣстеве. По-при се Казимиръ ве́рма сплами шпривъ латинску вѣру, а Русины пріймаючи еи, покидали свою мову и народнѣсть и ставали польскими перевертнями. Въ той спосѣбъ дали ся заманити головно нашіи дукн-вельможы, ве́ вѣ вони теперъ Поляками, а лише зъ петоріи знаемо, що ихъ предки колись були Русинами. За те простый наро́дъ сильно державъ ся предкѣвскои вѣры и звычайѣвъ.

Тай по́дъ литовскѣмъ володѣнемъ не довго втѣшали ся Русины свободою. Литовскій князь Ягайло оженивъ ся зъ польскою королевою, та засѣвъ на престолѣ въ Краковѣ. По́дъ впливомъ вельможъ польскихъ поклавъ собѣ за мету зѣлляти Литву зъ Польщею въ одну державу и одинъ наро́дъ. Дятого шпривъ, по́дѣбно, якъ колись Казимиръ въ Галичинѣ, на Литвѣ вѣру латинску. Польска мова стала ту що разъ бѣльше брати верхъ и выперати мову руску. Правда, Литовцѣ и Русины не заразъ подали ся, та найшли въ братахъ Ягайла, Витовдѣ та Свидригайлѣ оборонцѣвъ своихъ правъ. Але коли тыхъ не стало, онѣрь выходявъ що-разъ слабшій, бо за Поляками була сила. Послѣднимъ борцемъ за самостѣйно́сть Русей литовскои бувъ князь Михайло Глинскій, але и той згинувъ въ тюрмѣ московскѣй. Поляки загортали що разъ бѣльше урядѣвъ на Литвѣ, постановы правовѣй выходятъ що разъ сильнѣйше въ користь Полякѣвъ, що слѣдно на трехъ выданахъ збѣрника правъ т. зв. „Статута литовского“. Остаточно въ р. 1569 на соймѣ, въ Люблинѣ, заключено славну „польско-литовско-руську унію“. Симъ кинено Литву и Украинну на поталу Польци. Слѣдомъ за „унією“ політичною по́йшла и религійна.

Поляки бачели, яке спільне забороло мають Руенны въ своей вѣхѣднѣй вѣрѣ и церквѣ. Длѣтого спонукали кѣлькокѣхъ епископѣвъ рускихъ, що пѣдчинили руску церковь напѣ римскому — лише вѣхѣднѣй обрядѣ позволено имѣ задержати. Пѣны вважали сю унѣю лише мѣткомѣ до цѣлковитого переходу на латинску вѣру, тымъ-то й силували до неѣ своихъ пѣдданныхъ. До гнету клясового, пана надѣ хлопомѣ, прилучивъ ся гнетѣ релігійнѣй.

Не дивота, що таке поступоване небавомѣ выкликало въ народѣ невдоволене и бунты. Мы згадували выще про великѣй нападѣ Татарѣ на Русѣ. Тѣ дикарѣ усадовили ся на границѣхъ вѣхѣднѣхъ Руен и незабаромѣ стали рѣкѣ рѣчно набѣгати нашу землю. Вони забѣрали весь добутокѣ, що не могли забрати, палили, а людей гнали у свои оселѣ, зѣ вѣдкля ихъ перевозили на турецкѣй базарѣ, та продавали за невѣльничѣвъ. Середѣ такихъ обставинѣхъ нѣхто не бувѣ певнѣй житѣ; селянинѣхъ сѣючи не знавѣ, чи вѣпѣе засѣяне зѣбрати. Длѣтого почали думати, чи можѣ бы оборонити ся вѣдѣ Татарѣ. Звычайно збѣрлалася купа людей, яка вѣдважувала ся въ степы. Тутѣ жило ся имѣ свобѣдно, полювали дикого звѣря, а коли появили ся Татары сейчасѣ давали знати своимѣ, щобѣ завчасу захѣвали добутокѣ; самѣ утѣкали въ лѣсы. Неволя, у яку попали нашѣ мужики пѣдѣ панованемѣ Польщи та й переслѣдуванѣя релігійнѣй заставляли много смѣливѣйшихъ кидати цѣле домѣвство и утѣкати въ степы. Такѣ число молодцѣвъ усе бѣльшало; вони приймали звычай вѣдповѣднѣй своему новому положенѣю. Поселяли ся на островахъ рѣки Днѣпра, укрѣпляли свои оселѣ валомѣ та частоколомѣ та выбѣрали собѣ начальника, атамана, що удержувавѣ мѣжѣ нимѣ ладѣ. Цѣле житѣ переводили майже на концѣ та длѣтого прозвали ся козаками, себѣ то по татарски вѣздцями.

Зѣ початкомѣ XVI. столѣтя козакѣвъ назбирано ся

вже десятки тисячъ. Теперъ вони нападали вже самі Татаръ; коли тї вертали зъ Руси зъ добычею, вѣдбирали невѣльничковъ и пускали на волю. Щобъ помститись за руйноване своєї землѣ, заганяли ся пѣдъ смѣлыми отаманами у землѣ татарскій и турецкій та завдавали поганцямъ такого чосу, що тї вже не посмѣли такъ часто нападати на Русь.

Зъ тыхъ козакѣвъ вийшли одже оборонцѣ руского народу. Але звѣстно, не противъ самихъ Татаръ треба було боронити. Вѣ насъ бувъ ще другій ворогъ, може тяжшій, чимъ першій, себѣ то паны. Коли черезъ унію люблинску Украина перейшла цѣлковито пѣдъ панонепольске, гурмою сыпнула ся пляхта на всхѣдѣ, добувати щастя на новыхъ земляхъ. Зъ королѣвскими грамотами вѣ руцѣ, загортавъ кожый землѣ кѣлько хотѣвъ, не пытаючись, до кого вона належить, а попередныхъ єи властителѣвъ, нашихъ мужикѣвъ, обертавъ на своихъ наймитѣвъ—рабѣвъ. Житє вели тї паны роскѣшне, а коли на все гроша не ставало, выдушували зъ селянина послѣдне. Таке поступованє надѣло бы скотинѣ, а не то людинѣ. Хлѣборобы гурмою збѣгали ся до козакѣвъ и разомъ пѣдписали бунтъ противъ панѣвъ. Першій такій бунтъ бувъ за атамана Косѣньского. Вѣдтакъ часто вѣнъ повторювавъ ся. Отаманы Трясило, Сулима, Павлюкъ, Острианиця йшли палити паньскій двори. Тутъ не ходило о борбу Русинѣвъ зъ Поляками, а лише вѣ першѣй мѣрѣ о борбу хлопѣвъ противъ панѣвъ (борба ся звертала ся й противъ рускихъ панѣвъ, якъ князя Острогского) а по-при се за вѣру. Всѣ тї бунты були соціальними. Вони не вдавали ся, бо не було начальника, котрый бы вмѣвъ повести якъ слѣдѣ. Паны розбивали войскомъ мужикѣвъ и вѣдтакъ гнетъ наступивъ ще гѣршій. До-перва Хмельницкому удало ся зѣбрати таку силу, що панѣвъ прогнавъ геть зъ Украины та вельможну Польшу кинувъ пѣдъ свои ноги. Такъ щожъ! Хмельницкій

зумѣвъ побѣджати ворогѣвъ, та не зумѣвъ схѣснувати ся побѣдами. По-при се вѣнь поповнивъ той блудъ, що роздѣлювавъ интересы козацкій вѣдъ интересѣвъ селянъ-мужикѣвъ и черезъ се поклавъ перній починъ до роздору. Остаточо, не чуючи вѣдваги удержати ся власными силами, вѣнь пѣддавъ ся царевнѣ московскому. Се стало ся 1654 року, одже майже 250 лѣтъ вѣ задъ.

Незабаромъ показало ся, що Хмельницкій утѣкаючи передъ вѣнкомъ попалъ ся пѣдъ пазуры льва. Московска держава, що якъ разъ почала що разъ крѣпнати и розширювати ся, не могла стерпѣти свѣбѣдного козацтва пѣдъ своимъ бокомъ. Такъ вѣн и умовили ся зъ Польщею та подѣлили Украинску Русь на двѣ половины: Кіевъ та край лѣвобѣчь Днѣпра пріишли пѣдъ Москву, край правобѣчь Днѣпра остали ся пѣдъ Польщею. Такъ подѣлений кусокъ лекше було стравити. Теперъ починае ся безнастанне обмѣжуване свѣбѣдъ козацкихъ. На Украину высылають урядникѣвъ московскихъ, вѣйска; власть гетмана козацкого стае що разъ менша. Недовго — а вже царь московскій выдумавъ собѣ право самому поставляти гетманѣвъ. Коли гетманъ Мазепа бачучи до чого йде, хотѣвъ высвѣбодити Украину при помочи Шведѣвъ, а се ему певдало ся, настали ще гѣрний часы. Козакѣвъ почали забирати у глубоку Россію, слати ихъ конати канали, гетманѣвъ замыкають у тюрму, або засылають на Сибѣрь, ажъ вѣ концѣ царицы Катерина знесла козацтво украиньске, а Сѣчь зруйнувала вѣ р. 1775, одже 120 лѣтъ тому назадъ. Вѣ той самъ часъ розпала ся спорохнявѣла Польша; сваволя шляхецка убила си. Край польскій забрала Россія, Австрія та Прусы. Такъ дѣстала ся майже цѣла Украиньска Русь пѣдъ пановате Руси Московскои. Лише мала частина, себѣ то нынѣшна вѣхѣдна Галичнина та Буковина опинила ся пѣдъ рукою Австріи.

Зі зруйнованемъ Сѣчи здавало ся пропавъ слухъ про Украинську Русь — вороги думали, що вона потоне у московскому морю, або згнѣміє та злящїє въ Австріи. Такъ зрубаний цень пустивъ нову вѣтку: Украина ожила тымъ, що выдала людей вченихъ и поетовъ, якї нашу мову поднесли до значѣня мовы літературной, якї почали просвѣщати народъ на рѣднѣй мовѣ, та вказувати хто мы, хто намъ ворогъ, а хто прїятель. Московскій урядъ сейчасъ змѣркувавъ, що се розѣрве кайданы, якї вѣнь на Украину наложивъ и передъ 20-и роками заказавъ друковати кнѣжки на нашѣй мовѣ. Симъ гадавъ, згнѣвчить народнїй змаганя. Та жерела не заткаешъ камѣнцемъ. Русинамъ-Украинцямъ въ Галичинѣ прїйшлоє боротись знова противъ старого ворога — шляхты польскои. Тяжко єму й тутъ живе ся, такъ все таки при безнастаннѣй борбѣ вѣнь все у передъ постунає. Коли удасть ся поднести нашъ народъ матерїально и просвѣтно, тогды зможемо смѣло глянути въ будучнѣсть, бо вона до насъ належати-ме.

Н Е З А Б У Д Ь !

Коли засвѣтитъ щастя ясне сонце
въ хатини твоєи пупро — вѣконце,
якъ вѣддыхнешъ широко и вѣльнѣйше,
якъ слово поплине вже свѣбоднѣйше
й роскошею сповинить ся грудь —
про рѣднихъ не забудь!

О не забудь! Згадай, що въ рѣднѣмъ полю
браты и сестрички терплять недолю,
прибити, сковани въ тяжки кайданы...
Згадай, пожалуй — може лекше стане
носити имъ въ серцю вѣчну студь. —
про рѣднихъ не забудь!...

Сильвестеръ Яричевскій,

ЧОГО ИМЪ ТАКЪ КВАПИТЬ СЯ?

ОБРАЗЕЦЪ.

Кругомъ лежала вохка и холодна осѣнна нѣчь, — пуста, та сумна, що выдирае зѣ сердца тяжку думку. Головнымъ шляхомъ Львѣвъ-Вѣдень, стогнучи, летѣвъ желѣзный поѣздъ скрѣзь темну мраку — на ослѣпъ, казало ся, гнавъ въ незнакому будучнѣсть, та на нецвный конецъ...

Окулений, повѣсивши головы и погорбивши спины, куняли по твердыхъ лавкахъ одного воза III-тон клясы пасажирѣ. Незвычайнѣ были собѣ вони гостѣ. Ихъ довгѣ, та строгѣ лица, о стягненихъ бровахъ и мовчливыхъ устахъ выявляли важку внутрѣшну думку. Оденъ зъ нихъ подѣймавъ вѣдь часу до часу голову. Невцвный, безраднѣ, та боязкѣй поглядъ слали прижмуренѣ вѣдь утомы очи. Обкинувъ нимъ брата, що сидѣвъ поручѣ. Сего мабутъ холодомъ. перейцяло (студѣнь була), стягнувъ дущѣ кожушину до купы и насилу стуливъ очѣ.. Жѣнка, скулена и старенька, о чорнѣмъ поморщенѣмъ лицу, що сидѣла собѣ троха окремо въ кунѣ подѣ вѣконцемъ, зѣтхнула. Тяжкѣй бувъ стонъ: сго ледве вдавивъ трескѣтъ и гукъ желѣзныхъ колесъ, що невмолимо гремѣли подѣ ихъ ногами...

Було ихъ ще бѣльше жѣнокъ и чоловѣкѣвъ въ возѣ, що ѣхали разомъ. Отся молода зѣ помѣжъ нихъ зѣ цѣкавою чогосѣ-то щасливою долѣшною щокою, дивила ся вперто чоловѣкови лѣтъ 25 въ очи, що сидѣвъ поручѣ еѣ, зѣ острымъ выгладомъ лица, що де-щѣ приплѣдло (якъ подѣ нѣвнѣчь безсонной нѣчи) и почорнѣло вѣдь вугляного дыму. Чоловѣкъ сѣй кунявъ.

— Ще далеко? пытала ся молада жѣнка — чоловѣкъ мовчавъ.

Сей, що недавно обкинувъ бувъ сусѣда нешевнымъ, боязкимъ поглядомъ, глянувъ теперь на ню.

— Три днѣ, а два тыжнѣ моремъ казавъ Матвѣй, а тамъ зновъ. — — Та бѣсь его знае, якъ и сила! — Вѣнь, здаеть ся, самъ налякавъ ся, що тѣлько наразъ вырвало ся слѣвъ зъ его утомленои груди.

— Ой, такъ довго! сказала по хвилинь, зѣтхнувши жѣнка и вмовкла...

Колеса все гримѣли свою скучну пѣсню. Старенкѣй жѣнцѣ причували ся мѣжъ тымъ солодкѣй звуки боратиньскѣхъ звонѣвъ (вони-жъ вѣдѣля, зъ Боратынь), то голосъ бабушѣ Савчихи (ей подруги, котру прѣйшлое кинути на старѣсть), якъ воркоче на невѣстку. Вся та мелодѣя мѣняла с. въ старечѣй головѣ зъ боязкимъ вѣдзывомъ Горнины (такъ звала ся молада жѣнка), що все ей кликала надъ вухомъ: „Ой, такъ довго!...“ Хоть отся вже бѣльнѣ и не кликала, тѣлько вперто — якъ перше — дивила ся въ чоловѣка, що биля ей кунявъ, мовъ-то хотѣла въ його самого розвѣдати правды — чоловѣка, що ей край свѣта вѣзь, за море: нового житя, та новои хаты, шукати для себе, та для того загадочного сотворѣня, котре вже грѣла въ своѣй утробѣ мати...

— Ой, такъ довго!

Чого-жъ имъ такъ квапить ся?

Они чимъ борщѣй кинули свѣй рѣдныи куть и позбули ся за пѣвъ дармо шматка тои святои рѣднои землицѣ, котру колись любили за цѣлый свѣтъ и що имъ була всѣмъ!... Двѣ родины, двѣ загорѣды зѣбрали ся пѣдъ саму зиму, пѣдъ студѣнь и дощи, въ свѣтъ за очи... За море зѣбрали ся, въ край, котрого ниhto

зъ нихъ зъ роду не видавъ: чи є вѣнь тамъ по правдѣ, та якій?...

Правда, чули: дехто зъ повѣту вже бувъ пѣйшовъ. Правда, чули, що якась невидима сила, якась горячка вслипла ся въ народъ божій... Правда, що щось и їхъ самыхъ мучило, товкло та тягло туда — лишъ туда...

Складати на старѣть свои кости десь на чужинѣ, наослѣпъ кидати ся въ безодню — не туманъ се, не божеволя?! Що се було?... Першій пѣднявъ ся бувъ дядько Матвѣй. Дядько Матвѣй все бувъ штудерный, а сердце въ него не-абы яке. Не такій въ него здорові руки и плечѣ не конче широкій; слабосильный собѣ, о жовтавомъ цвѣтѣ лица и добрыхъ, якъ звѣдъ неба синнихъ очахъ. Туга тамъ въ нихъ и туга въ глубокихъ морщинахъ, що бѣгли крайомъ кутківъ губъ. Вѣнь мовчаливый; лише вечеромъ вѣдживала, було, его натура, коли ставъ пѣснѣ слѣвати.

Разъ лѣтною порою сидить вѣнь вечеромъ пѣдъ хатою на присѣбѣ; зложивъ руки, думает... Парно було днемъ, жара що-ино притихла. А дальше пѣднявъ ся Матвѣй и кликнувъ, але такъ вѣдъ сердца, що тыми, що слухали, стрясло:

— Парно и душно въ насъ — тѣсно, дѣти! Ъдемъ — за море — вже рѣкъ цѣлый мара зъ головы не сходить...

Старенка Евка лишъ руки заломила.

Парно и тѣсно!... Яндрухъ — молодшій братъ, о мутныхъ очахъ и покорченѣмъ, вялѣмъ чолѣ — казавъ зновъ, що „кѣнцѣ не сходять ся“. Вѣнь дававъ знать знакъ на свои чорні руки, що млѣли въ даремной працѣ; на плечи, що погорбили ся вѣдъ тягарѣвъ; на розкавалкованый батькѣвскій грунтъ, що страхъ збиравъ на него глянути: весь въ довгахъ и нужденный; на силы, що слабли и що имъ терпцю вже не ставало...

Кѣнцѣ не сходять ся!... Каждый сповѣдавъ ся по своему. — Я чувъ, трохи не шепотомъ говорили дро-

жачй губы дядька Матвѣя, тамъ за моремъ... Тяжко воно чоловѣкови сказати: лѣта, бачите и свѣй рѣдныи куть... Однакъ — ну, парно и тѣсно въ насъ, грудямъ нѣякъ дыхнути... Га? А все таки десь вмирати треба! Я зачуваю вже вѣдъ року то вѣдсѣля, то вѣдсѣля: ѣдутъ, кажуть, туда люде и гараздъ имъ тамъ: живутъ и Господа хвалять. Серце трясе ся слухаючи — новыи тамъ свѣтъ — е чимъ свобѣдно и вольно дыхнути, кажуть. Спати не дае отся мара; лѣзе, тай лѣзе на голову — отъ що! Чогось-то хочеть ся, а чого — бѣсь его знае! Пѣдъ серцемъ щось ворохобить ся... Не выдержу вамъ — ѣдьмо!

И такъ день въ день.

Лагодили ся: дядько Матвѣй зѣ своею старою, ихъ рѣдна дитина; Грицько, що ино лѣтомъ невѣстку матери въ хату привѣвъ, Горпину; за ними й братъ Яндрухъ зѣ жѣнкою, тай зъ парою дрѣбныхъ дѣточок — отъ и всѣ, що куняючи теперъ въ купѣ сидѣли.

Продали грунта за пѣвъ-дармо — абы скѣнчити борщѣй: На зиму саме збирало ся; дехто каже: трѣвай, пѣдожди... нѣ, ѣдьмо, — абы борщѣй. Горпина въ тѣмъ старѣ, до весныбъ оставати — коли бо борщѣй!

Чогожь имъ такъ квапить ся?

Одже ѣхали добровѣльный вигнанцѣ. Спершу ще заедно свои краи. Собѣ не вѣрили, що не бачити имъ его бѣльше, що вже въ останне!

Бѣгло собѣ сельце за сельцемъ, мрачне та чорне. Осѣнь стояла погана. Десь за Львовомъ трафивъ ся „чужий“ чоловѣкъ. Пустили его въ ихъ вѣзъ, до гурту; значить ся, и вѣнъ за море?

И вѣнъ за море!

Чужий, а все вѣнъ свѣй: и на ньому була латана свитина и въ него були чорныи руки. Лишень прѣйшовъ вѣнъ одинокий, якъ палець, безъ рѣднѣ, та безъ това-

риства. У чужого були дивненькі очі: радужки, здавалося, якійсь твердій, як орґхи, бурі, меткі та цѣкавенько заглядали. Ввійшовши заговоривъ вѣнь, якъ пристало, а дальше ставъ чогось-то всмѣхати ся... ще й скуливъ ся... Отъ и за море ему!...

А прецѣнь незадовго вони всѣ, що спдѣли поручъ, слухали его нужденної речѣ и его цѣкавого слова; дядько Матвѣй лишень головою кивавъ, повѣсивши еп, тай вдумавъ ся... А „чужій“ мовъ-то просивъ ся, щобъ помилували: скорчивъ ся ще дужнѣе у двоє, правій плечи десь-десь обвесли, лишень очі яркѣйше свѣтити стали.

— Я туда вже чмпахавъ разъ, розказувавъ всмѣхуючись, тою самѣською дорогою, що наша машина — бѣсь еп, якъ то вже не жене! — ну, а въ мене була своя машина, отъ тї самѣськї ноги. Въ Вѣдень, бачите, захтѣло ся монарху вѣдвѣдати; а захочеть ся разъ вже чого чоловѣкови, то вже годѣ!

— Чого тобѣ, чоловѣче, було въ монархи? Чого до Вѣдня?

Счудованї пытали вони его, а „чужій“ ставъ на томѣсть розказувати, якъ йдучи обдурювавъ тихцемъ и штудерно жандарѣвъ, щобъ ще де не завернули — ой, бо пильный вони народъ! — якъ ноги колодами довбегѣли и сили оставляли, поки не дѣпхавъ ся до того славетного — (хай ему тамъ!) — Вѣдня. — А все таки бувъ и видѣвъ свою долю. Сѣмъ новенькихъ завязавъ въ хустину, пускаючись въ дорогу — цѣлыхъ сѣмъ срѣбныхъ привѣзъ тому саме рѣкъ до хаты... Привѣзъ! таки не дурный бувъ назадъ пѣніки чвалати: на тежъ е въ насъ шупасы — на те на нихъ податки платимо!

— Та чого вамъ, чоловѣче, въ Вѣдень було?

Вѣнь лишень всмѣхнувъ ся и ставъ дальше говорити, дивно протягаючи слова, мовъ-то спѣваючи:

— Чого... хиба намъ не жити? Не люде мы? —

тай недобра пскорка засвѣтила ся въ его оцѣ. — Мене хрестили, розказувавъ вже поспѣшно, — ту є въ мене, хочете знати, метрика (ставъ єи добувати) и засвѣдченє слюбу маю, тай зъ войска пась свѣой, кріґе-артикулы всѣ зъ горы до долу на из-устѣ — якже, таки пропасти чоловѣкови?! Го, я имъ се ростолкувавъ не разъ, не разъ! Чоловѣкъ зъ мене нездалый — звычайно, слабосильный, а прїишовъ свѣой часъ пѣгнали пѣдъ гверь... знали тодѣ Степана, хоть на нездалѣмъ Степанѣ свѣтъ не стоявъ, тай чимало то вже булобъ дужихъ и здоровезныхъ найшло ся за него. И ослѣивъ тамъ Степанъ мѣжь ними — отъ, бачите, до сегодня хороба на оцѣ зъ войска є... Щожъ-же люде мы?... га?!... А я лише хтѣвъ, щобъ „кумісїи“ вѣдписали, бачте за тї очи не вартъ-жь? Землицѣ страхъ-то хтѣло ся — своего кутка, своего власного и рѣдного кутка! Прощай землице, не дали... Сѣмдесять срѣбныхъ за якїсь-то кумісїи... Вѣдки? якъ?... Не даръ!!... Землиця пѣшла — ну, чортъ менѣ до землицѣ — въ свѣтъ люде добрый, въ свѣтъ!...

Вѣнь до ниточки розказувати ставъ за тї комісїи, податки, та й за тї довги, за адвокатѣвъ, та й за суды... Та й чимъ дальше розказувавъ, тымъ шильнѣйше бѣгали чуткї очи и тымъ немилосердїйше дрожали имъ надъ вухами его горячї слова.

— Били мене въ житю чимало; хто не хтѣвъ, той бивъ. Було колись, навѣтъ вязали, якъ злодѣя — и то не разъ. Була въ мене своя хороба: вѣходивѣ зъ року на рѣкъ вѣдъ памяти. Осъ вамъ й знаки на руцѣ — дивѣтъ ся — де вязали, де посторонки вѣдали: ся въ тѣло... А що пмъ бувъ вынный? Звычайно хороба; та й не вбивъ нкого, ни не пѣдпаливъ. Мене щось пекло пѣдъ серцемъ, въ головѣ робило ся якось такъ чудно, въ собѣ щось недоброго пѣднимало ся; воно кидало чоловѣкомъ, поки не выкинуло. Зло я бачивъ тодѣ людске и просивъ правды на дармо... Отъ и найшовъ

ей: жѣнку сегодня кинувъ и дѣти, тай въ свѣтъ — за море, люде добрый, такъ, якъ и вы. Не вжежь нема правды людской на свѣтѣ? Хиба, що мы не люде? Не вжежь мы по правдѣ худоба, та й людского мѣсяця для насъ на свѣтѣ божому нема?!... Ой, тяжко!... Ну, фдемо... Одинъ я — васъ цѣлый гуртъ своихъ; та я вже зъ вами.

Чужій зновъ ставъ подсмѣхати ся и зновъ зъ подъ лоба ставъ кидати крадькома меткими очима. А дальше подѣйнявъ ся и глянувъ вѣкномъ.

— Не одна така темна нѣчь мене, казавъ, заки станемо тамъ. А здадобъ ся чимъ борщѣй!

— Чимъ борщѣй! загудѣли вслѣдъ за нимъ емигранты.

Сидѣли зворушені вони. Дрожучи на тѣлѣ, слухали скаженого стону машины, що гудѣла тамъ на передѣ и страшного свисту немилосердно свиставки и божевольного громоту желѣзныхъ колѣсь. Дядько Матвѣй крутивъ ся зъ нетерпячки — Горнина ломила руки, на лицо Яндруха мамовала ся боязка безрадность.

Ще имъ дужше квапити ся стало!

Стареча голова мае свои права — одной Евцѣ, старенькой и скорченой, зробило ся наразъ тихенько въ собѣ и ясно въ головѣ; сухой, блѣдно-синяві губы шептали тиху молитву.

— Богъ дастъ, дофдемо — вговорювала себе — обтулюючи з'язблу дѣвчинку швагра хустинкою. Старенька була вже давно душою и головою за всѣхъ. „Якъ фхати, то фдьмо — лишень терпцю и спокою!“ молила.

Того спокою ниhto имъ вкрасти не збиравъ ся. Фхали вони одній въ просторѣмъ возѣ, збивши ся въ купу, „якъ погорѣлцѣ“, смѣяли ся самі зѣ себе.

Разъ (уже було пѣсля пѣвночи) опинивъ ся бувъ въ

ихъ возѣ якійсь червонощокій п повновидый нѣмець. Вже й свої складный куферокъ закинувъ бувъ на горѣшну полицю. Та въ возѣ забевало знать кожухами... посидѣвъ, одже, нѣмець, покруктивъ ся — а тамъ й стягнувъ назадъ куферокъ зъ той полицѣ, та й втѣкъ.

Розвѣдувати ся мавъ, що вони и куды имъ дорога, бо скоренько навѣдавъ ся до нихъ опять. У него було хороше личко, якъ въ мальованой ляльки и тоненькій вусикъ, та й два ряды были куючихъ ся зубовъ. Говоривъ щось зъ кондукторомъ по ихнему, а дальше намагавъ и по нашому; ставъ дѣти яблуками частувати и фляцину вина вытягнувъ зъ кишенѣ.

— Пѣдбї! пѣднї! кликавъ нѣмець, слухаючи речей кондуктора. Якось-то дивненько скрививъ ся на се особнякъ-вандровницкъ, Степанъ; подѣмѣхаючись, выщиривъ врештѣ до нѣмця зубы.

— За море! за море! крутивъ головою то кивавъ нею, жалуючи, товстенкій нѣмець, тай вѣдсапувавъ. — Ай! ай!...

Мѣжь тымъ зѣбрала ся була кругомъ него невелика горстка цѣкавыхъ. Она що-разъ бѣльшала. Зѣ сусѣдного воза веували ся що-разъ свѣжї паны, то подпанки, дивити ся на тыхъ, що ватагою тягнуть за море. Звивали ся мѣжь ними нашї жидики и польскї паничѣ. Та й вѣ вони то кивали, то крутили головами, вѣ чогось-то ой-кали...

Шкода имъ ихъ було и жаль нашого брата? Чи ветыдъ, що заклили собѣ разъ добровѣльный вигнанцѣ просто въ очи зъ того раю, що имъ его зладили! Широкой двигателѣ поступи и людского щастя частували ихъ теиерь яблоками и виномъ — на щасливу дорогу.

Щодрї!

Евки губы дрожали...

— Не бери яблока! наказувала дѣтямъ. Дехто зъ вандрѣвного гурту зробивъ на се квасне лице...

— Не бери въ того пана яблока, кажу! не давала спокою Евка. Голосъ старон звучавъ глухо и сухо.

Паны лишень переглядати ся стали...

Дядькови Матвѣви парно стало й въ возѣ. Дядько Матвѣй выкравъ ся на помѣсть; его груди прїіняли жадно осѣнный воздухъ въ себе. Пѣздъ бувъ въ самѣмъ розгонѣ. Стовны телеграфічній перелѣтали мимо, мовь-бы втѣкали. Въ право и въ лѣво чорнѣла непроглядна, темна даль — сумна и мрачна. Тихо було во круги. А въ ту лячну безконечнѣсть, въ ту чорну непроглядну даль летѣла розжарена, засапана машина зъ двома червоными свѣтлами на передѣ, якъ зъ пароу втомленихъ кровю набѣглыхъ очей — летѣли й вони за нею всѣ, хто знае въ якій конець...

Се его дѣло, Матвѣя, що вся рѣдня тутъ — покѣрній и дрѣбній пѣддали ся врештѣ его невгамованѣй пристрастѣ. Везе ихъ щасливый Матвѣй въ той другій свѣтъ.

„Щасливои дороги!“ кличе корчъ за корчемъ, що стрѣчае Матвѣя; оденъ и другій прикучнувъ собѣ краемъ шосы и смѣеть ся теперъ зъ него... Одже важка-важка думка выринае въ горячѣй головѣ, крутить нею и щипае за серце.

— Пощо тыхъ мукъ? Чого намъ тамъ квапити ся стало?! пытае самъ въ себе Матвѣй, дивлючи ся на ту чорну осѣнну землю, що выкрадала ся теперъ ему зъ пѣдъ нѣгъ, — Чого?...

Корчикъ смѣеть ся мовъ той чужій Степань... Той чужій Степань!

— Здаеть ся, й ему мае бути тяжко въ грудяхъ и парно коло серця — каже собѣ Матвѣй — та й вѣнъ кличе: Чимъ борцѣй!

Его речѣ не сходятъ Матвѣви зъ головы.

— Пять недѣль чвалавъ пѣнпки тою дорогою — по що? Правды шукати каже — —

„Не люде мы? Нема въ насъ права на жите людске? Худоба мы безрозумна?“ нагадуєть ся Матвѣви — —

— Вжежь, люде мы! шенчуть горячій губы старого. — Право наше жити, якъ Богъ приказавъ, право наше жита того шукати и гаразду и правды!

Думає такє Матвѣй, тай на серцю ему лекнає. Вѣнь вертає щасливый мѣжь своихъ до гурту, сѣдає, тай розказує, яке то новє жите заведуть тамъ за морємъ и яка зъ нихъ праця пѣде. — Той працѣ нѣхто зъ нихъ не смѣє лякати ся; вони-жь се знаютъ, що праця дає чоловѣкови щастє и вертає спокѡй!

Отъ и чудують ся свои, вѡдки взяло ся наразъ тѡлько речи въ дядька Матвѣя. Дивують ся и чують, що вѣнь имъ слово по словѣ гей зѡ серця выриває; чують, що не выгнанцѣ вони — що, якъ людьми були, такъ и остануть и що шпрока отєя землица ще ихъ вѣхъ прійме и прокормить, бо вона имъ рѡдна мати — чи ту, чи тамъ.

Вѡддыхає гурть свободнѣйше. Вѡдраднѣйше дивить ся Горпина Грицькови въ очи; вона се лѣйше вѣхъ почувла, що нема такого кутка, де-бъ єи любви мѣся не стало. Яндрухъ вже не глядить боязко кругомъ себе; єго вся надѣя — братъ Матвѣй: кобы здоровъ, зведе ще тѣ оба кѡнцѣ, що не сходили ся.

Пѡдъ той часъ, якъ старенька Евка за нихъ вѣхъ молитву шептала до неба, они вже певнѣйшимъ и и вѡдраднѣйшимъ голосомъ кликали:

— Лишь чимъ борцѣй за морє!

Волод. Лаврѡвскій.

ИЗЪ-ЗА МОРЯ.

Поэма

МАРИИ КОНОПИЦКОЙ.

Листъ пишу я до васъ мой сердечнй
 зъ тремтячимъ сердцемъ, зъ мокрыми очима.
 А помѣжь нами воды безконечнй,
 що дѣлать насъ, якъ мѡць непоборима,
 страшеннй горы, пралѣсы незнанй
 мѣжь мною тутъ и вами тамъ коханй.

Тому й блукають очй лишъ горою,
 туды глядаючи вечеромъ и раномъ,
 де луки нашй коненй зъ росою,
 де вѣтеръ колосистымъ ланомъ,
 куды-бъ радъ птахомъ линути въ тѡй хвили,
 куды-бы радъ зъ вѣтромъ, та не маю силы!

Й середъ очима якъ жпва спровола
 встае все криша бѣлоп хатины,
 висока й кривобокая стодола
 й до нихъ душа моя въ задумѣ лине.
 Та вѣсть про нихъ до мене не доходить
 черезъ такй свѣты й шпрокй воды!

Тожъ вѡдъ туги вже втѣчи не можу,
 а зъ жалю тутки мало що не гину...
 И наче бачу нащю огорожу,
 и журавель, що сперъ ся о цембрину,
 и черезъ горы чую, черезъ море,
 якъ тамки мятка запахъ шле въ простори.

Якъ образецъ, хто зъ вѡдпусту добуде,
 и дивить ся и вѣшае на шиѣ,

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЪ ВЪ ОЛИФАНТЪ, ПА.

такъ я въ ту хату, молячи ся, всюды
дивлю ся наче въ образецъ Маріи.
Якъ святощи менѣ тѣ стѣны милі
й порогъ и бузьки на гнѣздѣ томъ, бѣлі.

Недугъ на мене впавъ, що й ногъ не рушу.
Вже доброи за грѣшъ не маю силы;
лягти мабуть небавомъ въ землю мупу
безъ чотирохъ дощинъ и безъ моплы.
Бо тысячи тутъ на недугъ той гинуть,
котрыхъ не въ грѣбъ, а въ рѣвъ одинъ всѣхъ кинуть.

Такъ зъ всѣхъ достаткѣвъ, всѣхъ богатствъ, що чаромъ
своимъ мене манили зъ того краю,
для костій знищенихъ горячки жаромъ
пѣску трѣохъ лѣктѣвъ сивого не маю,
що мае въ насъ жебракъ... Нѣ надѣ мною
береза въ листѣ прибересь весною...

Оттымъ-то й день цѣлый писавъ-бы зъ жалемъ
про смерть ту чорну, що на мене краче,
про серця мого жаръ для всѣхъ васъ, але
жаль той неньки лишъ менѣ, що плаче
и сыпле слезы на папѣръ той бѣлый,
котрый ѣй море принесло въ той хвили.

Волѣвъ я згинути въ твоѣй утробѣ,
чимъ мавъ дождатись тутки той долѣ!
Бо й голодомъ томлю ся я въ хоробѣ,
якъ вовкъ ѣди собѣ шукаю въ полѣ
и розщипаю ся, якъ пташка въ клѣти,
въ ночи зриваюсь, щобъ якъ пѣсь той вити.

Просивъ-бы въ васъ я, щобъ менѣ за море
переказали, якъ зима минулась,
чи не добралась часомъ до обору,
чи ще морозъ тамъ чи весна вернулась.
Та тѣлько — заки на таку чужину
зайде вашъ листъ, то я сей свѣтъ покину.

Тожь вась працаю й клоню ся вамъ любі,
 Вамъ, отче й мати, у самі колѣна.
 Коли-жь въ почи тамъ вѣтеръ зойкне въ грубѣ
 и згаслі блиснуть искрами полѣна,
 або що рушитъ засувомъ тихенько,
 то буду я въ вась, духъ моїй буде, пенько.

И вась сусѣды щирі я працаю
 й тебе, худѣтко, й все, що е лишь въ полѣ
 всѣ межѣ, луки й вась садочку, гаю,
 всѣ оборони й засѣки въ стодолѣ
 й тебе, косо, працаю вже... якъ налецъ,
 я спрота безъ вась тутъ и скиталець.

Якъ голубъ сивый я до вась летѣвъ-бы,
 або якъ жайворонъ до сонця сходу,
 бо бачить ся менѣ, що въ вась оживѣ-бы,
 но хлѣбѣ вашомъ вашу пивши воду:
 въ керничку вашу мѣсяць мече плямы,
 а хлѣбъ вашъ въ дѣжи значеный хрестами.

И видить ся, що лишь-бы взявъ могучіи
 чепѣги въ руки, батогомъ потрѣскавъ,
 на нивы глянувъ золотомъ блискучіи
 то-бъ ставъ веселый, силу бъ всю вѣдзыскавъ.
 Тутъ слабнуть кости й тѣло недолуге
 вѣдъ тыхъ великихъ жарѣвъ сонця й туги.

Не та земля тутъ, що вѣдчуги може,
 якъ рѣдныи ланъ нашъ чоловѣка долю;
 вѣдъ хаты хату дѣлить бездороже
 й душа у шумѣ борѣвъ глухне зъ болю,
 и небо тутъ передъ землею скрили
 могучихъ скаль ненормириміи брлы.

Тожь всѣ надѣи, заходы даремніи,
 щобъ за жити дѣстатись на родину
 та скоро вмру, я черезъ боры темніи,
 я черезъ море въ рѣдныи край полшну,

у хату вашу, пòдъ вòконце чисте,
такъ поможи менѣ днесь Боже-Христе!

А вы теперь у дзвоны бити дайте.
Най бють, най грають день цѣлый за мене.
Най буде слава Богови! Працайте!
Останьте зъ Богомъ, найдорожна пене,
Останьте зъ Богомъ, вы татуню милый.
Поклòнъ низенькїй нлю вамъ вòдъ могилы!

Переклавъ В. Щуратъ.

НАЙНОВѢЙШИ ВѢСТИ ЗЪ УГОРСКОЙ РУСИ.

Угорска Русь — се безперечно пайкрасна частина великои Руси-Украины. Горы, скалы, лѣсы, полонны, долины, потоки, рѣки — все те у подорожного мѣняе ся такъ скоро, мовъ у фантастичномъ калейдоскопѣ. Идучи, мусить подорожный мимоволѣ пристанути вòдъ часу до часу, розглянутись и начудуватись красѣ природы, а ѣдучи желѣзницею, не годенъ вòдорвати ся вòдъ вòкна. Невымовна краса гòрскои природы настроюе его весело, вòнъ забуває все лихо на земли, а уноить ся думками гень-гень... въ свѣтѣ идеального спокою и щастя.

Та заразь инакшого чувства зазнае подорожный, коли задержитъ ся въ першомъ лѣшиномъ селѣ и заговорить зъ якимъ мужикомъ. По найкоротнòй розмовѣ спадае полуда зъ очей, идеальнїи думки полинуть, а морозъ перейде по тѣлѣ а душу огортае сумъ. Зъ высоты, зъ краины щастя, спадае вòнъ наразъ въ краину горя.

И цò-жь то выкликне такую наглу перемѣну? Русинòвъ угорскихъ бѣда, бѣда и бѣда! Не знаю, чп е

ще на свѣтѣ нарѳдѣ бѣднѣйшій вѳдѣ угорскыхъ Русинѳвъ! Всѣми опущеный блукае въ темнѳтѣ самѳтно, наче сирѳта, а нема кому подати ему помѳчну руку, щѳбы вывести его „зѳ неволѣ Фараоньскои, зѳ дому работы“, показати и ему лучѣ свѣтла, волѣ и правды. Его — сказавши словами Т. Шевченка — „чужій люде цурактѣ ся, въ хату не пускають“, а „свои дѣти — мовѣ чужіи...“ Таки такѣ! Чужій люде не впусять его до своєї хаты; коли увидятѣ зѳ далека, щѳ йде Русинѣ, выходять на браму и звѣдують ся: чого бажает. Якѣ принесетѣ щѳ, тогдѣ богай скажутѣ ему на прощане „дай Боже здоровля!“ — якѣ же у рукахъ нѣчого нема, хибѣ драгѣва шанчина, щѳ еи Русинѣ мене въ долони, не знаючи, якѣ прійти до слова, тогдѣ его безѣ пардону прогоняють, не допытуючись навѣтъ, чого вѳнѣ бажавѣ, щѳ не мѳгѣ черезѣ горло пропустити; добре, якѣ ще своєю деликатною ручки не положатѣ на его огорѣлый каркѣ, бо й се досытъ часто лучаетѣ ся, хочѣ XIX. столѣте незадовго кѳнчитѣ ся!... Свои-жѣ не лучший вѳдѣ чужихъ, неразѣ ще горний; они, хочѣ нѣбы „свои“, а таки-жѣ чужій бѣдакови, якѣ и тамтѣ; ему такѣ зѳ ними якѣ безѣ нихъ.

Та бѳльше не хочу говорити о тѳмѣ, чи е ще де краина бѳльше нѣжѣ угорска Русь „Господомѣ забута“, — а волю розповѣсти де-щѳ (звѣстно, не богато) новѳго зѳ тои краины.

Вачну вѳдѣ е м і г р а ц і и.

Люде, щѳ бѳльше интересують ся угорскою Русію, певно читали и въ угро-рускѳмѣ „Листку“ звѣтку, щѳ въ деякихъ селахъ, особливо земплнського комітату, можна видѣти лише самі бабы, бо „газды“ ихъ розбрілись по свѣту „...блукаючи, долѣ собѣ глядаючи!“ Не хотѣли, бачитѣ ся, голодовою смертію гинутѣ зѳ своими рѳдинами, та поішли въ свѣтъ — хлѣба заробити, дѣти пеживити...

Трохи инакше дѣе ся въ тыхъ комітатахъ, де я

мавъ нагоду бути. Въ нихъ — въ мараморошскѣмъ и урочаньскѣмъ не чути ще про громадну еміграцію та ще до Бразиліи. Выходили вѣдси лишь поодинокіи люде и то головно до півночної Америки. Чи зъ третього комітату де я бувъ — зъ берегеского, выходили до Бразиліи, не мѣгъ я довѣдатись. Знаю лишень, що выбірали ся, дали грошѣ на „шіфкарты“, та обдурили ихъ несовѣстні агенты. Знаю и те, що многі бѣдаки зъ вѣдтамъ удавали ся до Львова и вписували ся у львовскихъ агентѣвъ, але що дальше стало ся, не знаю.

Коли я приѣхавъ до Свалины желѣзницею и вступивъ до коршмы, розшытатись: куды менѣ йти до Стройны, мужики въ коршмѣ почувши, що я говорю руски, обступили мене заразъ, казали Ицкови дати пива и почали мене припрошувати, щобъ я зъ ними выпивъ, „мы бы ихъ позвѣдали дащо“. Коли я пытавъ, про що хотять мене звѣдати, вѣдповѣли: „Мы хотѣли бы знати, якъ тамъ въ Бринзоліи, бо они певно записують до Бринзоліи.“ Я вѣдповѣвъ, що не записую нѣкого (мужики довго не хотѣли тому повѣрити) та й розповѣвъ имъ, що знавъ про Бразилію и про півночну Америку. Коли я сказавъ, що на таку далеку ѣзду треба грошей та що й тамъ здало бы ся трохи на початокъ, они вѣдповѣли: „Та де намъ ѣхати? Якъ бы мы мали грошѣ, то намъ и тутъ було бы добре...“ Подѣбныхъ информаций удѣливъ я ще въ Стройнѣ (до Стройны приходили до мене люде такожь зъ Нелѣшина), въ Дусинѣ и въ Росони. Коли я въ Росони сказавъ, що на дорогу до Бразиліи треба хочъ 80 злр. (якъ бы перевѣзъ бувъ безплатный), то вѣдповѣли менѣ: „Въ насъ не е газды, що коштувавъ бы 80 злр.!“ До слѣвъ тыхъ, думаю, не треба поясненія. Допустѣмъ, що въ нихъ е трохи нересады, все-жь богато правды. Найлѣпше свѣдчили о томъ будынки газдовскіи и саміи газды зъ позанападаными лицами та лихою одежею... Справдѣ, глядячи на нихъ, годѣ було вѣрити, чтобы

котрый „конштувавъ“ бѣльше якъ 80 злр. А хто середъ такои бѣды годенъ выжити зъ жоною ѿ дѣтьми, и то ще въ такомъ селѣ, де зарѣбку або зовсѣмъ нема, або знайти трудно?

Для нагляднѣйшого образу нужды наведу слова Михайла Фотула господаря зъ Стройны. Коли я запытавъ его, якъ ему веде ся, ставъ вѣнъ менѣ такъ ошовѣдати:

„Я живу такъ, що гараздъ не знау. Живу изъ-за рукъ. Та кибъ самъ живъ изъ-за рукъ най бы було; ай-бо е четверо дѣтѣй у мене. Изъ-за рукъ ушлячю усяку дань. Вадъ кобы заробокъ все бувъ, най бы було; айбо не е заробку все, а въ зимѣ нигда не е ѿ того туй, хѣба тко свои воли мае — айбо тому не е бѣды. Землѣ только-мъ не мавъ, що нѣгды уйти зъ хѣжи вѣнъ. Енну-мъ коровицю мавъ и на уту плачу три срѣбернѣй въ лѣто пасового. Но кибъ лемъ ото, за ото вже-мъ не казавъ айбо плати за бѣку по золотому на каждое лѣто; ай того не доста; вармедьщину плати и ѿди роби шпитальнѣ. Тенерь продавъ-емъ утоту коровицю, бо мусѣвъ-емъ, и за оту коровицю купивъ-емъ хлѣба, бо нѣ зъ утки .. Тенерь ся на другу и не надѣу, бо нѣ за що купити — и не куплю. Не мавъ мой няньо ничъ и я не мау. Иде ярь, оддики вже весна; та мшиѣ ѣнно: якъ ярь, такъ зима, бо нѣгда яровати; истина правда! Тѣлько ми ѣнно лѣпше, що тепло, та е заробокъ; а въ зимѣ не заробку, ничого не е, не нѣ зъ чого жити. Черезъ лѣто тѣлько бы чоловѣкъ заробивъ, що було бы дагде на зиму перебути якѣ тыжнѣ, айбо прѣйде осѣнь, тайбы ѿ душу взяли зъ чоловѣка; всео берутъ, кибы лемъ найшли и не звѣдауть, ожъ якъ я буду зъ дѣтьми и зъ жоною... и на ѣденъ обѣдъ не лишать!*) И то не

*) Въ Угорщѣ стѣгають всяки данни зъ дуже великою строгостію, сто разѣвъ гѣршою якъ у насъ. Овесъ кажуть косити и забирають, а якъ скошенный,

хоче слухати, що я кажу: Ож бо́йте ся Бога, що я зъ дѣтьми учиню? Смѣе ся и слухати не хоче. Ци минѣ легко було корову продавати теперь? Четверо дѣти — въ зимѣ молока не було, теперь була бы ся отелила — айбо мусѣвъ-емь продати, бо довженъ бувъ емь та й на хлѣбъ... Ледво-мь тѣлько обтягъ, що купивъ-емь кобликъ киндирицѣ; тай тото они хотѣли взяти, ай я кажу: Не дамъ, я зъ дѣтьми зъ голоду не повмирау! Каже: Заробивъ-есь на панськомъ у графа дутки, що-сь дрова рѣзавъ! Заробивъ-емь... Плачу все, кѣлько-мь годенъ ай неразъ-емь не годенъ; бо йде Великдень, що обихъ собѣ хотъ наску купивъ тай на дѣти сорочины! Прійшовъ биривъ (вѣйтъ) зъ нотарушомъ (що податки збирае); було двѣ вѣка (чвертки) киндирицѣ (кукурузы) — ото засекустрували у мене, ож кидъ не дамъ до 14 днѣвъ три сѣбѣрныхъ, то продадутъ. Лишивъ-емь бувъ собѣ на козу ѣнну, пятаку бувъ-емь лишивъ, тай прійшовъ нотарушъ тай узавъ у ня... ще й киндирицю. Такий ту свѣтъ, якъ правда петинна.“

Въ виду сего — комитетъ, що завязавъ ся у насъ для зорганізованя еміграціи, повиненъ дѣяльність свою розтягнути такожъ на Русь угорську. то тымъ бѣльше, що тамъ нѣхто еміграціею не интересуе ся, а она тамъ есть конечною. Наколи-бъ сей комитетъ выдававъ який въ справѣ еміграціи легучій листки, мѣгъ бы тѣи зъ нихъ, котрѣ мали бы интересъ для угорского Русина, высылати туда. Що ихъ тамъ пріймутъ радо та що они свое зроблять, се певно.

Колн мова тутъ про летучій листки, не вѣдъ рѣчи буде згадати о свѣжо выданѣи брошурѣ политичной на Угорцинѣ въ руской мовѣ кирилицею. Правда,

забирають зъ подвѣря. и т. д. Знаю выладокъ, що канусту и стинали зъ ния и забрали; а треба знати, що въ горахъ для пересѣчного гадзы нѣколи не вродить ся бѣльше, якъ тѣлько, що выстане ему найдалше до Рѣздва. Чимъ же вѣиъ по Рѣздвѣ мас жити? А кѣлько с такихъ, що имъ и до Рѣздва врожаю не стане? — Прим. авт.

языкъ той брошуры не есть чисто народный, але все таки дуже зближенный до него (лишень сама програма, помѣщена въ той брошурѣ, написана по „твердому“). „Якъ умѣють, такъ пѣють“. Може зъ часомъ буде и иначе. Брошура ся обѣймае 56 сторѣнь въ 8-ку; мѣсяця друку не назначено. Заголовокъ ея такій: „Что хочеть народна партія?“ Авторъ говоритъ на вступѣ о партіяхъ соймовыхъ въ Пештѣ и подае ихъ характеристику. Вѣдтакъ займае ся „народною партією“. Думаю, що буде цѣкаво для нашихъ Русинѣвъ — прочитати деякі выписки зъ той брошуры.

Всѣхъ партій соймовыхъ въ Пештѣ есть сѣмь. Найбольша и перша то „свободомыслящая партія, или партія теперѣшней министеріи, теперѣшнаго правительства, прото называется и правительственною партією, котора хотя у якомъ дѣлѣ, чи на командо даеть свой голосъ и такъ танцюеть, якъ ей министерія свищеть: Гмъ, свободомыслящая партія! Ци знаете, братья, что то значить? же той партіи все „свободно“, что лишь „замыслить“. Такъ лишь того человекъ держить за честнаго, который лишь къ той партіи принадлежить; всяки чиновства, службы, будованіе желѣзныхъ дорогъ, директорства при великихъ банкахъ и все, за что великое жалованье идетъ и великій хосень доноситъ, липъ тотъ получить, хотъ кумъ, хотъ свать, хотъ брать, кто до той партіи пренадлежить“. Дальше авторъ каже, що той партіи „свободно право выбора отъ гражданъ отобрати, а тѣхъ, которы съ нею на одной струнѣ не бринкають, всяко пренаслѣдовати, гонити“. Та партія „все обѣщаеть, а ничъ не даеть“. А кѣнчить авторъ про неи такъ: „Сія партія называется еще либеральною; это латинское слово и только значить, якъ избавити. Молѣмся прото: избави насъ Господи отъ той партіи“.

„Втора сеймова партія „тайна правительствена“, т. е. тѣ 48, которыхъ головою, вождемъ есть теперь

Юсть и Итвеніъ, но неодолигій часъ. Францъ Кошутъ, сынъ стараго Кошута буде... Не вѣруйте прото имъ, коли по околицямъ ходять, бо они тогда дуже смѣло знаютъ говорити, но коли прійде на сеймъ у якомъ дѣлѣ голосъ давати, доразъ стулятея и съ правительственномъ партіомъ держать“.

„Третья „партія выступившихъ“ (они въ числѣ 30 послѣвъ выступили зъ правительственной партіи, коли розходило ся о принятіи церковно-полігичныхъ законѣвъ). Они заслужили чести и почитанія (тому, що не голосували за введенемъ церковныхъ реформъ) но однакожь и они не суть совсѣмъ кошерны и прото при выборахъ лишь тогда можемо съ ними до бесѣды стати, когда бы народной партіи посла ніякъ неможъ добыти“.

„Четверта „партія Апионѣева“, которой вождемъ есть чести и лучшей судьбы достойный мужъ графъ Апионѣ; но видится и онъ никогда не достигне своей цѣли, такъ якъ тотъ, что все качаль камень на гору, а коли уже близъ верха былъ съ нимъ, камень все вырвался и опять назадъ въ глубину покачался“. Зъ той партіи „еденъ коло насъ (народной партіи), другій противу насъ“.

„Пята „партія независимости“ или „Угронска партія“. Она не признае той точки зъ угоды 1867 р., де говорить ся про взаимну оборону монархіи проти ворогѣвъ. „Съ тѣми послами, которы не суть противниками нашей св. церкви и вѣры, и мы не будеме имъ неприятелими.“

„Шесту партію составляютъ тѣ, которы ни къ одной изъ упомянутыхъ партій не принадлежать, ибо якъ мы, такъ, они у каждой партіи что то невозможнаго одобрити находятъ, съ тѣмъ отличіемъ, что они не основали нѣ ку партію, но мы составили (сему) „народну партію“.

„Причина нами основанной партіи та, что всѣ по-

мянуты партіи отъ давна обѣщаютъ получати смутное матеріальное состояніе народа, по „долгій панскій мѣдьяръ та жидовскій чекай ибо до теперь еще и една изъ нихъ сему обѣщанію неудовлетворила. А зачѣмъ „докля солнце изойде, роса очи уѣсть“, такъ и бѣдный народъ дотоль чекаль, доколь езекуторъ отъ него майже и послѣдну коровицу непродавъ, а „може быти и шолкова трава, якъ мого коня уже не буде“. Дальше каже авторъ: „Знаете городяне“ чого хоче народна партія, тому „громко выкликните: да живеть народна партія, а правительственна да погибнетъ на вѣки!“

Дальше наступаетъ програма народнои партіи, а до каждой еи точки поданій поясненія. Програма ось яка:

„Народна партія, якъ самостоятельная политическа партія, по мадярскому народному праву и сего дополненіе составляющей части, т. е. по 1867. годовомъ согласію составлена и имѣетъ слѣдующую программу:

1. Требуемъ ревизію обязательнаго закона гражданскаго малженства и государственныхъ метрикъ (бо теперь, додае авторъ, изъ одной лисицѣ двѣ кожи дерутъ“).

2. Бороти ся будеме противу такихъ указовъ и законопроектвъ, которы противлятся духу и началамъ вѣры христіанской или если-бы нѣкоторыя закономъ пріяты вѣроисповданія передъ другима преимуществовати и такъ миръ между гражданами возмутити хотѣли. Каждому вѣроисповданію свободу хочеме, но требуемъ свободу, права и вѣрѣ католической.

3. Требуемъ катол. автономію и такъ слѣдовательно требуемъ фонды и учрежденія катол. выдати намъ.

4. Заступати будеме свободу намъ для народнаго просвѣщенія законами данную и требуемъ, чтобы сія свобода распространенна была на всѣ степени ученія,

5. Мадярска краѣна въ первыхъ земледѣльный край, прото требуемъ, чтобы земледѣлцевъ найпаче же

малыхъ всѣ пренебрежены интересы такъ въ податной, якъ и въ оборотной политикѣ всегда въ вниманіи держали ся.

6. Требуемъ все то закономъ опредѣлити, что выживленіе и обогащеніе земледѣльнаго народа, обезпечиваетъ.

7. Требуемъ, чтобы претензіи простыхъ земледѣльцевъ и ремесельниковъ, относительно торговой вѣры, путемъ тѣхъ товариществъ и иныхъ учреждений, которыя подъ подпираніемъ правительства установлены будутъ, свое доволствованіе получили. Далѣе подпирати будеме вси таки направленія, конхъ цѣлюю есть обезпечити лучшу цѣну продуктовъ земледѣлія и малаго ремесла.

8. Требуемъ правдивійшій податный уставъ; одну, отношенія намимъ краѣнскимъ соотвѣтну, закономъ установленну податну меньшинство и требуемъ, чтобы подати и банкрительства, которыя отъ плаченія подати дотеперь уволены были, также платили.

9. Требуемъ жебы собираніе и руководство подати такое было, чтобы то каждый, который подати платитъ, поразумѣти и контролировати въ состояніи былъ.

10. Наша партія хочетъ малаго ремесельника и работника въ конкуренціи съ великимъ ремесельникомъ и банками чрезъ самое государство пристойно заступати.

11. Требуемъ жебы отношеніе работника къ роботу дающему опредѣлено было, найпаче заступаніе семейственныхъ, нравственныхъ и здоровья относительныхъ интересовъ работника, далѣе, чтобы ассекурація работниковъ лутьше распространено было. На послѣдъ требуемъ, жебы 1891. XII. законъ о престаніи недѣльной работы строже подержался.

12. Дотычно распоряженія управленія вармедьскаго народна партія лишь тогда исповѣсть свое нибіе когда въ томъ дѣлѣ правительство свой проектъ пред

ложить. Но уже и теперь требуемѣ улучшаніе управленія и протестуемѣ такового направленія устройству, которое бы выключеніемѣ граждановѣ правительственное всемогущестно еще лучше укрѣпило.

13. Наша партія хоче со всею предупредительностью оѣноситися къ народностямѣ и ихѣ претензіи, на колько тѣ согласити можно съ единеніемѣ и народнымѣ характеромѣ мадярскаго государства, въ вниманіи будетѣ держати и съ ними справедливо поступовати“.

До партіи народнои, о скѣлько я мѣгъ довѣдати ся, належитѣ поки-що трехѣ послѣовѣ. Повысину брошуру выдали они на всѣхѣ мовахѣ, якѣ е въ Угорщинѣ, отже и на рускѣи. Брошуры роздають безплатно; они розходятѣ ся дуже численно мѣжь Русинами угорскими и они радо читають еи.

Якъ ширитѣ ся на Угорщинѣ мадяризація, о тѣмѣ мавѣ я вже нагоду говорити на иншѣмѣ мѣсци. Однакъ докину и тутѣ колька слѣовѣ. Мадяризація мѣжь Русинами ширитѣ ся зѣ горы, вѣдѣ конесеторіи. Найлѣпшимѣ свѣдоцтвомѣ сего е слова теперѣшного епископа мукачѣвскаго Юлія Фирцака, котрый при своѣи инсталяціи сказаовѣ мѣжь иншимѣ до своихѣ подѣчинныхѣ: „Надѣю ся, що въ короткѣмѣ часѣ тыхѣ 500.000 греко-католикѣовѣ стане якѣ найциршимѣ Мадярами!“ Зовемѣ прпродно, що священники тамошні стали вѣдѣ тодѣ йти на-выпередки, абы лишень показати, що они е справденими Мадярами. На Угорщинѣ есть фондѣ, що служитѣ на цѣли мадяризаційні. Отже рускі священники зовемѣ не уважаютѣ за ганьбу для себе — говорити въ церквѣ проповѣди по мадярски (до самыхѣ Руснѣовѣ!), а опѣсля оголосити се въ часописяхѣ мадярскихѣ публично и жадати за „свои труды“ 10 або 15 зр. зѣ фонду мадяризаційного! Розумѣсь — имѣ не вѣдмавляють, але де-жь тутѣ гѣднѣсть священника? де соромѣ? Про такі хабарники вѣдѣ

уряду можна довѣдати ся майже зъ каждой часоници мадярекои, бо ихъ оголошують публично.

Мадяризація мѣжъ священниками доходить до того, що понадѣ вѣтѣдають ся говорити по руски до сурдудовцѣвъ (сего я досвѣдивъ въ кѣлькохъ мѣсяцяхъ) а коли вживають рускои мовы, то лишъ до „хлопѣвъ“. Такъ само й дѣти священничї: они вмѣють говорити по руски, бо такъ говорятъ зѣ службою, але коли я въ кѣлькохъ мѣсяцяхъ перебувавъ говорити зъ ними по руски, вѣдновѣдали менѣ по мадяреки, що они до „бачї“ (такъ зъ мадярска титулюють дѣти вѣхъ чужихъ а навѣтъ и такихъ, що належать до ихъ родины) не хотять шнакше говорити, якъ по мадяреки... За молоду дерево нагнають!

А якъ на угорекѣй Руси вѣсь „заяцѣмъ пѣдните“, вѣдомо хотъ бы зъ того, що тамоннїй Руенны боять ся поѣхати до Галичины, боять ся книжку яку собѣ вѣдъ насъ спровадити або часоницѣ, щобы лишѣнь кѣму не паразити ся. А вже найгорше свѣдчить о тѣмъ отсей фактъ: На ювілейннїй обхѣдъ униі Берестейскои выслала Львѣвска митроп. консисторїя запрошеннїя до угорекихъ рускихъ епископѣвъ; выслала и пакѣть програмъ того обходу та просила, щобы тамоннїй консисторїи порозсылали программы священникамъ. И що жъ? консисторїи сховали программы и не розсылають, бо они печатанї — по руски! На що паражувати ся комусь черезъ программы? Тажъ розѣслати ихъ — значило бы учинити замахъ на державу мадярску! Менѣ оновѣдали се люде такї, що мають стычнѣсть зъ консисторїями и зацѣвнювали мене, що программы тї полежають грохи, а потѣмъ поїдутъ на „весеожженїе“ до печи епископскои... Побачимо!

При такѣмъ станѣ рѣчей треба намъ радувати ся всякимъ и наименшимъ обивомъ у уго, екихъ Руеннѣвъ самостѣйности думки и волѣ, безъ огляду на напрямъ. Обявы такї е; хочъ, правда, малї, але е. Щѣбы ихъ

зміцнити, щоби конечно додати духа Русинамъ угорскимъ, треба намъ, галицкимъ Русинамъ: 1) устроювати на Угорщину прогульки, якъ для науки такъ и для забавы; — 2) устроювати концерты, де лишь дадутъ ся; — 3) навязувати найширшій зносини зъ тамошними людьми; — 4) що найбольше: галицкї Русины, наколи имъ ходити о те, щобы Русины угорскї не змадярщили ся зовсѣмъ, заложити бурсу для РусинѠвъ угорскихъ, що хотѣли бы ходити у насъ до гімназїи чи на університетъ, або бодай дати безплатне помѣщене для якогось числа ученикѠвъ въ истнующихъ бурсахъ нашихъ. Черезъ те дала-бы выховатись молода генерація правдивыхъ РусинѠвъ, а не МадярѠвъ або ще горшчихъ мадяронѠвъ. Тїи, вернувши по часѣ до краю, отворили бы темнымъ братамъ очи. Черезъ те многимъ батькамъ розв'язали бы ся зв'язанї до теперъ дѣтьми руки и они взяли бы ся за народну роботу. Черезъ те дало бы ся удержати загибаючу вже частину народности нашої при житю и учинити еи ще хосенною частиною складовою Руси. Що охочї до науки въ нашихъ школахъ знайдуть ся, я певный. Та не лишь хлопцѣвъ, але й дѣвчатъ зъ угорскої Руси, годилося бы умѣщувати въ нашихъ школахъ, бо становиско Русинки въ родинѣ на Угорщинѣ дуже е важне. Все те очевидно, выматало бы пожертвованя зъ нашої сторони, але що оно не було бы надаремне, то рѣчь певна.

Наконецъ подамъ ще такї двѣ звѣстки:

Общество св. Василїя, котрого „органомъ“ бувъ доси Календаръ въ мовѣ рускѠй, постановило сего року збогатити не лишь руску, але й мадярску літературу. Именно ухвалило оно выдавати вѠдъ 1897 року, по при Календарѣ рускѠй, такї самї мадярскї... Нынѣшнї матадоры общества звѣздыт хїба зъ глуздѠвъ!.. Треба-жь знати, що вже теперъ угорско-рускї священники выдають, оплачують и удержують двѣ часониси мадярскї!...

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

Д-ръ Иванъ Франко.

Друга звѣстка така: Одинъ чоловѣкъ пѣднявъ ся доброго дѣла: познакомлѣти Мадярѣвъ зъ положенемъ руско-украиньского народу и зъ руско-украиньскою літературою черезъ переклады дотычныхъ утворѣвъ на мову мадырську. Незадовго мае появѣти ся зъ друку знана брошура „Поработаемыи народъ“ (о тяжкомъ положеню руско-украиньской мовы и літературы въ Россіи) — а потѣмъ той самъ чоловѣкъ возьме ся до перекладу новель д-ра Франка, деякихъ оповѣданъ Федьковича и Марка Вовчка на мову мадырську. Може вкѣнци довѣднють ся де-що про насъ Мадяры, бо до теперъ нѣчого не знають.

У Львовѣ, въ цвѣтѣи 1896.

В. Гнатюкъ.

С В Я Т Ы Й В Е Ч Е Р Ъ .

П А И С А В Ъ

Миронъ Кордува.

I.

Сумракъ вечерній упавъ на землю. Въ обширнѣй комнатѣ вѣденського загального шпиталю стало темнѣти. Голосъ дзвѣнка давъ знакъ, щобъ запалювати газові лампы. Скоро метнула ся послуга и за хвилию почали стрѣляти газові поломѣня, освѣчуючи досеть недокладно салю. По-здвожь въ два ряды стояли желѣзній лѣжка рядкомъ, одно побѣчь другого, мовъ жовнярѣ въ маршѣ. А на лѣжкахъ!... Еть! по що й згадувати! Вы й самі гараздъ знаєте, бодай зъ чужихъ розказѣвъ, якъ се хорошо глядѣти на всю пужду людского житя. Двишишь ся и слѣзы тобѣ въ очехъ высту-

пають вже на самъ видъ тыхъ крейдяныхъ, выбѣдженныхъ лицъ. Здоровля ажъ тогда умѣемо цѣнити, коли его страгнѣмъ!

Въ комнатѣ було тихо. Хоръ по бѣльшой части зъ зацѣпенѣлыми устамъ зносили свои тяжкѣ болѣ. Уже бачите звыкли до нихъ; сежь ихъ хлѣбъ насущный... Часомъ, правда, ту то тамъ зѣ спаленыхъ устъ вырве ся проразливый стогѣнъ, то знова кликъ на послугу, котра не дуже й снѣнитъ ся слухати. Вѣдтакъ знова вертае тишина. Тыкотане великого стѣнного годинника чути выразно.

Але й ще щось чутно!

Глю... глю... глю... рѣвно и важко харчить хтось на кѣнци салѣ. Ту свѣтло лише слабо доходило, оставляючи недужихъ въ пѣвь темнотѣ. Тутъ лѣжка стояли ще тѣснѣйше побѣчь себе, такъ що ледви прохаты ся можна.

Глю... глю... глю... повтаряе ся монотонный, мовъ тыкотане маятника правильный голосъ зъ кута. Се мае бути вѣддыхъ!... Воздухъ продираючи ся черезъ горло выкликуюе то немиле харчѣне.

На постели лежить молодой, бачить ся, чоловѣкъ. Бѣльшая двайцати трохъ рокѣвъ певно не проживъ ще на тому свѣту. Лице, що носить слѣды гарныхъ чертъ, выглядае нужденно. Щѣки запали ся, кости по-пѣдъ очима повывступали мовъ якѣ горбы. Цѣлый выразъ лица скривленный вказуе на страшный бѣль хорѣб. Очи такожь глубоко запали свѣтять якимось фосфорнымъ сяевома; они нерухомо впялены въ стелю. Высхлы руки лежать зложены на грудяхъ. Ту, здавало ся, лишь шкѣра держитъ кости.

Глю... глю... глю... Уже третей день не выдае зъ себе иншого звуку. Уже третей днину тягне ся агѣния. Вмераючи лежить безъ памяти; лишь сильная природа не пѣддаеетъ ся та боре ся зѣ смертию останками животныхъ силъ.

Лѣкарѣ вѣдступили вѣдъ него вже вѣдъ тыждня... „До двохъ днѣвъ мусить умерти“ — завYROкували. А бѣдняка живе такъ вже тыждень — смерть не приходить. Живе?! О! таке жите тысячу разъ гѣрше смерти! „Се на-пѣвъ трупнѣ!“ осудвля иниталня приелуга и полишила недужого своей доли. Нещасный лежавъ третій вже день на незмѣшоващѣй постели. Поцѣо труновѣ выгоды! Въ грязюцѣ, въ багнѣ середь забѣйчого фосфору конавъ молодець у далекой чужинѣ.

Такъ на чужинѣ. Не жакда роскошій, не гонене за новостю кинуло го зъ Галичины помѣжъ чужинхъ людей, до сени пустынѣ великолюдной, шо ю зовуть Вѣднемь. Се жакда науки, горячковый порывъ свѣтла, вырвавъ ту цвѣтку зъ рѣдной нивы та покотивъ нею свѣтами мовъ вѣтеръ перекотиполемь.

Дарма, що вѣдраджувавъ батько, дарма молила мати: „Сыну не ѣдь на чужину, бо тамъ не то, що въ дома! Мы не заможнѣ, не можемо дати тобѣ вѣдно-вѣдного удержаня, щобъ ты зѣ спокоемъ вѣддавъ ся науцѣ. Ты тамъ замучишь ся! Мы знаемо твою натуру!“

„Не журѣть ся, дамъ собѣ раду. Я вѣдъ васъ нѣчого не хочу. Самъ собѣ зароблю на удержане. Якоесь я вже не загину“.

И поѣхавъ, тай давъ собѣ раду. Цѣлу днину спѣдѣвъ надъ книжками, поликаючи зъ жадобою душевну корму. Вечери сходили на удѣлюваню лекцій, а въ ночи вѣдписувавъ акты зъ судовои канцелярїи. Бо зъ дому давали ему дуже, а дуже мало... Навѣтъ на заплату хаты не выставало. Зъ своей нужденной учительской платнѣ мусѣвъ батько выживити цѣлу родину.

Часто вписавъ вѣднѣ до сына: „Приѣзди Левку назадъ. Я знаю, якъ тобѣ мусить жити ся у Вѣдни при таковой дорожнѣ. Головою муру не пробсишь!“ Але Левко не зъ такѣвскихъ бувъ, щобъ кпдати почате въ

половинѣ дороги. „Вже якъ буде то буде, а выдержу до кѡнця!“

И выдержавъ! Вертаючи разъ пѡзно зъ лекцій, цѣлый затоплений въ гадкахъ надъ працею письменною, що еи мавъ за тыждень предложити на унѣверситетѣ, не вважавъ, що дѣе ся довкола него. Зъ ничеви наѣхавъ вѡзникъ на задуманого... колесо перейшло черезъ ногу...

Страшна перспектива станула передъ очима Левка. Если не буде ходити на лекціи, потратити ихъ — а тогдѣ зъ чого жити? До дому не писавъ нѣчого, щобъ родичѣвъ дурно не лякати. На третій день по сѣмъ випадку, мимо заказу лѣкаря вставъ вже зъ лѡжка та зъ тяжкимъ трудомъ поволѣкъ ся на унѣверситетъ а вѡдтакъ на лекціи.

Такъ ходивъ чотыри дни. Нога въ колѣнѣ пухла що-разъ бѡльше. Каждый крокъ стоявъ молодого героя тысячныхъ болѣвъ; за кождымъ рухомъ мовъ ножемъ рѣзало. На пятый день пробудивъ ся рано по двоохъ годинахъ сну — утома бачите й бѡль перемогли — такъ почувъ, що ногою й ворухнути годѣ. Не було рады!

Прикликали лѣкаря. Оглянувъ, обмацавъ, покрутивъ головою, тай сказавъ забрати хорого до шпиталя. „Тутъ лише въ операціи послѣдна надѣя“ — рѣшивъ лѣкарь. Левко опинивъ ся въ головнѡмъ шпитали, середъ атмосферы, яку здоровому чоловікови годѣ довше выдержати надъ пѡвъ години. Воня карболю, перемѣшана зъ острою вонкою йодоформу та пиннихъ спильныхъ средствъ лѣкарскѣихъ спроваджували швидко заворотъ головы. А ту ще долучувавъ ся феторъ вѡдходѡвъ неприятно хорыхъ, блювотиня та харкотиня, якѣ выдѣлювали недужѣ въ тѡй самѡй комнатѣ помѣщенѣ. Въ тыхъ вѡдноснахъ перележавъ недужѣй цѣлый мѣсяць.

Операція нѣчого не помогла. Показало ся, що забрали ся до неи за пѡзно. Матерія вдарпла на голову.

Наступило запалене мозку. Цѣлый тыждень стогнавъ хорый проразливо хватаючись конвульсійно за голову, де его вогнемъ палило; мозокъ здавало ся розсаджувавъ чашку!

Водтакъ запалене уступило; слѣдувало розмягчене мозку, паралѣжь подступавъ що разъ выспе... Хорый не тямивъ и не чувъ вже нѣчого.

Глю... глю... глю... глю...

„Що! се ще не змерь?“ — кликнувъ чудованный лѣкаръ шпитальный. Вонъ теперъ вѣдбувавъ своѣй обхѣдъ вечѣрный помѣжь хорымп. Хвилию дѣвпвъ ся на выкривлене, бѣле, якъ крейда лице недужого. И въ его серцю, що привыкло зносити безъ спѣвчутя видъ тысячѣвъ умираючихъ, обуджуе ся чувство, бо знае якій болѣ перейшовъ конаючий. „Вѣдачиско! кобы хочъ чимъ скорше покѣнчивъ“ — вышептавъ про себе. Хвилину велухуе ся въ звукъ, якій добувае ся зъ вѣддыхомъ зъ его горла: „Се вже скоро конецъ буде“ — думае. — Паралѣжь подступае до гортанки. И пошовъ до другихъ, що потрѣбували его порады. Левко спавъ далше въ незмѣненѣмъ положеню.

Глю... глю... глю...

На сусѣднѣмъ лѣжку поднѣсь ся якійсь недужий, та въ однѣй хвили хлнула ему зъ рота блювотина. Лѣжка стояли за близько. Мѣсто на землю, усе пошло Левкови на лице, руки, грудь...

Але вонъ сего не чуе. Тажъ самъ вже третю днину лежить у своей грязи. Зъ довгого лежания на бскахъ и ногахъ поотворювали ся раны. Однѣ вѣдходы грызли тѣ раны, такъ, що тѣ почали ронити ся. Але хорому й се теперъ байдуже.

Глю... глю... глю... що разъ тихше, тихше та помалѣйше дае ся чути зъ горла хорого. Лѣкаръ правду сказавъ; паралѣжь хватае вже гортанку. Катастрофа вѣдъ такъ давна ожидаана зближае ся швидкою ходою. Уже ледви чутно булькотане у горлѣ.

Наразь хорый выпрямивъ ся, мовь якій судорогъ перебѣгъ по его цѣломъ тѣлѣ... Очи ще бѣльше выпялили ся.... Уста зарухались.... І! все покѣнчило ся! Душа мученика полетѣла на тамтой свѣтъ.

Годинникъ, що висѣвъ на стѣнѣ почавъ якъ разъ бити осьму годину.

II.

Въ той самъ вечеръ, въ домѣ учителя въ селѣ Орзинцахъ панувавъ веселый оживлений рухъ. Вже скоро лишъ стало темнѣти накрыли стѣлъ бѣлою, якъ снѣгъ скатертю, а молоде може 15 лѣтне дѣвча почало ладнати начине и розставлявати тарелѣ. Сежь вечеръ якій на цѣлой Руси урочисто святкують — се „Святый вечеръ“,

„Марусю! а попѣдкадай ще на рогахъ цибулю“ залепетавъ малый братчикъ.

„Отъ виднишь, що не маю часу! Пѣшовбы самъ до кухнѣ та попросивъ мамуцѣ, щобъ тобѣ дали, тай по-пѣдкадавъ!“

Геньо лишъ покачавъ головою, але не рушивъ ся зъ мѣся. За хвилю зникъ пѣдъ столомъ и почавъ порнати ся у сѣнѣ.

Небаромъ засвѣтпли свѣтло, внесли дѣдуха та поставили у куточку. Вѣйшла газдиня дому, набирае на розставленѣ тарелѣ „борць зъ вухами“. Учитель пѣднѣсь проскурку зъ медомъ — почали ся загальнѣ желаня.

„Отъ шкода, що Левка мѣжь нами нема!“ — завважавъ перний батько. — „Що вѣнъ тамъ бѣдняка порабляе! Вже пѣвтора мѣсяця нема зрѣтки вѣдъ него!“

„О щожъ може бѣдня дитина робити, мѣжь чужимп, незнакомымп людьмп! Тамъ навѣтъ святъ нашихъ не обходить“ — зѣтхнула мати.

„Такъ щожь! Самъ хотѣвъ... Вирочѣмъ тѣшу ся его будущістю, побѣдує ще зо два роки, а вѣдтакъ дѣбе ся своего. При своцхъ способностяхъ може далеко зайти!... Може ще намъ поможе на старѣсть!...“

„Левко десь теперь тѣшитъ ся моимъ дарункомъ!“ — вмѣшала ся Марія у розмову. „Я позавчера послала ему вышивану краватку. Таку якъ вѣль любить, татунцю: голубу зъ чорными мерезжками. Певно завтра убере ся въ ню“.

По кѣлькохъ потравахъ закѣнчила ся вечера традиційною кутьюю. Батько добувъ зъ шафы флящину вина и попалывавъ всѣмъ у келѣшкы.

„Ну дѣти! — сказавъ — выпіймо за здравле Левка! Нехай росте на хосенъ намъ и нашої вѣтчизнѣ“.

Чаркы цокнули ся. Годинникъ почавъ бити осьму годину.

Вѣдень 9. Грудня 1895.

Г е с п о д а р ь и в о л ь .

Одинъ господарь бувъ свободѣ другъ великій
и зняти вѣль хотѣвъ зъ вола ярмо на вѣки.
Але на той замѣръ такъ вѣль ему сказагъ:
„Вѣдколи я живу, я те ярмо тягавъ,
и мой батько носивъ и всѣ дѣды носили;
Спасибѣ Богови, нашъ рѣдъ не збуеъ ся силы.
За ласку дякую; не бувъ бы я воломъ,
якбы я не схотѣвъ збѣтатнєъ пѣдъ ярмомъ“.

И люде с таки — дурни, та ще й умерти;
Родили ся въ ярмѣ, въ ярмѣ хотять и вмерти.

Перекладъ В. Самѣйленка.

ГР. КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ ШАМОКИНЪ, ПА.

Положенє Русинѡвъ въ Сполученыхъ Державахъ пѡвнѡчной Америкы.

НА ПИСАВЪ ГРАФЪ ЛЕЛИВА.

На величезной просторони Сполученыхъ Державъ, вѡдъ Нью Йорку до Санъ Франциско; вѡдъ Ріо Гранде до жерель Миссури, живе нынѣ до 200 тысячокъ Русинѡвъ. Гоненій безвыхѡдною нуждою и невыносимымъ гнетомъ политичнымъ и національнымъ, изъ „христїаннѣйшоп“ Австрїи, вже около двайцяти лѣтъ массами покидають они вѣчно рускїи землѣ несчастной Галичины и поневоленой Угорской Русї; потомки землѣ кровїю прокормленой предками, потомки рускихъ предковѣвъ, за безмежнымъ сннимъ кеаномъ шукають собѣ долѣ; въ рѡднѡмъ краю у нихъ розгосподарилась розбѡйничо розуздана польска шляхта и бѣсноватїи вожаки, потомки Арнадѡвъ, тотїи европейскїи Азіяты, що случайно стали ся, на короткїи часъ, безграничнымъ и безпримѣрнымъ господами цѣлой половины габсбургской монархїи, котрїи рѣшають о судбѣвъ другихъ народѡвъ — цѣлого пѡдчиненого имъ населенїи.

Руска еміграція зъ Австро-Угорщины почалась зъ захѡдной части рускихъ Карпатъ, зъ такъ зовимой Лемковщины. Якъ и зъ Галичины, Лемки, такъ и зъ Угорской Русї емігранты, котрїи передъ 20 роками прїишли и еще нынѣ громадно приходять, представляють майже найбѣднѣйшу клясу сельскаго пролетарїату. Треба запримѣтити, що руска еміграція зъ Угорщины почалась скорше, нѣжъ зъ Галичины и числомъ перевышаетъ ту послѣдну. Въ протягу двохъ десятокъ лѣтъ приходитъ безупину на вольну землю далекой Америкы, часто зъ женами и дѣтьми велика

сила рускихъ людей и ту, въ новій вѣтчинѣ плодять ся и множать ся такъ численно, що въ короткомъ часѣ буде рѣвняти ся половинѣ населеня руского на Угорскої Руси.

До одной и той самой народности, украинско-рускої, або малорускої. до Русинѣвъ зъ Галичины и Угорщины принадлежать такожъ и потомки козакоѣвъ запорожскихъ, котрі при конці минуваго столѣтя зъ околиць устя рѣки Амура, вилываючої въ Тихій Океанъ, переселили ся на Аляску, а рѣвножь и Малоросы зъ Россіи въ послѣдну десятку лѣтъ, зъ лѣвобѣчнои части Малоросіи. прибули въ Америку дорогою вѣхѣднои части Америки, однакожь анѣ число тыхъ потомкоѣвъ славныхъ запорожцѣвъ, анѣ ихъ теперѣшний побыть, анѣ навѣтъ се, на скѣлько они зберегли свою національнѣсть, до теперѣ нѣкимъ не выслѣджено и зовеѣмъ намъ не звѣстно, длятого мы бѣльше про нихъ не можемо сказати, якъ лишь причислити ихъ до числа Русинѣвъ въ Сполученыхъ Державахъ. Що однакъ вѣдносить ся Малоросѣвъ, котрі зъ захѣдныхъ краѣвъ Россіи зайшли въ Америку, то не споминаючи вже про се, що они выйшовши зъ нѣдѣ влыву россійскихъ порядкоѣвъ, утратили ту въ значнѣй части свою народнѣсть, ихъ число представляе ся такъ незначне, що не можуть влѣяти на загальну чисельнѣсть Русинѣвъ въ Сполуч. Державахъ. Въ всякомъ случаю Русины зъ Галичины и Угорщины разомъ, народъ украинско-рускій, або малорускій, дѣйшовъ въ республицѣ нѣвночно-американскій вѣже такои чисельности, що пора вже намъ розглянути ся и выяснити положене наше. Положене се будемо розбирати зъ трохъ головнѣйшихъ сторѣнь: зъ церковнои, народнои и економічнои.

Русины явились въ Америцѣ однѣи зъ послѣднихъ. Навѣтъ близькі ихъ сусѣды въ Австро-Угорщинѣ — Мазуры и Словаки значно выпередили ихъ въ томъ взглядѣ. Поляки и жидаы изъ Царства Польского высе-

ляли ся въ Новый Свѣтъ зъ ними майже рѣвночасно, тѣлько Поляки и Жиды, Малоросы и Бѣлоросы и зъ Захѣдного краю Россіи прибывали сюда пѣзнѣше вѣдъ нихъ.

Въ Спол. Державихъ знайшли они готовѣ и давно вже зложившій ся обопѣльно вѣдносины межѣ христіянскими вѣроисповѣданіями, або церковными.

Якъ звѣстно, першими поселенцями въ пѣвнѣчнѣй Америцѣ, народы англо-саксонскои расы (Англичаны, Шотляндцѣ, Данцѣ, Шведа, Норвегцѣ и Нѣмцѣ) суть по вѣроисповѣданю протестанты. Спасаячись передъ дикими религійными переслѣдованіями въ Европѣ, котрѣ были выкликаны у нихъ пѣдъ той часѣ фанатизмомъ римского католицизма, они на тѣй вѣльнѣй землі найшли собѣ повну религійну свободу — и ту устроили державы и институціи и надали цѣлому краевѣ той характеръ, котрый вѣнъ носить и по нынѣшний день и котрый то край и по нынѣ уважають тѣ народы своею власностію и имъ приналежнымъ.

За народами англо-саксонскои расы двинулись въ Пѣвнѣчну Америку, народы романскій (Испанцѣ, Португалцѣ, Французы и Италіянцѣ) и кельтицкій (французскій Бретонцѣ, Ирляндцѣ), несучи зъ собою за скеанъ римскій католицизмъ, такъ дуже ненавистный ихъ передпутникамъ англо-саксонскимъ.

Въ той часѣ, якъ около 100 лѣтъ тому назадъ було въ Пѣвн. Америцѣ всего якихъ нибудь 25 тысячокъ римско-католикѣвъ и въ такѣмъ-же мѣстѣ, якъ Нью Йоркъ, католицке богослужене служилось якимъ-будь бродячимъ патромъ, денебудъ въ якѣмъ мѣстѣ, понеже протестанты не зносили папѣстѣвъ и законы квакерѣвъ впрѣсть наказовали обрѣзувати имъ уши, длятого римско-католики старанно скрывали свое вѣроисповѣдане, нынѣ есть вже въ пѣвнѣчнѣй части Америки до 10 миліонѣвъ римско-католикѣвъ, а въ вѣсхѣдныхъ Державахъ, особливо въ Нью Йорку, головно въ

особѣ Ирляндцѣвъ, придбали они собѣ бѣльшу перевагу и величезный впливъ въ суспѣльныхъ дѣлахъ.

Народы, расы Славянскои (Чехи, Поляки, Сербы, Хорваты, Словаки) и т. д. стали послѣдними часами переселяти ся въ пѣвнѣчну Америку.

Правда, народъ малорускій, остатки Запорожскои Сѣчи и ихъ не непосредный потомки, а велѣдъ за ними и Великоросы, купцѣ и промышловцѣ, выпередили всѣ прочіи славянскіи народности въ емиграціи до Америки и та емиграція зовсѣмъ нечисленна и нынѣ зовсѣмъ уставша, йшла захѣдною стороною черезъ Тихій Океанъ и стояла зовсѣмъ особнякомъ вѣдъ загалнои европейскои емиграціи, котра йшла захѣдною стороною черезъ Атлантицкій Океанъ и не надавала тѣй емиграціи нѣякого особнои характера, тѣлько прибрала характеръ шуканя за богатствами и промысломъ и хотъ они заложили кѣлька осель ръ захѣднѣй части Америки, однакъ тѣ осель, якъ мы вже згадали, остали безъ впливу на загално славянскіи справы, однакъ нынѣ навѣтъ про ихъ осады нѣчого позитивного не знаемо. Въ виду того при розборѣ положеня сучаснои Амер. Русинѣвъ, мы и не можемъ брати въ рахубу, анѣ означенои емиграціи Руси черезъ Тихій Океанъ, котра вже давно устала, анѣ высше згаданныхъ козацкихъ кольоній, такъ зѣ стороны церковнои, якъ и зѣ другихъ сторѣнъ. Народности славянскіи явили ся въ сторону захѣдну Нового Свѣта, пѣзнѣйше, якъ народы расы англо-саксонскои и романо-кельтицкои; они були въ части римо-католики (Поляки, Чехи, Хорваты, Словаки) въ части протестанты (деяка часть Чехѣвъ и Полякѣвъ, и значна часть Словакѣвъ) — въ части наконецъ православный (австрійскіи Сербы, Русины, чи Малоросы зѣ Россіи и Буковины и Бѣлоросы). Въ той часъ, якъ славянскіи римо католики, протестанты, а навѣтъ православный, число котрыхъ на цѣломъ обшарѣ Пѣвнѣчнои Америки не доходитъ навѣтъ 1.000 душъ, знайшли со-

бѣ тутъ готові церкви, ерархію и церковну організацію свого вѣроисповѣданя, хочъ и приналежачі до другихъ народностей, то греко-католики, або уніаты, т. е. галицкій и угорскій Русины, и тотъ часть Словакѡвъ, котра исповѣдуе католицизмъ пѡсля грецкаго обряду, а о котрыхъ учені до того часу ще не рѣшили, чи они суть зѡсловачені Русины, або зрусчені Словаки — знайшлись въ цѣлковитѡ выимковѡмъ положеню. Анѣ греко-католицкихъ церквей, анѣ греко-католицкои ерархіи, анѣ греко-католицкои організації тутъ не було. — а сеи послѣднои и до того часу нема. Черезъ цѣлыхъ десять лѣтъ тынялись галицкій и угорскій Русины по римско-католицкихъ косцьолахъ, польскихъ, словацкихъ, а часомъ навѣтъ и американскихъ, а властиво айришскихъ.

Наконецъ, въ другѡй половинѣ 1884. року, галицко-руська громада въ Шенандоа, въ Пенсильвеніи звернула до галицкаго митрополита С. Сембратовича зъ просьбою прислати еѣ рускаго греко-католицкаго священника для заложеня тамъ рускаго парохіи, причѣмъ принимала на себе все розходы такъ, що до утриманя священника, якъ и спровадженя его на мѣсце назначеня. Крѡмъ того зъобовязалась громада выбудовати церковь и покрыти все зъ тымъ получені кошты, якъ тое взагалѣ водить ся въ Сполученыхъ Державахъ, де держава, т. е. правительство зовѣмъ въ справы религійній не мѣшаеь, анѣ про нихъ не стараеь. На самѡмъ початку слѣдуючого 1885 року прибувъ уже бажаный священникъ до Нового Свѣта О. Иванъ Волянскій и поѣхавъ попередъ всего до головного мѣста Пенсильвеніи — Филадельфи, щобы представитись тамошному римско-католицкому епископови Патрикѡви Райнови. Понеже однакъ на той часъ архіепископа не було дома, то першій рускій священникъ зъявившій ся въ Новѡмъ Свѣтѣ, заосмотреный митрополичою грамотою, свѣдоцтвами и рекомендаційными письмами до

властей штата Пенсильвені, бувъ приняты генеральнымъ викарымъ и архієпископскимъ секретаремъ. Переглянувши пацери новопрібувшаго католицкого священника, зовсѣмъ незвѣснаго имъ обряду, они признали ихъ достаточными, но коли тільки изъ бесѣды зъ нимъ дознались, що вѣнъ женатыи и прібувъ разомъ зъ жѣнкою, то такъ викарій якъ и секретарь перестрашились и огорчились тымъ дуже, а такожъ перервали зъ нимъ всяку дальшу розмову, утѣкли вѣдъ него и зажадали, щѣбы вѣнъ сейчасъ повернувъ назадъ до краю. Однакъ, если О. Волянскій и прійшовъ представити ся американскому римско-католицкому архієпископови, то лишъ длятого, що въ Америцѣ не було жадной вышней власти его вѣроисповѣданя; въ дѣйствностижъ вѣнъ розумѣвъ дуже добре, що яко священникъ самостѣйнаго обряду не потрѣбуе жадной другой юрисдикціи, кромѣ даной ему его греко-католицкимъ митрополитомъ и на тѣй пѣдставѣ, не дивлячись на тоє, що американскій римско-католицкій генеральный викарій и архієпископскій секретарь взяли его за „по good“, що прійшовъ лишъ ширити соблазнъ межѣ правовѣрными римо-католиками въ Америцѣ; а и самъ архієпископъ, вернувши до Филадельфіи не принявъ его, — поѣхавъ вѣнъ просто до Шенандоа и зачавъ організувати парохію. Зпершу звернувъ ся вѣнъ бувъ до польского священника зъ прозьбою дозволити ему правити въ костелѣ греко-католицкій богослуженя.

Одержавши вѣдмовну вѣдповѣдь, наймає О. Волянскій звычайну салю и въ нѣй вѣдправляє перше гр. кат. Богослужене въ Новѣмъ Свѣтѣ. На се Богослужене зѣхало ся богато галицкихъ и угорскихъ Русинѣвъ зъ рѣжныхъ мѣсцевостей, котрїи вѣдъ мѣста Шенандоа були бѣльше, або менше вѣддаленїи и въ той часъ, коли горы и долины прекрасной Пенсильвенї першїи разъ почувли молитву и славяно-рускій спѣвъ, Новый Свѣтъ бувъ свѣдкомъ совершенно не-

звычайнаго зр'яблицца: вонъ побачивъ галузь великаго рускаго народа, котрый плакавъ зъ радости и туги. Тымъ часомъ, вслѣдъ за прыбутемъ першаго священника, прійшло до Шенандоа зъ Филаделфіи архіепастырскае посланіе, архіепіскапа Райна, котре было неречитане всенародно на проповѣдніцяхъ въ трохъ мѣсцевыхъ католицкихъ костелахъ. Посланіемъ тымъ заказувалось римо-католикамъ, подъ загрозою вѣдученя вѣдъ церкви, бути присутнымъ при греко кат. Богослуженняхъ, а самому рускому гр. кат. священнику заказувалось явитись въ римо-кат. костелахъ. Вкупѣ зъ тымъ мѣсцеві римо-кат. священники уникали О. Волянскаго, трактуючи его, якъ зрадника, або обманщика.

Въ мѣсцевой амерыканскай суспальнасці, поява рускаго гр. кат. священника зъ женою выклікала не малы подивъ, бо до того часу Амерыканцѣ не мали понятя о істнованю якога-то католицкаго абраду, котрый-бы дозволявъ священникови женити ся. Опіраючись однакъ на законы пѣвнѣчно-амер. республікі, о повной свободѣ вѣроісповѣданъ, и будучи сильно переконанымъ о правотѣ свога дѣла, О. Волянскій прынімае ся зя організоване першой рускай гр. кат. парохіі на амерыканскай землі. Відячи въ нѣмъ чолвѣка висока абразованаго, дуже сымпатичнаго, щірого и зяботливаго для народнаго дѣла, и трудячаго ся безпрерывно, енергічно и неутомимо для добра народу, амерыканска суспальнасць, може по ініціатывѣ декотрыхъ Славянъ, стала по сторонѣ новопрыбуващаго рускаго священника. Въ тѣмъ загальномъ вспѣвчутю амерыканскай суспальнасці, найшовши собѣ такъ моральну сатисфакцію, якъ и нову зовсімъ серіозну точку опоры своєї дѣяльносці, першій греко-католицкій священникъ на землі амерыканскай, розшырае кругъ тої своєї дѣяльносці вѣдъ заложеня власной парохіі — а выконавши ту першу элементарну зада-

чу, переходить до будоваия церквей и церковно-народныхъ институцій. Все то робить вѣнь не будучи признанымъ еще урядово священникомъ.

Тымъ часомъ зъ переписки зъ галицкимъ митрополитомъ С. Сембратовичомъ переконавшись, що вѣнь есть правно поставленнымъ ту священникомъ гр. кат. обряду, архієпископъ Райнъ ставъ домагати ся, щобъ О. Волянского вѣдкликано, а на его мѣсце, щобъ призначили другого нежонатого священника. Домагане то розбилось однако о рѣшучѣсть митрополита Сембратовича, котрый въ початкахъ хоронивъ и боронивъ права полишенї руской церкви актами унїи зъ римскимъ престоломъ и многочисленными папскими булями — и на той пѣдставѣ О. Волянской конецъ кѣнцемъ бувъ таки признаный греко-кат. священникъ въ Пенсильвенїи.

Въ першѣй половинѣ 1886 року появила ся въ Шенандоа. церква, на цѣлѣй великой простори Америки. руска гр. кат. церковь. Говорять, що на будову еи зобрано було стѣлько тысячокъ долларѣвъ, що зъ самыхъ срѣбныхъ долларѣвъ можна було еи побудовати, але значна часть пошла на устроєне церковныхъ институцій. Передовсѣмъ треба було постаратись о руской гр. кат. цмнтарь, бо не взираючи на буквальный жаданя, приписанї актами Унїи руской церкви зъ римскимъ престоломъ и на папский буллѣ, котри почивали на нихъ, римо-католицкой священники не тѣлько взбороняли похороняти помершихъ Русинѣвъ рускимъ гр. кат. священникомъ, але и не давали имъ мѣсця на своихъ католицкихъ цмнтаряхъ. Тыжнями лежали руской умерцѣ по домахъ, поки не роздобуто мѣсця для ихъ вѣчного спочинку, на якѣмъ-небудь протестантскѣмъ цмнтарї. Однакъ О. Волянской спѣшивъ на похороны, не зважаючи на се, що до его приходу въ Америку тотї самї римо-католицкой священники, польскї, словацкї и ирландскї сповняли для Руси-

новъ всѣмъ требы. При церквѣ въ Шенандоа повстало вскорѣ прежде въ Америцѣ руске гр. кат. Братство св. О. Николая и заложена була руска церковна парохіяльна школа. По примѣру руской громады въ Шенандоа, стали организовати ся и другіи рускіи громады въ Пенсильвеніи, а навѣтъ за границями ея, закладючи по рѣжныхъ мѣсцевостяхъ зъ року на рокъ новіи рускіи церкви, при котрыхъ появляются рускіи братства и школы.

Нынѣ маемо въ Сполученыхъ Штатахъ півночної Америки 38 рускихъ гр. кат. парафій и 30 рускихъ гр. кат. священникѣвъ, зъ котрыхъ 19 походять зъ епархіи мункачѣвскои, 5 зъ пряшевскои, а 6 зъ митрополіи галицкои. — Хотяи О. Волянскій зѣставъ офіціально признаний, хотяи росли, якъ грибы по дощи все новіи и новіи рускіи гр. кат. церкви и численно прибували греко кат. священники зъ Галичины и зъ Угорцины, то все таки американскій, а радше сказати римо-кат. ирландскій епископы, не зважаючи на той взрѣстъ, зъ причины несвѣдомости рѣчи и фанатизму, нѣякъ не могли и не можуть до сихъ поръ, оставити въ спокою ту церковь.

Въ наслѣдокъ того, выдавъ Римъ въ 1889 р. роспоряджене митр. Галицкому и епископамъ прясѣвскому и мункачѣвскому, щобъ высылали до Америки выключено лишь безженныхъ священникѣвъ. Такъ якъ однакъ роспоряджене то явно противорѣчить буквальному змыслу актѣвъ Уніи и цѣлому рядуи папскихъ булъ, котріи потверджаютъ права и привилен и характеристичніи черты руской гр. кат. церкви и длятого представляеть ся то роспоряджене унезаконнымъ и не до выповненія — тай и опѣсля и нынѣ приходять все до Америки и жонатіи священники.

Въ 1891 р. выдала „Congregatio de propaganda fide“, на чолѣ котрой стоить польскій кардиналь Ледоховскій, роспоряджене, въ силу котрого — каждый свя-

щенникъ рускій гр. кат. обряду, выбираючись въ Америку, мусить подати просьбу до римского престола о позволене ему тамтуда удати ся, означивши причину и подавши мѣсцевѣсть въ якѣй намѣряе поселитись, щобъ о его прибутю епископъ римо-кат. той діецезіи мѣгъ упередъ бути повѣдомленымъ, а прибувшій має епископови представитись, и вѣдь него юрисдикцію приняти, на подставѣ котрой вѣнь непосредно подъ власть епископа належить цѣлый часъ своего пробуваня въ Америцѣ. Такимъ чиномъ рускій греко кат. священникъ повиненъ мати разомъ двѣ юрисдикціи, и подчиняти ся рѣвночасно двомъ епископамъ, що представляе ся одинокимъ дивоглядомъ и выключнымъ випадкомъ на цѣломъ свѣтѣ. Зъ наведеного представляе ся очевиднымъ, на скѣлько римскій престоль узнае самостѣйностъ рускои гр. кат. церкви и ту ненарушимѣсть руского обряду, котри були основнымъ и головнымъ условіемъ Уніи. Зъ подобного, зовсѣмъ аномального положеня руско греко кат. церкви въ Спол. Державахъ, выросли тѣ аномаліи, котри нынѣ суть на порядку дневномъ. Правительство республики не мѣпаеся зовсѣмъ въ церковнѣ дѣла, а будуетъ церкви, церковнѣ институціи, удержуетъ священникѣвъ самъ народъ и ему принадлежитъ зверхностъ у всѣхъ дѣлахъ церковныхъ. Если римскій католицизмъ являетъ ся абсолютною монархією церковности, то на почвѣ пѣвнѣчкои Америки вытворивъ протестантизмъ крайну вѣроисповѣдну республику, устроену всецѣло на зверхности народа. — Опираючись на свѣй народъ, рускій гр. кат. священникъ може не оглядати ся на нѣяку юрисдикцію и не подчиняти ся жадному епископови.

Если-бы въ той способъ утворилась солідарна организации изъ всѣхъ русскихъ гр. кат. священникѣвъ и представителѣвъ народу, то она моглабы якъ найкрасше повести дѣла американско-церковнѣ у Русинѣвъ. Организациа товариства русскихъ священникѣвъ, котра не-

давно повстала, представляе ся первымъ, хотъ бути може и несвѣдомымъ крокомъ въ тѣмъ напрямѣ. На жаль, крайно низкій уровеньъ духового и морального розвита, на котромъ находить ся велика бѣднота угро-рускихъ священникѣвъ, ихъ тымчасовый лишь побыть въ Америцѣ, тѣлько для наповненя собѣ кишенѣ, дуже спинають роботу загальну у всѣхъ напрямѣхъ. Ихъ подчинене рѣжнимъ угро-рускимъ кулакамъ — ихъ склоннѣсть до всякихъ сплетенъ, интригъ и обманѣвъ — все то великій перешкоды до осущеня першого кроку на дорозѣ независимого священничо-народного устрою и управы руской греко-кат. церкви, котра-бы не потребовала нѣякихъ епископѣвъ, котры ту въ пѣвнѣчно-американской республицѣ стаютъ лишь лишнимъ тягаромъ на бѣднѣ средства народнѣ.

Що вѣднѣнось ся православныхъ Русинѣвъ, чи Малоросѣвъ зъ Россіи, то ихъ незначна горсточка вельми роскинена, приналежить до православної епархіи аляскинской и алеутской. Въ той часѣ, коли Русины греко-католики, або унїаты не мали еще своихъ церквей, ходили до церквей римо-кат., польскихъ, словацкихъ и ирландскихъ, — Русины православнѣ вѣддаленѣ вѣдъ своихъ парохіальныхъ церквей, пороскидованѣ по великихъ просторахъ, або ходятъ до унїатскихъ церквей, що въ виду тотожности обряду являе ся зовсѣмъ звычайнымъ, а если въ поблискѣности нема унїатскихъ церквей — они остають внѣ посѣщеня церковного, выжидаючи для сего особныхъ случаѣвъ. Однако нетакъ зѣ стороны католицкой епархіи въ Спол. Державахъ. переслѣдованя и пониженя такъ самого обряду, якъ и рускихъ священникѣвъ не ограничили ся на высше наведенѣ тяжкѣ наслѣдки для гр. кат. церкви, они выкликали и другѣ результаты такъ для епископата, якъ и для самого Риму зовсѣмъ не ожиданѣ. Рускій гр. кат. священникъ О. Алексей Товтъ, родомъ зъ Угорщины, настоятель унїатского прихода въ Миннеа-

полісь, штата Миннесоты, выведеный зъ терпеливости, переслѣдованый всякими возможными сикагурами зѣ стороны мѣсцевого римско-католицкого епископа, котрый конецъ кѣнцѣвъ постаравъ ся, що его вѣдкыкано въ старый край, пѣдъ угрозою суспензїи, удае ся до Санъ Франциско, въ резиденцію російского православного архїерея и принимае православїе. Повернувши опять въ свѣой унїятскїй приходъ, зъ початку не вѣдкрывае своего переходу на православїе, тѣлько постепенно наклонюючи до сего своихъ парохїянъ, з-умѣвъ повести дѣло такъ осторожно печатно и устно, що о переходѣ на православїе руского унїятского приходу въ Миннеаполісь дѣзнались всѣ тѣлько тогда, коли то сталося довершеннымъ фактомъ, т. е. коли въ августѣ 1892 р. було прочитане публично въ миннеапольскѣой рускѣой церквѣ письмо вѣдъ св. Синода, про включене того прихода въ ряды американской православной епархїи. Той фактъ вызвавъ православну пропаганду посередъ Русинѣвъ-унїятѣвъ, о котрѣой до тенерь представителѣ російской православной церкви въ Америцѣ нѣколи навѣтъ не снїли. Роскаине американского римско-кат. епископата и конгрегациї для розширеня вѣры въ Римѣ що-до своихъ дѣлъ взглядомъ руской гр. кат. церкви въ Америцѣ оказалось вельми опѣзненнымъ — а що до монсиньора Ледоховского оправдалась стара пословица: „Mądry łach po szkodzie“. Однако и Русинамъ въ Америцѣ не принесла пропаганда православїя добра. Всякїй переходъ изъ застарѣлого порядку до нового — котрый зложивъ ся вѣчками и вросъ въ душу и сердце чоловѣка, а особливо въ духовно-моральнѣой области религїи, крайно трудный и потребуе до своего осущеня вѣдповѣднои, вже улажденѣой, певной хвилѣ. Тымчасомъ въ розбиранѣомъ нами дѣлѣ, въ злученю Русинѣвъ зъ православїемъ моментъ той бувъ опрѣдѣленный зовсѣмъ случайностїю: непорозумѣнемъ греко-кат. священника зъ римско-кат. епископомъ и

вѣдкыканемъ першого на родину пѣдъ угрозою суспензіи. Рускій народъ въ Америцѣ, репрезентованый выключно галицкими и угро-рускими галузіями, на стѣлько еще недавно ставъ ту осѣдати, бо въ першихъ початкахъ еміграціи приходивъ лишь на якійсь часъ, за роботою и на стѣлько еще не розглянувъ ся и не вzmѣцнивъ ся въ економічнѣмъ и суспѣльнѣмъ вѣдношеню, що подѣбный переломъ оказавъ ся ему зовсѣмъ неприроднымъ, вызванный случайностью, а дальше початый и веденый не въ своимъ часѣ и не „благовременно“. Дальше, всяке дѣло носить въ собѣ характеръ того жерела, зъ которого оно выплывае.

Непорядки руского народа въ Сиолуч. Державныхъ були жереломъ того сумного прояву, а озлоблене гр. кат. священника противъ римско-кат. епископата, хотъ бы и зовсѣмъ справедливе и узападнене. Сей священникъ, О. Ал. Товтъ получивъ чинъ протоерея и нагрудный крестъ въ нагороду за прилучене миннеапольскихъ вѣрныхъ и вѣнъ въ наслѣдокъ того з-еднавъ собѣ бувъ повне довѣріе у російского православного епископа и на тѣй подставѣ кинувъ ся вѣнъ стрѣмголовъ на агітацію помѣжь Русинѣвъ-Уніятѣвъ, привертаючи ихъ на православіе. Помѣсту ту хотѣвъ О. Товтъ здѣйснити за свою личну обыду на римско-кат. америк. епископахъ и ведучи агітацію православному помѣжь рускимъ народомъ въ Америцѣ, не зважаючи зовсѣмъ анѣ на обставины часу, анѣ на уровень образования народа, загнавъ ся агітаторъ такъ далеко, що стративъ самъ рѣвновагу и всяку осторожнѣсть, всякій тактъ, всяку рѣжницію помѣжь дозволеными и не дозволеными средствами, помѣжь честными и не честными оружіями — взагалѣ вѣнъ не перебиравъ въ средствахъ, що власне его и згубило.

Найпоганнѣйшимъ зъ тыхъ средствъ було и есть еще по нынѣ выслане въ народъ по салонахъ, т. е. американскихъ кабакахъ своихъ агентѣвъ, рекрутова-

ныхъ зъ самыхъ низкихъ, упавшихъ и темныхъ личностей, котры вже не мали нѣчого до страченя и котры за склянку пива и закуску и якусь маленку сумку грошей, готовы были рѣшиться и мордовати людей. — Не говорячи вже про се, що подобны агенты для агітаціи за православіемъ, выпукованы и подпомоганы О. Товтомъ, вѣдомо безъ вѣдомости и призову російского православного епископа въ Санъ Франциско, компромигують въ найвысшій степени вѣру, котру визнае огромна бѣльшость руского народа, а ихъ дикы и чудовичны поступки, довели до процесовъ о церкви, котры крѣмъ скандаловъ и компромитаціи самой вѣры, суть и великимъ матеріальнымъ тягаромъ для бѣдного народа и споводовують наконецъ найрѣжнороднѣйшы непорозумѣня, сварки и низькы споры помѣжь братами и сынами одной Матери. Такимъ чиномъ дѣло, котре при догѣднѣй хвилѣ и при догѣдныхъ обставинахъ моглобы було при повнѣй осторожности приняты зовѣмъ иншы мѣры и инше значѣне, нынѣ служить народу лишь на шкоду, деморализуе народъ и доводитъ до морального унадку, здѣйсняяючи дуже пригѣдну на томъ мѣсци малоруску пословицу: „паны бють ся, а въ мужикѣвъ чубы друютъ ся“.

Зъ выше наведеного гѣдѣ не доглянути, що положене церковне Русинѣвъ въ Спол. Державахъ представляе ся таки досыть безвѣдраднымъ.

Мало находимо лѣпшого, переходячи до положеня Русинѣвъ подѣ взглядомъ ихъ народного положеня.

Руска церковь стала первѣснымъ элементомъ и ядромъ для zorganizованя Русинѣвъ въ Сполученыхъ Державахъ, яко народности. Якъ звѣсно кождому, анѣ въ Галичинѣ, анѣ на Буковинѣ, анѣ въ Угорщинѣ руска церковь не толькы не мае вже днесъ народно-організаціонного значѣня, але нынѣтъ утратила уже свою ролю культурно-просвѣтну. Якъ въ православной Буковинѣ, такъ и въ униятскѣй Галичинѣ рускій

просвітний и народный рухъ и его средоточка рускій народній читальнѣ, не толькo суть вѣдособленіи вѣдъ мѣсцевої рускої церкви, але навѣтъ въ великѣй степени суть для неї ворожими. На Угорщинѣ руска церковь, въ особѣ еї представителѣвъ, або зовсѣмъ являєть ся безчинною, и про яку-небудь народну організацію не смѣе навѣтъ и подумати, або впростѣ мадьяризуе своій народъ. Толькo на самыхъ заходныхъ окраинахъ Галицкои Руси, въ непосредномъ сусѣдствѣ зъ Мазурами, групуе ся еще поки-що рускій народъ вокругъ свои уніацкои церкви, ту рускій народній читальнѣ и другій просвітній институціи суть звязаніи зъ церквою. Чомужь та сама руска церковь стае опять въ Америцѣ факторомъ лучности, організації и просвѣты того-же руского народа, перекиненого черезъ океанъ? Многимъ той проявъ оказавъ ся загадочнымъ и неяснымъ. Тымчасомъ оно зовсѣмъ природно. Передовсѣмъ въ самыхъ Сполученыхъ Державахъ церковь має таке значѣне, якого не має вже нѣгде въ Европѣ — а духовенство тѣшитъ ся такимъ впливомъ, о якомъ вже и не снятъ въ Старомъ Свѣтѣ, хотъ и устрѣй церковный ту зовсѣмъ не той, якъ въ старомъ краю. Такимъ образомъ впливу рускої церкви на народъ треба шукати въ причинахъ положенія и ролѣ церковности въ Спол. Державахъ. Если додамо до того, що въ рускомъ народѣ сильно вѣдчувае ся еще потреба религіи и обряду, то стане ся очевиднымъ, що два чинники тѣ суть достаточніи, щобъ привернути стародавне значѣне рускої церкви мѣжь рускимъ народомъ такъ въ взглядѣ просвітномъ, якъ и въ лучности его зъ церквою, хотъ и въ совершенно новыхъ условіяхъ державы и суспѣльности. Приноровляючись конечно до новыхъ порядковъ, занесли зъ собою устрѣй народно-просвітний, який панувавъ по читалняхъ въ Галичинѣ, прибрала руска церковь въ Америцѣ дуже вѣддѣльный характеръ, вѣдъ церкви по цѣлѣй Малѣй Руси.

Въ першихъ часахъ не представляла ся лѣпша и отвѣтнѣйша почва для організації Руси въ Сполуч. Державахъ, якъ церковь. При нѣй то и повстали въ першихъ початкахъ незначнй церковно-народнй організації, — братства, котри въ своей основѣ являютъ ся институціями вспомогаючими. Зъ часомъ оказалась конечно потреба ширшой и при томъ чисто народнои організації. Инициаторомъ утвореня такой організації бувъ ветеранъ Галицкои Руси О. Теофанъ Обушкевичъ, теперъ найстаршій рускій священникъ въ Новомъ Свѣтѣ. Однакъ угорско-рускій священники, що еще въ своѣй нещасливой Угорщинѣ майже зовсѣмъ вынародовились, стратили почуте свои народности и понятіе о найелементарнѣйшихъ нуждахъ и потребахъ руского народа, задуману народну організацію въ самихъ еѣ початкахъ зовсѣмъ скривили, а своєю малорозвиненою и нерозумѣючою правдивого сгану рѣчей бѣльшостію, придушили бѣльше интелігентнй и здоровомыслячй элементы американскои Руси, котрой представителемъ бувъ и самъ инициаторъ того дѣла, організаціюжь саму перевернули въ чисто церковну, вѣроисповѣдну, католицку, но не греко-католицку навѣтъ, а загално католицку, хотя и надали еѣ зовсѣмъ неправильно назву „Соединеніе греко-католическихъ русскихъ Братствъ“. Помимо того однакъ, що організація тая называеь соединеніемъ „русскихъ“ братствъ принимаютъ до неи и братства словацкй; а помимо того, що організація ся именуеь соединеніемъ „греко-католическихъ“ братствъ принимает она и братства мѣшпанй т. е. складаючй ся зъ греко и римо-католикѣвъ. Еслижь взяти подъ розвагу, що крѣмъ Русинѣвъ и Словакѣвъ нема жадныхъ другихъ греко-католикѣвъ въ Сполученыхъ Державахъ и що Словакѣ-протестантъ, або Русинѣ православнй послѣ статутѣвъ въ жаденѣ спосѣбъ до той організації принятымъ бути не може — то узко вѣроисповѣднй и чисто церковнй характеръ „Соединенія“ покажеть

ще яснѣйше. Розумѣе ся само черезъ себе, що подобна, чисто вѣроисповѣдно-церковна організація п требами народнымъ задосить учинити и ихъ заспокоити не може. Правда, що „Соединеніе“ своихъ членовъ на випадокъ смерти, або цѣлковитої неспособности до працѣ, забезпечує виплачуючи такъ зване „посмертне“, въ разѣ смерти головы родини або его жѣнки и „заномогу“ въ разѣ цѣлковитого его калѣцтва, але прецѣнь въ подобный способъ можна забезпечитись и де инде, або хотѣбы въ першомъ лѣтнѣмъ асекураційномъ товариствѣ. Дятого тѣлько, щобы виплачувати запомоги и посмертне не було и нема потреби творити вѣроисповѣдно-церковну організацію; бо не говорячи вже о томъ, що перше лѣтнѣе американске асекураційне товариство платить таке саме посмертне, що и „Соединеніе“ и то при меншихъ вкладкахъ — то члены того послѣднего мусять еще зверхъ того поносити другі розходы, якъ примусово на органъ того товариства и т. д. Такимъ способомъ забезпечене на случай смерти, або покалѣченя не може бути головною и основною цѣлею вѣроисповѣдно-церковной організації „Соединенія“. Щожъ одже есть его цѣлею? Цѣлею его посягають статутѣвъ есть: просвѣта належачихъ до него Русинѣвъ и Словакѣвъ греко-католицкого и римо-католицкого вѣроисповѣданія, а называныхъ зовсѣмъ неправильно такъ статутомъ, якъ и урядомъ „Соединеніе“ не знати на якѣй подставѣ „народомъ русскимъ“. Славянскій народности прибуваючи въ Новый Свѣтъ потрѣбують доконче просвѣты, ще бѣльше навѣтъ якъ въ Старомъ Свѣтѣ, але розумѣе ся просвѣты въ своѣмъ рѣднѣмъ языкѣ. Щобы присвоити собѣ на стѣлько англійскій языкъ, щобы мѣгъ черпати зъ богатыхъ жерель англо-американской культуры и цивилизаціи, славянскій емігрантъ, належачій звычайно до найбѣднѣйшой и найменше просвѣтной клясы европейскихъ суспѣльностей, потребує. пересѣчно 10 лѣтъ. Еслижъ бы вѣнъ

за весь той часъ, въ новѣй вѣтчинѣ не мавъ свои національной просвѣты, то здичѣвъ бы по просту и впавъ на ще низшій степенъ развитя и образованя, якъ той на котромъ стоявъ вѣтъ въ своѣй вѣтчинѣ. Примѣромъ на тое и нагляднымъ доказомъ могутъ служити славянскій робѣтники, що працюють при земляныхъ роботахъ коло желѣзныхъ дорѣгъ. Но кромѣ такого недопущеня славянского емигранта до умственного и просвѣтного пониженя, національна просвѣта въ Америцѣ мае до сповненя ще другій виднй и дуже важнй задачи: она мае поступенно пѣднимати его до урѣвня американской культуры и цивилизаціи. мае познакомлювати его зъ полѣтичными, суспѣльными и економѣчными обставинами и фактами середъ котрыхъ вѣтъ жие и до котрыхъ вѣтъ повиненъ приноровлятися понеже безъ того въ той сторонѣ, крайнѣ доляра не дасть ся помыслити, не тѣлько позыскане суспѣльного поважаня, но и осягнене економѣчного добробыту. О скѣлькожь и якъ просвѣщае „Соединеніе“ своихъ католицкихъ Словаковъ и Русинѣвъ, котрыхъ не знати длячого называе загально „народомъ русскимъ“. Оно выдае тыждневу газету „Американскій Русскій Вѣстникъ“ на языкахъ: словацкѣмъ (по словацки — словенскѣмъ) и подѣбнымъ до руского. Назвати языкъ той иначе, якъ подѣбнымъ до руского — зовсѣмъ не можливо, понеже дивачна ся мѣщанина слѣвъ церковно-славянскихъ и то самовѣльно укованыхъ, а не взятыхъ зъ св. Письма, або старыхъ літературъ славянскихъ, дальпе словацкихъ, великорускихъ, малорускихъ и мадярскихъ заключае въ собѣ наибѣльше слѣвъ малорускихъ и великорускихъ, уживаныхъ въ малорускѣй и великорускѣй літературѣ, але нахапаныхъ зъ нихъ безъ всякой системы. Не лѣпшій вѣдъ того дивачного языка и змѣсть „Вѣстника“. Складають ся на него безобразнй и пустьй прощѣди на темы: „не впивай ся!“ не „лжесвидѣтельствоуй!“ „не справляй въ корчмѣ весѣля!“ и т. д.

За преповѣдями тими идуть новинки понабирані зъ рѳжнихъ газетъ безъ всякого змыслу (порядку, толку); дальше славословіе рѳжнихъ священниковъ, що належать до „Соединенія“, дякамъ и дяко-учителямъ. За всѣмъ тымъ слѣдують нерѳдко найдикшіи оновѣданя: якъ пр. завзятый мужъ шукавъ на днѣ моря своего тестя, якъ въ Россіи заслали мужика на Сибирь за тое, що скалѣчивъ графа залицявшого ся коло его жѣнки и тымъ подѳбній дурницѣ. Мѣжь тымъ „Вѣстникъ“, котрый безъ сумнѣву приносить лишъ ганьбу рускому народови, стоявъ „Соединеніе“ въ протягу чотырохъ послѣднихъ лѣтъ около \$4000 рѳчно, а кромѣ того бувъ причиною задовженя ся „Соединенія“.

Зразу вѳддано „Вѣстникъ“ въ руки бувшому угро-рускому писарю, чоловѣку безъ всякого образования, темному и брудному, котрый и истнуе лишъ сплетнями и интригами. Нынѣ находить ся „Вѣстникъ“ въ рукахъ предсѣдателя „Соединенія“, котрый мае такожъ пѳдъ своимъ зарядомъ такъ званный рускій банкъ и старае ся о концесію на „Ем. Дѳмъ“.

Розумѣе ся, що давно вѳдчувана середъ руского народа въ Америцѣ, замешкуючого переважно вехѳдній штаты, а особливо Пенсильвенію, потреба утвореня великого народного товариства, не зѳстала заспокоена черезъ повстане „Соединенія“. Длятого на самѳмъ початку 1894 року, галицко-рускій священникъ О. Иванъ Констанкевичъ при живѳй помочи и спѳвудѣлѣ тогожь ветерана Галицкой Руси О. Обушкевича, котрый пѳзнѣйше изъ заложенного нимъ самимъ „Соединенія“ выступивъ, заложили руско-народне товариство пѳдъ именемъ „Рускій Народный Союзъ“.

Понеже ся книжка выдана „Союзомъ“ то намъ не выпадае много о нѣмъ говорити, щобы насъ хто не посудивъ, що выхваляемо издателя. Зазначимо тѳлько факты. Существуючи два роки, т. е. половину того часу, якій истнуе „Соединеніе“ — „Союзъ“ мае нынѣ

около 1.000 членѡвъ т. е. около половины рускихъ членѡвъ „Соединенія“, котре складаесть въ бѡльшѡй части зъ Словакѡвъ. Взростаючи такимъ способомъ въ той самѡй майже численнѡй пропорцік, „Союзъ“ не знае зовсѣмъ того масового выступованя членѡвъ, яке мало мѣсце въ „Соединенію“ въ 1894 роцѣ. Принявши на себе межи иншими, якъ и всѣ другіи національні організації въ Сполученыхъ Державахъ, забезпечуванє своихъ членѡвъ на випадокъ смерти, меншого або бѡльшого покалѣченя и неспѡсѡбности до працѣ — „Союзъ“ поставивъ собѣ за головну задачу просвѣту руского народа въ Новѡмъ Свѣтѣ на его народнѡмъ языкѣ и на его народнихъ основахъ въ цѣли здвигненя его до урѡвня американскои культуры и цивилизаціи и приспособленя его до суспѡльных, політичныхъ и економічныхъ условій новои вѡтчины. Орудіемъ такои просвѣты є тыжднева часопись „Свобода“ органъ „Союза“ и вѡддѣльнй его выданя. Многй органы славянскои печати, такъ американскй, якъ и европейскй, выразились о „Свободѣ“ вельми симпатично, мѣжь иншими такожь одна зъ найбѡльше розширеныхъ с-петербургскихъ великорускихъ газетъ, котра єсть властиво органомъ велико-русскои національно-ліберальной партіи и тѣшитъ ся въ Россіи огромнымъ впливомъ.

Нечисленнй рускй політичнй клубы въ Пенсильвеніи истнують вже кѡлька роковъ, чимъ разъ стають численнѣйшіи и вже нынѣ мають они певне значѣне въ житю політичнѡвъ въ Спол. Державъ.

Звертаючись до представленя економічного положеня Русинѡвъ въ Спол. Державахъ, мусимо сказати, що и оно представляєсь сумнымъ и невѡдраднымъ. Зпершу емігрували Русины до Америки лишъ на якійсь часъ для зарѡбку и всѣ ошадженй свои грошѣ посылали до старого краю въ цѣли поправленя своихъ газдивокъ, утриманє родинъ, або закупна новыхъ грун-

тòвъ. Но въ часѣ коли стали они вже осѣдати въ Спол. Державахъ наступивъ тутъ страшный экономич- ный кризисъ, котрый тягнесь вже вòдъ кòлькохъ лѣтъ. Такихъ, котрї могли заощадити якїй такїй грòшь за лѣпшихъ часòвъ и завести торговлю, знайшлося не много. Всѣ майже мусять працювати въ майнахъ, вл- виду чого мусять такожь зносити наслѣдки частого браку занятїя и неоднаковой высоты заробòтної платнѣ, не говорячи вже о многихъ нещасныхъ вы- падкахъ, котрї кòнчать ся звычайно меншимъ або бòльшимъ покалѣченемъ, если вже не смертїю. Поми- мо множества другихъ, двѣ обставины головно зле впливають на экономичне положене нашего народу въ пòвнòчнòй Америцѣ. Перша — се манїя будованя цер- квей и закладаня новыхъ парохїй, безъ найменшого взгляду на число парохїянъ и ихъ средства. Парохїи такї ледви появились, нерѣдко запутують ся въ довги и церкви помимо знаного жертволюбїя нашего народа продають ся на публичныхъ лицитаціяхъ, що дае лишь возможность тутешнимъ римско-католицкимъ еписко- памъ посредствомъ ихъ покупки вдирати ся въ дѣла греко-католицкой церкви и на нихъ пòсля своего упо- добаня впливати. Друга обставина — се изольованòсть руского робòтника. Помимо того, що въ рокахъ 1887- 1888, коли руске суспòльно-народне жите сосредото- чалось въ Шенандоа, де выходила руска газета „Аме- рика“, многї Русины становили russian branch (руську галузь — вòддѣль) звѣстного американского союза „Knights of Labor“ (Рицарѣ працѣ), до сего часу лишь немногї одиницѣ зъ руского народа, котрыхъ за вы- ѣмки можна уважати, належать до американскихъ робòтничихъ организацій, а таке вòдокремлене ся въ краю самодѣльности и самопомочи, причиняесь лишь до погòршеня его экономичного положеня.

ПѢСНЯ РУСКОГО МАЙНЕРА.

Було колись у насъ поле,
та жида забрали.
Були колись у насъ волю,
та няньо продали.

Оженили молодого,
тай на пустой хатѣ
и казали: теперь сыну
почни газдувати.

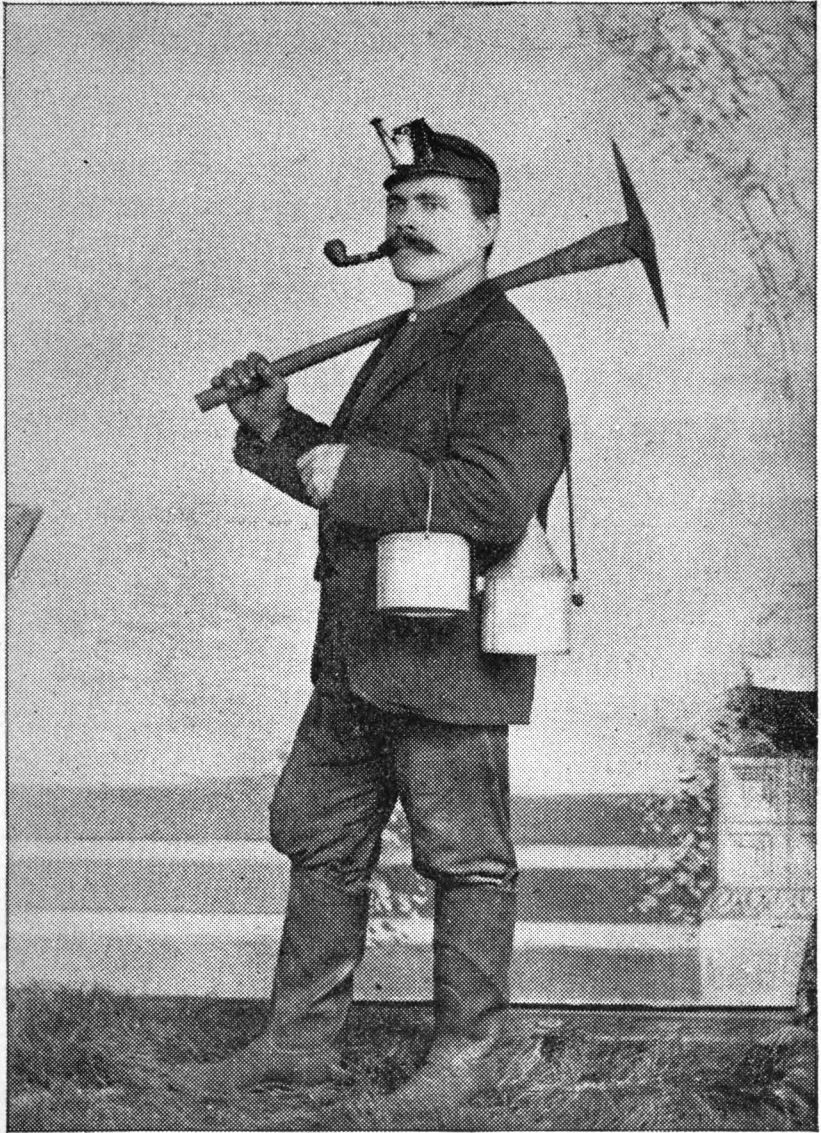
Що чинити, що робити,
зъ водки хлѣба взяти?
Нанявь я ся у жидиска
гонты виробляти.

Сиджу въ лѣсѣ, тешу, стружу —
а жѣнка складає.
О холодѣ о голодѣ,
ажь ся сердце крає.

Ой! погана се робота
у жида служити.
Ахъ! Боже мой милостивый,
якъ на свѣтѣ жити?

Вотъ, знайшли ся добры люде,
мудру раду дали;
грошей менѣ позычили,
тай фхать казали.

Въ далекую Америку,
чрезъ широке море.
Тамъ затопишь, вѣщували
свою бѣду, горе!

Русинъ-майнеръ иде до работы.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

У недѣлю, въ ранцѣ рано,
мы зъ селомъ пращались,
якъ до церкви на угреню,
дзвонити почали.

Загуркотѣвъ изъ села вѣзь,
дзвоны все дзвонили.
Пѣснь пращальну, далекую
намъ то голосили.

Горы мои розкинені!
зелені Карпаты!
хаты бѣднй, похилені,
колижь васъ витати ?

Такі думки снулись менѣ,
у моей головѣ.
якъ велѣли трену рупать,
бо вже всѣ готові.

Куда везли и де везли ?
того вже не знаю.
Ажь въ Гамбургу зупинились,
то все памятаю.

Въ томъ Гамбургу, въ пѣвъ жидѣвскѣмъ,
взяли насъ агенты.
Якъ вороны обступили,
кричать, чи машь центы ?

Рано вставши, невмывались,
креста непоклали,
якъ злодѣвъ чрезь улицю
до шифу насъ гнали.

Що тамъ люда було того ?
Богъ лишъ святій знае!
Зѣ всѣхъ сторѣнь сего свѣта,
кто ихъ вѣдгадае ?

Були Шведы, були Нѣмцѣ,
були также Фіны,
и Словаки и Маляры,
були и Литвины.

Були Поляки й Словаки;
зъ русской, зъ польской страны —
були жиды россійскіи,
Маляры — Циганы.

Вся та бранжа повлѣзала,
на шифъ величезный —
зъ пакунками, зъ тлумаками,
се бувъ видъ чудесный!

Засвистали, затрубѣли,
дали волю парѣ.
Мы рушили въ день погодный;
на небѣ нѣ хмары.

Незабавомъ страшнй бурѣ
на мори гуляють,
якъ тй мыши въ „двишендеку“
гуртомсь укрывають.

Кождый клякавъ до молитвы,
хоть мала дитина;
бо подумавъ: ось ту мѡй грѡбъ,
морская глубина.

Дванайцять днѣвъ, стѡлько ночей —
на шифѣ плывали.
Не разъ не два бючись въ груди,
смерги сподѣвали.

Ажь на конецъ, було зъ рана
мы землю узрѣли.
Всѣ упали на колѣна,
Богу пѣснь воспѣли.

Хвалажъ Тобѣ Христе Боже,
за той даръ великій!
Що привѣвъ еси Ты насъ,
у той край далекій.

Доме рѳднѳй, доме рѳднѳй!
батькѳвска хатино!
жѳнко моя дорогая,
милая дитино!

Понадъ горы, понадъ море,
къ вамъ лину думкою,
бо вы менѣ предъ очима;
не маю спокою.

Якъ згадаю, то заплачу
гѳркими слезами,
що насъ дома розлучили,
горами, водами.

Пѳдъ землею я працюю,
свѳй грѳбъ я копаю,
щобъ вамъ хату поставити —
у рѳдному краю.

Ломись скало! сыпъ ся угле!
не зъ горы, но зъ боку.
Поможъ Боже доробити
до нового року.

Потѳмъ пѳйду у край рѳднѳй,
у рѳдненьке село.
Тамъ зъ женою, зъ дитиною
стану жить весело.

Гр. Гр.

РУСКЕ ВЕСЬЛЕ ЗЪ ПОДКЛАДОМЪ АМЕРИКАНСКИМЪ.

РОСКАЗАВЪ НЕСТОРЪ.

Взявъ ся нашъ чоловѣкъ до бізнесу. — Молодий ще чоловѣкъ бувъ. Ледви 26 лѣтъ собѣ нараховавъ. Бізнесъ, звичайно, якъ бізнесъ, тяжка рѣчь. Вѣнъ ба-
чите ставъ арендаремъ. Пиво, віску, темперъ и всякй другй ласощѣ продававъ.

Народъ горнеть ся — звичайно до свого шинкаря! Бо и слово свое рѣдне почуе, тай не такй, щобъ не зафондувавъ, тай не такй, щобъ не побурговавъ до пейды. Звичайно свѣй чоловѣкъ! И кумъ и товаришь и кривнякъ — свѣй чоловѣкъ. А свому чоловѣкови то и незаплатити якось лѣпше выпадае — бо на то вѣнъ свѣй, краянъ, Русинъ, патріотъ.

Зле самому чоловѣкови на свѣтѣ жити — треба конче сотворити ему помочницю — вже Господъ Богъ давно сказавъ; а ще бѣльше такои помочницѣ потреба шинкарови-арендарови. Шинкаръ, повиненъ бути собѣ поважный; щобъ люде его мали за люде. Тай и въ дома якось пусто и глухо. Нѣкому нѣ їсти зварити, нѣ челяди обѣйти. Не поможе — треба конечно жени-ти ся.

Не боить ся нашъ чоловѣкъ пускатись на Боже провидѣніе зѣ старого краю до Америки; не боить ся копати вугля въ глубокихъ майнахъ; не боить ся зѣ кѣлькама долярами брати ся до бізнесу, навѣтъ тако-го, котрый потребуе сотки на мѣсячный вкладъ. Нѣ-чого нашъ Лемко не страхае ся, але страхае ся же-нячки, навѣтъ дуже, если вѣнъ не сомаръ, але разум-ный чоловѣкъ. Бо справдѣ и есть чого лякати ся!

Зѣ кимъ ту женити ся? Американки годѣ взяти, а

Русинки вѳдповѳднои нема. — Напливае того цвѳту зъ божого свѳту богато, але щожь — она иногдѳ нѳ до Бога, нѳ до людей, якъ то приповѳдають старї люде. Але щожь робити? треба конечно нашому шинкарови женити ся. Приплыла зъ краю дѳвчина гѳдна, прилипла, якъ то кажуть, до сердца; постарали ся о „*Marriage Certificate*“ — оголошено вѳ церквѳ, вѳ Недѳлю одну заповѳдь, тай вѳ четверѳ вже и весѳле. Але яке весѳле? Кажу вамъ набеcпечно, що и нашъ питомецъ вѳ краю такъ не женитъ ся, хотъ-бы и вѳ самого дзекана бравъ дочку.

Каритами приѳхали молодята до церкви, а вѳ церквѳ свѳчокъ горить тьма-тьменна. Всѳ свѳчки засвѳтили, якї лишъ були. Народу згорнуло ся множество. И Англїки и Айрїшѳ и Поляки и таки нашї люде Цѳкави подивити ся на параду. А парада на цѳлу губу. Самъ заступникъ бїскупа дае слюбъ, а двохъ молодыхъ панъ-отцѳвъ коло него, нѳбы дїяконы. Самъ голова головъ спѳвае за дяка. Парада!

Їдемо мы каритою на весѳле тай ѳдучи мѳркуемо, яке то весѳле руске буде вѳ Америцѳ, бо не доводилось намъ бачити его. Входимо на порѳгъ, слухаемо и не вѳримо. Музиканты вчистили намъ на привитане наше улюблене: „*Gott erhalte*“ (Боже буди покровитель).

„Заграйте коломыйку“, крикнувъ я на музыкантовъ — тай они послухали и заграли. — Здае ся, що соромно имъ вѳдтакъ стало.

Гостей зѳбрало ся споре число. На горѳ вѳ просторѳй кѳмнатѳ при довгѳмъ столѳ засѳли Русины-Американцѳ тай почали частуватись, пѳсля старого батькѳвского звичаю горѳвкою, але не краевою, тѳлько американскою вискою. Повелись рѳчи про весѳле вѳ старѳмъ краю, про звичаи и обычаи батькѳвъ, тай затыгли пѳсню: „Благослови матѳнко“. — Пѳсня, звы-

чайно, дѣвоча рѣчь — попросили мы дѣвчатъ, що недавно прійшли зъ краю, щобъ они заспѣвали весѣльвои. Наша дѣвчина перебрана въ паньскій лахи, котрій ей збаламутили, збентьожили, вымовляесь, що вже въ Гамбургу забула пѣсень весѣльныхъ. Бѣдолашна не въ силѣ собѣ здати зъ того всего справы, що воколо неї дѣсь. Годѣ, треба було самымъ спѣвати, тай затигли мы пѣсню, хотъ не въ ладъ и не въ часъ: „Ой зберай ся домѡвъ, зберай; по кутахъ не зазираи, Бо тожь ти ту не бывати, лемъ зъ нами ся выберати“. Музиканты пригравали намъ до нашої пѣснѣ, але здаесь змѣрковали, що намъ не дуже йде въ ладъ, тай довго не надумуючись втяли такъ вдатно „Donau Wellen“, що и семинарицка музика мусѣлабъ повстидатись. Здаесь, щобъ вдоволити мои чувства патріотичнїи, перейшли заразъ зъ нѣмецкого вальця на нашу домородну коломыйку. Мѣшанина вражѣвъ: Gott erhalte, коломыйка, пѣсни весѣльнїи, Donau Wellen и опять коломыйка, та въ додатку еще и американска лиха віска такъ були запрятали мою голову, що я майже зовсѣмъ не чувъ, якъ стара жѣнка заспѣвала „шарискои“. Весело и бонтюжна спѣвала. Велика шкода, що вечера перервала оригінальну пѣсню. Але я и такъ не музикъ, то и не богато бувбимъ скориставъ.

При вечерѣ повелись розмовы, рѡжнїи розмовы. При склянцѣ пива заговоривъ найстаршїи на темать здоровля и блага новоженцѣвъ. Я сподѣвавъ ся, що хтось втне на високу нуту наше историчне, дороге „многая лѣта“, але якось нѣхто не важивъ ся. Здає ся, чекали на мене, бо знали, що я ихъ безлѣчь на рѡжну нуту знаю. А такъ знаю! Знаю и дяковске и на чотыри голоса и „Во здравіе“ (бувало найбѡльше редакторови „Слова“ мы спѣвали, а вѡнъ за то ковбасы справивъ кѡлька лѡктѣвъ), и навѣтъ знаю на нуту „S'umi Magic“ — але якось годѣ було добути гласу, бо геть обридло, наспѣвавшись стѡлько его рѡжнымъ

нашимъ властямъ и матадорамъ. Гадаю собѣ, най хоть въ Америцѣ мене то „многая лѣта“ не переслѣдуе. Хоть впрочѣмъ я нѣчого противъ него не маю.

По вечерѣ пѣшли танцѣ — веселі танцѣ. Двос старыхъ людей, мужъ и жена пѣскакували собѣ такъ жваво, неначебъ вчера побрали ся. Весела молодѣжь пѣшла на вздогони нашої коломыйки. Голова головъ, хоть важить 250 фунтовъ, пѣскакувалъ собѣ такъ жваво, що ажъ пѣдлога затрѣщала и цѣлый амер. дѣмъ збитый зъ тоненькихъ дощокъ захитавъ ся. „Чардашъ, чардашъ“, крикнувъ моторный угорскій Русинъ. Пѣшовъ чардашъ. Самъ оденъ чоловѣкъ втявъ собѣ зъ пѣвъ години національного мадярскаго танцю, а мы дивились, придивлялись и дивувались, якъ може чоловѣкъ такъ дрѣбненько и скоро ногами перебирати.

На долинѣ велика громада крайновъ выпивала кекъ за кекомъ пива, а выпивала за однимъ замахомъ, бо звычайно на весѣлю шинкаря, то и добра оказія за дурно напители ся.

На другій день приходитъ до мене чоловѣкъ, що то такъ складно чардаша танцювавъ тай просить квасного борщу каже: десь чоловѣкъ нѣчого не пивъ, тай и ока не зажмурилъ, а квасного борщу хочеть ся напители...

В Е Ч Ъ Р Ъ.

Садокъ вишневый коло хаты;
Хруцѣ надъ вишнями гудуть;
Плугаторѣ зъ плугами йдуть;
Спѣвають идучи дѣвчата,
А матери вечерять ждуть.

Сѣмъ вечера коло хаты, —
Вечѣрня зѣронька встает, —
Дочка вечерять подае;
А мати хоче научати,
Такъ соловейко не дае.

Поклала мати коло хаты
Маленькихъ дѣточокъ своихъ,
Сама заснула коло нихъ;
Затихло все... тѣлько дѣвчата
Та соловейко не затихъ.

Т. Шевченко.

ПЕЩЕНИ ДѢТИ.

(КАЗКА—ВИЛИЦЯ.)

Сумуе, тяжко сумуе стара матѣнка, коли спогадае про минувшину таку ясну, таку розкѣшну, якъ той сонъ на рожахъ. Та правда — той-бо розкѣшный сонъ поницивъ ей доленьку, заставивъ гѣрку чашу злигоднѣвъ выпити до самого дна... А прецѣ було такъ мило, такъ весело!

Надъ пишными рѣчками, що вились сѣбно-синявыми лентами по широкомъ зеленѣмъ краю, була садба ей — той гарной Матери. Пишне ей платя, богата була комора, набита достаткомъ всякимъ.

Весело було жити, бо й було зъ чого жити.

Томужь и выростали дѣтоньки ей буйнѣ и свободнѣ, якъ вѣтрило на степахъ, якъ фѣля на чорному морю. Гарнѣ були дѣти и вона любила ихъ дуже-дуже. А дѣтоньки выростали сильнѣ, здоровѣ — свѣтови на диво.

Одну мали хѣбу: вони часто зъ собою сварились. Образливе слово долѣтало ушей доброй мамы та вона потурала дѣтвачимъ сваркамъ.

Почули тое недобрий сусѣды и въ мѣть скористали. Пѣдюджували брата на брата и самѣ-жь ставали по боцѣ воюючихъ, щоби ихъ нищити.

И знищили ихъ до краю...

Попадали брата въ лютѣмъ бою, окровавленѣ, прибитѣ на дусѣ, знемоцѣлѣ тѣломъ.

Заридала мати, тяжко заплакала...

Розгосподарились сусѣды въ великѣй руинѣ, а вдова забрала дрѣбнѣ дѣти, що не загинули еще вѣдъ ворожой руки та не попадали въ лютѣмъ бою, забрала

ихъ тай осѣла въ однѣмъ, тихѣмъ кутику своего дав-
ного газдѣвства.

Не багато тыхъ дѣтей було. Стали выростати на
потѣху матери. А вона-жь ихъ лелѣяла, пестила, ще
больше якъ — рѣдна мати... Пѣдростали дѣти.

Однои-жь дѣтины не пестила вона, одного брата
не любили й другі брата, вѣдгоняли вѣдъ себе, не
припускали до спѣльного стола, до рѣдного порога.
Одень бувъ не пещеный...

И за що его не злюбила матѣрь, за що гудили его
браты и сестры?...

Чимъ вѣнь бувъ для нихъ негарный? Не вжежь
его сердце таке було недобре, що й любити его було
годѣ? Якими вчинками прогрѣшивъ ся вѣнь проти
своеи братіи, проте мамы рѣднои-рѣдненькѣи?...

Не злюбили его всѣ, а на ньому не було нѣ
стѣлько вины, що на найбѣлѣйшѣи рожечцѣ плямы.

Не було? Ай була вина: вѣнь бо бувъ за багато
правдомовный, вѣнь за багато любивъ житя працѣ и
тиху а прецѣнь голосну правду и за часто докорювавъ
братамъ за ихъ сварку-лайку та за те, що имъ чуже
подобалось чужі порядки, чужі люди лѣпше власной
мамы.

Була вина...

Браты не любили его, бо вѣнь имъ черенкоджавъ.

Сестры не любили его, бо вѣнь бажавъ ихъ звер-
нути на добру стежку, привернути ихъ сердце до мамы.

Матѣрь не пестила, ба — може й не любила его,
бо за суворый бувъ для братѣвъ-сестеръ, тыхъ пеще-
ныхъ дѣтей. Заслѣплена мати...

Выгнали брата зъ рѣднои хатины вѣдъ себе — да-
леко. Пѣшовъ у свѣтъ зъ голыми руками, зъ добрымъ
серцемъ шукати долѣ-талану...

А мати стѣльки его й пожалѣла, що мовляла —
добра була бы дитина, та звелась на нѣ-на-що!...

Остались пестіи, мамина надѣя.

Росли, выросли та все ихъ пестила мати, а вони все вѣдчувувались вѣдъ неи, сторонили...

И склеѣло ся лихо: одній сыны-доньки перейшли до сусѣда, що славивъ себе гарными традиціями зъ бувальщини, прибрали его стрѣй, его душу, его слово. Не подобалось имъ слово, котрымъ дзвонила имъ мати пѣснѣ при колицѣ.

Другій дѣти признались до заборчивого сусѣда, котрый кнучомъ здобувавъ собѣ силу и повагу — и тотій призабули о рѣднѣй неньцѣ. Третій въ свѣтъ розбрились и такожь — призабули...

На правду призабули?...

Нѣ — не призабули, вѣдзивались про маму и до мамы тотій пещеній дѣти. — Ты не наша, мовляли, мы не твои дѣти! Ты бѣдна, ты слаба ты темна, ты бездольна... Мы маемо инчу маму, а правдива она — наша, бо сильна, всѣмъ добромъ богата...

Такъ вони ругались пестіи тотій...

Бѣдна ты, самотна мамо, а вы пещеній дѣти — такожь бѣдніи. Ой бѣдніи вы!...

И провѣдалась непещена дитина, покинутый сынъ про лихо-недолю рѣднои неньки и заболѣло его сердце. Прійшовъ до нень, уцѣлувавъ еи руки:

— Дякувать тобѣ матѣнко, що не пестила мене бо въ минѣ знайшла правдиву, добру дитину. Навчивсь я битись зъ недолею и выборомъ... долю. Тобѣ вона приналежна, о прекрасна моя Мати!...

И завѣвъ еи певною рукою въ храмъ святой долѣ-волѣ.

На картѣ своей записала Исторія вчинокъ „наименшого брата“, непещенои дитини...

А мати на вѣки еи поблагословила...

Силвестеръ Ярячевскій.

ASTOR
FILDEN 70

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ МТ. КАРМЕЛЬ, ПА.

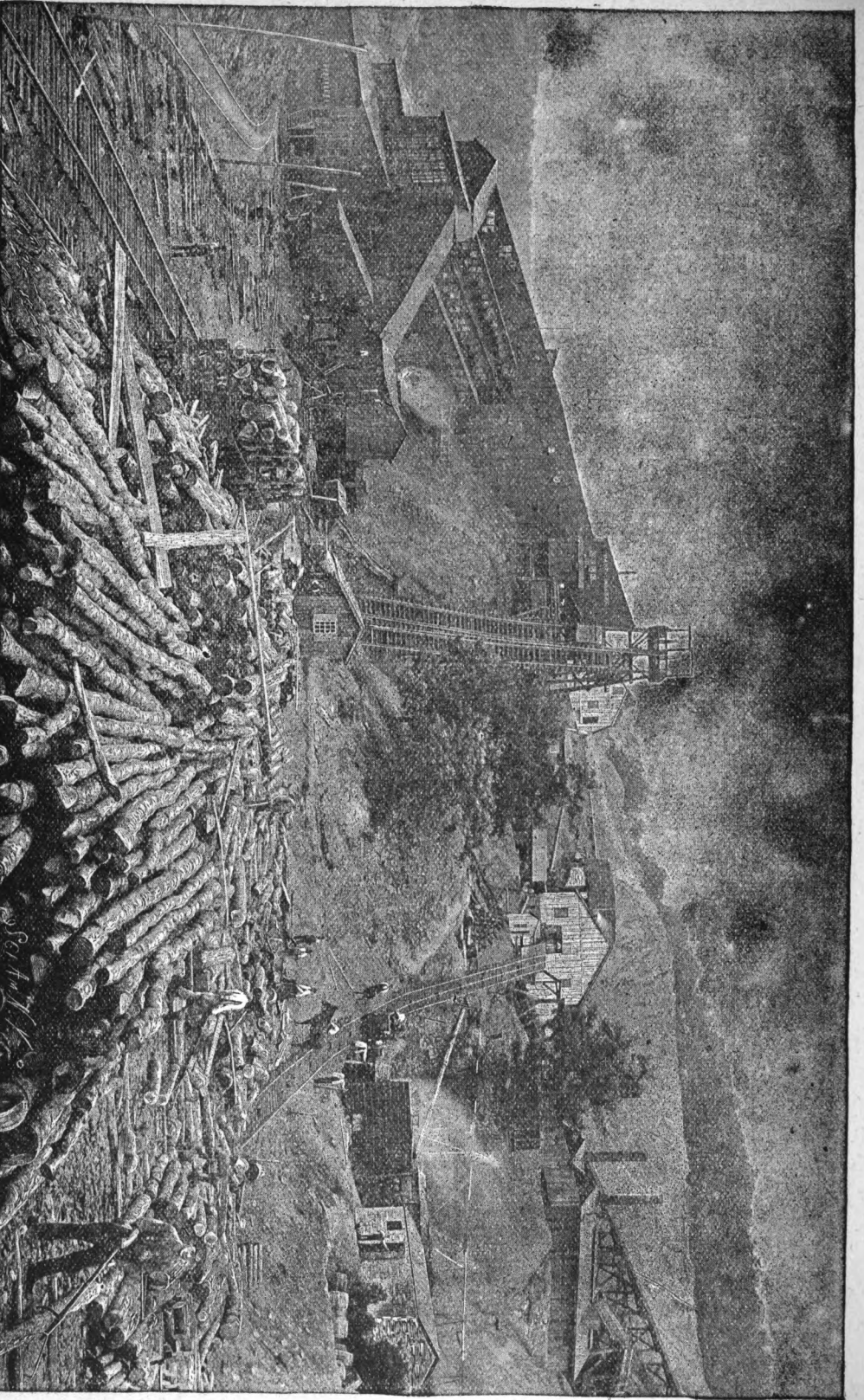
ДУМКА.

Тяжко-важко въ свѣтѣ жити
 сиротѣ безъ роду:
 нема куды прихилить ся, —
 хочь зъ горы та въ воду!
 Утонивъ ся-бъ молоденькій,
 щобъ не нудить свѣтомъ;
 утонивъ ся-бъ, — тяжко жити,
 и нема, де дѣтись.
 Въ того доля ходить полемъ —
 колъ ски збирас;
 а моя десь, ледащиця,
 за моремъ блукае.
 Добре тому богатому:
 его люде знаютъ;
 а зо мною зострѣнуть ся —
 мовь не добачають.
 Богатого губатого
 дѣвчина шанус;
 надо мною, сиротою,
 смѣеть ся, кепкуе.

„Чи я-жь тобѣ не вродливый,
 чи не въ тебе вдавъ ся,
 чи не люблю тебе щиро,
 чи зъ тебе смѣянгь ся?
 Люби-жь собѣ, мое сердце,
 люби, ко-го знаешь,
 та но смѣй ся надо мною,
 якъ коли згадаешь!
 А я поду на край свѣта...
 На чужой сторонцѣ
 найду краспу, або згину,
 якъ той листъ на сонци.“

Пошовъ козакъ сумуючи —
 нѣкого не кинувъ;
 шукавъ долѣ въ чужомъ поли,
 та тамъ и загинувъ.
 Умираючи дививъ ся,
 де сонечко сля...
 Тяжко-важко умирати
 у чужому краю!

Т. Шевченко.

У Г Л Ъ О К О П Ы.

Пенсильвенія есть оденъ край на свѣтѣ, въ котромъ находятъ ся наибольше угля и желѣзной руды. Пенсильвенійскій майны, наибольшій на цѣломъ свѣтѣ, приносятъ рѣкъ рѣчно высше \$100.000.000, майже половину, що всѣ майны, взявши до купы и срѣбнїи и золотїи, въ Сполученныхъ Державахъ.

Чимъ якъ чимъ, але камѣннымъ углемъ, то уже Пенсильвенія може похвалитись, бо має его наибольше изъ всѣхъ краѣвъ на кули земскої. Вуголь пенсильвенійскїи, уживанїи по цѣлому свѣту, дѣлится на два сорты: твердый (anthracite) и мягкїи або смольный (bituminous). Твердый уголь находятъ ся по большої части въ востодной, а мягкїи въ заходной Пенсильвенїи. Твердый палитъ ся бездымно, а мягкїи, подчасъ паленя, выдае изъ себе хмары чорного дыму. Мѣста, якъ напр. Пітсбургъ, де по желѣзныхъ фабрикахъ палятъ мягкимъ углемъ, вѣчно стоить въ незносно́мъ дымѣ.

Посля послѣднего углевого рапорту, майны пенсильвенійскїи выдали за рѣкъ 1894 85,306,389 тонѣвъ угля (тонѣ: 2000 фунтѣвъ).

Поклады угля находятъ ся часами не глубоко подъ землею, а часами, щобы дѣбрати ся до угля, треба копати водѣ 75 до 700 стоѣць глубоко. Щобы дѣстати угле робить ся въ земли два отворы (shafts), котрїи неразъ суть дуже глубоки. Оденъ отворъ служитъ на то, щобы черезъ него выдоставати на верхъ угле, а другимъ иде воздухъ до майно́въ. Надъ тымъ другимъ отворомъ находятъ ся величезне крылате колесо (fan), що нашїи люде зовуть „фана“. Колесо тое

за помочию пары жене день и нѣчь, зъ чого робить ся вѣтеръ, котрый вѣе до майнѣвъ. Бѣда тогды майнерамъ, коли колесо перестало бы робити, бо тогды робѣтникамъ пѣдъ землею грозить смерть черезъ удушене.

Коли уже дѣстануть ся черезъ отвѣръ до покладѣвъ вугля, тогды зачинае ся майнерска робота на добре. Майнеры, тѣ правдивѣ рыцарѣ працѣ, узброенѣ: въ мотику (pick), желѣзный друкъ (drill) и стрѣльный порохъ, спускають ся, при помочи машины въ клѣткахъ (cage) на долину и начинають роботу. Вертятъ въ вуглю дѣры, сыплють порохъ и стрѣляютъ. При мягкомъ вуглю пороху не уживае ся, лишь „пѣки“.

Розстрѣляне вугле ладують на возы (cars), котрѣ вытягають ся машинами черезъ отвѣръ на верхъ. Вугле копае ся лишь тамъ, куды идутъ вуглевѣ жилы. И то не такъ копае ся, якъ бы кому подобало ся, лишь пѣсля препису, якъ мае бути. Звычайно робить ся дѣру (gang) або якъ нашѣ люде зовуть „ганокъ“ на 12 або 16 стѣпъ широку, а на 7 до 10 стѣпъ високу. Дѣры такѣ тягнуть ся въ майнахъ неразь на милѣ. Зъ такои однои головнои дѣры тягнуть ся знова по бокахъ, зъ однои стороны и другои также дѣры, котрѣ зовуть ся зъ англицка „чамбрами“ (chambers). Дѣры такѣ, звѣдки вугля выбирають, не конечно идутъ просто и рѣвно, якъ-бы по земли, але неразь тягнуть ся зъ укуса або и просто до горы, такъ якъ вуглева жила иде. По тыхъ дѣрахъ або якъ майнеры зовуть по „ганкахъ“ идутъ возы по желѣзныхъ шинахъ, котрѣ майнеры самѣ ставляютъ. До каждого мѣсяца, де майнеръ робить, провадятъ такѣ шины, по котрыхъ вѣзъ приходитъ ажъ тамъ де ся робить. Наладованѣ вуглемъ возы потѣмъ вѣдвозить ся мулами ажъ до головного отвору, де ихъ дальше машина вытягае на верхъ. Мулы остають ся все у майнахъ, де мають наумысне збудовану про себе стайню, або якъ нашѣ люде зовуть „стебельню“. До

муловъ держитъ компанія умысне одного чоловѣка, котрого зовуть „стебел-бось“, и котрый нѣчого бѣльше не робить, лишь мулы кормить. Мулами поганяють молоді хлопцѣ, вѣдь 15 до 18 лѣтъ, а котрыхъ зовуть „драйверами“. Сграхъ' неприемно неразъ дивити ся на тыхъ хлопцѣвъ, якъ они збыткують надъ бѣдными мулами. Бють, катують, чимъ попало, а часами и убють нещасне звѣря, коли не хоче тягати.

У майнахъ робить сотки людей. Дивити ся на роботу майнерѣвъ, то дуже красно выглядае. Свѣтячі, маленкій бляпаній, наповненій олѣмемъ лампочки у шапокъ майнерѣвъ, выглядають, коли дивити ся зъ далека, якъ ясні звѣзды пѣдчасъ спокѣйной и погѣдной ночи. Доправды, чудесный видѣ!

Але файно оно дивити ся, нема що казати, но робити то тяжко и то дуже тяжко. Майнеръ пѣдчасъ работы, выставлений каждой хвилѣ на небезпеченство и на смерть. Неразъ трафляе ся, що вѣдорве ся вуголь або скала зъ горы и забивае на мѣсци нещасного робѣтника. А часами приключае ся, що и цѣлій майны завалаять ся и привалаять всѣхъ робѣтниковѣвъ. Такой выпадки рѣдко трафляють ся. Сего року, въ мѣсяцю червцю, завалились цѣлій майны въ Питстонъ, Па. и присыпали 60 робѣтниковѣвъ, котрыхъ уже нѣколи бѣльше не дѣстануть, Для безпеченства, майнеры пѣдперають висячі скалы надъ собою деревяными кльоцами (ргор), але не разъ и то не поможе, бо тиснене тягару зъ горы бувае таке сильне, що наймоцнѣйші кльоцы ломають ся пѣдъ тягаромъ якъ патычки сѣрниковій. Длятого майнеры мусяць бути дуже осторожній при робѣтѣ, бо въ майнахъ каждой минуты можна спѣдѣватись нещастя. Неразъ бувае, що еще зъ рана, коли тѣлько зачавъ робити вѣдрываеь скала и забивае нещасного на мѣсци. Згинувъ тогда, якъ правдивый герой, оставивши жѣнку вдовою а дѣти сиротами. Такой выпадки дѣють ся въ сколицяхъ вуглевыхъ дуже часто,

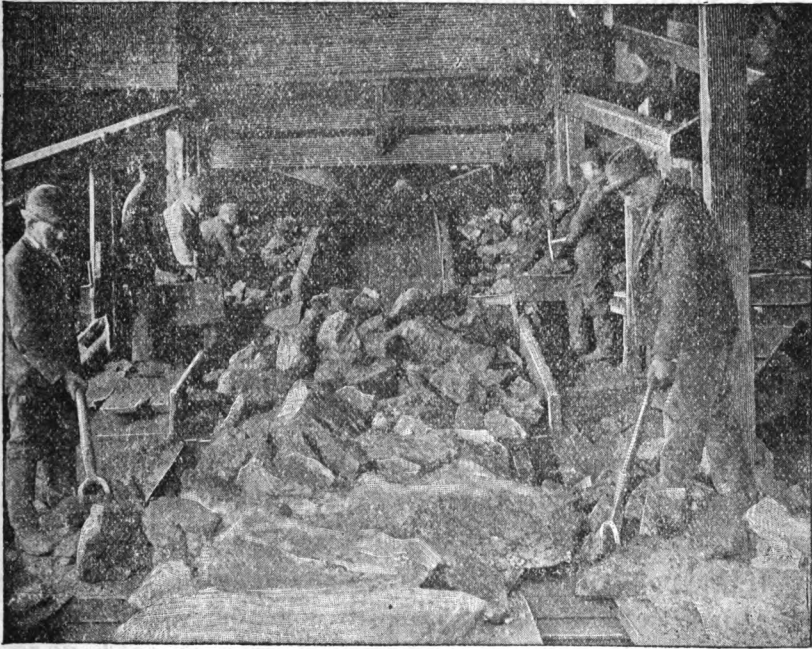
а майже кожного дня. А що тамъ кого покалѣчить, або руку, ногу вѣдрове, то навѣтъ великого вражѣня на людей не робить. Они до того привыкли. Чисто, якбы на вѣйнь.

Майнеромъ може бути лишъ той, хто уже робивъ довшій часъ у майнахъ и здавъ пспытъ изъ роботы майнерскои. Нашій люде уже по двоохъ або трехъ рокахъ получаютъ такъ званій „майнерскій паперы“. Хто мае майнерскій паперы, той уже здавъ пспытъ и есть собѣ майнеромъ. Але нѣмъ до того прійде, то мусить перше кѣлька лѣтъ робити за помѣчника при майнерѣ. Такого помѣчника майнеръ зове „лебромъ“ (labourer). До „лебра“ належить: ладувати возы и помагати майнерови въ верхню дѣръ, въ ставляню шинъ и т. д. Майнеръ за все вѣдповѣдае. Компанія платить майнерови вѣдъ одного воза 80 до 90 цнт., а такихъ возѣвъ ладуетъ ся денно вѣдъ 6 до 8. Выплаты, або якъ нашій люде зовуть: „пейда“, або „педа“ (pay day) буває що два тыжднѣ, або що мѣсяця. Майнеръ получае гршнѣ въ запечатанѣй ковертѣ и вылачае потѣмъ своего помѣчника. Помѣчникъ получае вѣдъ 40 до 50 долларѣвъ. Гдекуды компанія сама выплачае майнерскихъ помѣчникѣвъ. Но наі нѣхто собѣ не думае, що майнерови дають все гршнѣ, котрї заробивъ. Ему вѣдтручують за порохъ, за олѣй и таке инше. Если напр. работа лихо шла, дуже було камѣня, або якъ въ загалѣ майнеры звать „раку“ (rock), що много треба стрѣляти а хѣсна мало, то по вѣдтрученю за порохъ, неразъ майнерови менше зѣстане ся, якъ его помѣчникъ получивъ. Но звычайно, якъ добре иде, то майнеръ зарабляє вѣдъ 50 до 100, або и 120 дол. мѣсячно.

То було у майнахъ, теперъ идѣмъ на верхъ.

Надъ головнымъ отворомъ або инакше „шафтомъ“ стоить величезный будинокъ, котрїй видите на образку на стор. 80.

Выглядає якъ деякій великій магазинъ, тѣлько що чорный вѣдь вугля. Будинокъ той зове ся „брейкеръ“ (breaker, ламачь), або якъ нашѣ люде по своему зовуть: „бреха“. До той брехи вытгягає машина зъ майнѣвъ наладованѣ вozy. Нашѣ люде называють то: „гайстувати кары“ (hoist, тягнути до горы). Вozy идуть ажъ на самъ верхъ брехи, на плятформу. Тамъ уже такъ

ПЛЯТФОРМА.

єсть приладжено, що вozy самѣ вывертають ся до означеного мѣсця, де находять ся огромнѣ желѣзнѣ вальцѣ (rollers). На вальцяхъ тыхъ дооккола находить ся множество сталевыхъ зубѣвъ. Помежи тотѣ вальцѣ переходить вугле, котре, потовчене зубами, спадає потѣмъ на широкѣ дротовѣ решета (screens), повнѣ меншихъ и бѣльшихъ дѣръ. Решета тѣ трясууть ся, а вугле переходить черезъ дѣрки и паде ниже до такъ

званого „шута“ на жолобки. Водповідно до дѣрокъ въ решетахъ вугле розмаито зове ся. И такъ: пташй очы (birds eye), гречаный (buckwheat), орѣховый (chestnut) печковый (stove coal), яйця (eggs), кратовый (grate) и гуртовый (lump).

При каждомъ жолобку, по котромъ вугле суне на долину, сидять хлопцѣ и выбираютъ зъ вугля камѣня, якъ се видно на образку. Роботники такй зовуть ся „слейт-пѣкерами“. То звычайно суть малй хлопцѣ вѣкъ 10 до 15 лѣтъ, або старй люде, котры не можуть тяжко робити. „Слейтпѣкеръ“ заробляє одного доляра на день и то старшй чоловѣкъ, а малй хлопцѣ получаютъ лишь по 50 цт.

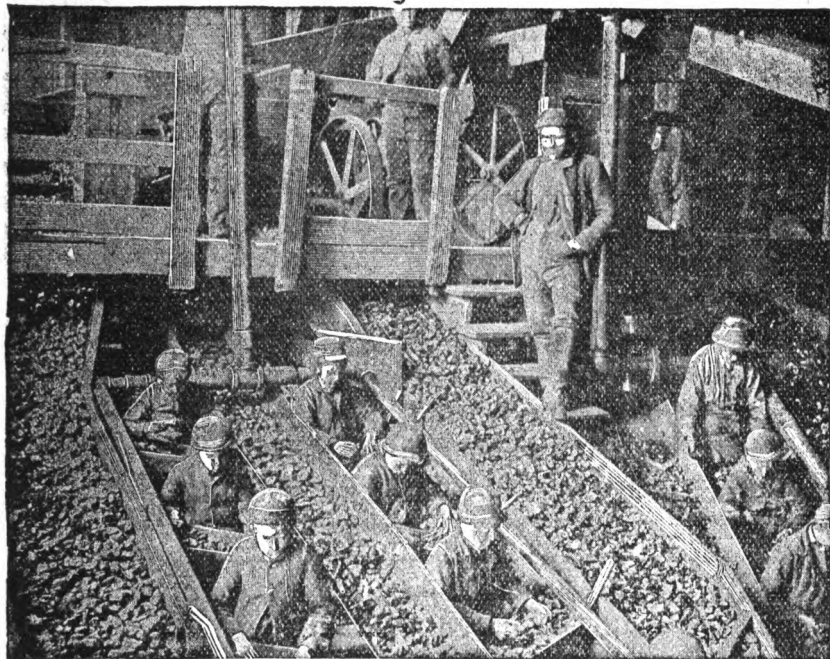
„Слейтъ пѣкувати“ се не тяжка работа, лишь нудна, бо треба вѣчно сидѣти. Старй зъ нудѣвъ курять файки, а молодшй грызуть такъ зване „чю“. Есть то тютюнъ, заправляный цукромъ и выглядае якъ краевй вѣвсянй ощипки, або якъ нашй Лемки зовуть „адзимки“.

„Чю“ американскому роботникови нѣколи не выходитъ изъ усть, выглядае все зъ гирчою на правѣмъ, або лѣвѣмъ лицы, якъ бы го зубы болѣли.

Надъ роботниками, котры перебирають вугле, поставленый есть дозорця, котрый зове ся „слейт-пѣкер-босъ“. Есть то звычайно уже старый собѣ чоловяга, заслуженый у компаніи. Той бѣдачиско мусить цѣлый день огрызати ся зъ хлопцями, або „бойсами“, котрымъ бѣльше збытки въ головѣ, якъ праця. Старый получаетъ за „боссѣвство“ \$1.45 на день.

Перебране вугле спадае зъ жолобокѣвъ уже пѣдъ бреху до великихъ скринь и уже готове на маркетъ. Пѣдъ саму „бреху“ пѣдходятъ желѣзничй возы, на котры ладуе ся чисте вже вугле и розвозить ся по свѣту. Роботники, котры працюють коло вугля, на позѣрь выглядаютъ неприятно, бо чорнй, але они за то собѣ

веселій. По работѣ, робѣтникъ такой, умысле чисто, убересе пѣсля найновѣйшой моды и анѣ не пѣзнати, що вѣнъ вуглярѣ. Выпити, або забавити се иде тамъ, де и судія або адвокатъ, або и его наставникъ, чи тамъ компаніста. Тогда межи ними рѣжнищѣ нема. Все суть

БРЕХА ВЪ СЕРЕДИНѢ.

люде и бѣльше нѣчого. Хотя правда оно и то, що американскій робѣтникъ образованный собѣ и газету не лишъ въ дома читае, але и до майновъ зъ собою бере.

Д. Д. Пырчь.

ПОВОРОТЪ МАЙНЕРА НА РОДИНУ.

I.

Уже пятый рѣкъ мине
якъ въ пѣдземнѣмъ долѣ
все працюю, рукъ не чую
зъ лямпкою на чолѣ.

Хвала ѣ за се Господеви!
Що ще не калѣка...
верну въ село свое рѣдне,
де проживу вѣка.

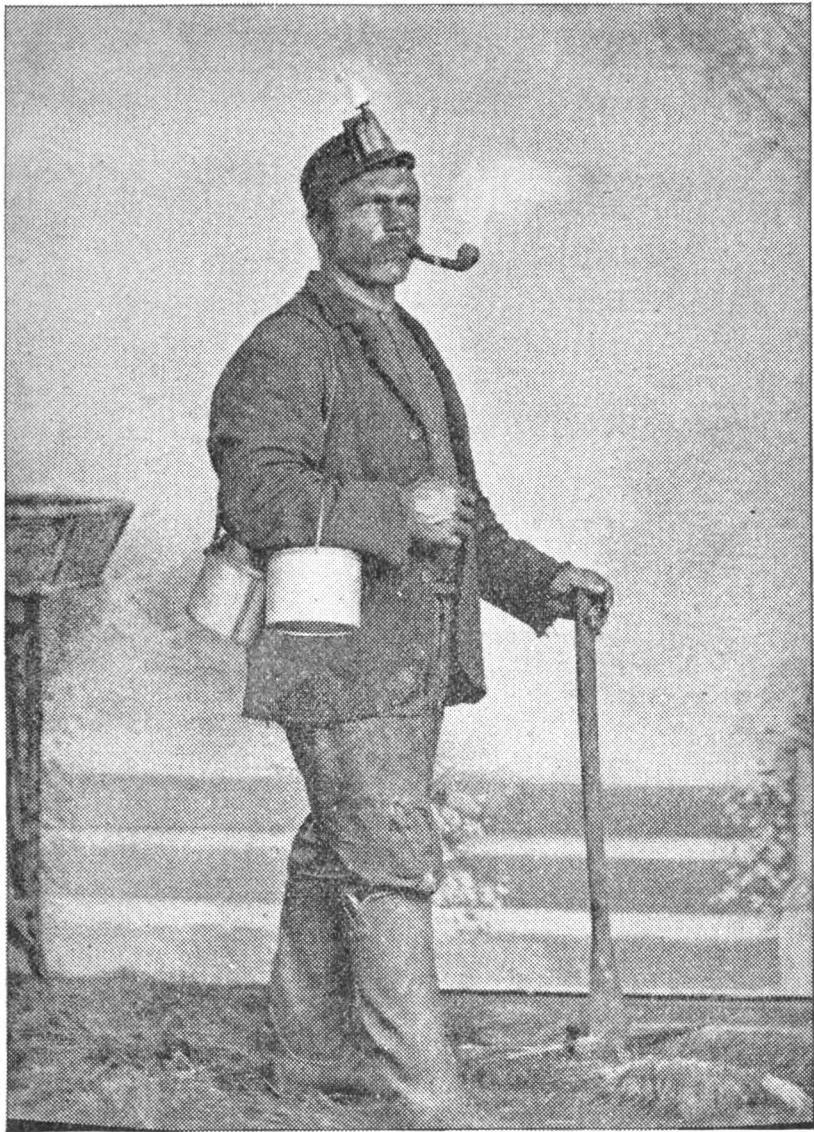
Розпрацавъ ся Иванъ Дуда
зъ своими босами,
на „вѣдѣздне“ выпивъ чарку
изъ товаришами.

Хотѣй море мѣвъ те поле
все було рѣвненьке —
Иванъ на шиѣ все нарѣкавъ,
що ѣшовъ помаленьки.

Ему хѣлось мати крила
орломъ полетѣти,
щобъ зъ жѣнкою привитатись,
уцѣловать дѣти.

Здавало ся, що рѣкъ ѣде
Иванъ черезъ море,
нѣмъ на власнѣ узрѣвъ очи
свои рѣднѣ горы.

Тутъ упавъ вѣнъ на колѣна
Богу помоливъ ся,

Русинъ-майнеръ вертае зъ работы.

що на конецъ до краины
рôднои добивъ ся.

По Горлицяхъ розглянувъ ся
по жидкахъ знайомахъ;
подарункôвъ накупивъ вонъ —
взявъ горѣвки въ Шльомы.

Щобъ у хату не ввôйти
зъ голыми руками,
щобъ привитать жѣнку, дѣти
та стареньку маму.

Купивъ дѣтямъ чоботята,
жѣнцѣ кожушину,
мамѣ вина найлучшого
здорову флящину.

Усе тое взявъ на плечѣ
й що зъ Америки,
несе Иванъ не пытае,
що тягаръ великій.

Хоть пôдъ гору му дорога —
не зважа на втому,
кобы швидше — вонъ думаетъ
зупинитись въ дому!...

II.

Въ нашихъ горахъ саме тодѣ
пахло вже весною:
гôрскій потôкъ котивъ воды
доломъ долиною.

А ялиця зъ смерекою
въ зелень пристроились,
играючи зъ теплымъ вѣтромъ
весело шумѣли.

И травиця-муравиця
при гóрскóй дорозѣ
прозябала, начебъ знала,
що вже по морозѣ.

Нашь-же путникъ зъ Америки
зъ тлумакомъ на плечи,
лишавъ горбы и потоки
тутъ чувъ ся вѣнь легчій.

И здавалось, що на ново
на сей свѣтъ родивъ ся,
вѣнь повѣтремъ рѣднымъ дыхавъ
зъ потока напивъ ся.

Самъ до себе вѣнь и каже:
„Перескочу гору,
щобы бути въ селѣ рѣднѣмъ
ще за-дня у пору.

Бо й Великдень за плечима —
треба злагодитись,
щобъ „свяченымъ“ зъ родиною
хоть разъ подѣлितись.

„Христось воскресъ“, щобъ у церквѣ
хоромъ заспѣвати...
Ахъ Боже мѣй! Боже милый!
Кобъ скорше до хаты.“

Хто не зазнавъ въ своимъ житю
вѣдъ рѣдныхъ розлуки,
той не пѣйме, якъ въ души
тернить страшнѣй муки.

Вертаючій изъ чужины
до рѣдной хатины,
до хатины, до родини,
до вѣрной дружины.

Кожду грудку рѳдной землѳ
цѳлувати хочесь,
сестру, брата въ деревинѳ,
бачать слезнй очи!...

Тяжка туга за рѳдными
щеза у тѳй хатѳ,
де на свѳтъ насъ породила
страдальная мати.

III.

Сонце уже изъ полудня
перебѳга горы,
а нашъ путникъ йде на впростоць
чрезъ яруги боры.

Чрезъ потоки каменистй,
чеше манѳвцями:
ему знанй всѳ дороги,
якъ ходивъ зъ вѳвцями.

На послѳднй горбокъ выйшовъ,
що надъ селомъ мае —
а на горбѳ крестъ дубовый,
Иванъ тутъ клякае,

И молитву щире мовить
тихими словами:
„Христе Спасе за насъ вмершій
Ты милосердѳ зъ нами!

„Слава Тобѳ Христе Боже!
За даръ превеликй,
що щасливо въ край вернувъ ся,
зъ тои Америки.

„Во глубинѳ земли копавъ,
переплававъ моря —

и нѣгде таки не зазнавъ
нѣякого горя.

„Неразь скала углянная
трѣскала на двое,
многихъ вбила, — но я живой
живый въ имя Твое!

„Твоя рука о Иисусе!
мене хоронила,
чимъ я Тобѣ вѣддичу ся
Всемогутня сило?!

„Прійми вбоге мое сердце
журбою сиовите!
Та дай же ми ще на порѳгъ
батькѳвскій ступити.“

Встае Иванъ изъ пѳдъ креста —
помолившись Богу,
тай вже видитъ ту до села
близеньку дорогу.

Та подумавъ сѣромаха
зѳтхнувши тяженько:
кобъ то въ дома мои знали?
що я такъ близенько!

Тобѣ взлетѣли на сей горбокъ
мене повитати
и помоглибъ тѣ тлумачки
до хаты забрати.

IV.

Ажъ тутъ въ селѣ зазвонили
сумно во всѣ дзвѳны,
бо вже когось смерть изъ села
на другій свѣтъ гоне.

— Въ селѣ мерлець — каже Иванъ,
най же спочивае!

Та „Отче нашъ“ шепче зъ тиха
въ село шкандыбае.

Уже входить у ворота,
тлумачки скидае —
а тутъ плачь, зойкъ, изъ свѣтлицѣ
чрезъ вѣкна лунае.

„Що се таке?“ — Дуда пыта
одной молодицѣ.

— „Жѣнка Дуды днеська вмерла
а вѣнь въ Америцѣ“.

Иванъ Дуда збожеволѣвъ,
у хату впадае
и зимный трупъ своей жены,
слезами вмывае.

Та ставъ бѣлый мовъ та стѣна
за сердце вхопивъ ся,
коло жѣнки на долѣвку
трупомъ поваливъ ся...

Въ живный Четвергъ изъ полудня
двохъ мерцѣвъ ховали,
и Марисю и Ивана
въ одну яму клали...

На Великдень зъ села дѣти
гратись крашанками,
тѣлько двое Ивановыхъ
вмывались слезами.

Коло гробу вни стояли
въ новыхъ чоботятахъ,
та що зъ того? — коли они
кругомъ сиротята?!...

Гр. Гр.

НЕ ДОГОДИШЬ!

(ЗЪ ЖИТЯ РУСКОГО РЕДАКТОРА).

Кажуть; що ще ся такій не вродивъ, щобы всѣмъ догодивъ. То правда. Алежь бо у Русинѣвъ таке водить ся, що не то всѣмъ, а десятымъ въ рѣвнѣй мѣрѣ не догодишь; все собѣ котрыйсь буде кривдувати.

Судила менѣ лиха доля бути рускимъ редакторомъ. Рускій редакторъ, а ще „зъ острымъ перомъ“, то вправдѣ дуже важна особа, бодай у провѣдникѣвъ своея партіи, але кѣлько вѣнъ „на грошѣ“ у людей вартъ, то найлучше вмѣють оцѣнити батьки дочокъ. У нихъ рускій редакторъ то чоловѣкъ, котрому трафило ся въ житю таке нещасте, якъ часомъ лѣокомотивѣ на желѣзници, що выховзне ся зъ шинъ; се чоловѣкъ зъ малою платнею, безъ выгядѣвъ на авансъ, безъ декрету, безъ забезпеченой будучности, и черезъ те у батькѣвъ и ихъ дочокъ менше вартъ, якъ возный зъ декретомъ. Мати таке пересвѣдчене, то вже гѣрко жити редакторови на свѣтѣ; а ту до того кѣлько то вѣнъ бѣдний, мусить ще наслухати ся „пріемныхъ слѣвъ“ вѣдъ політичныхъ противникѣвъ, — и цѣлїи книги зъ того зложивъ бы! И жїй тутъ та працѣю зъ одушевленемъ!

Я бувъ до недавна глибоко переконаний, що я зовсѣмъ порядний чоловѣкъ и готовъ бувъ за всяку зневагу выдрапати противникови очи, хочъ така операція заборонена. Ажь вѣдколи я ставъ рускимъ редакторомъ, змѣркувавъ я, що такій святый та божїй я не е, бо мои політичнїи противники вже отсе другїй рѣкъ повтаряють, що я не лишъ редакторъ, але ще и паньскїй лѣокай, котрый наибѣльше вдоволене нахо-

дить въ лизаню паньскихъ рукъ и нѣгъ та наставляе руку на Trinkgeld-ы, що я по́дножокъ чійсь, неписьменный письменникъ, глухой патриотъ, зрадникъ, що сво́й наро́дъ хоче доконче втопити въ ложцѣ воды, що я наймитъ Езуитѣвъ, агентъ шляхты для ширеня ягайлонской идеи, якась гадюка зъ рода рептилій, яничаръ, доносчикъ, блягеръ и т. п., а славный рускій поетъ и политикъ Грубопискій посвятивъ менѣ геніяльну епіграму:

Чи се не новыи Орфей?
 Нѣ, се славный Маковей!
 Заспѣвае — чути свистъ,
 Въ его словѣ — п е с ѣ й хистъ. *)

Отже ще того менѣ хибувало! Такимъ то скомплікованымъ сотворѣнемъ бувае часомъ рускій редакторъ...

Всѣ тѣ свои титулы я знавъ на память, бо чувъ ихъ сотки разѣвъ, и привыкъ до нихъ такъ, що слухавъ ихъ уже зъ такимъ вдоволенемъ, якъ мелодійныхъ стихѣвъ вѣщого поета Грубопиского про „Велику Маму“. До всего чоловѣкъ привыкне...

Ажъ ось недавно такє менѣ Русины догодили, що я почувъ страшный жаль до нихъ. У „вѣнку такой славы“, якъ я описавъ, въ люту спеку лициневу, коли вже тѣ, що „роблять“ політику вѣдпочивали на лонѣ природы, то я въ потѣ не лишъ чола, але въ потѣ цѣлого тѣла, сидѣвъ у хатѣ мовъ у парни, та сповнявъ своѣ „песѣй“ обовязокъ по́сля своего льокайско-яничарско-блягерского-песього хисту, принѣсь менѣ слуга редакційной часописи, а листоносъ пачку листѣвъ.

Ставъ я читати часописи и листы и ось що вычитавъ:

1. Листъ вѣдъ о. пароха Лизуновича: „Впо. Пане Редакторъ! Прошу менѣ посылати дальше свою газету

*) Гл. „Стрѣла“ 1895 ч. 2. и 3.

въ село (те и те). Я еѣ дуже радо читаю, але зѣ запластою за минувшій и теперѣшний рѣкъ ще почекайте! Москалѣвъ нашихъ вы побиваете за мало. Ту породу треба знищити зѣ лица землѣ, нехай не заваджае! Люта статя хочь бы що-дня противъ нихъ намѣ певно не пошкодить“.

2. Отвертый листъ безъ пѣдпису: „П. Т. панскій лакей и доносчикъ! Какъ тебѣ не обрыдло писать день въ день всяческїи вздоры на москалефиловъ! За послѣднюю статью ты заслугиваешь протрепанїя самага большаго. Воръ ты и Геростратъ русскїй, якого свѣтъ не видалъ! Падлецъ!“

3. Въ „Ватѣкѣвщинѣ“ вычитавъ я, що „паньскїи льокаѣ вмѣють лише на москвофїловъ гавкати, хочь мѣжь москвофїлами е такожь люде поряднї такъ зв. старорусы, зѣ котрыхъ ще можуть бути народовцѣ, коли они схочуть. А ось на польске правительство накинута ся, такъ якъ мы то вмѣємо, то штука!...“

4. Въ „Дѣлѣ“ товстый меценасъ-фейлетонїстъ посвятить менѣ такїй уступъ: „Маковейска ера: Жидѣвскихъ сѣмь братѣвъ Маковейвъ згинули за свѣи нарѣдѣ, дале зѣ себе шкѣру дерти и выривати языки. А нашъ рускїй Маковей умудривъ и не хоче зѣ себе дати шкѣру дерти; тримае ся паньскои клямки и лиже панамъ ноги. Такъ то низько упадае теперѣшна наша молодѣжь, що не знае нѣякого пожертвованя и не дае собѣ языка втяти, зѣ чого, розумѣе ся, страшна кривда для Русинѣвъ“.

5. Листъ вѣдѣ д-ра Льва Масненького, мого дописувателя: „Дорогїй! Вычитавъ я нинѣ вечеромъ въ „Дѣлѣ“ напастъ знаного меценаса на Васѣ. Не дайте ся тымъ вѣдѣстрашити вѣдѣ чеснои работы, яку ведете. Не падѣтъ нѣкого, лупѣтъ противникѣвъ по головахъ, щсбы имъ ажъ очи заступило. Опозиційники-идїоты! Зѣ такими людьми нема що делїкатно обходити ся! Дуже добре зробили Вы, що чѣпили такъ „файно“ О.

декана Розбишацкаго — добре ему такъ! Веѣмъ се дуже сподобало ся“.

6. Моя газета, звернена retour, а въ нѣй повинка про О. декана Розбишацкаго зачеркнена синимъ оловцемъ, зъ замѣткою: „Остатна пѣдлота! На що вы зѣшли, редакторъ?! На доносчика! А мы такі надѣѣ мали на васъ!“

7. Листъ вѣдъ читателя: „Ваші „Образки зъ села“ прекрасні! Они навели мене на думку, що у насъ ширене атисемітизму було бы дуже поплатне. Жиды зъ Русинами не мають нѣчого спѣльного, лише вызыскують насъ. Геть зъ ними до Палестины!“ и т. д.

8. Статя въ волоскѣй часописи „Bukowiner Post“: „Тутешні Украинці спровадили собѣ зъ Галичины на редактора правдиве галицке зѣленько. Сей заволока ѣздить рязомъ зъ рускими послами по вѣчахъ и агітуе противъ жидѣвъ, котрі суть одинокимъ культурнымъ елементомъ по селахъ. Такъ само въ недавныхъ „Образкахъ зъ села“ пирить вѣнъ антисемітизмъ. Сумнѣваемо ся дуже, чи на такѣй небезпечнѣй грѣ Русины добре выйдуть“.

9. Листъ зъ села вѣдъ вѣдпочиваючого посла: „Бѣйте ся Бога, редакторъ! По що Вы помѣстили тѣ „Образки зъ села?“ У насъ ще антисемітизмъ не на часѣ, не треба дразнити жидѣвъ. Затушуйте якось ту справу! На инше годжу ся. Отсе вы справдѣ по европейски постуаєте собѣ, що стараєте ся станути понадъ обома церквами, православною и уніятскою, а допоминаєте ся лише, абы обѣ церкви сповняли свою задачу. Таке становище найрозумнѣйше! И се добре, що часомъ духовеньству выказуете его хибы. Се у насъ дуже потрѣбне!“

10. Листъ вѣдъ каноніка, що пише звичайно въ „Душпастьрѣ“: „Мы обурені! Статя Ваша про нові выборы до рады дежавной п. з. „Що робити?“ написана зовсѣкъ въ радикальнѣмъ дусѣ! Того мы по

Васъ не сподѣвали ся... Про оппозицію нашу пишете такожъ такъ, якъ бы зъ нею хотѣли числити ся, або еи пов жати. Се скандалъ! Мушу Вамъ признати ся, що вѣдь якогось часу Ваша газета менѣ чимъ разъ менше подобае ся. Обстаєте за православіємъ, а про обхѣдъ унїи берестейской и про вѣче католицке здаєте лише холоднїй справозданя! Мусите станути выразно на ста новниці католицкѣмъ, противъ православія, инакше на нашу помѣчь не можете числити. Духовенства не чѣпайте и похибокъ его не выволѣкайте на свѣтъ божїй! На духовенствѣ опирае ся вся Русь!“

11. Уступъ зъ „Галичанина“ п. з. „Жалкіи типы отрицательного достоинства“: Отвратительно смотрѣть на то, якъ черновецкїй органъ новоеристовъ кокетничаетъ съ іезуитами и съ польско-панскою политикою, обчисленною на исковерканіе нашей Руси. Тѣ соболѣзнованія достойны типы, переполнены самими низкими инстинктами, тѣ агенты, работаюціи въ пользу іезуитско-польско-ягайлонской идеи, пренебрегаютъ наши историческіи начала“ и т. д.

12. Уступъ зъ радикального „Громадского Голосу“: „Паньскїй лаполизы, зъ чоломъ, якъ въ быка, а лицемъ, якъ пѣдошва, и ихъ органы (тутъ вычислена п моя газета), що на хлопскихъ справахъ розумѣють ся такъ, якъ свиня на перцю, удають вѣдь часу до часу, що имъ доля хлопка лежить такожъ на серци. Одна зъ репильныхъ часописей въ статьѣ: „Що робити?“ вѣдь котрой лизуньствомъ ажъ смердить, поважила ся такожъ говорити про пятау курїю выборчу, коли мы тымчасомъ ту справу найлѣпше зъ усѣхъ вже розъяснили. Що имъ до нашихъ хлопскихъ справъ мѣшати ся, коли тѣлько мы на тѣмъ розумѣемо ся найлѣпше, а имъ лишъ авансъ и посадки въ головѣ?! Впрочѣмъ такїи самїи дурнѣ и редакторы „Дѣла“.

13. Въ „Страхопудѣ“ находжу образокъ: На медведя наскочили собаки и гавкають въ страшный способъ.

Моя газета нарисована як якась собака зъ свинскимъ рыломъ и „бреше“ на весь голосъ...

Перечитавши те все, мене взявъ до Русинѣвъ великій жаль, котрый разомъ зѣ страшною спекою зовеѣмъ мене розбивъ. Боже мѣй, думаю собѣ, якъ тутъ Русинамъ догодити? Всѣ добрѣй, всѣ мудрѣй, а каждый говорить инакше. Мушу я разъ имъ всѣмъ догодити! Отъ я сѣвъ, написавъ заразъ и выдрукувавъ знамениту статью п. з.

„Воскресене Великои Мамы“.

На дворѣ страшна спека. Вакаціи. Жите политичне на Руси на хвилию притихло; такожь мае вакаціи. Послы нашѣ спочивають въ холодку и набирають силы до дальшой працѣ въ хосень безталанной матери—Руси. Дай имъ Боже вытримати! Въ таку пору варто роздвити ся по горизонтѣ рускомъ, чи на нѣмъ не збирають ся якѣ хмары, и порадити, що дальше робити.

Призадумавшись глубоко надъ нашими вѣдносинами, мы бачимо, що найрозумнѣйшою партією у насъ есть радикальна партія, хочъ не дасть ся заперечити, що дуже розумнѣй суть и оппозиційники, а вже понадъ партію реалистовъ розумнѣйшой нема! Яка одна, така друга и третя, всѣ себе разомъ доповняють; одні тянуть, другі пхають, а вѣзь поступу, на котромъ сидитъ Заплакана Мати, все посуває ся статочно напередъ.

На поли церковномъ мы собѣ рѣднѣй братья, такъ уніяты якъ и православнѣй. Одні мають свою единоспасительну церковь, другі свою единоспасительну церковь, и обѣ тѣ церкви повиннѣй любити ся, бо хто якъ хто, а церкви, що стоять на сторожи любви ближнього, повиннѣй передовѣмъ мѣжь собою любити ся.

Пѣле наше духовенство безъ выимки дуже красне и патриотичне. Безъ него не оставъ бы ся и слѣдъ зъ Русинѣвъ на земли. Навѣтъ О. Розбишацкѣй то правдивый учитель народу, бо вѣнъ показуе на своихъ влас-

ныхъ поступкахъ, якъ люди не повинні робити, а ся метода науки, якъ звѣстно, уживана теперъ у всѣхъ школахъ. Такъ само всѣ ті чесні и высокоповажані священники, що за минувшій и за сей рѣкъ завинили намъ звышь 5000 зр. передплаты — то такожъ патріоты, бо они зъ пожертвованемъ читають всяку газету, хочъ за неи не заплатили.

Москвофілы самы тверді патріоты; нищити ихъ не годить ся, бо то наша найдорожша спадщина по разумныхъ батькахъ, дорогоцѣнный антикъ, правдивый „раритасъ“ рускій. Але щобы они були ще бѣльшими патріотами, то мы радимо ихъ провѣдникамъ заплатити больше, нѣжъ имъ платять Москалѣ, а тодѣ они позбудуть ся деякихъ своихъ хибъ, що насъ доси разили.

Зъ жидами радимо обходити ся деликатно. Коли Мошко обѣдре дурного Ивана такъ зручно, що до криміналу не може дѣстати ся, то Мошка варто за то поцѣлувати; такій проворный и способный до житя элементъ всюды потрібный. А дурного Ивана выпадае такожъ погладити по головцѣ за те, що тѣлько лѣтъ живъ и нѣчого не навчивъ ся; вѣнъ же нашъ „меншій братъ...“

Молодѣжи радимо, абы давала зъ себе въ потребѣ шкѣру дѣти, якъ кору зъ березы, бо инакше поросте въ пѣре и буде могла лѣтати. А она не смѣе лѣтати, тѣлько стояти коло своей мамы пѣсля слѣвъ вѣщого поета Грубопиского, котрый каже, що якъ молодцѣ

— стануть поузь себе смѣло,
 якъ пѣдоймутъ вѣльниі руки,
 вкѣнчатъ святе, велике дѣло,
 утихнутъ стоны болю—муки
 и середъ славы тѣмѣяму
 воскреснешъ намъ, Велика Мамо!“ *)

Выдрукувавши таку патріотичну статью про Ве-

*) Гл. Стрѣла ч. 2. 1

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОЊЪ ВЪ МАЙФЛДЪ, ПА.

лику Маму у своѣй газетѣ, я зъ нетерпеливостію чекавъ на вѣдывъ руской прасы и на признаня. Але тутъ гѣрко я розчарувавъ ся и побачивъ, що всѣмъ Русинамъ нѣхто а нѣхто не догодить. И не то всѣмъ, але навѣтъ сотцѣ, и не то сотцѣ, але навѣтъ десяткомъ въ рѣвноій мѣрѣ не догодишь! Даремна праця! Що по тѣй статьѣ прійшло ся менѣ почувти, зъ того можна бы зложити цѣлый словарь самыхъ „крѣвкихъ“ слѣвъ. Всѣ рускій часописи приписали мою статью не моему доброму сердцю, що я всѣмъ хотѣвъ догодити, лише наслѣдкамъ спеки и моеи бездонной глупоты, такъ що я ажъ по тѣмъ всѣмъ прійшовъ до розуму и, абы не затроювати собѣ дальше житя, рѣшивъ ся поѣхати далеко, ажъ за море до Канады, щобъ замѣняти перо на плугъ и орати тамошній степы, а вернути до „старого краю“ по довгихъ лѣтахъ зъ миліономъ. Тодѣ я у всѣхъ Русинѣвъ буду мудрый...

Чернівцѣ 2. септя 1896.

Осипъ Маговей.

НАНЦІЗНЯНИЙ ХЛѢБЪ.

(Оповѣдане д-ра Ивана Франка.)

Було се зимою въ початку 1896 року. По вѣчу въ Перемышля запросили мене торецкій читальники, а головно посоль Новаковскій, поѣхати зъ ними до Торокъ. Я давно бажавъ бути въ Торкахъ и радо згодивъ ся поѣхати, а двомилева ѣзда саньми по снѣгу, при свѣтлѣ мѣсяця, була для мене радше принадною, нѣжь страшною. Ъхала насъ спора купка. Менѣ прійшло ся сидѣти въ санкахъ Андрѣя Крицкого, старого селянина, котрого я познавъ на вѣчахъ якъ доброго бесѣдника. Дорогою я познавъ его ще лѣпше якъ оповѣдача. Мы мали часъ розбалакати ся, а Крицкій оповѣдавъ

невтомимо. Вонъ знавъ всѣхъ въ селѣ, знавъ исторію каждой хаты, каждого закутка, а память его сягала хочь недалеко, а все таки пару лѣтъ по за 1848 рѣкъ. Про остатнй роки панцины були его оповѣданя власне найцѣкавѣйшій, найглубше запали менѣ въ тямку. Може колись менѣ вдасть ся списати ихъ въ цѣлости (ч. Крицкій жіе доси й дай ему Боже ще жити много лѣтъ!). А теперь я передаю зъ памяти одну частину зъ его оповѣданя — не дословно, а такъ якъ вона уформуваала ся въ моѣй памяти.

Я ще бувъ молодой, коли панцину скасували — оповѣдавъ Крицкій — тѣлько три роки я робивъ ей. А про те буду ти три роки тямити доки мого житя. Люти часы були, паночку! Теперьшняя молодѣжь, Богу дякувати, не мае и понятя о томъ, що тодѣ дѣяло ся. И нехай не мае! Не треба йи мати. Та де-що таки повинна бы знати. Те, що вы розповѣли въ своихъ „Панскихъ жартахъ“, то правда, але то не вся правда. Вы того, пане, не могли знати докладно, бо васъ тодѣ ще на свѣтѣ не було. А хто того самъ не бачивъ на свов очи, той не може собѣ те такъ легко змѣркувати. Подивѣть ся на нашй поля, пане! Богу дякувати, земляця благословенна, навѣтъ найбѣднѣйшій може жити, коли тѣлько мае пару здоровыхъ рукъ и схоту до працѣ. Емиграційной горячки ще тутъ не знаемо. Ъмо хлѣбъ житный або пшеничный, вѣвсомъ конѣ годуемо, голоду не терпимо. Маемо свое тягло, свов кованй возы, маемо въ селѣ школу, читальню, склепъ громадскій, а за те не маемо анѣ одного жида. Однимъ словомъ, стоимо на власныхъ ногахъ, о скѣлько то въ Галичинѣ хлопъ може стояти на власныхъ ногахъ.

Та не пытайте мене, якъ тутъ выглядало передъ 1848 рокомъ! Досыть вамъ буде лишъ тѣлько сказати, що въ цѣломъ селѣ не було анѣ однисѣнького роза. Тѣлько у пана були возы, а у хлопѣвъ тѣлько сани. Саными звозили лѣтомъ збѣже до стодѣль и сѣно до

стоговъ, на саняхъ вывозили обёрникъ на поле, на саняхъ чи лѣто чи зима вывозили й умерлыхъ на кладбище.

Ну, та вмерлому байдуже. А якъ жили живй! Я тóлько про себе скажу. Мóй тато бувъ зъ Медики родмъ, мавъ двохъ братóвъ — усѣ три були хлопцѣ гарнй, способнй. Взявъ панъ одного до двора за льокня, поѣхавъ зъ нимъ до Бродóвъ и тамъ програвъ его въ карты другому панови. Ще й доси десь тамъ въ Брѣдщинѣ е фамиля Крицкихъ — то нашй свояки. Вернувъ панъ до дому, взявъ другого брата до двора, поѣхавъ зъ нимъ до Варшавы и зновъ десь его запропастивъ. То мóй тато бачить, що й его жде таке саме, взявъ тай утѣкл сюды до Торокъ. Нѣбы то подѣ однимъ паномъ було, але все воно дальше вѣдъ пана и якось такъ ему минуло ся. Бѣдувавъ тато дуже, оженивъ ся бѣдно, не було зъ чого жити, а тутъ на панщину гонягъ. Ледво менѣ дванайцять лѣтъ минуло, мусѣвъ я йти на панщину. Ой назнавъ ся я за три роки всякого знущаня! Не дай Боже й згадувати!... Та я не про себе вамъ розповѣмъ.

Бувъ у насъ въ селѣ бѣднй та нещасливй чоловікк, Онопрѣемъ звали. Таки на правду, що бувъ и бѣднй и нещасливй. Нынѣ нѣбы то и бѣднѣйшй бувають и живутъ на свѣтѣ, халупники безъ кроку поля, навѣтъ комѳрники мѣжъ людьми по людски виглядають. Тодѣ не те було. Онопрѣй мавъ хатину, мавъ огородець, мавъ пѣвъ прута поля. Теперь бы то бувъ сякйй такйй господарь, а тодѣ называвъ ся пѣшакъ. Якъ нынѣ бачу его! Згорблений, зъ запалыми очима и лицемъ такой краски, якъ земля свята, босый зимою и лѣтомъ, безъ капелюха анѣ шапки, принаймѣ я нѣколи не бачивъ, щобы голова у него була чимъ небудь накрыта; — сорочка груба зъ мѣхового полотна, чорна якъ стеля въ курнѣй хатѣ; поверхъ сорочки стара, зъ долины обѣгнцла и обшарпана веретянка, пѣдперезана

ликомъ, або перевесломъ, — отсе була вся его одѣжь, чи то зима чи лѣто. Все зогнутый ходивъ. усе звольна, ледво лѣзь, усе щось жвавъ у ротѣ и все голодный бувъ. Мы хлопцѣ чи то пасучи панскій вѣвцѣ, чи роблячи яку другу роботу, неразъ смѣяли ся зъ него, дразнили его. Вѣнъ нѣколи не вгнѣвавъ ся, не поднѣсь голосу, а все якосъ такъ покѣрно, такимъ пониженымъ та прибитымъ голосомъ вѣдповѣдавъ:

— Такъ, дѣтоньки, такъ! Жартуйте здорові. А хлѣбця дайте, бо бѣгме, що ще-мъ его, святого, сегодня въ ротѣ не мавъ...

— А що-жь вы разъ у разъ жвете, Онопрѣю? — пытаемо бувало.

— Еть! — вѣдповѣдавъ вѣнъ неохѣтно и понуривши голову важко зѣтавъ.

— Онопрѣй жвачку жве! жвачку жве! — крикне було дехто зъ пастухѣвъ. Другій подхоплять, регѣтъ пѣде по толоцѣ, а Онопрѣй нѣчого, вѣдверне ся тай цукандыбае до своей работы. Разъ тѣлько я бачивъ, що вѣнъ тайкомъ отиравъ собѣ очи бруднымъ рукагомъ своей веретянки.

Жѣнка у него була зла, такъ говорили въ селѣ. На выгядъ не можна було того по нѣй пѣзнати, бо молодиця була вродлива, здорова, румяна и весела. Тѣлько пѣзнѣйше я зрозумѣвъ, яка лиха доля спарувала ихъ обое. Онопрѣй довго парубкувавъ, служивъ при дворѣ, свого не мавъ нѣчого, ажъ наразъ панъ казавъ ему брати Марту. Се було его нещасте, бо Марта взяла его подъ ноги, притлумила, прибила до землѣ, морила голодомъ, навѣтъ казали, що била его вечерами, а сама бѣгала за двораками. За такою жѣнкою Онопрѣй швидко постарѣвъ ся, згорбивъ ся, пожовкъ и зѣвявъ, зробивъ ся „гусячимъ повѣтремъ“, якъ казали въ селѣ.

Не знаю вже, по якому тамъ инвентару, досить, що Онопрѣй, хочъ нѣбы-то господарь, а не наймитъ,

бувъ майже день у день на панцинѣ. Здаеть ся, що жѣнка гонила его сама робити понадъ приписъ платнї днѣ. Та яка то его работа була? У бѣдалахи не було силы за хруща, и коли другї не допомогли ему чи то на загонѣ чи въ стодолѣ, то атаманъ не жалувавъ нагайки, бивъ, копавъ ногами, ажъ кости у старого трѣщали. А вѣнъ терпѣвъ, анѣ пары зъ устѣ не пускаючи. И диво! Неразъ здавало ся, що не встане вѣдъ тыхъ нелюдскихъ побоївъ, що всѣ кости у него поломанї — ажъ нѣ! Полежить троха, постогне тихенько, а далѣ встане, тай зновъ помаленьку починае порнати ся, нѣбы то робити щось, не пвидше и не лѣпше якъ и передъ бійкою.

Одного разу — якъ нынѣ тямлю и до смерти того не забуду — було якое коло полудня. Саме ппеничнї жнива були. Выгнали людей громаду на панскїй ланъ и власне вже одинъ выжали. Треба було йти на другїй ланъ, ажъ генъ на другомъ кѣнци поля, за гостинцемъ. Вы пане не думайте, що така проста рѣчь була перейти зъ одного лану на другїй. То нынѣ люде переходять зъ нивы на ниву, серпами поблыскують, вѣддыхають повными грудьми, простують крижѣ, перекликають ся, витають ся, жартують або про здоровле пытають. Годѣ не те було. Паны все лоточили своихъ наставникѣвъ: не вмѣете порядку держати, часу богато тратите, поки зъ одного лану на другїй перелѣзете. А наставникамъ то що? Вони на коняхъ, нагайки въ рукахъ... То скоро одного лану дѣжнуть, зиразъ кричать:

— Ану, що духу на другїй ланъ! Далѣ!

И пускають конѣ трапомъ, а всѣхъ женцѣвъ старыхъ и малыхъ, середъ сквару и спраги, середъ курявы чи дощу женуть передъ собою. Втомленї важкою працею, не вспѣвши вѣддыхнути люде бѣжать, що можуть выскочити. Звѣсно, що молоде, та сильне, те бѣжить напередъ, кричить, вѣвкае, регоче ся, такъ, що

здалека думавъ бы, що яке сполошене весѣле жене по полю. Але вагѣтнї жѣнки, старї бабы та дѣти не можуть надужати, лишають ся зъ заду. Ой, гѣрка ихъ доля! Атаманъ на кони за ними, пере нагайкою, не пытає, чи по плечахъ, чи по головѣ. Бѣжать бѣднї, падуть у ровы та борозды, нераздъ пѣдъ кѣнскї коньта. Ой пане, кѣлько то разѣвъ я бачивъ, якъ вагѣтнї жѣнки отакъ падали, а вставши мѣли на плечахъ сорочку пописану червоними басаманами! Се нагайка крѣзь полотно тѣло попрогрызала.

Отже разъ гнали отакъ громаду зъ одного лану на другїй. Бѣгли людонькове полевою стежкою, задыханї, червонї, присыпанї пыломъ, очи кровю поналиванї, бо спека була велика. Я стоявъ край дороги, пасъ ланскї конѣ на перелозѣ. Пробѣгли по-при мене насампередъ парубки, далѣ дѣвчата, потѣмъ чоловѣки, а зъ заду стариня ногами набиває. И Онопрѣй бувъ мѣжъ ними, та вѣнъ на самѣмъ задѣ лишивъ ся. Такъ и видно, якъ колѣна пѣдъ нимъ дилькочуть а роззявленї уста силують ся захопити якъ мога бѣльше повѣтря. Та де тобѣ, не може бѣдолаха за другими наспѣгти. А атаманъ ось-ось за нимъ на кони. Ще хвилька, ажъ тутъ якъ не роздасть ся крикъ:

— Prędzej chacie, prędzej!

И рѣвночасно свїснула нагайка, чорною гадюкою блыснула въ повѣтрѣ и обвила ся довкола голыхъ по колѣна Онопрѣвехъ нѣгъ. Легенькїй ляскъ, зновъ блыснула въ повѣтрѣ нагайка и зновъ окрутила голї ноги старого. Вѣнъ тѣлько ойкнувъ и поваливъ ся на землю, а на ногахъ вѣдъ разу выступили два широкї червонї перстенѣ и зъ нихъ помалу почала выступати кровь.

Атаманъ зупинивъ коня.

— Wstawaj drabie! — кричавъ до Онопрѣя.

Той звѣльна, натужуючи ся, почавъ пѣднимати ся до горы. Въ тѣй хвили нагайка ще разъ оперезала его

плечѣ. Вѣнь похиливъ ся мовь зогнута лоза и въ той хвили щось чорне та тверде выпало у него зъ за пазухи и покотило ся до рова. Онопрѣй сягнувъ рукою по свою згубу, та не встигъ захопити ея на лету.

— Co to jest? — крикнувъ атаманъ бачучи его рухъ.

— Та...та...такъ — лепотѣвъ Онопрѣй.

— Podejm i podaj tu! — кричавъ атаманъ.

Онопрѣй, усе ще згорблений, весь тремтячи, злѣзъ до рова, пѣднѣвъ и подавъ атаманови те, що выпало у него зъ-за пазухи. Атаманъ довго придивлявъ ся тому предметови, а Онопрѣй стоявъ передъ нимъ безъ шапки, зложивши руки на груди мовь до молитвы. Я не зводивъ очей зъ его нѣгъ. Колѣна разъ у разъ дилькотѣли мовь у чоловѣка, що дуже змерзъ, а зъ червонныхъ перетенѣвъ на худыхъ та чорныхъ вѣдъ броду литкахъ тоненькими смужками плыла въ долину кровь и швидко всякала въ сѣрый пылъ дороги.

— Co to jest? — запытавъ нарештѣ атаманъ Онопрѣя.

— Та...та...то...то хлѣбъ.

— Co? Chleb?

— Ну, такъ, мой хлѣбъ. Я такой ѣмъ. У другихъ людей то макухъ, а у мене, пиночку, хлѣбъ.

Атаманъ ще хвилию державъ Онопрѣвъ хлѣбъ у руцѣ, оглядавъ его, нюхавъ, а далѣ рука въ него якое дивно задрожала, вѣнь шпурнѣвъ тымъ хлѣбомъ геть на поле, швидко выдобувъ зъ кишенѣ хустку и почавъ обтирати собѣ очи. Навѣть вѣнь розплакавъ ся...

Знаете, пане, повѣдають, що десь колись Панъ Бѣгъ зробивъ таке чудо, що заставивъ камѣне плакати. Певно, що то чудо було, божа сила. Але, я грѣшний чоловѣкъ, думаю, що то було бѣльше чудо, коли отой нашъ атаманъ заплакавъ надъ Онопрѣвымъ хлѣбомъ. Я малый тодѣ бувъ, чотирнацѣть лѣтъ. а якъ побачивъ его слѣзы, того чоловѣка слѣзы, що бувъ для насъ

якъ огонь, якъ звѣрь безъ сердца, то мене щось шпигнуло мовь ножемъ у сердце. Я до той хвилѣ нѣчо не розумѣвъ, но застановлявъ ся: казали робити, я робивъ, били, я терпѣвъ, бо бачивъ, що й другї такъ само роблять. Я й не думавъ, щобъ то могло бути инакше, навѣть не розумѣвъ, чи то зле такъ чи добре. Противно, неразъ менѣ говорили, що то такъ треба, що такъ Панъ Богъ давъ, що хлопъ лѣнивый и треба гнати его до працѣ. Але отї атаманскї слѣзы вѣдъ разу все въ моѣй душѣ перевернули. Я пѣзнавъ, що мусить бути страшне зло, страшна кривда на свѣтѣ, коли навѣть такїй звѣрь мусить надъ нею заплакати.

Атаманъ помовчавъ хвилю, ще разъ обтеръ очи хустиною, а потѣмъ вынявши зъ череса якїйсь грѣшь кинувъ его Онопрѣви и сказавъ:

— Na masz! Idź do karczmy i kup sobie chleba! A zaraz tam wychodź do roboty!

И не дожидаячи довше затавъ коня и пѣгнавъ за женцями, а Онопрѣй понуривши голову та не озыраючи навѣть закровавленыхъ нѣгъ, потюнавъ дорогою до села. А коли геть вѣдѣйшовъ, я пѣднявъ его той хлѣбъ и сховавъ его за пазуху. Зъ разу я думавъ на смѣхъ показати его другимъ пастухамъ, чтобы побачили, яку то жвачку жве що дня старїй Онопрѣй, але коли я взявъ макухъ у руку, пронявъ мене такїй жаль, що я й собѣ-жъ отамъ середъ поля, при панскихъ коняхъ, заплакавъ мовь мала дитина. И прїйшовши вечеромъ до дому, я сховавъ той макухъ у скрытку за стрѣхою и держу его до нынѣ и внукамъ своимъ лишу на памятку.

То вже були остатнї панщизнянї жнива. О Велицѣдни потѣмъ скасували панщину и люде вже веснували на своѣмъ. Старїй Онопрѣй не радувавъ ся, все однакїй бувъ.

— Що вже менѣ свобода! — зѣтхавъ вѣнъ. — Будете собѣ свободнї, а мое вже пропало.

Одного ще тільки бажавъ: покушати свого власного житного хлѣба...

— Отъ бы менѣ хлѣбця житного зъ власного поля покушати! — говоривъ не разъ. — Може бы я ажъ тодѣ засмакувавъ свободу.

Жнива надходили. Жито вродило на чудо, выше хлопа, а колось якъ праникъ. Старый Онопрѣй день у день рано выбѣгавъ на свѣй загонъ, придивлявъ ся своему житу, зѣ страхомъ слѣдивъ кожду хмару, зривавъ колосокъ и выдушувавъ зернятко, чи вже можна жати. Дѣждавъ ся нарештѣ, затвердло зерно, пополовѣло стебло, похилило ся въ низъ. Ще люде й не збирали ся на жниво, а старый Онопрѣй одного дня взявъ серпъ тай пѣшовъ на свѣй загонъ.

— Выжну два, три снопы, вытовчу зерно, змелю на жорнахъ, абы тільки покоштувати хлѣбця святого.

Вечерѣло. Я ще зъ однимъ хлопцемъ вертавъ зъ поля вѣдъ сѣна. Идемо стежкою помѣжь жита, розмовляемо, ажъ глянь, передъ нами щось повзе та шелестить. Пѣдбѣгаемо близше — а се старый Онопрѣй. Нажавъ три снопы жита, поклавъ одинъ на голову, другій на одно плече, а третій на друге, згорбивъ ся въ двое и лѣзе до дому. Снопы великй, жито вродливе, такъ, що колосе ажъ землю за нимъ тягне ся. Идемо за нимъ розмовляемо, жартуемо и все то одинъ то другій нѣбы не навмысѣ стане ему на колосокъ. А у него й на стѣлько силы нема, щобъ вѣдорвати колосокъ вѣдъ стебла; за кождымъ разомъ стане и не обертаючи ся, жалѣбно-спокойнымъ голосомъ каже:

— Ей хлопчики, та дайте покой! Адже се хлѣбець святой!

Жаль намъ его стало, мы перестали ему збытки робити, а далѣ я сказавъ:

— Дайте, татусю, я вамъ занесу тѣ снопы до хаты!

— Нѣ, сынку, вже я самъ!

Провели мы его аж до хаты. Жѣнки его не було дома, дверѣ були засунені зъ середины. Поки мы нашли деревяный ключъ пѣдъ стрѣхою, поки вѣдомкнули дверѣ, Онопрѣй стоявъ усе ще держачи снопы на собѣ. А коли дверѣ отворили ся, вѣнъ якомь прожогомъ кинувъ ся до середины, та спотикнувъ ся на порозѣ и тихенько, разомъ зѣ снопами впавъ на землю. Такъ немовъ бы присѣвъ. И тихо. Снопы вкрыли его.

— Що вамъ татусю? — пытаемо зъ-надвору.

Не вѣдповѣдавъ. Вѣбѣгли мы до сѣней, вѣдкинули снопы, а вѣнъ лежить на земли, лицемъ въ низъ, неживый.

Не дочекавъ покоштувати свободного хлѣба!...

Зъ „Житя и Слова“.

П О Д Р О В А !

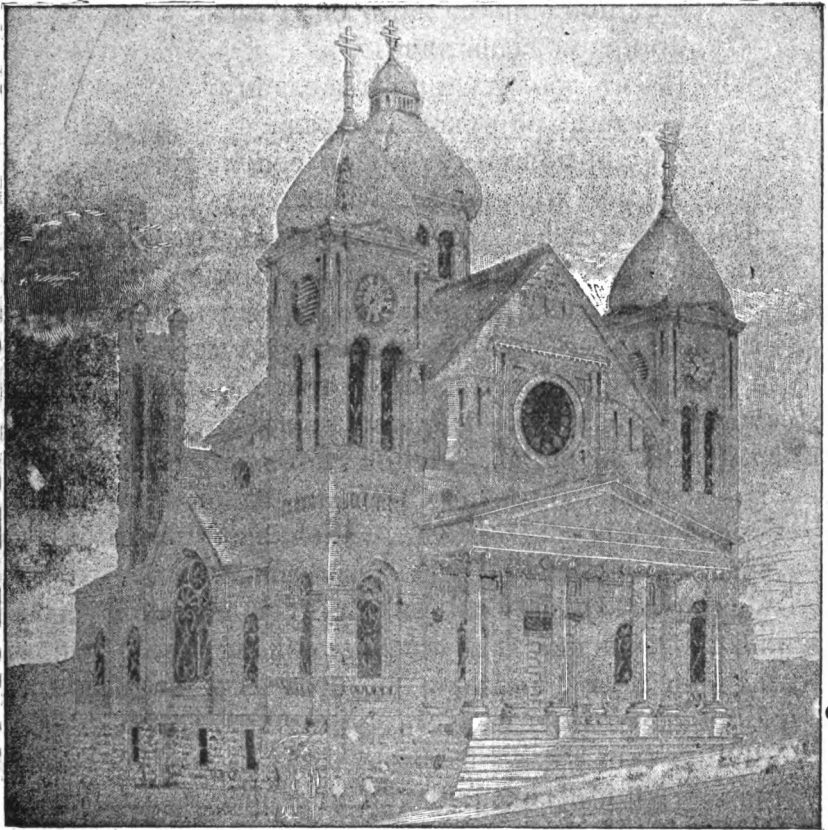
НА ПИСАВЪ П. ТИМКЕВИЧЪ.

Малый Миколка не мѣгъ анѣ разъ заснути. Вѣнъ занадто задивлювавъ ся на ясне промѣне заходячого сонця, що вышло саме изъ за хмары и впало на его колыску и на него самого. Сестра его Оленка, дѣвчинка лѣтъ дванадцати гойдала и присѣвувала ему. Она заступала маму.

Нынѣ мала зъ нимъ богато журбы. Мусяла его годовати, вѣдтакъ бавити, потѣмъ утихомирювати и гойдати въ колысцѣ, котра звисала изъ стелѣ на двохъ брудныхъ мотузкахъ. Миколка особливе любивъ колысатись. Спокойно, выдовженный у весь свѣй рѣстъ вѣнъ колыше ся и дивить ся въ мотузки и въ стелю и гадае собѣ, що гойдавъ бы ся радо цѣле свое жите т. е. доти, доки вѣнъ схоче, чтобы его Оленка чи мама колысала.

Оленка вже стала нетерпелива. Вже хотѣла братчика вдарити по малыхъ рожевыхъ пальчикахъ... Але Миколка, немовъ прочуваючи, яка чекає его кара, вложивъ пальць до губы... Оленка засмѣялась и почала скорше его колысати, щобы вѣдворвати вѣдъ свѣтла...

ГР. КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ ПИТТСБУРГЪ, ПА.

Але Миколка не бажавъ собѣ такого и почавъ голосно плакати въ той цѣли, щобы Оленка зрозумѣла, що вѣнъ не понимає такого гойданя. Пѣсля него оно повинно бути спокѣйне, повѣльне, навѣть розважне, а не раптовне, напастливе. Оленка пѣзнала, чого вѣнъ хоче, и

вволила его волю. На еѣ думку на вернулась пѣсонька, кстру мама часто спѣвала и котру, здае ся, сама скла- ла при вечѣрнѣй тишѣ, повернувши певно изъ двора безъ грошей. Пѣснѣя йшла такъ:

Ой люлі, люлі, моя дитино
 И въ день и въ ночи.
 Якъ пойдешъ на ланъ жито жати,
 То не зможешъ лячи
 Плечѣ зболять и ноги зѣслабнуть
 И змагае ся рученька права.
 Ой спи мѣй сыну, ой спи соколе
 Ты мѣй хорошій мовъ пава.

Оленка спѣвала пѣсеню поволи, затыгаючи при кѣнци каждой стрѣчки. Миколка звернувъ ся мыслеу до пѣснѣ, властиво до мелѣоди, и вже не интересова- ло его свѣтло, нѣ навѣтъ мотузки, нѣ стеля. Лице его було звернено до сестрички, котра спѣвала и спѣвала. Дрѣмота оцановувала Миколку поволи, дрѣмота, най- приємнѣйша въ свѣтѣ, именно навѣяна тужною пѣдъ нѣсь вѣдсиѣваною пѣснею. Очи склеѣлись и вже спавъ.. Оленка перестала гѣйдати... Миколка прокинувъ ся, бо вѣнъ въ глубинѣ душѣ розумѣвъ, що сестра хоче его одурити. Прокинувъ ся, глянувъ на около себе и заплакавъ. Оленка кинулась до колыски, и гѣйдала дѣти, доки не впевнилась, що братчикъ на добре за- снувъ.

Сонце сховало ся и темна хмара налягла свѣтъ. Вѣтеръ бурливый схоплювавъ ся и надумувавъ ся не- добрый надъ тымъ, якъ бы звернути хатинку, де мѣсти- ла ся сѣмя зложена изъ мамы на имя Гааны, дѣвчины Оленки и хлопчика Миколки. Чоловѣкъ Ганны померъ тому два роки, рубаючи въ панскѣмъ гаю дрова. Смерть его була дуже ненадѣйна и споводована, якъ казавъ панскій гаевый, его власною неосторожностію. Кѣлько въ тѣмъ правды, не можъ було розсудити, бо при его смерти не було нѣкого крѣмъ него самого, гаевого и

одного хлопа зъ чужого села, котрый нѣчо певного про смерть мужа Ганны не вѣдавъ.

По его похоронахъ доля дѣтей лежала только въ рукахъ Ганны. Такъ е! въ рукахъ, бо грунту мала она лишь цятиночку, отже мусѣла заробляти. Колько днѣвъ она не переходила въ людскій, чи панскій поля! Колько днѣвъ она сама мало що ѣла, щобъ дѣтямъ не браковало картофель, а часомъ, хотъ дуже-дуже рѣдко тепло-го молока и окраецъ хлѣба! А мозолѣ зъ рукъ Ганны не злазили. И не спала она на подушкахъ! Она-бъ навѣтъ не знала, якъ положитись на подушцѣ!

Сегодня она такожъ працюе. Панъ молотить збѣже, а она вѣдгортае солому вѣдъ машины. Въ вечерѣ мае прійти до дому зъ грѣшми, бо выплата. Коли выплатять за цѣлый тыждень, дѣстане разомъ 90 кр., рахуючи по 15 кр. денно. Она купитъ хлѣба (бо завтра недѣля), булочку для Миколки, пшона двѣ кварта, соли пѣвъ топки, дастъ завтра на акафість, а решта сховае.

Дрова вправдѣ вже выйшли нынѣ, однако она собѣ порадовать. Хотъ она боить ся гаевого панского и боить ся грѣхъ брати на душу; але най дѣе ся що хоче! Она не може дати Оленцѣ и Миколоццѣ, тому малому Миколоццѣ змерзнути. Колись ту не бучо чимъ запалити и вѣнъ змерзъ бѣднѣй, ажъ посинѣвъ... Тои ночи спали они всѣ трое на тапчапѣ разомъ, а таки имъ було зимно. Ще кобы була загата! а то, пожалъ ся Боже и того нема. Хотѣла собѣ купити соломы, або пожичити въ сусѣда, та крѣвъ якось не було! Если бы мала плѣтъ коло хаты, булабъ повиломлювала на загату, бо на що колѣвъ въ плѣтъ, коли чоловікъ мерзне?

По дрова до панского лѣса пѣйде зъ Оленкою. У двѣйку бѣльше заберуть и на довше буде. Тому Оленка такъ бажала скоро заколысати Миколку. Обѣ они стрѣтять ся въ лѣсѣ, на томъ мѣсци, де чоловікъ еѣ погибъ. Оленка прійде зъ дому, а Ганна зъ двора вѣдъ

машины. Але Оленка мусить вбратись въ кожухъ татовъ, кравцемъ Гупаломъ прикроеный на Оленку, и чоботы татовой, котры лагодивъ ся швецъ Тимко переробити на ню, однакожь жадавъ вѣдь Ганны цѣлыхъ двѣ шѣстки, а Ганна не мала вѣдразу тѣлько грошей. И такъ она поѣде у справдѣшныхъ татовыхъ чоботахъ. Она вбересь въ кожухъ такій великій! Що за радѣсть для неѣ! И хлопцѣ зъ сусѣднихъ хатъ такого не мають!

Сокиру возьме вѣдь Грпця. Та сокира — то нхъ власна, а Гриць пожичивъ.

Она вже вбралась въ чоботы и кожухъ и просто поѣшла до Гриця. Вѣднъ саме поравъ ся коло худобы. „Добрый вечеръ татуню“ — промовила до него Оленка. „Добрый вечеръ“ — вѣдповѣвъ Гриць и обернувъ ся по-за себе, щобы подивитись, хто то такій его здоровить. „А що ты скажешъ доброго?“ „Ти мамунця просили вѣддати имъ сокиру... Вамъ вже чей не треба!“ „А не треба... Чекай, най коровамъ дамъ ѣсти!“ Старый позакладавъ коровамъ соломы, а вѣдтакъ поѣшовъ спровола за сокирою. „А на що тобѣ?“ „Мама казали, бо будемо полѣна рубати; трохѣ ще намъ зѣстало ся изъ той фѣры, що мы брали передъ Рѣздвомъ у пана“. Сѣ слова промовила она гладко и такъ скоро, що ѣ сама повѣрила въ ихъ правду, але тѣлько на хвилечку. По тѣй хвили неправда стала передъ нею чимъсь великимъ, чого она ясно не видѣла, а чого она дуже бояла ся и она засоромилась.

Вѣтеръ не втихавъ, а зъ бѣольшою силою, якъ передъ тымъ, гнавъ ся по поли, зупнювавъ ся на хатахъ, свиставъ въ щелинахъ, трѣскавъ отвореными дверми. Оленка мало не впала на улицѣ, котра вела просто въ недалечкѣй лѣсъ, такъ нею закрутило. Але она не боялась вѣтру. Инымъ разомъ она бы въ такій часъ и не выѣпла зъ хаты, однакъ теперъ, коли она пустилась ити ити, щобы зустрѣнутись зъ матерѣю, котра певне вже еѣ дожидала, коли она почула въ собѣ силу ити и

то напрогивъ вѣтру она не могла вернутись. А до того она иде на то мѣсце, де тато згинувъ. Она буде видѣти, якъ те мѣсце выглядае въ зимѣ подъ купою снѣгу... Якъ тамъ татови лежати? Чи тепло ему? А коли тепло, то варта бы посидѣти зъ татомъ и поговорити и послухати его оспорѣданъ про цигановъ, про жидовъ, дяковъ... А коли зимно татови, то она огрѣе его своимъ тѣломъ, бо вонъ не може мерзнути.

Дѣвчина прискорила ходу. Снѣгъ мягкій, пухкій, подобавъ ся еѣ надзвычайно. Она поринала разомъ изъ своими чобѣтми въ него по колѣна, а потѣмъ вытягала назадъ и ноги и чоботы. Та безнастанна работа, що скѣнчила ся коло лѣса, де снѣгу було о много менше, подобала ся Оленцѣ ще бѣльше. Она зъ приємностію ихала сама свои ноги глубоко въ снѣгъ, щобы вѣдтакъ ихъ вытягнути и часомъ оглянутись и подивитись, якихъ ямъ наробила она въ снѣгу и якъ скоро вѣтеръ ихъ задувае.

До гаю прійшла дуже змучена; а навѣтъ зѣпрѣла подъ пахвами. За те тварь була цѣлкомъ румяна, а очи бѣльшій и свѣтлѣйшій.

Прійшовши на те мѣсце, де умеръ еѣ тато, она була рада зъ того, що переборола ся изъ вѣтромъ и изъ снѣгомъ, чого, здавало ся еѣ, не втявъ бы навѣтъ „ксьондзовъ“ паничъ, котрый на цѣле село вславивъ ся бувъ рѣжnymi збытками. Она обернулась и почувала, що еѣ о много лекше стояти зверненою въ противну сторону, бо вѣтеръ не смаливъ лица.

Нѣчь темна надходила, незупинена сонцемъ и не освѣчена зорями. Хмары рушали огромный по темнѣмъ небосклонѣ и все робилось темнѣйше.

Оленка дивилась въ лѣсъ и той стававъ темнѣйшій и бѣльше понурый и она пустилась втѣкати назадъ. Але, зробивши ледве кѣлька кроковъ, почувала, що сокиры нема подъ кожухомъ. Она станула и роздумувала: Чи взяла, чи не взяла? Певне, що взяла, бо памятаю,

що тримала ще еѣ недалеко передь лѣсомъ. Мусѣла загубити. И ясно стало еѣ, що она нерозумно поступила, коли бавила ся робленемъ ямъ въ снѣгу. Що мама скаже? И она кинулась шукати сокиры. Але що нѣчь насувалась чорна, то не змогла навѣтъ узрѣти кѣлька кроковъ напередь себе. Она стала и заплакала, а вѣд-такъ нагадавши собѣ, що мама певно прійшла, закричала сильно: мамо, и повернулась тѣмъ, де мали обѣ стрѣтитись. Она вернулась на умовлене мѣсце зъ тою вѣрою, що мама вже прійшла. Оглянулась, а коло неї крѣмъ ночи нѣкого не було. „Якъ нема, то певно прійдуть“ псгадала. „А якъ не прійде, то буде стояти зъ замкнеными очима и буде чекати, доки тато не прійде и не забере еѣ зъ собою. Вѣнъ певно такій, якъ бувъ за житя лагѣдний, зъ усмѣхненымъ лицемъ!“ Она оглянулась и зновъ темнота настрашила Оленку. Она нѣчого не видить, лишъ чуе, що сердце еѣ дуже бе ся и що ноги зачинають болѣти. Вѣтеръ прорвавъ ся въ лѣсъ и зморозивъ еѣ руки. Она сховала ихъ пѣдъ кожухъ и все тримала дальше очи замкнені, щобы не подивитись въ лѣсъ. Може въ тѣмъ лѣсѣ які розбѣйники? А такъ она не видить, хоть-бы були коло неї самої.

Нагле почула снѣгъ на своѣй твари. Отворила очи и переконалась, що паде снѣгъ, снѣгъ такій, якій падавъ тому три тыжнѣ, коли мама пѣйшла на торгъ, щобъ купити поросѣ. Тогда не выпавъ добрый торгъ и мама его не купила. А Оленка такъ любила малі, бѣлі, товстенкій поросѣтка!

Крѣзъ купу снѣгу, що падавъ великими, густыми платками, узрѣла она темноту и заплакала. Слезы, що точили ся по тоненькихъ щокахъ не доплывали до борѣдки, бо вѣтеръ вѣдносивъ ихъ геть-геть. Они мѣшали ся изъ снѣгомъ и потѣмъ прилѣтали назадъ и били еѣ о лице. Плачь еѣ зновъ прилучувавъ ся до стогону вѣтру, та черезъ плачь и вѣтеръ стававъ жалѣбнѣйшій и грѣзнѣйшій.

Минуло чверть години а она все плакала, а снѣгъ все падавъ; наоколо неи насыпавъ вже велику купу. Она уйняла на хвильку слезы и побачила зъ перестрахомъ, що снѣгъ хоче еѣ цѣлкомъ засыпати. Засукала рукавы кожуха и почала вѣдкидувати его наоколо себе. Руки еѣ ставали горячій.

За кѣлька хвиль коло неи було такъ мало снѣгу, що, здавало ся, вѣнъ и не падавъ. Еѣ було приємно. Она замкнула зновъ очи и почувала, що зимно еѣ цѣлкомъ не доскулюе, противно, еѣ тепло зробило ся на цѣлѣмъ тѣлѣ. Она стала спокѣйною. Дорога, котру перейшла, слезы, котрї выплакала, зимно, котре перенесла, уклали еѣ до сну.

Оленка заснула. И приснивъ ся Оленцѣ сонъ. Видить ся еѣ, що Миколка вже школяръ и що вѣнъ иде лугомъ за худобою панскою и выгравае; але такъ ладно грае, що ажъ дякъ Охримъ заслухавъ ся, а мама Ганна росплакала ся.

Тымчасомъ мама десь на поли кече бульбу и потребуе дровъ; просить Миколки, щобы давъ сопѣлку свою, а вѣнъ не хоче. И мама плаче, теперь вже зъ жалю, и текуть слезы мамѣ, немовъ бѣлї пацѣорки... Тї пацѣорки падуть на Миколку, котрый изъ школяра зновъ зробивъ ся маленькимъ, и вѣнъ пробужуе ся и кричить: Оленка!... А Оленки нема; она въ лѣсѣ, пѣйшла за дровами и заснула. И еѣ такъ добре, такъ тепло, Боже!

А тымчасомъ вѣтеръ несе цѣлу хмару снѣгу на Оленку. Снѣжнї великї плястинки немовъ бють ся мѣжъ собою за те, хто зъ нихъ скорше дотроне ся до Оленки, за те, хто зъ нихъ скорше еѣ поцѣлуе. А она бѣдна о тѣмъ нѣчо не знае. Она спить такъ твердо, що коли бы на ню и камѣне летѣло, она бы сердега не чула.

*

*

*

Ганна, выйшовши зъ двора, пустилась було йти на умовлене мѣсце, та не дѣйшла. Гаевый, котрый добре знавъ звычайъ Ганны, ишовъ за нею слѣдомъ и нѣмъ она дѣйшла до лѣса, вѣнъ напавъ на ню, казавъ вѣддати грошѣ и наганъбивъ еѣ дуже. Ганна просилась, та нѣчо не помогло. Мусѣла вѣддати тыхъ 90 кр., бо гаевый настрашивъ, що заплатити еще бѣльше за безупинну крадѣжь въ панскѣмъ лѣсѣ. И она выняла грошѣ и дала. Самажь, не маючи вже въ думцѣ дровъ, повернулась до дому. Въ хатѣ застала только Миколку, котрый пѣдъявивши ся зъ колыски, кричавъ, що стало силы. Оленки не було въ дома, и Ганна догадалась, що зъ нею сталось. Але хтожь бы мѣгъ на мѣсци Ганны вѣдгадати, де тѣло Оленки спочивае?

А М Е Р И К А.

Крайно мнимой свободы!
Я думавъ щасте въ тебе в:
не чути стѣнѣвъ, не видно горя
и въ любѣвѣ братнѣй пливѣ жите.

Ажь тутъ, якъ и въ старѣмъ краю
богачи панують;
всюды долларъ всемогучѣй,
а бѣдни бѣдують.

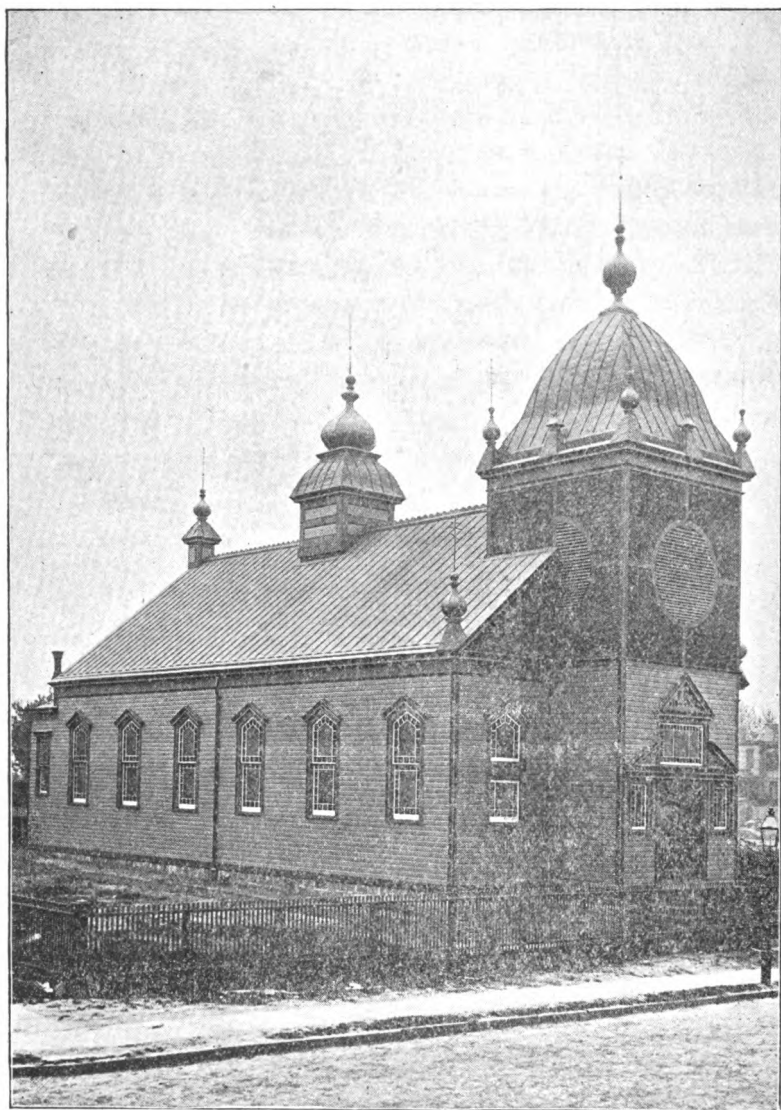
Ажь тутъ, якъ и въ старѣмъ краю
нужда, стѣгѣнь, горе —
и тутъ бѣднѣй не еселий,
а слѣзъ повне море.

И тутъ бѣднѣй лишь працюе
на панѣвъ богатыхъ,
за се мае бѣду-нужду,
а наны палаты...

В-кѣ.

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ ДЖОРСИ СІТІ, Но Дж.

ГРОМЪ ТА БЛИСКАВКА.

Зѡбрали ся чорні, густі хмари, насупило ся небо, загуркотѣвъ грѡмъ, заблищала блискавка. „То Илія ѣздить по небѣ“, кажуть нашій люде. „Нѣ, то св. Юрій“ кажуть другій. „То Богъ колачѣ возить, ѣздячи по небѣ, а чортъ лѣтае попѡдъ небомъ и перекривляе ся, якъ той гуркае по хмарахъ. А Богъ розсердить ся тай пускае въ него громову стрѣлу. Якъ тѡлько збирнаесь на дощъ, то чорты вже знають и завчасу вихрами котять ся та оденъ за другимъ хованть ся въ лѣсъ, пѡдъ деревомъ, въ дуплахъ, пѡдъ звѣря, а навѣтъ пѡдъ чоловѣкомъ. Богъ пускае въ нихъ громовій стрѣлы и вбивае ихъ; але не знаходять вбитого чорта тому, що вѡнъ розливае ся смолою, а смола входить въ землю. Тіи огневій стрѣлы летять зъ неба на землю, вбивають звѣря, худобу, а навѣтъ чоловѣка, але вбитому чоловѣкови дае Богъ спасеніе душѣ. Тіи огневій стрѣлы запалюють копицѣ, полукѡпки та хаты; — то огонь Божій. и его не родить ся гасити, ба, пожежѣ вѡдъ блискавки и не погасишь“.

Таке и инше розказують собѣ нашій люде про грѡмъ та блискавку, называючи се божимъ огнемъ, божою карою. А всего того и иншого тому подобного не розказували бы нашій люде, колибъ они знали, що то таке грѡмъ та блискавка, якъ и зъ чого все те бере ся. А коли вы розпѡзнаете, зъ чого то буває грѡмъ та блискавка, то и самі побачите, що все те, що розказують нашій люде, нерозумне, що анѣ Юрій, анѣ Илія, анѣ самъ Богъ не ѣздить по небѣ и не воюють зъ чортами, що огонь той, то не божій огонь, а тѡлько зъявище природы, що пожежу зъ блискавки и можна и треба

гасити, якъ и всяку иншу. Тільки послушайте, а все зрозумієте добре.

Давно то вже, дуже давно, якъ люде знайшли бурштынъ, оттой, що може и вы самі бачили на намистахъ, въ кораляхъ нашихъ жѣнокъ, або на тѣмъ кѣнци панскихъ цибухѣвъ, що у ротъ бере ся — той такій жовтый. Коли сей бурштынъ вытерти до сукна, то вѣнъ тогды починае притягати до себе легенькї рѣчи, ось якъ дрѣбнї клаптики паперу, пухъ, трачина и таке инше. Греки гадали собѣ, що бурштынъ мае душу, и якъ его натерти до сукна, то душа въ нѣмъ оживае и она то притягае тї дрѣбнї клаптики паперу, пухъ, трачина и т. и. Греки называють бурштынъ електросъ, а тую силу, що обявляє ся въ бурштынѣ, назвали зъ греческа електрикою. Але розумнї люде запримѣтили, що така сила обявляє ся не тѣлько въ бурштынѣ, — що и смола, скло, лякъ и иншї деякї рѣчи мають такожъ таку силу якъ и бурштынъ. Возьми наприкладъ, склянну паличку, натри еї сѣрачиною, а потѣмъ наставъ надъ трачиномъ, або дрѣбными клаптями паперу, то трачина чи клаптѣ паперу пѣдскачуть и нѣбы прилипнуть до скла, а по хвилї зновъ вѣдпадуть. Те саме буває, коли натерти кожушиною або сѣрачиною шматокъ смолы, або ляку.

Ся сила, що являє ся въ бурштынѣ, въ склѣ, смолѣ и иншихъ рѣчахъ, не тѣлько тѣмъ примѣтна, що притягае до себе малї, дрѣбнї та легенькї рѣчи; — она мае ще и иншї дуже цѣкаві прикметы. И такъ: коли натremo склянну, або смолянну паличку и пѣднесемо еї до лица або до руки, то почувемо, що нѣбы щось стиха полоскоче лице або руку, нѣбы легеньке павутинячко на неп впаде. Коли-жъ возьмемо бѣльшу паличку и натremo еї дужше и такъ еї до лица, або руки пѣднесемо, то лице або руку щось трохи нѣбы уколе. Значить ся, сила черезъ терте въ склѣ або смолѣ вы кликана мае власнѣсть перескакувати въ другї рѣчи,

котрї до того скла або смолы наблизить ся. Якже-жь се робити по ноци, то побачимо, що зъ смолы або скла выскакують маленькї искорочки, а при томъ чути, якъ щось зъ легка трѣскае. Якъ поночи потерти чорну кѣтку по хребтѣ злегка рукою проти шерсти, то тежь саме побачимо. Такъ отже, си сила черезъ терте въ склѣ, смолѣ, бурштынѣ выкликана, мае власнѣсть не тѣлько притягати до себе дрѣбнї, легкї рѣчи, але мае ще и тую власнѣсть перескакувати въ другї рѣчи, при чѣмъ зъявляє ся яскраве свѣтло и трѣскане.

Ось якъ бачите, така сила зъявляє ся въ склѣ, чи смолѣ, чи бурштынѣ тѣлько тогды, якъ ихъ добре натерти. Чимъ лучше натерти скло або смолу, тымъ бѣльша буде сила, бѣльшї будуть искры и гучнѣйше трѣщане. Знаючи те, люде почали пригадувати, чи не можна бы якось инакше натирати скло, щобъ въ нѣмъ було бѣльше той силы и щобъ ще бѣльша була искра. До того выгадали розумнї люде ось таку справу: до великого круглѣго скла, ось такого якъ буває точило, приправили мѣдяну ручку и поставили его рубѣмъ межї двома стовичиками, до котрыхъ поприроблювали сукнянї подушечки. Коли крутити за ручку се скляне колесо, то оно такъ понатирае ся о подушечки, що якъ до него приблизити руку, то зъ скла въ руку проскочить искра, добре учуе ся трѣщане и добре уколе. Якже-жь до сего скла пѣднести, яке небудь малесеньке звѣратко, то искра, що проскочить въ него зъ скла, не то, що вдарить его дуже, але часомъ зовсѣмъ убе. Якъ пѣднести до скла клаптики паперу, пухъ, трачиня або иншї такї легонкї рѣчи, то они дуже до него пѣдскакують, прилипають, вѣдпадають и зновъ пѣдскакують та прилипають.

Пѣдносячи до тогожь скла всякї рѣчи, мы запримѣтимо, що якъ наблизити однї, то зъ него выскакуе искра и чуе ся трѣщане; а якъ пѣднесемо другї, то нѣчого того не буде. Коли пѣднести, наприкладъ, щось

жельзне або мѣдяне, то заразь въ него зъ скла проскочить зъ трѣщанемъ искра; а по́днесемо склянну паличку, то анѣ искры анѣ трѣщаня не буде. Такъ само не затрѣщить и не проскочить искра якъ по́дне-семо папѣръ, хустку, клаче, вовну, смолу, солому, вѣскъ; за те затрѣщить и проскочить искра якъ по́д-несемо перепалене вугле, саджу, воду, жельзо, мѣдь, срѣбло, золото. Такимъ чиномъ сшитували учені люде богато всякихъ рѣчей и розпѣзнали, що тая сила, яка зъявляє ся въ склѣ, коли его добре натерти, переходить на одній рѣчи зъ скла швидко и легко, а на другій або тупо або и зовсѣмъ не переходить. И такъ роз-пѣзнали, що ся сила добре проходить у всякій металь якъ жельзо, мѣдь, срѣбло, золото, — добре переходить она въ людске и звѣрине тѣло. перепалене вугле, са-джу, у всѣ рослины, воду и водяну пару, Зле и дуже тупо проходить тая сила въ скло, папѣръ, шовкъ, сухе дерево, шѣря, волося, вовну, вапно крейду, вѣскъ, смо-лу. Значить, всѣ рѣчи можемо подѣлити на такій, котрї добре пропускають сю силу, и на такій, що або зле и тупо, або и зовсѣмъ ей не пропускають.

Роспѣзнавщи все те, учені люде стали мѣркувати, чи не робить ся грѣмъ и блискавка въ хмарахъ зъ та-кой самои силы, яка зъявляє ся въ склѣ, коли его натремо. Першій дѣзнавъ ся о томъ Веняминъ Франк-линъ и вже въ роцѣ 1747 писавъ до одного ученого въ Лондинѣ, що блискавка а искра, що зъ натертого скла выскакуе, одно и те саме. „Блискавиця и искра зъ натертого скла — писавъ вѣнъ въ своимъ листѣ — ле-тятъ зпкзиками, кѣнъчастї штылѣ притягують ихъ до себе дуже; якъ блискавка такъ и искра переходять по добре проходныхъ рѣчахъ въ землю, а розколюють и розривають рѣчи лихопроводнї. Якъ блискавка такъ и искра зъ скла запалюють рѣчи палкї и стопляють ме-талѣ, убивають звѣрята и людей“. Щобъ на певно пересвѣдчити ся, що се справдѣ такъ а не инакше, що

блыскавка а іскра зъ натертого скла те саме, Франклинъ зробивъ пробу. Проба тая не то, що дуже добре ему повела ся, але ще до того дала початокъ до громозводовъ — такон справы, що ставлять на высокнхъ будинкахъ та хатахъ и она проводить сю силу малопомалу безъ шкоды въ землю та не дае ей зобрати ся въ такій масѣ, щобъ ажъ громомъ вдарила. Франклинъ зробивъ такого орла, якого звычайно пускають дѣти, тільки замѣсть паперу напнявъ шовкову хустку и приробивъ до него по кінцяхъ желѣзній стычки. Вонъ пустивъ того орла на довгомъ предивянѣмъ мотузѣ ажъ у хмары. Саме тогды збиралась навальниця. На долѣшнѣмъ кінци того мотуза привязавъ великій желѣзній ключъ, а до того ключа зновъ привязавъ шовковий мотузъ, за котрый припнявъ орла до дерева. Въ тѣмъ орлѣ, що взнѣсь ся ажъ пѣдъ хмары, мала збратися тая сила, котра въ хмарахъ блискавкою заявляе ся, а вѣдтакъ по предивянѣмъ мотузѣ збирати ся въ ключъ, бо по шовковѣмъ мотузѣ не могла дальше переходити. Спершу въ ключи не показувало ся нѣчого. Франклинъ хотѣвъ вже понехати свою пробу. Тымчасомъ пустивъ ся дощъ та намачавъ орла и предивяній мотузъ и въ одну мить понапруживали ся нитки на предивянѣмъ мотузѣ. Се бувъ очевидный знакъ, що въ орлѣ, въ мотузѣ и въ ключи есть громова сила. Франклинъ наблизивъ палець до ключа, а зъ ключа въ палець зъ затрѣщанемъ перескочила іскра, така сама, яка выскакуе зъ скла добре натертого. Потѣмъ ще разъ наблизивъ палець до ключа, и зъ ключа въ палець перескочила ще бѣльша іскра и зъ бѣльшимъ трѣщанемъ; — за третимъ разомъ перескочила ще бѣльша іскра и ще зъ гучнѣйшимъ трѣщанемъ та мало зъ нѣгъ не повалила Франклина. Франклинъ побачивъ, що зъ тымъ нема жарту и зъ громами грати ся не можна, тай покинувъ дальшу пробу тымъ бѣльше, що вонъ и зъ того вже дѣзнавъ ся те, чого ему дѣзнатись було треба.

Вонъ вже зъ того добре змѣркувавъ, що тая сила, яка въ натертѣмъ склѣ выкидає искры, а тая що въ хмарѣ блискає блискавкою — однака, — що въ склѣ, що въ хмарѣ, то сила одна, тѣлько въ хмарѣ силы той бѣльше, якъ въ склѣ бути може. Сю силу, якъ мы вже знаемо, желѣзо и вода проводить добре, отъ она и зѣбрала ся на тыхъ желѣзныхъ штычкахъ, що поприроблявъ Франклинъ до орла, та пройшла по намоченѣмъ мотузѣ ажъ до ключа, що бувъ на кѣнци ввязаный. Чимъ лучше намакавъ мотузъ вѣдъ дощу, тымъ бѣльше громовой силы стало приходити въ ключъ.

Саме тогды, коли Франклинъ робивъ пробу зъ своимъ орломъ, въ иншѣмъ краю, въ иншѣмъ мѣстѣ другій ученый Ромасъ, и незнаючи нѣчого про Франклина и его пробы, робивъ и собѣ зъ такимъ самымъ орломъ дуже цѣкавій пробы. Вѣнъ зробивъ дуже великого орла, и разъ, коли збирала ся навальниця, пустивъ его въ гору. Мотузъ на котрѣмъ вносили ся орель, бувъ предивяный, а щобъ по нѣмъ громова сила могла швидше проходити, вплѣвъ въ него тоненькій дрѣтъ. Долѣшний конецъ мотуза привязавъ до шовкового мотуза безъ дрота, щобъ громова сила дальше не могла проходити. Надтожь ще зробивъ надъ симъ шовковымъ мотузомъ такій дашокъ, щобъ дощъ его не промочувавъ, та увязавъ его до т жого каменя. Ще до предивяного мотуза привязавъ блишану дудочку, щобъ въ тую дудочку зберала ся вся громова сила. Орель взнѣсь ся на 550 стѣпъ въ гору, а вже громова сила показала ся въ дудочцѣ, и то незвычайно велика. Ромасъ знавъ, що зъ громами нема що игрушки строити; тымъ-то не дотикавъ ся рукою анѣ до мотуза анѣ до дудочки, але взявъ желѣзну паличку зъ скляною ручкою, бо скло не проводить громовой силы дальше. И тую то желѣзну паличку наближавъ до бляшаной дудочки, а за кождымъ разомъ зъ дудочки зикзикомъ

выскакувала велпка искра, а трѣшпане було такъ гучне, що на двѣста кроковъ було его чути. Ромасови и его товаришамъ стало дуже моторошно. Волосе на ихъ головахъ зняло ся дуба въ гору, а на лицю чули щось такого мовь павутина снуе ся такъ само, коли лице дуже близько наставимо до скла добре натертого. Всѣ вѣдступили ся и тѣлько зъ далеки приглядались. Пѣдъ бляшаною дудочкою, що на пѣвтора лѣкти вѣдъ землѣ на мотузѣ звисала, лежало на землѣ три стебла. Стебла звели ся въ гору и почали черезъ хвилю млинка крутити ся. Тымчасомъ пустивъ ся першій дощъ и намочивъ мотузъ. Въ мотузѣ и въ дудочцѣ зѣбрало ся громови силы такъ богато, що цѣлый мотузъ свѣтивъ ся яркимъ свѣтломъ загрубшкы пальця, хочъ то бувъ бѣлый день. Найдовше стебло пѣдскочило и приликло до дудочки и въ тую-жь мить роздало ся три такъ гучнй трѣщаня, якъ три вѣстрѣлы зъ стрѣльбы. Искра, що при тѣмъ выскочила зъ дудочки, була довга на пѣвтора чверти лѣктя, а на палець груба. Стебло, що було пѣдскочило до дудочки и споводовало тую блискавку и грѣмъ, посувало ся въ гору по мотузѣ а на 300 стѣпъ високо, а вѣдтакъ зновъ спадало и зновъ прискакувало до дудочки. За кождымъ разомъ выскакувала що разъ бѣльша искра, зовѣмъ такъ буває блискавка, и розлягало ся гучнѣйше грюкане, мовь десь далекс загримѣвъ грѣмъ. На конецъ въ бляшанѣй дудочцѣ назберало ся громови силы такъ богато, що зъ неи торохнувъ справдешный грѣмъ и вылетѣла довга у сяжень завдовшки искра. При тѣмъ дававъ ся чути запахъ сѣрки. Черезъ цѣлый той часъ въ хмарѣ не блисла анѣ одна блискавка, не ударивъ анѣ оденъ грѣмъ зъ хмары, бо орель стягавъ всю громову силу зъ пѣвѣтря и хмаръ въ себе та по мотузѣ спроваджавъ въ бляшану дудочку. Далѣ пѣйшовъ густый дощъ, орель нмаокъ и упавъ на землю.

Такимъ то чиномъ люде дѣзнали ся, що сила въ

натертѡмъ склѣ тая сама, зъ якои буває грѡмъ та блискавка, и ддятого назвали сю силу громовиною.

Подивѣмъ ся теперъ звѡдки бере ся громовина въ хмарахъ, вже Франклинъ запримѣтивъ, що остро-кѡнчастї штылѣ дуже притягають до себе громовину. И деякїй ученїй люде стромляли въ землї желѣзній острїй штылѣ и запримѣтили, що часомъ и въ ясный погодный день, якъ наблизити до сихъ штылѣвъ якї рѣчи, то зъ нихъ вылѣтають маленькї искры зъ трѣщанемъ. Се доказало, що не тѡлько въ хмарахъ, але и въ погоду въ повѣтрю завсѣгды есть громовина. Тѡлько она така, що у погоду въ воздухѣ еи не легко запримѣтити, нѣбы еи зовсѣмъ нема, але якъ тѡлько починають зберати ся хмары, то она потрохи зберае ся въ нихъ зъ воздуха; густѣйшають и бѡльшають хмары, то и громовины все бѡльше та бѡльше въ себе набирають зъ воздуха. Такимъ чиномъ въ хмарахъ набирае ся дуже богато громовины. Всякїй теперъ зрозумѣе, що коли одна така хмара пѡдѡйде до другої, хочъ и не дуже близько, то зъ одної въ другу перелетить искра и почуе ся трѣщане, таке саме, якъ отъ мы пѡдносимѡ, що небудь до натертого скла и зъ него тожъ вылѣтае искра и чути трѣщане. Тѡлько изъ скла выскочить искорка невеличка и трѣщане буде не гучне, бо въ склѣ мало громовины, а въ хмарѣ еи дуже богато — осьъ черезъ що искра зъ хмары буває велика и мы еи звемо вже блискавкою, а трѣщане дуже гучне — и его звеме громомъ. Нѣчого дивувати ся, що блискавка така велика и довга на небѣ. бо коли вже люде пригадали якъ здобути у сяжень завдовжки искру, то на небѣ, де хмары простягли ся на кѡлька миль або й бѡльше, блискавка повинна бути бѡльною и пробѣгае она вже не сяжень, а цѣлї гоны и заслѣплюе насъ своимъ свѣтломъ, тожъ и трѣщане, за про велику силу громовины, буде вже справдешнымъ голоснымъ громомъ.

Грѡмъ и блискавка зъявляють ся въ одну мить, але

мы найбільшь спершу бачимо блискавку, а грѣмъ чуемо доперва черезъ кѣлька хвилинъ. Вѣдь чого-жь оно такъ? Се робить ся такъ длитого, що грѣмъ и блискавка вѣдь насъ далеко. Блискавка блисне, свѣтло вѣдь неи швидко долетить до насъ и мы ей заразъ таки й бачимо. Але грѣмъ, якъ и всякій гукъ, долѣтае до насъ далеко помалѣйше нѣжь свѣтло. Такъ, наприкладъ, не оденъ зъ насъ бачивъ, якъ стрѣляють зъ гарматы або ручницѣ, а дивлячи ся зъ далека, запримѣтимо, що спершу блисне огонь, а тогды вже по хвили почуе ся грюкъ вѣдь выстрѣлу. Коли-бъ, на прикладъ, одинъ чоловѣкъ стрѣлявъ зъ гарматы, а другій стоявъ бы вѣдь неи на милю, то свѣтло, що блисне вѣдь выстрѣлу, почувуть они оба разомъ въ одну хвилю, але гукъ той, що стрѣляє, почуе заразъ, а той, що стоить за милю далеко, почуе доперва по кѣлькохъ хвиляхъ. Такимъ чиномъ, якъ дивити ся на годинникъ — примѣтимо, коли побачимо свѣтло, а коли почувемо гукъ, то ти хвилѣ, якій мѣжь симъ пройдуць, показують намъ за якій часъ долѣтае насъ гукъ пѣзнѣйше якъ свѣтло. Вчені люде облѣчили, що свѣтло блискавки летить далеко швидше якъ гукъ грому, бо свѣтло въ одну миль пролѣтае 60.000 миль, а гукъ въ одну миль пролѣтае тѣлько чверть милѣ. Значить, якъ тѣлько близше до насъ громова хмара, то мы скорѣйше почувемо грѣмъ за блискавкою, а коли-жь далеко, то почувемо грѣмъ не скоро пѣсля блискавки. Знаючи те все, можна навѣть обчислити на скѣлько сяжиѣвъ або миль вѣдь насъ громова хмара.

Намъ здае ся ще и те, що за кождымъ разомъ, якъ ударить грѣмъ, вѣнь шорохтить довго, нѣбы вѣдразу кѣлька разѣвъ ударе; але вѣнь, якъ зѣйдуть ся хмары, ударе и грюкотить оденъ разъ, а тѣлько гукъ перекочуе ся и лунае кѣлька разѣвъ въ воздухѣ.

Буае и такъ, що чути тѣлько грѣмъ, а блискавки не видко. Се буае тогды, коли хмары на небѣ заля-

жуть у два шары, та ще надто нижній, що ближе до насъ, дуже чорній и густій; за про нихъ и не видко буде, якъ блисне блискавка зъ низшихъ хмаръ у верхній; — а грѣмъ мы таки почуємо. Трафляе ся часами и такъ, що видко тѣлько блискавку, а грому не чути. Се блискавица. Се буває тогды, коли на небѣ нѣ одной хмарки не видко, або тѣлько малесеньку смужавку на найнижшѣмъ краѣку неба. Не чуеме грому а бачимо тѣлько блискавку тому, що громова хмара такъ вѣдъ насъ далеко, що зъ той далечины намъ и грому не чути. Та и тая блискавка, що блискае тогды по чистому небѣ або на маленькѣй смужцѣ хмары, то не справжна блискавка, а тѣлько вѣдблескъ блискавки зъ далекои хмары.

Блискавка дуже пекуча и вѣдъ ней швидко займае ся все палке, абы тѣлько она туды впала. Пекучѣсть еи така велика, що вѣдъ ней топить ся срѣбло, золото, а навѣтъ пѣсокъ и земля пѣскова, и коли она упаде въ пѣсокъ, то вѣнъ вѣдъ еи жару растопить ся, а тамъ де пройде блискавка, робить ся паличка, нѣбы стрѣлка або палець и нашій люде зовуть се „гровою стрѣлою“ або „чоровымъ пальцемъ“. Кажуть нашій люде, що ся „гровоа стрѣла“ помагае на всякѣй недуги, але сего небуває зовсѣмъ. Значить, що блискавка дуже пекуча, коли она розтоплюе срѣбло, а навѣтъ пѣсокъ, бо въ хатнѣй нашѣй грубѣ анѣ срѣбло анѣ пѣсокъ зовсѣмъ не растоплюе ся.

Такъ отже вже теперъ знаете, що то таке грѣмъ та блискавка. Се страшне и грѣзне зъявиско природы и есть чого бояти ся, бо грѣмъ може запалити хату, може и убити чоловѣка. Але люде дознавши ся, що оно таке грѣмъ и блискавка, пригадали якъ себе боронити вѣдъ громовины.

Якъ вы вже чули, деякѣ люде пускали орла ажъ пѣдъ хмары, проводили по желѣзнѣмъ дротѣ громовину въ землю и куды имъ треба було, та не давали еи ро-

бити шкоду. Дознали ся люде и те, що по желѣзѣ и мѣди дуже добре пробѣгає громовина въ землю и выгадали черезъ те проводити еи по желѣзныхъ штыляхъ такъ, щобъ она нѣ на що инше не падала, а йшла просто въ землю. Першій пригадавъ се зновъ таки той самый Веняминъ Франклинъ. Роблять се такъ: ставлять на даху, на хатѣ або на чѣмъ треба, желѣзный остро-кѣнчастый палъ въ три сяжени заввышки, до котрого прироблюють довгий тожь желѣзный дрѣтъ, що иде по даху а дальше сходить на сяжень глубоко въ землю, або ще красше въ кирпицю. Тѣлько тамъ, де дрѣтъ проходить по даху, мѣжь нимъ а симъ дахомъ треба покласти що не будь таке, що не пропускає черезъ себе громовины. Така справа зве ся громозвѣдъ. Громозвѣдъ боронить будинки и хаты, на котрыхъ вѣдъ поставлений, вѣдъ грому, бо громовина пѣдчасъ громовицѣ потрохи зберає ся въ желѣзнѣмъ штылѣ и помаленьки разъ уразъ переходить по дрѣтѣ въ землю. Таки громозводи стали теерь всюды робити на высокыхъ будинкахъ, на баштахъ, дзвѣнницяхъ, церквахъ, бо люде впевнили ся, що громозводи найлучше, хочъ бы и якъ велика була громова хмара, по трохи вѣдбѣрають у неи громову силу и проводятъ еи незауримитно въ землю та такимъ чиномъ боронять вѣдъ шкоды. Коли-жь часомъ и впаде на сей штыль блискавка, то она просто збѣжить по громозводови въ землю и не зробить нѣякои шкоды. Въ однѣмъ чужоземнѣмъ мѣстѣ е дуже стара и высока церква, заввышки 60 сяжени. Бувало, що року блискавка падала на неи скѣлька разѣвъ и робила богато шкоды, бо руйновала еи такъ, що кожного року дуже великй грошѣ клали на те, щобъ справляти зновъ понѣвечену церкву. Такъ було поки не поставили на нѣй громозводу. Довго пѣсля того нѣ на церкву, а навѣтъ у мѣстѣ не падала блискавка. Але разъ якось зѣбрали ся чорнй густй хмары, блискавка двѣчи зъ громомъ падала на громозвѣдъ ясно

свѣтяти, пробѣгла по желѣзѣ ажъ у кирпицю, куда громоводъ бувъ проведеный, але церквѣ шкоды нѣякои не зробила; тѣлько такій бувъ великій жаръ вѣдъ тои блискавки, що найвысшій кѣнчикъ штыля ростопивъ ся якъ вѣскъ и стѣкъ по громоводови въ низъ. Вѣдъ чого-жь ударивъ грѣмъ въ громоводъ? Вѣдъ того, що самый верхній кѣнчикъ штыля бувъ приржавѣвъ и не добре стягавъ громовину зъ хмары.

Щобъ охоронитя ся вѣдъ грому, треба робити ось що: Коли дѣмъ вкрытый желѣзомъ (бляхоу), або на нѣмъ е громоводъ, тогда нѣчого лякати ся грому, бо громовина проходить по громоводови або по желѣзнѣи кришѣ и по тыхъ трубахъ, що по нихъ стѣкае вода зъ стрѣхи въ землю. Коли-жь криша не желѣзна и громоводу нема, то у громовицю та блискавицю не треба стояти коло печи: блискавка часто падае въ дымарь, бо саджа добре проводить громовину. Бувае часто у нашихъ людей такъ, що коли зберае ся на навальницю, то тогда роскладають огонь на припѣчку и курять свячене зѣля, щобъ подкурити хмару. Се забобонъ, котрымъ не тѣлько, що не вѣдверне хмары, але за дымомъ легко можна спровадити грѣмъ коминомъ въ хату. Коли наступае громова хмара, треба огонь въ печи погасити а навѣтъ коминъ приткати, щобъ коминомъ не було протягу, бо протягъ тожь спроваджае грѣмъ. Такъ треба дальше бути вѣдъ всякихъ рѣчей зробленыхъ зъ желѣза, мѣди, срѣбла и всякого металу а такожь и вѣдъ зеркала. Красше надѣ все буде подчасъ громовицѣ перейти въ кѣмнаты, що зверненіи на опѣвнѣчний бѣкъ, бо громові хмары не идуть нѣколи, або дуже рѣдко зъ пѣвнѣчного боку.

Колк-жь лучить ся вамъ бути не въ хатѣ, а на дворѣ чи въ поли чи въ лѣсѣ, то въ громовицю не треба стояти подъ деревомъ, або близько до высокихъ стовпѣвъ, бо грѣмъ часто бе въ такій рѣчи, що стоять нарѣзно а ще высокій та кѣнчастіи. Такожь не треба

держати въ рукахъ або близько себе нѣчого желѣзного: лому, рушницѣ, сокиры, косы чи чого иншого. Не треба бути близько воды, бо и вода стягае громовину до себе: Якъ насуне громова хмара, то не треба збирати ся въ купу: блискавка на купу скорѣйше падае, бо надъ нею стае стовпъ вохкого воздуху зъ водяною парюю, а по водяной парѣ громовина тожь скорѣйше падае. За протѣ не треба ховати ся пѣдъ копицѣ або полукѣпки, бо надъ полукѣпками та копицями за звычай стоить водяна пара, и за протѣ такъ часто бють громы въ копицѣ або полукѣпки. Часто буває и те, що грѣмъ вбивае людей въ мокрой одежи. Коли-жь люде або товаръ стоять купою, то грѣмъ бе найчастѣйше тыхъ, що стоять зъ краю, а середины не займае. Якъ-жежь лучить ся чоловѣкови въ громовицю бути межи товаромъ або якимъ звѣромъ, межи собаками, кѣньми, то ихъ скорше вдарить грѣмъ анѣжь людину. Иншій лякаючи ся грому та блискавки, гадають утѣчи и бѣжати; але бѣгчи дуже небезпечна рѣчь, бо бѣжучи протинаемо собою воздухъ и за нами робить ся перетягъ повѣтря, котрый иде просто на насъ. Сей перетягъ стягае за собою блискавку, и тому часто лучае ся, що грѣмъ вбивае тыхъ, котрї утѣкають.

Якъ вдарить въ чоловѣка грѣмъ, то часомъ вбивае его вѣдразу, а часомъ тѣлько приглушуе его и чоловѣкъ тѣлько завмирае. Въ такихъ випадкахъ можна ще выратувати чоловѣка. и длятого треба робити отъ що: Треба, щобъ воздухъ въ той хатѣ, де буде лежати хорый, бувъ дуже чистый; красше буде вынести его на двѣръ, якъ навальница и дощъ уже минули ся. Хорого треба швидко розѣбрати до нѣга и натирати щѣтками. На живѣтъ треба положити плахту змочену въ теплой водѣ, а щѣтками пѣдошвы у нѣгъ натирати. Коли-жь хорый не вѣддыхае, треба его лице и груди збрыскувати холодной водою або й усе тѣло обливати, тѣлько воду треба лити трсхи зъ горы. Можна до сеи воды

додати оцту. Коли-жь недужій таки не дыхає, то треба примусити его дыхати, а длятого треба вдувати воздухъ просто въ ротъ и въ нѣздра. Часто лучало ся, оживляли громомъ вбитыхъ людей такимъ способомъ: разбирали хорого заризъ зъ одежи до нага, клали его въ выкопану яму и вкрывали его цѣлого, окрѣмъ лица, землею; тогда тая громова сила, яка его вдарила, по трохи выйде зъ его тѣла и перейде въ землю. Коли недужій починає вже вѣдживати, дыхає и може ковтати, тогда вытягнути его зъ ямы, положити въ теплу постѣль и дати ему напити ся склянку теплого завару зъ кмену, або и по трохи воды зъ виномъ. Коли-бъ пѣсля того недужій недочувавъ, або будуть корчи, то прикладати до головы чистеньку платину, намочену въ холоднѣй водѣ; але мимо того треба що мѣга скорѣйше завѣзвати въ помѣчь доброго лѣкаря.

Богато треба було тяжкои працѣ, а неразъ и цѣлого житя, щобъ певно дѣзнати ся про все, що я вамъ розказавъ отгуть коротенько. Не вѣдразу се все стало ся и довго думали и робили учені люде, поки наконецъ не распѣзнали и яка тая сила громова и зъ чого она бере ся и якъ вѣдъ неи охороняти. Але мало того, люде не вдоволяли ся тимъ, щобъ тѣлько дѣзнати ся, що то таке тая сила громова и якъ вѣдъ той страшнои силы охороняти ся; люде поступили дальше, бѣ зумѣли запанувати надъ тою страшною силою природы, и тую страшну искру блискавки повернули въ свою користь. Нынѣ пѣдъ рукою ученыхъ людей стала ся жереломъ свѣтла. Громовымъ свѣтломъ нынѣ освѣчуютъ улицѣ великихъ мѣсть, театры, а навѣтъ хаты. Нынѣ маемо вже громовиннѣ свѣчки, громовиннѣ лампы, въ котрыхъ не олѣй, не лѣй, не нафта, не газъ свѣтитъ але громовина — блискавка. Але нынѣ вже громовиною не тѣлько свѣтятъ — роблять зъ неи день

— але громовиною вже и їздять, варять стравы, лї-
чать; громовиною роблять нынѣ такъ, що поле до року
два разы родить и середь лютой зими цвितуть и дости-
гають суніцѣ. Вы тее слухаете и певно не вѣрите, що
отсе я вамъ кажу. Але-жь кажу вамъ, що оно справ-
дѣ такъ есть, якъ отсе я кажу. Уже такъ далеко зу-
мѣли нынѣ люде надъ сею страшною силою запану-
вати. Два роки тому въ серпню була въ Вѣдни
выстава електрична, де були выставлені всѣ тіи выга-
ды, тіи чуда, тіи помыслы людской науки, що вѣдно-
сятъ ся до громовины. Богато ученыхъ людей всякихъ
народностей вславили ся своими выходами, але и мы
Русины не послѣдне мѣсце зайняли межи иншими на-
родами, бо и нашъ землякъ Русинъ выступавъ тамъ зъ
тою громовою лямпою, котру вѣнь выгадавъ.

И щожь допомогло людамъ все те зробити? Нѣщо
инше, любіи брата, тѣлько наука. Безъ науки чоло-
вѣкъ нѣчого бы не зробивъ, бо чоловѣкъ безъ науки
те саме, що безъ силы; тымъ то треба и намъ дбати
про те, щобъ бѣльше та бѣльше освѣтити себе наукою,
бо зъ нею та зъ добрымъ розумомъ мы все зробимо, зъ
нею зможемо лихы и страшны силы зробити нешкод-
ливыми а навѣтъ повернути ихъ собѣ на користь.

(Пѣсля В. Чайченка подавъ І. В—скій.)

Исторія першої рускої церкви въ Шенандоа, Па.

Звѣсно, що такъ Галицкій якъ и Угорскій Русини вѣдъ 1880 року все бѣльшимъ и бѣльшимъ числомъ зачали приходити до Америки на зарѣбки. Першій рускій емігранты вѣ 1880 року прибули до Шенандоа — и хотя много переслѣдованъ и пакостей мусѣли переносити — число ихъ зъ кождымъ днемъ збѣльшалось, и якъ не було свого обряда ни, церкви ни священника, ходили они до польского костела и выслу- жувані були польскимъ ксьондзомъ. А якъ прибуло ихъ уже 60—70 родинъ, почали думати, чого мають они на чужу церковь платити колекту, чого мають они чужому священникови платити 15—20 дол. за крестъ, за слюбъ, за похоронъ? Чи не могли бы они то на свою церковь обернути и своему священникови платити, и заразъ зачали радити ся про заложене пер- шою гр. кат. рускою парохіи, а 1882 року на пораду Карла Райса (католика зъ Россіи) подали просьбу до Галицкого Митрополиты о выслане одного священни- ка. Митрополитъ оголосивъ конкурсъ и заразомъ увѣ- домивъ Шенандорцѣвъ, що вѣнъ вышле имъ священни- ка. Якъ тѣлько они почувли ту радостну вѣсть, заразъ взяли ся до працѣ. Урадили колекту зробити по всѣхъ околицяхъ на подорожній выдатки священника и порозсылали для тои цѣли колекторѣвъ. Тутъ при- помнені най будутъ имена тыхъ, котрї найревнѣйше старали ся про все: Георгій Гуретякъ, Павелъ Матяпъ, Андрей Косаръ, Стеф. Швець, Мих. Кушвара, Симеонъ Коцуръ, Андрей Вѣшко, С. Крайнякъ, Сем. Курила, Вас. Мѣжѣкъ, Алек. Федорчакъ.

Якъ розѣйшла ся поголоска, що священникъ прїй- де, польскій ксьондзы приватно и офіціально заявляли,

ДОМЪ ПРИХОДСКІЙ ВЪ ОЛИФАНТЪ, ПА.

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

що сего николи не може бути — Римъ на то не позовить, але навѣтъ и правительство Спол. Державъ не пустить гр. кат. священника, а еще женатого. А нашъ малодушный и легковѣрный народъ вѣривъ тымъ вѣстямъ — и якъ розосланнй коллекторы зайшли до Шамокинъ, Ексцелсіоръ, Газлетонъ, — мало хто хотѣвъ що офѣровати, „бо зъ того ничъ не буде“ навѣтъ и польскій ксьондзъ такъ казавъ на казаню. А польскій ксьондзы добре знали, що якъ буде тутъ рускій священникъ, они не зможуть заробляти вѣдь нашого чоловічка. 1884 року прибувъ наконець О. Ив. Волянскій. Люде радѣсно его привитали; многі плакали зъ радости, що можуть свого О. духовного видѣти въ сей далекѣй чужинѣ. Перша вѣдправа була вечерня въ день св. О. Николая у вынанятѣй галлѣ на Main str. Якъ тѣлько прійшовъ священникъ, люде почали иначе думати. Скликано парафіяльнй мѣтингъ, выбрали Раду, коллекторѣвъ, постановили подату на будову церкви: фамил. 10, самотный 5 дол.; мѣсячну коллекту 1 дол. вѣдь фам., 50 цт. вѣдь самотного. 18-го сѣчня 1885 заложено перше руске братство св. О. Николая. Заразъ потѣмъ куплено два лоты за \$750 и складали гропѣ на будоване и 1885-го року въ октобру зачали будоване церкви, но про недбалѣсть контрактора цѣльнй верхъ церкви заваливъ ся и такъ мусѣли все розобрати и на ново ставлять и прото церковь ажъ 1886 року на день св. Арх. Михаила була О. И. Волянскимъ въ присутности массы народа поблагословенна. Но переслѣдованя, клеветы, наступованя польскихъ ксьондзѣвъ и кат. епископѣвъ не устали. Кто смѣвъ до гр. кат. церкви ступити на посвящене основного камня и церкви явити ся, тому грожено выклятемъ (одна жена полька була Русинови за куму при крестѣ, и ксьондзъ затримавъ ей розрѣшене на 6 мѣсяцѣвъ). О. Иванъ Волянскій представивъ свѣдоцтва лат. обряда епископови, но той его не тѣлько католикомъ, но навѣтъ и

священникомъ не хотѣвъ узнавати и писавъ до Риму протесты, жадавъ вѣдкликаня женатого священника, „бо то шкандаль“ и разомъ его суспендувавъ и публично молитвы вѣдправляти велѣвъ, щобы Господь непозволивъ гр. кат. Русинамъ церковь збудовати; заборонивъ на кат. цминтари ховати, и якъ одного разу одна дитина за 4 дни на ослонѣ лежала, бо не було де поховати, — узнали люде, що цминтаря еше пильнѣйше треба, якъ церкви. На скоро купили вѣдъ протестантовъ одинъ лотъ за 200 дол., дали поблагословити и тамъ ховали своихъ усопшихъ. А якъ той скоро бувъ заповнений, бо зъ Willkes-Barre, Olyphant, Kingston, Jersey City, привозили умершихъ, щобы на рускомъ цминтарю поховати — купили теперѣшний цминтаръ вѣдъ одной компаніи за 800 дол.

Якъ тѣлько народъ дѣзнавъ ся, що вже есть въ Америцѣ рускій священникъ, зачали его на всѣ стороны кликати. Другій зновъ дѣстали охоту церкви ставляти — а початку и помочи чекали вѣдъ священника. Помѣчь подана була, але на згубу церкви шенандорской. Тогда нашій Русины не мали довѣрїя до тутешнихъ банковъ, длятого вѣддавали свои центы на сховокъ до церковной касы и получили росписку вѣдъ О. Волянскогo въ имени церкви и сими грошами були куплені лоты въ Hazleton, Kingston, Olyphant, Jersey City, N. J., Minneapolis, Minn., Freeland, Pa., — котры пѣзнѣйше були звернені — окрѣмъ Kingston, о котрыхъ и днесъ процесъ иде, и вложенні въ стору церковній въ Газлетонъ, Шенандоа, Олифантъ. О. Волянскій спровадивъ зъ Галичны такъ званыхъ помѣжь нашими людьми „паничѣвъ“, котры заряджували сторами, котры вѣдтакъ ихъ запропастили.

А щобъ подати народу яку такую просвѣту, справивъ О. І. Волянскій друкарню и выдававъ газету „Америка“.

До помочи О. Волянскому выславъ Митрополитъ

О. Зиновія Ляховича, котрый 5—6 мѣсяцѣвъ бувъ въ Шенандоа, а вѣдтакъ въ Kingston, Pa., но неодовго въ Wilkes-Barre, Pa. наглою смертію померъ. О. З. Ляховичъ похованый на новѣмъ цминтари въ Шенандоа, а мурована капліца надъ его гробомъ поставлена за церковнй грошѣ. По его смерти Рада церковна, за церковнй грошѣ выслала до Митрополита В. Сѣменовича, щобы просити о священника, понеже на премногй скарги и протесты тутешнихъ лят. епископѣвъ, Митрополитъ вѣдкликавъ О. И. Волянського, а люде бояли ся, щобы не остали безъ священника. И такъ В. Сѣменовичъ припровадивъ О. Конст. Андруховича въ р. 1888, котрому О. И. Волянскій передавъ приходы зъ правомъ власности и повномочія до шторѣвъ вразъ зѣ всѣми претенсіями. якй люде до церковной касы мали. При вѣдходѣ О. Волянскій не складавъ передъ нѣкимъ рахункѣвъ, тѣлько въ церквѣ оголосивъ, кѣлько кому зъ церковной касы належить ся и все передавъ О. Андруховичови.

Першими заложителями сторѣвъ були Г. Вретьакъ, Мих. Кушвара; троха пѣзнѣйше заложивъ сторѣ О. Волянскій для своєї сестры, котра спрдала Яновичови — а вѣдтакъ О. Волянскій хотѣвъ тымъ сторѣмъ дати початокъ до заложения сторѣвъ на спѣсѣбъ „Народной Торговлѣ“ въ Галичинѣ. Длитого купили за церковнй грошѣ оба сторы и вѣддали пѣдъ зарядъ Выслоцкому, а Яновича пѣслали до бізнесовой школы, до Філядельфіи. Коли Яновичъ вернувъ зѣ школы вѣддано ему сторѣ въ Plymouth, Pa. Заложено філіи въ Hazleton, Pa., Olyphant, Pa. (пѣдъ зарядѣмъ В. Сѣменовича), Shamokin, Pa. (пѣдъ зарядѣмъ Ивана Гловы и Ст. Мурдзы). Треба ту запримѣтити, що О. Волянскій бувъ президентѣмъ сторѣвъ; безъ его пѣдпису не вѣльно було пѣдняти грошей зъ банку и т. д. Вѣдѣвздаючи О. Волянскій передавъ цѣлый сей зарядъ въ повной силѣ О. Андруховичови.

Подъ проводомъ пового президента якійсь часъ справы йшли добре. Колижъ однакъ „паничѣ“, менеджеры сторѡвъ почали надуживати своєю власти — виступивъ противъ нихъ строго О. Андруховичъ, а они на посвященю церкви въ Шамокинѣ выдали войну О. Андруховичови, закидаючи ему неморальне житє и т. д. и выбрали президентомъ Яновича. О. Андруховичъ хотѣвъ знищити „паничѣвъ“ и заложивъ другій сторъ, котрымъ заряджали Д. Салей и А. Онуцакъ, а люде видячи лихо, повытягали свои грошѣ, однакъ не всѣ. Декотрїй повкладали свои грошѣ до стору О. Андруховича и почалась война на добре. Сторы паупадали. О. Грушка подъ той часъ приѣхавъ до Шенандоа и бувъ тамъ близько 5 мѣсяцѣвъ. О. Андруховича почали люде скажити до Митрополиты за непорядки въ касѣ церковной, понеже нѣкому належныхъ грошей не хотѣвъ вѡддавати, а вѡнъ довѣдавшись объ томъ выкидавъ зъ церкви бунтовникѡвъ. Розъярене дѡйшло до такой степени, що Митрополитъ бувъ змушений послати О. Волянського въ цѣли полагодженя справы.

Якъ прїйшовъ О. Волянскїй — Андруховичъ до церкви его не пустивъ и поставивъ 12 полїсменѡвъ при дверяхъ. Пѡйшовъ процесъ, однакъ годѣ було що зробити, бо О. Волянскїй передавъ повномочїє О. Андруховичови. Процесъ тягнувъ ся майже цѣлый рѡкъ и цѣлый той часъ сидѣвъ О. Волянскїй въ Шенандоа и правивъ въ галѣ Службу Божу, вѡдтакъ поѣхавъ до Олифанту, а зъ вѡдтамъ до Галичины, а всѣ кошта процесу заплатила каса церковна. Пѡсля повороту О. Волянського, пославъ Митрополитъ О. Т. Обушкевича, котрый мавъ доручити суспензію О. Андруховичови, а самъ мавъ обняти приходъ. За помѡчию полїсмена доручивъ О. Обушкевичъ суспензію О. Андруховичови, котру вѡнъ не читаючи подеръ. Суспензія була выголошена по газетахъ англїйскихъ, польскихъ и словацкихъ. Понеже положене О. Андруховича було крайно

невыносиме, отже вѣнъ предложивъ людямъ, щобъ дали ему \$1500.00 а вѣнъ уступить и се люде зробили. Тымчасомъ намовлявъ людей, котрї мали свои грошѣ на церквѣ, щобъ выставили церковь на ліцїтацію въ надѣи, що вѣнъ самъ купить. Тымчасомъ выголосувано церковь ажъ на \$5000 и купивъ еи І. Смитъ зъ Mahanoy City, Pa., вѣдъ котрого опѣсля громада вѣдкупила. Треба еще ту запримѣтити, що О. Андруховичъ выдававъ газетку „Руске Слово“, о змѣстѣ котрого нема що и згадовати, бо се бувъ папшквиль — але важне те, що друкарня була куплена за церковнї грошѣ, а тї грошѣ вѣдтакъ зъ великою стратою вернули ся, коли І. Смитъ купивъ друкарню для „Соединенїя“. О. Андруховичъ ночью выбравъ ся до Audenried, Pa., тамъ побувъ кѣлька мѣсяцѣвъ и зъ вѣдтамъ ночью выбравъ ся до краю 1892 року. Черезъ два мѣсяцѣ заступавъ парохїю О. Августинъ Лавришинъ зъ Mahanoy City, ажъ поки 27. марця 1892 року не прїйшовъ теперѣшний дуппастыръ О. Корн. Лавришинъ.

Въ касѣ було довгу \$10.000 — а готѣвкою одень центъ, котрїй знайшовъ чоловікъ замѣтаючи церковь. А було колись зложено 65.000 готѣвкою въ касѣ церковнѣй!

Нынѣ куплено дѣмъ побѣчь церкви, поставлено иконостасъ, на котрїй два разы збирали грошѣ, — а иконостаса не було, выпоряджено церковь и помешкане, справлено прекраснї ризы, сплачено 6.000 довгу, тай дасть Богъ, що може Шенандоа зновъ стане колись першою парохїєю въ Америцѣ.

К.

Руско-католицка црковь въ Шамокинъ, Па.

Першій починъ до будовы церкви въ Шамокинъ, Па. давъ Иванъ Глова, за порадою Всч. О. Ив. Волянскога въ р. 1886. Збиранемъ складокъ на будову церкви занявъ ся першій Иванъ Глова, а потому Гриць Барна († 1891), Мойсей Демчко, Теодозій Талнашъ, Теодоръ Федько и Онуфрій Мурдза. Будову розпочато въ р. 1888, камѣнь угольный посвятить О. Волянский, а скѣнчено будову въ р. 1889, црковь посвятить О. Андруховичъ. Заки еще була выбудована црковь въ Шамокинъ, Па. доходивъ для досить на той часъ численно замешкалыхъ такъ въ сѣмѣмъ Шамокинъ, якъ и на околицю рускихъ людей, священникъ зъ Шенандоа, Па. до мѣсцевости Excelsior Pa. (2 англ. милъ вѣдъ Шамокинъ), де всякій церковній функція справлявъ въ вынанятѣй на тое хатѣ, зъ провѣзоричнымъ престоломъ, котрый и нынѣ яко памятка захуе ся въ цркви Шамокинскѣй. Коли црковь зѣстала выбудована, священникъ зъ Шенандоа доѣзджавъ до Шамокинъ (1 год. ѣзды треномъ). По выбудованю церкви зѣбрало ся и бѣльше народу въ Шамокинъ, тожъ и показала ся потреба мати свого мѣсцевого священника. На прошеня парохіянъ шамоцкихъ прійшовъ О. Теоф. Обушкевичъ зъ Устя Руского въ Галичинѣ, яко першій священникъ до парохіи шамокинскои дня 6. юлія 1890 р., однакъ по роцѣ, бо дня 4. юлія 1891 р. перенѣсь ся до Олифантъ, Па., парохія шамокинска полишила ся теперь безъ священника черезъ два роки. Всѣ потреби духовній вѣдправлявъ священникъ зъ Шенандоа такъ якъ и давнѣйше. Понеже таке положене не було догѣдне для людей въ Шамокинъ, тому заразы по вѣдѣзѣ О. Обушкевича до Олифанту, Рада црковна подала прось-

бу до митрополита Сембратовича въ Львовѣ, о при-
слане имъ якъ найскорше священника. Но знана есть
прецѣнь цѣлому свѣту енергія и посиѣхъ митрополи-
чои канцеляріи въ Львовѣ, зъ якими выконують ся
всѣ справы, требуючій скорого поалагодженя. Шамокин-
цѣ слали прошеня за прошенемъ, послали и грошѣ
для священника на дорогу, и доперва по двоухъ рокахъ
— на тверді аргумента, — выслано О. Ивана Констан-
кевича, котрый прибувъ до Шамокинъ дня 30. двѣтня
1893 р., де до теперь занимае мѣсце душпастьря. —
Маетокъ церковный складае ся зъ церкви положенои
на збѣгу улицъ Pine и Pearl, зъ будинку парохіяльно-
го зъ огородомъ, положеній на збѣгу улицъ Franklin и
Pine, зъ двинтара положеного за мѣстомъ и зъ ново-
купленого за 8000 дол. пляцу положеного на найго-
ловнѣйшійоу улиці Шамокинъ, Па., межи улицями Sha-
mokin str. и Franklin str., на котрѣмъ то пляцу по
зѣбраню водновѣднхъ фондѣвъ, буде ся будовати ве-
личава церковь за цѣну 25,000 долларѣвъ и помешкане
для священника. — Маетокъ церковный мае вартѣсть
теперь до 26.000 долларѣвъ. — При церкви утримуе ся
русска школа, хоральный епѣвъ, орхестра, читальня зъ
бібліотекою числячою 373 книжокъ, и клубъ політич-
ный. — Мѣсточко Шамокинъ числитъ ризомъ зъ печами
(patch) 32.000 людей, а зъ тыхъ буде до 1.700 Руси-
нѣвъ.

К.

Исторія zaloженя рускои громады въ Піттсбургѣ.

За початокъ, коли осадники рускій въ Піттсбургѣ
злучились въ одну громаду, можна уважати дату 18.
Сѣчня 1891 р. То бувъ день, коли Русины Піттсбург-
скій пѣдъ проводомъ О. Обушкевича, тогды пароха въ
Шамокинъ, запрошеного до выслуханя св. сповѣди,

заложили собі перше братство підъ вѣзванемъ св. О. Николая. Введовзѣ потѣмъ , бо вже 2-го юнія 1891, куплено на церковь протестантскій костель на Карсонъ и семѣй улици за 11.500 дол. Купномъ и чартерованемъ занимавъ ся О. Обушкевичъ, вѣнъ доконавъ та-кожь акту благословеня церкви. Рада церковна, выбра-на О. Обушкевичомъ подчасъ его другого побуту въ Пѣттсбургу, рядилась сама ажъ до 8. новембра 1891, коли О. Вислоцкій, священникъ мункачевскои епархіи, обнявъ парохію. Вѣнъ бувъ першимъ парохомъ. Судячи зъ записокъ парохіяльныхъ о тѣй охотѣ, зъ якою горнулись Русины въ одну громаду и ихъ жертволюбности, можна було сподѣватись величавого успѣху при щирѣй, розумнѣй організації. Однакъ не було кому тымъ зайнятись. О. Вислоцкій побувши лишъ до 15. юлія 1892 р. отже ледви 8½ мѣсяця, мустьвъ опустити Пѣттсбургъ зъ причинъ вѣдомыхъ лишъ священникамъ, и лишивъ громадѣ саморядѣ. Сей саморядѣ, що тревавъ бѣльше якъ 1½ року, ослабивъ громаду значно. Просьбу за просьбою высылали Русины Пѣттсбургскій до Ординаріату Львѣвского, щобъ прислати имъ священника, однакъ даремно. Коли вже 10 гру-быхъ письмъ ничъ не помогло, ужито въ кѣнци приватного впливу польского пароха, котрый еще зъ Риму мавъ знакомого каноніка въ св. Юрѣ, щобъ той причинивъ ся до скоршого поалагодженя той справы. Але св. Юрѣ мовчавъ. Тымчасомъ люде не спали, агенты російского правительства звивались добре и осягнули бодай въ части свое. Здѣйснило ся прото то, чого найбѣльше боить ся св. Юрѣ — православна церковь въ тѣмъ самѣмъ мѣстѣ. Зъ духовною пищею въ тѣмъ часѣ служили на перемѣну ОО. Ал. Дзубай, Стефанъ Яцквичъ, Обушкевичъ и при кѣнци О. Констанкевичъ. Сей станъ тревавъ ажъ до 13. новембра 1893 р., коли за помочію О. Констанкевича преѣхавъ иовый свя-щенникъ яко парохъ — О. Амврозій Полянскій.

Громада приняла нового священника, вѣдь котрого надѣялась постѣйного ладу, дуже величаво. При звукахъ музыки вѣдь двѣрця колѣйного, ажъ до церкви впровадила его и вѣддала ключѣ. О. Полянскій поробивъ порядокъ въ книжкахъ, посписувавъ инвентарь церковный, а люде побачивши своего священника горнули ся що разъ бѣльше въ одну громаду. Кѣлькоро дѣтей, що приходили до него вечерами, учивъ читати и писати по руски. Пѣдь конецъ року свого побуту въ Пѣтсбургѣ заложивъ банду на дуті инструменты и нотный хоръ, але се наробило ему клопоту не мало и заразы таки распалось. По роцѣ свого побуту приступивъ до будовы новой, коштовной церкви. Зроблено устну умову, контрактъ пѣдписано и будова красного будинку росла въ верхъ. Колижь вже за 3 тыжднѣ будовничій мавъ вѣддати новый будинокъ въ посѣдане громады, а она зновъ мала заплатити ему за роботу \$18.000, котрыхъ не мала въ касѣ, коли то бувъ для громады найважнѣйшій часть, бо полагоджене всякихъ формальностей зависѣло лишъ вѣдь особы священника, въ тѣмъ отже розгарѣ — опуствивъ О. Полянскій парохію и выѣхавъ до старого краю... Не знаемо, длячого поступивъ собѣ такъ О. Полянскій. Знаючи однакъ о тѣмъ, якъ величезну шкоду понесли въ наслѣдокъ того рускій робѣтники, мусимо сказати: се не похибка, се непростимый грѣхъ.

Вѣдь 22. септембра 1895 р. т. е. вѣдь благословеня новой церкви есть парохомъ О. М. Стефановичъ. Громада та досить численна. мае гарну власнѣсть реалну (property) при головной улицѣ мѣста. Есть 3 братства: св. О. Николая, св. АА. Петра и Павла и св. Иоана Крестителя, зъ котрыхъ 2 послѣднѣ належать до „Соединенія“, а перше до „Союза“, банда на дуті инструменты а незадовго мае основатись „Клубъ политичный“. Громада зрозумѣла дуже добре, що лишъ заложеномъ клубѣвъ политичныхъ зможуть Русины

поставити себе выше въ очахъ Американцѣвъ, для того постановили конечно заложити у себе такой клубъ.

Церковь руска въ Олѣантѣ.

Звѣстно вамъ дорогій Родимецъ, що майже вѣдь 20 лѣтъ прибуває ту въ Америку нашъ рускій народъ по бѣльшой части зъ Лемкѣвщины зъ повѣтѣвъ: горлицкого, грыбѣвского, сандецкого, ясельского, короснянского, сяноцкого и прч. — за хлѣбомъ насущнымъ, за зарѣбкомъ щоденнымъ. Въ першихъ лѣтахъ емиграційныхъ тяжко було нашимъ Русинамъ ту въ чужинѣ жити: то про тугу за родиннымъ краемъ, за родиною; — то зновъ прото, що мусѣли зносити переслѣдованя изъ зависти вѣдь американскихъ робѣтниківъ, — то наконецъ про то, що немали ни церкви, ни священника, щобы въ своей вѣрѣ Бога выхваляти, хотяй разъ въ роцѣ исповѣдати ся, а въ каждую Недѣлю душу свою словомъ Божиимъ покормити. Тая отже послѣдна туга за церквою, за утѣхою церковною, споводовала разъ вразъ прибувающихъ нашихъ людей, постарати ся о своего священника; — и дѣйстно ихъ желаня сповнили ся. Прибувъ ту насампередъ О. И. Волянскій за просьбою нашихъ людей, а зъ препорученя и за декретомъ Ихъ ВПреосв. Митрополита. Той отже священникъ перебувши богато клопотѣвъ и неприятностей зъ айришскими бискупами, священниками, а наибѣльше зъ польскими ксьондзами, взявъ ся до ставленя церквей, до заложеня братствъ вспомогательныхъ, до утвореня громадъ парафіяльныхъ, а народъ слухавъ его, якъ рѣдного своего отца. — Складали отже нашій Русины добровѣльный жертвы, каждый клавъ изъ своего зарѣбку, що мѣгъ, абы чимъ скорше мати свою церковь, и будовали ся попередше церкви тамъ, де було бѣльше

нашого народа. Не було ту ни конкуренційныхъ приписовъ, ни силованя, шло такъ, якъ въ першихъ вѣкахъ христіянскихъ, що одинъ другого въ офѣрности випереджавъ, перевыспавъ. — Той самъ отже священникъ О. Волянскій подавъ и въ Олифантескихъ копальняхъ угля ірацюкчимъ Русинамъ гадку и проектъ тымчасово хотяй каплицю выставити, — до чого не премѣнно люде зъ охотою въ роцѣ 1888 взяли ся. До той каплицѣ року 1891 — якъ нашего народа що разъ бѣльше прибувало, и доконечна потреба пространнѣй, шон церкви показала ся — добудовано за О. Гавріила Вислоцкого середину церкви и притворъ. Розпочате дѣло не меньше и цѣлковите устройство въ серединѣ довершено за бытности священника Теофана Обушкевича.

Церковъ мае довготы 75 стѣпъ, а широкости въ серединѣ 28½ стѣпъ. — Десять красныхъ на 12 стѣпъ высокихъ вѣконъ зъ скломъ кольоровымъ въ горѣшнѣй части, 12 вѣконъ меньшихъ въ двоухъ копулахъ, два вѣкна въ пресвитеріи, а одно на хорѣ округле зъ вымальоваными на склѣ сино-жовтыми крестиками, — украшають сю будову. На вежи фронтвѣй умѣщеніи суть (зъ колѣсами механичними до звоненя) 3 звоны, совокупной ваги до 35 сотнарѣвъ.

Въ пресвитеріи поставленъ прекрасный, греческій престоль, до котрого ковчегъ спроваджено зѣ Львова вѣдъ Дымета, якъ не меньше и всѣ снаряды церковніи входячіи въ его торговлю. Обѣкъ пресвитеріи вѣдъ пѣвночи и полудня умѣщеніи суть 3 ризницци (закристіи) а по лѣвѣй сторонѣ престола — жертovníкъ проскомпдійный. — Иконостасъ вкустно и красно выробленый, по части золоченый, по части на бѣло и рожево лакированный, а мѣсями скломъ зеркаловымъ украшеный, до котрого образы на полотнѣ мальованіи изъ Габлонца спроваженіи, становлять зъ престоломъ премилу окрасу сей святынѣ. Такъ иконостасъ якъ и престоль ста-

живъ нашъ рускій рѣзбяръ Иванъ Захаріяшъ, — всѣ его роботу не лишъ свои, но и чужій похваляютъ.

Всѣ книги церковнй, дарохранительницу въ готтицкѣмъ стилю, фелоны, хоругви, свѣчники и всѣ снаряды церковнй спроваджено черезъ Г. Михаила Спозарского зѣ Львова, а прекрасный канделяберъ, висячу лампу, чашу и кадильницу зѣ Нью Йорку. — Разомъ все обчисливши стоимсть сей церкви, котрой торжественне освящене дня 4-го септембра 1893 р. вѣдбуло ся, выноситъ до 8.700 дол.

Не вѣдъ рѣчи буде спѣмнути — въ похвалу парадіанамъ Олифантскимъ, — що тѣи-же честнй нашй рускій люде въ роцѣ 1892 купали пѣвтора акра поля на цминтаръ, обвели парканомъ, обсадили деревиною, и за тое все заплатили 1.400 дол. — Наконецъ въ роцѣ 1893 постарали ся также и о красне, выгѣдне помешкане для священника — домъ о однѣмъ поверсѣ зѣ 9 комнатами, кухнюю и купальнею, до котрой вода рурами спроваджена. Сей гарный будинокъ зѣ повнымъ умебльованемъ всѣхъ комнатъ, стоить надъ 3.800 дол.

Однимъ словомъ: нашъ народъ рускій, добровѣльно безъ примусу, дбае и старае ся о церкви и прилично удержане священника, — смѣло про то можна сказати, що священникъ рускій тутъ въ Америцѣ лучше мае утримане, якъ въ старѣмъ краю. **Т.**

Исторія церкви и громады рускои въ Mayfield, Pa.

Въ маю 1891 почато будову церкви за часъ пробуваня въ Олифантѣ О. Гавр. Вислоцкого. Докѣнчено будову вже въ часъ пробуваня О. Т. Обушкевича. Пляцъ пѣдъ будову куплено у компаніи „Erie Co.“ за \$1000, вчисляючи въ то и роботы, котрй треба було выконати, щѣбъ пляцъ зрѣбиги догѣднымъ для будовы церкви. Церковъ будовавъ славный контракторъ Charles

Велл, и цѣла будова коштуе понадъ \$5000. Церковь есть довга 79 стѣпъ, а широка 32 стопы. Въ церквѣ находятъ ся всѣ потрѣбнѣи рѣчи, якъ ризы, книги, хоругви, дзвоны, а передовсѣмъ вѣдзначае ся прекрасный иконостасъ, якого певно другого въ Америцѣ нема. Дзвоны, иконостасъ и олтарь и всѣ ризы церковнѣи коштують понадъ \$6000. Зъ початку народу було мало, але теперъ есть до 350 сталыхъ парохіянъ, а всего руского народу буде до 500. Найбѣльше людей есть у насъ зъ околицѣ Горлицъ, Ясла — дальше вѣдъ Грыбова, Нового Сонча. Найбѣльше зъ сѣль: Кункова, Лося, Перегримка, Ставиша, Вѣрхомля, Святкова и Дошниця. Суть у насъ и Угорскѣи Русины, але мало, але за те суть добрѣи парохіяне. О. Т. Обушкевичъ зъ Олифанту заступае нашу парохію въ той спосѣбъ, що одной недѣлѣ маемо Службу Божу, а другой вечѣрню.

Першими людьми, котрѣи дбали про церковь и належали до комитету церковного були: Осимъ Дзвѣнчикъ, Григорій Дзвѣнчикъ, Василь Телепъ, Василь Найдухъ, Алексій Шлянта, Сипріянъ Пецупокъ, Кирилъ Келечава и Михайль Шаракъ, але сей послѣдній зѣоставъ „перекѣнчикомъ“. У насъ бувъ все спокѣй, лише одинъ разъ, тому два роки, т. е. 1895 р. — Ал. Товтъ протоерей зъ Willkes-Barre, Pa., почавъ колотню, але ся неудало, и зѣстало по старому — мы зѣстали Русинами гр. кат. обряда. Одинъ за всѣхъ, а всѣ за одного.

Школу почалисмо будовати 1895, а скѣнчилисмо будову въ р. 1896, о 2. поверхахъ. Школа та прекрасный будинокъ; зѣ споду велика сая зъ галерією на мѣтинги, забавы и представлень театральнѣи, е висока 16 стѣпъ, а на поверху е 3 станцій на помешкане для учителя и сая велика шкѣльна. Школу будовавъ той самъ майстеръ, що и церковь, а она коштуе понадъ \$4000. Учителемъ и дякомъ есть у насъ П. Антоній Терещукъ, котрый учитъ такожъ спѣвъ хоральный.

Дѣтей до школы ходить до 40 и краснѣ поступы роблять.

Маемо такожь недалеко вѣддаленый цминтарь на краснѣмъ мѣсци. Цминтарь коштуе такожь надъ \$1000. — Обывателѣвъ, котрѣ мають свои дома есть 42 а всѣ близько церкви. — Ситизенѣвъ есть коло 90 до сего часу; — читальня зъ 132 членами; хоръ мѣшанный зъ 26 членами; банда въ унѣформѣ зъ 24 членами, започала ся такожь у насъ и тверезѣсть, зъ умѣркованнымъ уживанемъ напою зъ 86 членами. Маемо 2 Братства заапомоговѣ, одно числитъ 93, а друче надъ 50 членѣвъ.

Довгу на томъ всѣмъ мало вже есть и сподѣемо ся, що до апрѣля 1897 року выплатимо все и почнемъ будову, если Богъ дозволить, нового дому т. е. плебанѣи для священника, бо якъ вѣдомо нарѣдъ ся збѣлшае, а для одного священника за богато работы, абы точно выповнити обовязки въ Олифантѣ и Майфилдѣ, отже будемъ ся старати о своего власного священника.

Взявши загально громаду въ Mayfield, Pa., та представляе ся дуже добре. При малѣмъ числѣ людей, заходами О. Обушкевича, Ал. Шлянты и цѣлон рады церковной, сотворила та громада маленьку Русь на чужѣй земли зѣ всѣми еи властивыми прикметами т. е. церковь, школа, читальня, хоръ, спомагаючѣ Братства, Братство тверезости, заложене заходами О. Обушкевича — отъ и цѣла галицка Русь на амер. грунтѣ. Сторону економичну треба безсторонно приписати Ал. Шлянтѣ, котрый незмучено трудивъ ся и трудить ся около добра руской громады въ Mayfield, Pa.

Руска громада въ Mt. Carmel, Pa.

Тогды, коли побудовано першу церковь руску въ Шенандоа, Па., значтъ въ р. 1886 було у насъ лишъ кôлька родинъ русскихъ, та и тогды и мѣсточко наше було дуже мале, котре нынѣ вже числить 12.000 мешканцѣвъ. Якъ зъ усѣхъ мѣсцевостей, такъ и вôдъ насъ и зъ Centralia и зъ Ashland ходили люде за духовными потребами до Шенандоа, а пôзнѣйше до каплницѣ на Excelsior, Pa. Донерва въ роцѣ 1891 13. вересня, коли вже була бôльша купка Русинôвъ, заложено у насъ Братство св. Димитрія, головно за починомъ Михаила Гальковича; касіеромъ выбрано Мих. Адзиму. Въ початкахъ заложения числило Братство всего 12 членôвъ. То Братство можна уважати за пôдвалину парохіи и вже 1892 року положено угольный камѣнь пôдъ церковь, котрого посвящениа довершивъ О. К. Лавришинъ зъ Шенандоа. Вступнїи справы до заложения парохіи довершили Мих. Адзима, Ал. Галабурда. Мих. Гальковичъ, Ив. Дунай, П. Маринякъ и другїи пôдъ проводомъ О. Авг. Лавришина зъ Mahanoy City, Pa. — Лоты пôдъ будову церкви закуплено за суму \$350 вôдъ „Reading Co.“ и почато будову церкви, котру въ 1893 роцѣ довершено. Будова церкви стояла \$4500.

Нѣмъ прїйшовъ до Шамокинъ, Па. О. Ив. Констанкевичъ, обслуговавъ парохію О. К. Лавришинъ, а зъ приходомъ О. Констанкевича въ р. 1893 уважала ся парохія філією парохіи шамокинскои. Черезъ увесъ часъ, ажъ до приходу О. Нестора Дмитрова, котрого Его Ем. Кардиналь Сембратовичъ на двократну просьбу парохіянъ заславъ, завѣдувавъ О. Констанкевичъ парохією. Дня 4. марця 1895 прибувъ О. Н. Дмитровъ и обнявъ парохію. Парохія та вправдѣ нынѣ еще не

дуже численна, однакъ мае будучність зъ причини, що мѣсто Mt. Carmel заповѣдае своимъ положенемъ повный розвѣй. Церковь зъ дуже маленькимъ довгомъ, мае прекраснй ризы церковнй и почала вже будову иконостаса. При церквѣ, въ сали вѣдбувае ся суботна школа, де самъ священникъ учить дѣти читати и писати по руски, якъ такожь засады вѣры христїанскои. На веснѣ 1897 року буде парохїя будовати власный дѣмъ на помешкане священника.

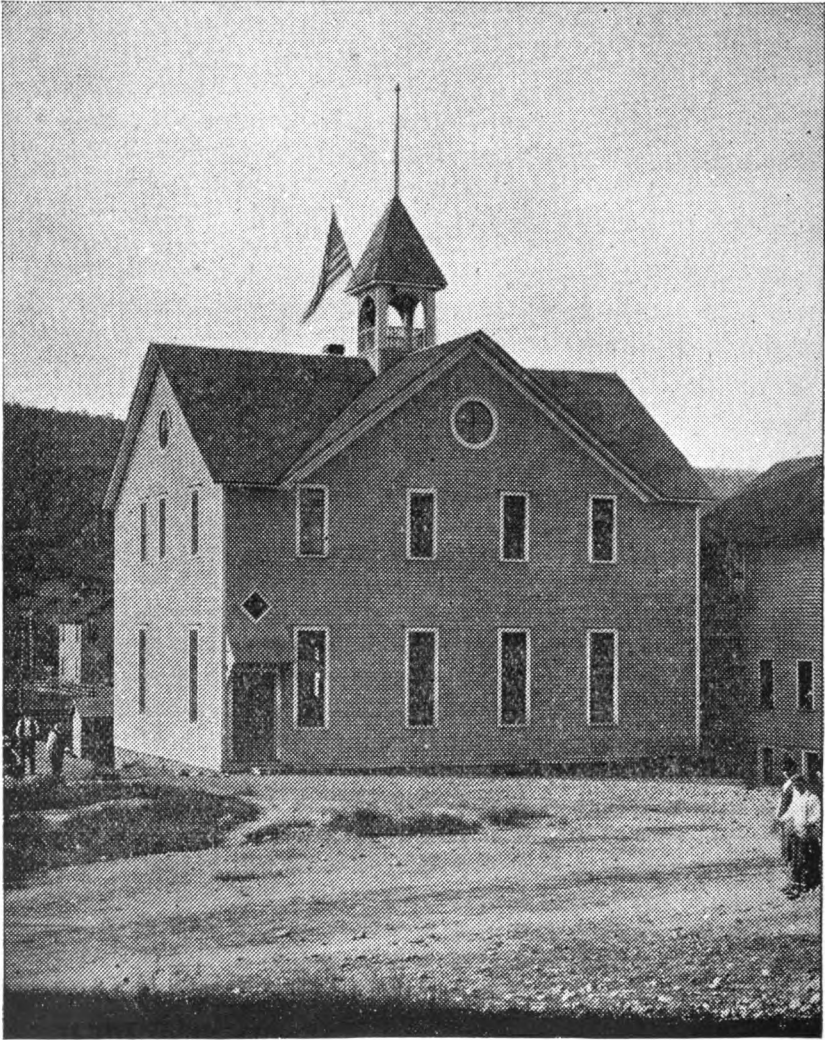
Якъ повыше сказано заложено ту перше Братство св. Димитрія, до котрого зъ початку належали всѣ Русины безъ рѣжницѣ, чи они походять зъ Галичины, чи зъ Угорскои Руси. Вѣдтакъ вчинилась сварка помѣжь проводирями однои и другои партїи и часть Русинѣвъ зъ Угорскои стороны выступила и заложила собѣ въ 1895 р. Братство св. АА. Петра и Павла, котре то Братство належало початково, короткїй часъ до словенского тов. „Пенсильвенїйска Еднота“, але зъ приходомъ свого священника, котрый тогды бувъ и секретаремъ „Союза“, приступили до „Союза“ и нынѣ суть членами „Союза“, якъ и Братство св. Димитрія.

До сей парохїи належать слѣдующїй плеїзы: Centraia, де есть Братство св. О. Николая, котре рѣвножь належить до „Союза“, Paterson, Midwaley и Greenwich. Въ Mt. Carmel, Pa. находить ся друкарня и редакція „Свободы“. Людей, когрі мають свои власности (property) есть 35. На Second str. суть два рускї сторы и одна бучерня. Першїй сторъ, що стоить вже кѣлька лѣтъ есть Онуфрїя Мурдзы и Брата, другїй минувшого року заложеныи компанїчний сторъ пѣдъ управою М. Болтона и Я. Масцюха. Бучерню провадетъ двоухъ молодыхъ хлопцѣвъ: Юстинъ Щипчикъ и Гнать Трохановскїй. Коло лїгайского дїпа есть корчма руска Ал. Галабурды.

Сказавши въ загалѣ, парохїя тутейша мае найкраснїй выгяды на будучність.

Н.

THE
MUSEUM
LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

РУСКА ШКОЛА ВЪ МАЙФИЛДЪ, ПА.

Гр. кат. руска церковь въ Mahanoy City, Pa.

Русины такъ зъ Галичины, якъ и зъ Угорщины почали оселяти ся въ Mahanoy City и на околици, якъ Trenton, Park Place, Delano, Buck Mountain, Morea, S. Nicolas передъ 16—20 роками. Зъ кождымъ рокомъ число людей бѣльше и бѣльше взростало, такъ що нынѣ на тыхъ мѣсцевостяхъ находить ся близько 2000 душъ.

Коли О. Ив. Волянскій прибывъ до Америки, стали тѣ мѣсцевости філією поблизького Шенандоа, де якъ звѣстно поселивъ ся бувъ першій рускій священникъ. Такъ довго, якъ О. Волянскій бувъ въ Америцѣ люде были спокойнѣи, бо спокойно, въ згодѣ и любовѣ могли свои потребности духовнѣи заспокоити. Коли-жъ прійшовъ О. К. Андруховичъ и почали ся приснопамятнѣи шенандорскѣи „гецы“, повстали и ту незгоды и непорозумѣня. Люде зъ Mahanoy City и зъ околицѣи вѣдлучили ся вѣдъ парохіи въ Шенандоа, вынанили галю, де О. Ив. Волянскій повернувши зъ Европы служивъ що-другу недѣлю Сл. Божу. Коли-жъ О. Волянскій вернувъ до краю, О. Т. Обушкевичъ, будучи тогды въ Шамокинѣ повнивъ тѣи самѣи обовязки, ажъ поки прихожане за помочію О. Е. Волкая, на тогды пароха въ Hazleton, Pa. не дѣстали своего сталого священника О. Августива Лавришина зъ епархіи Мукачѣвской въ Угорщинѣ, котрый и по нынѣ есть въ Mahanoy City парохомъ. Зъ приходомъ О. Авг. Лавришина 1891 р. 16. юніа, почалась оргѣнизациа парохіи, на котру тогды складали ся: Mahanoy City, Trenton, Delano, Buck Mountain, New Boston, Morea, Pottsville, Blackwood, Schuylkill Haven и St. Clair.

З-организовавши въ тѣи способѣ парохію, взявъ ся

священникъ при ревнѣй помочи обохъ братѣвъ Смитѣвъ, Павла Свита, Г. Гайдука, М. Мордзинского и Ивана Качмарика и др. до дальшої роботы. Взяли ся они енергично до будовы церкви. Пляць пѣдъ церковь куплено вже за старанемъ О. Т. Обушкевича. Добровѣльнѣй жертвы парохіянъ перейшли суму \$4000, а прочѣ грошѣ \$2500 позичили люде церквѣ безъ проценту. Пѣсля пляну выготовленого за суму 110 дол., поставивъ контракторъ Mr. Charles зъ Kunighan Walle, Pa. церковь за суму \$3325. Внутрѣшнѣй окрасы, якъ олтарь, образы, вѣдкна мальованѣй, дзвоны и т. д. стояли ще бѣльшу суму, вѣдъ самои будовы. Будова церкви почалась 1891 р. 1. септембра, а 15. децембра того самого року була церковь укѣнчена.

Дня 27. децембра 1892 поблагословивъ церковь О. Т. Обушкевичъ при содѣйствію ОО. В. Молчанього зъ Kingston, Pa., Н. Стецовича зъ Wilkes-Barre, Pa., Е. Волкая зъ Hazleton, Pa. и Авг. Лавринпина. Великѣй здвигъ народу, 15 Братствъ, хоръ зъ Олифанту, причинились до звеличаня того церковно-народного торжества. Вѣдтакъ почали щедро складати люде жертвы на иконостасъ и приходскѣй дѣмъ, котрыхъ посвященя довершивъ зновъ О. Т. Обушкевичъ дня 15. августа 1895 року. Прекраснѣй иконостасъ вартости \$2000, дѣмъ приходскѣй — на долинь школа вартости \$3000 — се все добровѣльнѣй жертвы руского народа. Треба еще запрямѣтити, що въ 1892 роцѣ выхиливъ въ Mahanoy City, Pa. органъ „Соединенія“ „Амер. Русскѣй Вѣстникъ“, котрого вѣдтакъ перенесли до Scranton, а въ роцѣ 1896 до New York-y.

Нынѣ парохія въ Mahanoy City есть одною зъ найлѣпше з-организованныхъ парохій, завдяки енергичному священникови и жертволюбивымъ людемъ.

Руска колонія въ Jersey City, N. J.

Руска колонія въ Jersey City, N. J. досить вже стара, если взяти на увагу тоє, що нарѣдъ нашъ ще досить недавно зачавъ до Спол. Державъ Пѣв. Америки емігрувати. Она єсть такожь, можна сказати, найстаршою галицко-рускою колонією, позаякь всѣ другі рускї колонїи въ котрыхъ складъ входять и нашї галицкї люде, мѣстять звичайно въ собѣ бѣльшїй, або меньшїй процентъ угорскихъ Русинѣвъ, за котрыхъ слѣдомъ они пѣшли, — другї-жъ галицко-рускї колонїи повстали доперва пѣзнѣйше. Причина для котрой не въ Пенсильвенїи. головнѣй теperь оселѣ нашїхъ переселенцѣвъ, але тутъ повсталала перша галицко-руска колонія, покажесь зовѣмъ ясною, если зважимо, що въ складъ єи входять выключно люде зъ Галичины. Люде тї бували вже передъ тымъ по свѣту. Ходили они по цѣлѣй Галичинѣ, по Уграхъ, бували и въ Россїи и Нѣмеччинѣ. Неодень зъ нихъ отже мавъ вже бѣльше практичного розуму, и мусѣвъ мати, якъ тї, що по за свое село и повѣтове мѣсточко нѣкуда не рушались, а тымъ самымъ прїйшовши до нового свѣта, знавъ вѣнь скорше собѣ раду дати и не лакомивъ ся на майны, але стававъ до иншой. если не легшой, то въ кождѣмъ разѣ „чистѣйшой“ работы въ фабрицѣ. Докладно подати дату заложеня той колонїи — рѣчь неможлива, то однакъ певно, що въ хвили прибытя О. Волянського до Д. С. мусѣла тутъ бути вже спора купка людей, коли О. Волянскїй, якъ кажуть, носивъ ся зъ замѣромъ въ Jersey City першїу церковь будувати. Якъ звѣстно, замѣръ той змѣнивъ О. Волянскїй въ той спосѣбъ, що побудовавъ церковь въ Шенандоа, Па., котре єсть такъ бы сказати осередкомъ американ-

скої Руси. Мимо того однакъ О. Волянскій не спускавъ зъ ока и джерзи-сітскої кольоніи, але при помочи кѣлькихъ тамошнихъ людей кушивъ пляць пѣдъ церковь. Церковь стоить на розѣ Henry str. и Chesnut Ave. Та на жаль пляць той, хотя въ дуже краснѣмъ положеній мѣсти, за далеко вѣдъ мешкань нашихъ людей. Кромѣ того звѣстна метода О. Волянского записуваня громадскихъ маекѣвъ на себе и на жѣнку, наробили пѣзнѣйше немало лиха и короводѣвъ и коптувала громаду пару сотъ лишнихъ долярѣвъ. На пляцу тѣмъ поставлено пѣзнѣйше каплицю, въ котрѣй такъ О. Волянскій, якъ и О. Андруховичъ, завѣзваній въ разѣ потреби, вѣдправляли богослуженя. Сталыхъ богослужень и сталого священника тогды ще не було. Першимъ сталымъ священникомъ въ Jersey City бувъ доперва О. Григорій Грушка. Прибувъ вѣнъ тамъ передъ Рѣздомъ 1890 року и першимъ его старанемъ було побудувати церковь, бо каплиця въ котрѣй тогды богослуженя вѣдправлялись не могла вже помѣстити всѣхъ людей. Будову церкви розпочато пѣдъ зиму 1891 р., а остаточне укѣнчене еѣ и посвящене вѣдбулось на весну 1892 року въ присутности великого здвигу народа и всѣхъ майже тогданнихъ американско-рускихъ священникѣвъ. О. Гр. Грушка бувъ настоятелемъ тої парохіи ажъ по день 8. марця 1896 р., въ котрѣмъ то дни обнявъ парохію О. Ив. Арданъ.

Церковь въ Jersey City носить имя св. АА. Петра и Павла и не еѣ инкорпорована, або якъ нашій люде кажутъ „записана на бискупа“. Управляє нею священникъ вразъ зъ 12 комитетовыми выбираными щѣ року, на парохіальнѣмъ мѣтингу. Комитетъ той выбирае зъ помѣжъ себе предсѣдателя, секретаря, касіера и другихъ урядникѣвъ.

Крѣмъ церкви мае джерзи-сітска кольонія еще мужеске братство того самого имени, щѣ и церковь, а невдовзѣ мае zorganizоватись братство жѣноче. Брат-

ство зôстало заложене ще 1889 року въ марци, здае ся, за починомъ О. Андруховича. Въ складъ его входить бôльше якъ 80 членôвъ. Цѣлею того братства есть такъ само, якъ и другихъ тутешнихъ братствъ русскихъ: взаимна помôчь въ разѣ хоробы и смеѣрти. Перейшло 800 долярôвъ, котри находятъ ся въ касѣ показываютъ, що каса не стоить дуже свѣтло, причиною того есть незвычайне число хорыхъ и смертей, яке лучило ся въ томъ братствѣ новѣйшими часами.

Школы, кладбища, анѣ дсму парсхіяльного въ Jersey City ще нема, а то за-для великой дорожнѣ, як пануе по всѣхъ великихъ мѣстахъ. Бо накопи въ новоповстаючихъ мѣстахъ пенсильвенскихъ дôставали нашій люде землю за безцѣнѣ, а неразъ и зовсѣмъ за дармо, то тутъ за кожду пядь землѣ треба було солоно заплатити. Кромѣ того звѣстна рѣчь, що далеко легше збирати до купки и организувати людей по малыхъ плейзахъ, якъ въ мѣстахъ великихъ, гдѣ крôмъ розлеглости територіяльной входятъ въ гру ще инші и то найрôжнороднѣйші впливы, за котрыми иде скорша денаціоналізація нашихъ людей и менша вôдзивчивôсть на такій рѣчи впливôвъ тыхъ, а котрыхъ по малыхъ мѣстахъ зовсѣмъ нема. Мимо того есть надѣя, що и джерзи-ситска кольонія не буде стояти на мѣсци, але пôйде впередъ и если не выпередитъ другій свои по-сестры, то певно не зôстане на задѣ...

СМЪХЪ И ПРАВДА.

Въ судѣ. Судія: Ицку! чи видѣвъ ты, якъ Иванъ бивъ Проця?

Ицекъ: Нѣ, того я не видѣвъ.

Судія: А чи видѣвъ ты Ицку, якъ Проць бивъ Ивана?

Ицекъ: И того не видѣвъ-емь.

Судія: Та що-жь до чорта ты видѣвъ?

Ицекъ: Я видѣвъ ино якъ ся они оба били.

Священникъ при сповѣди до Ивана: Памятай же!... Присѣгавъ-есь вѣдъ горѣвки, отже не пій! Обѣцюешъ поправу?

Иванъ: А чому-жь не мавъ бымъ обѣцяти.

По кѣлькохъ дняхъ подыбуе священникъ пяного Ивана; той затачуючи ся на всѣ боки кличе вже зъ далека: Го! го! Егомосць, ничъ зъ того не буде, що мы колись то зъ собою розмовляли...

Селянинъ идучи зъ вилами до сѣна, напавъ его песь, передъ котрымъ боронячи ся, пробивъ го. Властитель пса каже до него: „Чому не боронивъ-есь ся другимъ кѣнцемъ виль?“

Той вѣдповѣдає: Певно зробивъ бымъ тое, якбы песь скакавъ до мене хвостомъ, а не зубами.

— Якъ ся называешъ?

— Берко Тыфусъ.

— Та гдѣжь у чорта знайшовъ-есь таке назвиско?

— То не я такъ называвъ ся, то мое отецъ такъ называло ся. Оно называло ся барзъ паскиднѣ, оно называло ся... тфу... Мендель Холера, то оно подало

письмо до цѣсаря, щобы его краснѣйше названо, и цѣсарь приславъ писане, що оно буде ся называло Мендель Тыфусь, бо то меньша хороба.

Мати умираюча, розпоряджуючи свою послѣдню волю каже до дѣтей: „А памятайте дѣти, що тоту корову, що намъ вкрали торѣкъ, записею на церковь, але якъ бы ся найшла, то буде тобѣ Марино“.

Въ школѣ. Учитель: Въ потѣ чола будешь працювати на хлѣбъ — каже письмо святе. — Но Михась, що то значить?

Михась: То значить, що чоловікъ такъ довго мусить ѣсти хлѣбъ, що ажъ ся спочить.

Кумо! натрѣть-но ноги вашой хорой дитинѣ горѣвкою, то ю заразъ взмоцнить.

— То дивне кумо! Бо мой газда по горѣвцѣ есть завсѣгды дуже слабый въ ногахъ.

Въ судѣ. Судя: Ага! тось ты вытрихомъ вѣдтворивъ дверѣ?

Злодюга: Та чимъ-же мазъ я вѣдтворити, пане судю, коли власне не мавъ я при собѣ ключа.

Въ церкви при слюбѣ.

Священникъ до молодця: Чи маешь добру и непримушену волю тую Олену.....

Молодиця перериваючи священникови кричить: Егѣмсьть! Та по що-жь пытаете ся его о непримушену волю?! Та-жь я маю свой „гавзъ“, корову, двое пацятъ, та й до чотыриста долларѣвъ въ банку, а вѣнъ голый якъ турецкій святой.

Одна баба — двѣ бабы — то вже ярмарокъ; а три бабы то вже вавилоньска вежа.

Въ аптицѣ. — Прошу пана гаптыкаря, дайте менѣ такого порошку, щобы языкъ спухъ.

— Та на що вамъ газдо?

— Та бо моя баба вже тѣлько менѣ своимъ языкомъ ломоче, щѣ хотѣвъ-бымъ бодай на кѣлька дней мати троха спокою.

— Иване! Чись здурѣвъ? Та егомость прійшли тебе сповѣдати, а ты натягнувъ шапку на голову!

— А якжесь ты хтѣла? га? Та чимъ же ся поклоню?

Що то за штука?

Въ театрѣ. Штукмістръ: Покажу вамъ теперь мой гостѣ дуже тяжку штуку: ото перемѣню воду въ вино.

Голосъ зъ кѣнца салѣ: Ей! Та що то менѣ за штука? Та то кождый салонѣста потрафить!

Въ старѣмъ краю (въ Галичинѣ).

— Пане кондукторѣ! А длячого то тренѣ стоить такъ довго?

— Та дивѣть ся, прошу васъ, курка сѣла помѣжь шинами, та чекаемо доки не знесе яйця.

Въ школѣ. Учитель: Слухай Ицку! Приповѣдка говорить, щѣ брехнею цѣлый свѣтъ перейдешъ, але не вернешъ назадѣ.

Ицекъ: Або я дурный вертати? По що вертати? Дурный вертае, мудрый остае!

Новый дѣднчъ.

— Иванке! Бери но заѣзджай!

— Заразъ прошу пана ино запряжу.

— Дѣдѣке въ твое маме! Возьми заѣзджай, а потѣмъ будешъ запрягало.

АМЕРИКАНСКИМЪ БРАТЯМЪ ПОКЛОНЪ.

До васъ я брата шлю вѣтрами,
и синьокрылыми орлами
мѡй поклѡнъ!

Лишь рѡднымъ словомъ дорожѣте,
по руски Богу ся молѣте,
молитва руска щеть, заграда
а ворогамъ смерть и заграда.

До васъ я брѣтя шлю поклоны
сли хмары пустять ся въ вздогоны
й мѡй привѣтъ!

Лишь молю васъ надъ все любѣте
родиму мову, вашй дѣти
учѣтъ по руски щebetати,
и руску думку заспѣвати!

До васъ я брата шлю поклоны
сли ннуть ся зъ моей груди стогны
й мѡй привѣтъ!

Лишь прошу васъ надъ все плекайте
звычай вѡтцевскйй и все дбайте,
щобъ свое лавромъ зеленѣю,
не скло, не вяло, не марнѣло!

Сли туть збиваемъ пугарями,
до васъ я брата шлю думками
мѡй поклѡнъ!

Веселй будьте и здоровй
якъ кучерявый дубъ въ дубровѣ,
якъ той барвѣнокъ процвѣтайте
и братей — насъ не забувайте!

Данило Млака.

Руско-американскій Братства въ Спол. Державахъ Північнихъ Америки.

Зъ заснованемъ першого Братства О. Ив. Волянскимъ въ Шенандоа, подъ покровомъ св. О. Николая дня 18. сѣчня 1885 року, почали нашій люде закладати по всѣхъ колоніяхъ рускихъ, котрыхъ нынѣ вже можъ на сотки числити.

Братство руске въ Америцѣ — се институція потверждена рядомъ, котра має на цѣли боронити свою вѣру, народність и спомогати членовъ на случай хоробы, скалѣченя, займати ся похоронами своихъ братьей и декотрій Братства дають навѣтъ посмертне вдовамъ и сиротамъ.

Братство таке має своій прапсръ, фану американску, зъ котрою можъ брати участь у всѣхъ парадахъ американскихъ. Безъ фаны не вольно Братству въ парадѣ выступати.

Кождый членъ Братства має шапку зъ вѣдзнакою звычайно крестъ на передѣ и пасъ черезъ плечѣ, або вѣдзнаку на грудьохъ. Бувають и такі Братства, що мають цѣлій униформы.

Якъ звѣстно, суть двѣ рускихъ організацій, котрій лучать Братства, немовъ-бы въ одно велике Братство, а се „Союзъ“ и „Соединеніе“.

Братства, котрій до „Союза“ належать суть слѣдующій:

1. SHENANDOAH, PA.

1) Братство св. О. Николая. — Найперше Братство въ Америцѣ. Заложене 18. сѣчня 1885. Оно належало короткій часъ до „Соединенія“ — колижь

выступило — нынѣ цѣле не належить до жадной организаціи, толькo 23 членовъ того Братства належить до „Союза“.

SHAMOKIN, P. A.

2. Братство св. Кирила и Методія. Заложено въ р. 1887, числитъ близько 200 членовъ, зъ котрыхъ 135 належить до „Союза“. То Братство можъ уважати, яко першого, члена оснувателя „Союза“.

OLYRHANT, P. A.

3. Братство св. Іоана Крестителя. Заложено 14. октября 1886, числитъ 147 членовъ и належить до „Союза“ вѣдь 1893 року.

Mt. SARMEI, P. A.

4. Братство св. Димитрія. Заложено въ роцѣ 1891 13. вересня, 12 членовъ було зъ початку. Числитъ днесъ членовъ 75. — Налезало до „Соединенія“, а въ роцѣ 1894 приступило до „Союза“ и до нынѣ до того товариства належить. — Тото Братство причинило ся дуже до побудованя мѣсцевої церкви, а такожь оно було першимъ завязкомъ въ организоваю парохіи.

5. Братство св. АА. Петра и Павла. Заложено въ роцѣ 1894. — По своимъ заложению належало до словенского тов. „Пенсильванійска Еднота“. Въ р. 1896 приступило до „Союза“, де и нынѣ належить.

M S A D O O, P. A.

6. Братство св. Володимира, числигъ членовъ 225. Передъ тымъ належало до „Едноты“, а въ р. 1895 приступило до „Союза“. Есть се найчисленнѣйше Братство зѣ всѣхъ, котри належать до „Союза“ и оно дуже причиною ся до украшеня церкви мѣсцевої.

M A Y F I E L D, P. A.

7. Братство св. Іоана Крестителя. Заложено въ р. 1888. Зъ початку належало до „Уніи“ въ Шенандоа, вѣдтакъ до „Соединенія“, а теперь не нале-

жить до жадной організації — стоять само собою. Всѣхъ членовъ есть 93 — до „Союза“ зъ нихъ належить тѣлько кѣлькохъ.

8. Братство св. Кирила и Методія. Заложене р. 1894 въ апрѣлю, числить членовъ 60, зъ тыхъ до „Союза“ належить 24, а прочіи нѣгде не належать. Кѣлькохъ Русинѣвъ зъ угорскои стороны належить до словенского Братства и до „Едноты“.

J E R S E Y C I T Y, N. J.

9. Братство св. АА. Петра и Павла заложене въ р. 1889 въ мартѣ. Нынѣ числить оно понадъ 80 членовъ, зъ котрыхъ бѣльша половина належить до „Союза“. Тото Братство запомагае своихъ членовъ и на случай смерти. Певна рѣчь, що Братство було и есть пѣдвалиною парохіи, бо всѣ найлѣпшии парохіане належать до Братства. Предсѣдателемъ на сей рѣкъ есть Ем. Шнакъ 168 Cor. Warren & Dudley st., а секретаромъ Юстинъ Криницкій 108 Morris st.

S t. C L A I R, P A.

10. Братство св. О. Николая, заложене въ р. 1895, числить членовъ 45 и вѣдь початку свого заложения належить до „Союза“.

C E N T R A L I A, P A.

11. Братство св. О. Николая, заложене въ р. 1894, числить членовъ 27 и належить до „Союза“. — Та мѣстевѣсть належить до парохіи въ Mt. Carmel, Pa.

P I T T S B U R G, P A.

12. Братство св. О. Николая числить членовъ 64, належало ажъ до недавна до „Соединенія“ теперь належить вѣдь пѣвъ року до „Союза“.

E L M I R A, N. Y.

13. Братство св. Арх. Михаила числить 27 членовъ и належить до „Союза“. Се Братство було

підвалиною до zorganizованя парохіи и будовы церкви.

Крѣмь тыхъ членѡвъ належать до „Союза“ еще члены зъ Rendham, Pa., зъ St: Louis, Mo., зъ Chicago, Ill. и зъ другихъ мѣсцевостій.

Братства, котрѣ належать до „Соединенія“ суть слѣдующі :

14. Братство св. Пророка Илии въ Brooklyn, N. Y. Заложено 22. фебр. 1891. Число членѡвъ 29.
15. Бр. св. О. Николая въ McKeesport, Pa. Заложене 19. януара 1890. Число членѡвъ 108.
16. Бр. Покровы Пресв. Богор. въ Brooklyn, N. Y. Заложене 27. юлія 1894. Число членѡвъ 39.
17. Бр. Покр. Пресв. Богор. въ Mahanoy City, Pa. Заложелось 11. юлія 1890. Число членѡвъ 145.
18. Бр. св. Космы и Даміяна въ Dunmore, Pa. Заложене 29. юлія 1894. Число членѡвъ 46.
19. Бр. св. О. Николая въ Holister, Ohio. Число членѡвъ 43.
20. Бр. св. АА Петра и Павла въ Shenandoah, Pa. Заложене 11. юлія 1894. Число членѡвъ 64.
21. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Wilkes-Barre, Pa. Число членѡвъ 64.
22. Бр. Пресв. Богородицы въ Hazleton, Pa. Число членѡвъ 210.
23. Бр. Пресв. Богородицы въ Scranton, Pa. Число членѡвъ 53.
24. Бр. св. Арх. Михаила въ Passaic, N. J. Число членѡвъ 109.
25. Бр. св. О. Николая въ Streator, Ill. Заложене 22. януара 1893. Число членѡвъ 21.
26. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Pittsburg-Francktown, Pa. Заложене 22. фебр. Число членѡвъ 52.
27. Бр. св. Іосифа въ Pottsville, Pa. Число членѡвъ 55.
28. Бр. св. АА. Петра и Павла въ DeLancey, Pa. Заложене 1. юлія 1891. Число членѡвъ 86.

29. Бр. св. О. Николая въ Rendham, Pa. Число членовъ 76.

30. Бр. св. первомуч. Стефана въ Leisenring, Pa. Заложене 13. марта 1892. Число членовъ 195.

31. Бр. св. Иоана Крестителя въ Lansford, Pa. Заложене 8. апр. 1892. Число членовъ 112.

32. Бр. св. О. Николая въ E. Buffalo, N. Y. Заложене 9. апр. 1892. Число членовъ 10.

33. Бр. Покр. Пресв. Богор. въ Trauger, Pa. Число членовъ 24.

34. Бр. св. О. Николая въ Monarch, Pa. Wash. Co. Число членовъ 57.

35. Бр. св. Иоана Крестителя въ Forest City, Pa. Число членовъ 81.

36. Бр. Пресв. Богор. въ Johnstown, Pa. Число членовъ 83.

37. Бр. св. Иоана Крестителя въ Homestead, Pa. Число членовъ 103.

38. Бр. АА. Петра и Павла въ Yonkers, N. Y. Число членовъ 33.

39. Бр. св. О. Николая въ Glen Lyon, Pa. Число членовъ 41.

40. Бр. Сошествія св. Духа въ Philadelphia, Pa. Число членовъ 20.

41. Бр. св. Арх. Михаила въ Cleveland, Ohio. Число членовъ 18.

42. Бр. св. Арх. Михаила въ Uniontown, Pa. Число членовъ 36.

43. Бр. св. Иоана Крест. въ Sheppton, Pa. Число членовъ 26.

44. Бр. Пресв. Богор. въ Trenton, N. J. Число членовъ 60.

45. Бр. св. Иоана Крест. въ Syracuse, N. Y. Заложене 3. апр. 1895. Число членовъ 23.

46. Бр. св. Володимира въ Alden, Pa. Число членовъ 76.

47. Бр. св. Спаса въ Wilkes-Barre, Pa. Число членовъ 12.

48. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Walston, Pa. Заложене 28. юнія 1891. Число членовъ 23.

49. Бр. Пресв. Богор. въ Ramey, Pa. Число членовъ 38.

50. Бр. св. Иоана Крест. въ Kelley Island, Ohio. Заложене 16. децембра 1894. Число членовъ 36.

51. Бр. св. О. Николая въ New York City. Число членовъ 14.

52. Бр. св. Арх. Михаила въ Phoenixville, Pa. Число членовъ 44.

53. Сестричне Товар. Пресв. Дѣвы Маріи въ New York City. Число членовъ 8.

54. Бр. Покровы Пресв. Богор. въ Chicago, Ill. Число членовъ 23.

55. Бр. св. О. Николая въ DeLancey, Pa. Число членовъ 37.

56. Бр. св. Арх. Михаила въ Dyson, Ohio Число членовъ 19.

57. Бр. св. Креста въ Morrisdale Mines, Pa. Число членовъ 10.

58. Бр. св. Иоана Крест. въ Diamond, Ind. Число членовъ 41.

59. Бр. св. Василия Вел. въ Middleport, Pa. Число членовъ 14.

60. Бр. св. Первомуч. Стефана въ Duryea, Pa. Число членовъ 11.

61. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Mahanoy Plane, Pa. Число членовъ 24.

62. Бр. св. Арх. Михаила въ Olyphant, Pa. Число членовъ 89.

63. Женско-дѣвоче Товар. св. Анны въ Passaic, N. J. Число членовъ 20.

64. Бр. Трехъ Святителей въ Glen Campbell-Urey, Pa. Число членовъ 29.

65. Бр. св. Іоана Крест. въ Pittsburg, Pa. Число членѡвъ 89.

66. Сестричне тов. св. Гелены въ Brooklyn, N. Y. Число членѡвъ 20.

67. Бр. св. Арх. Гавриила въ Perth Amboy, N. J. Число членѡвъ 71.

68. Бр. св. Андрея Первозванного въ Baltimore, Md. Число членѡвъ 16.

69. Бр. св. Іоана Крест. въ Point Marblehead, Ohio. Заложене 22. фебр. 1893. Число членѡвъ 24.

70. Бр. св. Іоана Крест. въ Thurber, Erath Co. Texas. Заложене 15. марта 1895. Число членѡвъ 26.

71. Бр. Благовѣщеня Пресв. Богор. въ Granville, N. Y. Заложене въ роцѣ 1895. Число членѡвъ 12.

72. Бр. св. великомуч. Георгія въ Phoughkeepsie, N. Y. Заложене 4. мая 1893. Число членѡвъ 25.

73. Бр. св. Арх. Михаила въ Sheffield, Pa. Заложене 3. януара 1893. Число членѡвъ 33.

74. Бр. св. Арх. Михаила въ Binghamton, N. Y. Число членѡвъ 29.

75. Бр. Покровы Пресв. Богор. въ Trauger, Pa. Заложене 3. апр. 1895. Число членѡвъ 35.

76. Бр. Пресв. Богородицы въ Mount Olive, Ill. Число членѡвъ 18.

77. Бр. св. великомуч. Георгія въ St. Louis, Mo. Заложене 4. юнія 1893. Число членѡвъ 23.

78. Бр. св. Іоана Крест. въ Whitney, Pa. Заложене 18. юнія 1893. Число членѡвъ 33.

79. Бр. св. Арх. Михаила въ Adelaide, Pa. Заложене 3. новембра 1895. Число членѡвъ 16.

80. Бр. св. Іоана Крестителя въ Pottstown, Pa. Заложене 3. юлія 1893. Число членѡвъ 41.

81. Бр. св. великом. Георгія въ Exeter Borough, Pa. Заложене 25. марта 1893. Число членѡвъ 40.

82. Бр. св. Іоана Крест. въ Cleveland, Ohio. Заложене 5. марта 1893. Число членѡвъ 50.

83. Бр. св. О. Николая въ Hastings, Pa. Число членовъ 50.

84. Бр. св. великом. Георгія въ Minersville, Pa. Заложене 4. мая 1895. Число членовъ 55.

85. Бр. Пресв. Богор. въ Whiting, Ind. Число членовъ 17.

86. Бр. св. Иоана Крест. въ Cartetet, N. J. Число членовъ 30.

87. Бр. св. Арх. Михаила въ New Kensington, Pa. Число членовъ 4.

88. Бр. св. Иоана Крест. въ Oliver, Pa. Заложене 23. юнія 1865. Число членовъ 39.

89. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Mapown, Pa. Заложене 30. юнія 1895. Число членовъ 35.

90. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Lindey, Pa. Число членовъ 35.

91. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Мура, Pa. Число членовъ 49.

92. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Braddock, Pa. Заложене 28. юнія 1895. Число членовъ 102.

93. Бр. св. О. Николая въ Scranton, Pa. Заложене 1. августа 1895. Число членовъ 25.

94. Бр. св. Троици въ South Bend, Ind. Число членовъ 24.

95. Бр. св. Иоана Златоустого въ Danbury, Pa. Число членовъ 19.

96. Бр. св. Михаила въ Logan, O. Число членовъ 24.

97. Бр. св. Стефана въ Passaic, N. J. Число членовъ 18.

98. Женске Товар. св. Анны въ Brooklyn, N. Y. Заложене 5. марта 1896. Число членовъ 20.

99. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Beaver Meadow, Pa. Число членовъ 45.

100. Бр. св. Арх. Михаила въ Pueblo, Colorado. Заложене 16. фебр. 1896. Число членовъ 25.

101. Бр. св. Арх. Михаїла въ Pана, Ill. Число членовъ 9.

102. Бр. св. Арх. Михаїла въ Dunlo, Pa. Число членовъ 21.

103. Бр. св. великом. Георгія въ Graceton, Pa. Заложено 7. мая 1896. Число членовъ 11.

104. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Patten, Pa. Число членовъ 17.

105. Бр. Успенія Пресв. Богор. въ Ganister, Pa. Число членовъ 13.

106. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Yongstown, O. Число членовъ 10.

107. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Latrobe, Pa. Число членовъ 12.

Руско-католицкі священники въ Спол. Державахъ півночнон Америки.

Зъ дієцезій галпцкихъ:

1) О. Теофилъ Обушкевичъ, совѣтникъ консисторіи львовской, парохъ въ Olyphant, Pa. — філія Mayfield, Pa.

2) О. Ив. Копстанкевичъ, зъ правомъ пошеня водзнакъ крилошанськихъ — парохъ въ Shamokin, Pa. адреса: 144 S. Franklin str.

3) О. Несторъ Дмитровъ, парохъ въ Mt. Carmel, Pa. адреса: P. O. Box 13.

4) О. М. Стефановичъ, секретарь „Союза“, парохъ въ S. S. Pittsburg. Pa. адреса: 715 Carson str.

5) О. Ив. Ардапъ, парохъ въ Jersey City, N. J. адреса: 225 Warren str.

Зъ дієцезіи мункачѣвскоя:

6) О. Никифоръ Ханатъ, предсѣдатель тов. священниковъ, парохъ въ Scranton, Pa. адреса: 720 Hickory str.

7) О. Евг. Волкай, парохъ въ New York — адреса: 640. E. 6. str.

8) О. А. Дзубай, парохъ въ New Haven, Pa. Fayette Co. адреса: P. O. Box 11.

9) О. Т. Дамяновичъ, парохъ въ Trenton, N. J. адреса: 903 S. Broad str.

10) О. Корн. Лавришинъ, парохъ въ Shenandoah, Pa.

11) О. Авг. Лавришинъ, секретарь „Соединенія“, парохъ въ Mahanoy City, Pa.

12) О. Евг. Сатала, парохъ въ Passaic. N. J.

13) О. Ив. Грбаръ, парохъ въ Philadelphia, Pa. адреса: 1925 W. Passyunk Ave.

14) О. Вас. Волошинъ, парохъ въ Yonkers, N. Y.

15) О. Г. Дзубай, парохъ въ Johnstown, Pa.

- 16) О. Ст. Яцковичъ, парохъ въ Duquesne, Pa.
- 17) О. Ив. Сабовъ, парохъ въ Lindsey, Pa. Jefferson Co.
- 18) О. Акакій Камъпскій, парохъ въ Hazleton, Pa. адреса: Pine str.
- 19) О. Вікторъ Балогъ парохъ въ Trauger, Pa. Westmoreland Co.
- 20) О. Николай Стецовичъ, парохъ въ Braddock, Pa.
- 21) О. Ник. Шерегели, парохъ въ Streater, Ill. адреса Р. О. В. 1394.
- 22) О. Ник. Иляшевичъ, парохъ въ Wilkes-Barre, Pa. адреса: 310 N. main str.
- 23) О. Др. С. Сабовъ, парохъ въ Cleveland, Ohio, адреса: 85 Rovlings Ave.
- 24) О. Иринеѣ Матацковъ, парохъ въ Ramey, Pa.

Зъ дієцезіи пряшевскої:

- 25) О. К. Гуловичъ, парохъ въ Freeland, Pa.
- 26) О. Вол. Молчанъй „ въ Kingston, Pa.
- 27) О. Ник. Молчанъй „ въ McAdoo, Pa.
- 28) О. В. Мартякъ „ въ Hazleton, Pa.
- 29) О. Г. Мартякъ „ въ Lansford, Pa.

П р и м ѣ т к а: О. Григорій Грушка, бувшій парохъ въ Jersey City, N. J. находитъ ся въ незвѣсній намъ мѣщевости. — О. И. Заклинскій, завѣдатель въ Oldforge, Pa. перейшовъ на православіе, якъ про те доносить „Амер. Правосл. Вѣстникъ“.

Ж И Т Ъ П И С И.

Тарасъ Шевченко.

Найбольшій поетъ малорускій, котрого знае нынѣ вже цѣлый свѣтъ, котрый есть гордостію нашою, родивъ ся въ р 1814 въ селѣ Моринцяхъ, звенигородско-го повѣту, кievской губерніи. Батьки Тараса Григорій и Катерина були крѣпаками, то значитъ невѣдлыками панскими, котрыхъ могли паны пѣсля вподобы, або продати, або промѣняти. Такъ само и Тарасъ бувъ крѣпакомъ. Тараса дали вчити у перше до мѣщанина Губського. По смерти свои матери, а пѣзнійше по смерти батьковѣй, пѣшовъ Тарасъ на науку до „стихарного“ дяка Петра Бугорського и бувъ у него школяромъ и робѣтникомъ. Ту навчивъ ся вѣнъ букваря й псалтири. А бувъ той дякъ великій пѣниця й мало пильнувавъ науки. Вѣдъ Бугорського втѣкъ Тарасъ въ ночи въ мѣсточко Лисянку, до маляра-дiякона. Три днѣ двигавъ Шевченко изъ Тикича на гору ведрами

воду и розтиравъ на залѣзнѡй блясѣ фарбу—мѣдянку. Четвертого дня хлопчина повандровавъ до Стеблева, а потѡмъ прійшовъ въ Тарасѡвку до дячка—„хиромантика“ (ворожбита), котрый, глянувши уважно на лѣву руку Шевченка, заявивъ рѣшучо: „У тебе нема кебеты нѣ—до-чого, ба й нѣ до шевьства, нѣ до бондарьства!“ Тарасъ вернувъ въ рѡдне село и ставъ пастыремъ непорочныхъ стадъ, себ-то пастухомъ громадскихъ овецъ. Вѡдтакъ пѡйшовъ Тарасъ въ службу до попа Григорія Кошицѣ, що бувъ въ Кирилѡвцѣ и бувъ у него креденсовымъ — чиспивъ и притавъ шафу таймывъ ножѣ и видельцѣ. Вѡдси пѡшовъ Тарасъ до маляря въ Хлиннѣвку — а вѡдъ него вхопили его въ службу до пана Павла Василевича Енгельгардта. Зъ тымъ паномъ ѣздивъ Тарасъ по Вильнѣ, Варшавѣ и Петербурзѣ и поєсюды живый и талановитый хлопчина хтѣвъ щось навчити ся, особливо малярскои штуки. Помѣщикъ вѡддавъ его на науку малярства перше до кѡмнатного маляря Лямшѣ, а вѡдтакъ до Ширяева. Ту пѡзнавъ ся Тарасъ зѡ своимъ землякомъ Сошенкомъ, вѡдтакъ зъ Гребѣнкою и зъ Жуковскимъ. Зъ крѣпацтва выкупили Шевченка 22. цвѣтня 1838 р. Вѡдъ того часу ставъ Шевченко свѡбѡднымъ академикомъ штукъ въ Петербурзѣ. Малюючи собѣ на волѣ писавъ Тарасъ вѣршѣ и за тѣ вѣршѣ, що не сподобались урядови россѣйскому, бо тамъ проповѣдалось за волку крепакѡвъ, заслали Тараса на Сибѣрь въ 1847 р. забороняючи ему тамъ писати и малювати. Цѣлыхъ 10 лѣтъ перебувъ поетъ на зимныхъ степахъ Сибири. Але повѣяло троха лагѡднѣйшимъ вѣтромъ по Россѣи. За старанемъ графинѣ Толстои, царъ Александеръ II. давъ ему амнестию. Шевченко приѣхавъ на Украинну 1857 зломаный тяжкою неволею, а ще тлжшою духовою долею. Пѡсля кѡлькохъ лѣтъ житя на Украинѣ и въ Петербурзѣ помѣжъ сердешными прѣятелями, померъ великѣй генѣй на водну пухлину 26. лютого 1861 не

дôждавшись сподôваною волѣ своего народа, которого вонъ цѣлымъ своимъ сердцемъ и великою душною любивъ. Пôсля его заповѣту:

Якъ умру, то поховайте,
Мене на могилѣ,
Середь степу широкого
На Вкраинѣ милôй —

поховано найлѣпшого сына Руси въ Каневѣ, де и нынѣ надъ Днѣпромъ коло Кіева яснѣе крестъ на могилѣ кобзаря-поета.

Александръ Духновичъ.

Найлѣпшимъ сыномъ Угорской Руси есть безперечно Ал. Духновичъ, котрый розбудивъ народный духъ съ темрявѣ мадярщины и церковщины.

Ал. Духновичъ родивъ ся 1803 р. въ селѣ Тополя. Школы гимназіяльнѣй укончивъ въ Кошицяхъ, а теологію въ Унгварѣ 1827. Въ р. 1843 ставъ крилошаниномъ въ Пряшовѣ.

Будучи чоловѣкомъ свѣтлымъ и въ повнѣ образованымъ взявъ ся вонъ за народну просвѣту и першимъ его дѣломъ було се, що выдавъ въ р. 1847 руску „Азбуку“, а въ роцѣ 1850 першій рускій Календарь. Вôдтакъ слѣдуютъ его дальшій творы, мѣжь иншими въ р. 1851 „Поздравленіе Русиновъ“, дальше „Добродѣтель превысшаеъ богатство“, „Маленькая библия зъ картинками“ и т. д.

Если Угорскій Русины мають чимъ повеличати ся, то певно тôлько Ал. Духновичомъ, дальше А. Павловичомъ и еще кôлькама личностями. Слѣдующе поколѣне, заражене не яснымъ москвофільствомъ, церковщиною мертвою, котра дала лекшій приступъ мадярщинѣ, майже нынѣ зникають зъ горизонту народно-русского — а велика, превелика шкода, тажъ Угорска Русь, се найкрасша сторона нашої поневоленои Руси.

Д-рѣ Иванъ Франко

Д-рѣ Иванъ Франко, сучасный найславнѣйшій писатель галицкій родивъ ся въ селѣ Нагуевичѣ, пов. дрогобицкого въ р. 1856. Батько его бувъ доволѣ заможный селянинъ, а до того коваль. На шестомъ роцѣ житя вѣддавъ батько малого Ивана до школы. до сусѣдного села Ясеницѣ Сѣльной. По двоухъ рокахъ перейшовъ Франко до школы, до Дрогобыча. До гимназїи перейшовъ въ р. 1868. Въ 1875 роцѣ выдержавъ Франко матуру и вступивъ у Львовѣ на университетъ. Въ томъ часѣ, майже три роки бравъ Франко участь въ редакваню „Друга“, де була помѣщена его повѣсть фантастична: „Петрїѣ и Добуцуки“. Колижь зъявила ся „Днѣстрянка“, помѣстивъ тамъ Франко свою „Лешишину челядь“, „Два товаришѣ“ и др. Въ р. 1877 арентовали его и засудили за тайнї товариства и соціализмъ, хотъ вѣнъ тогды про соціализмъ мало мавъ понятїя, а про тайнї товариства и не вѣдавъ. Выйшовши по девятьохъ мѣсяцяхъ зъ тяжкой тюрмы, зъ котрой вынѣсь богато записокъ, опинивъ ся Франко чужимъ середъ нашихъ сердечныхъ народовцѣвъ. Народовцѣ выкинули его зъ „Прозвѣты“, не позволили ему ходити на „Бесѣду“, а знакомї и давнѣйшї прїятелѣ оминали, якъ якого бродягу. Та не заснувъ великїй духъ. Вразъ зъ М. Павликомъ почавъ выдавати „Громадськїй Другъ“, „Дзвїнъ“ и „Молотъ“ въ роцѣ 1878. За-для браку мѣсяца скажемо лишъ загально, що нынѣ д-рѣ Иванъ Франко стоить майже одинокою силою духовою середъ зледачѣлої суспѣльности Рутенской въ Галичинѣ. Его творы літературнї, высокой вартости, перекладають ся на вѣс европейскїй языкы, и вѣнъ ставъ тымъ ученымъ чоловѣкомъ, за помощю котрого дѣзнала ся Европа, що нарѣдъ рускїй въ Галичинѣ, то анѣ слугою Поляковъ, анѣ причепкою Москвы.

ПРИСТУПАЙТЕ ДО „СОЮЗА“!

„Рускій Пародный Союзъ“ въ Америкѣ.

Товариство наше пріймае каждого честного Русина въ Америкѣ, якъ такожь кожду честну Русинку.

Если ты чоловѣче дбаешь про себе, дбаешь про свою жѣнку, про свои дѣти — если ты хочешь заховати свое имя руске ту на чужой земли, вступи всей часъ до „Союза“, а въ разѣ твои смерти дѣстане твоя жѣнка, твои дѣти, або на кого ты свое посмертне запишешь \$500. Умре тобѣ борони Боже жѣнка, дѣстанешъ \$250, зѣстанешъ ты скалѣченный, дѣстанешъ \$250 — а якъ-бысь цѣлкомъ до працѣ бувъ нездѣбный \$500.

Сѣдай и пиши до секретаря

Rev. N. Stefanovicz, 715 Carson str.

S. S. Pittsburg, Pa.,

а дѣстанешъ докладнѣ вѣдомости.

Приступайте до „Союза“!

ЗАМОВЛЯЙТЕ „СВОБОДУ“.

Одинока руска газета въ Америцѣ, выходить въ Mt. Carmel, Pa. — „СВОБОДА“ (LIBERTY) P. O. Box 13. Telephone No. 482.

Въ той газетѣ вычитаете и за политику американску и довѣдаете ся, що дѣе ся въ старомъ краю, и навчите ся якъ жити, щобъ бути людьми, щобъ другіи, чужіи люде зъ насъ не смѣяли ся. Въ „Свободѣ“ суть новѣсти поучаючіи, забавніи и смѣшніи. Довѣдаете ся зъ нею и про роботу на рожныхъ плейзахъ, таіи довѣдаете ся про наше тов. „Союзъ“, и про другіи цѣкавіи рѣчи.

Только 2 дол. на рокъ за „Свободу“.

Що тыжня одна велика, цѣкава и поучаюча газета. Адреса:

„SVOBODA“

PRINTING OFFICE

— P. O. Box 13. —

Mt. Carmel, Pa.

Читайте „Свободу“!

ИВАНЪ ГЛОВА
JOHN GLOWA
EXCELSIOR, PA.

Предсѣдатель „Союза“, почтмайстеръ — менажеръ великаго компанічнаго стору въ Shamokin, Pa. и заряджуе его філією въ Excelsior, Pa.

Продае шіфкарты на всѣ лінії корабельни по найдешевшихъ цѣнахъ, а на добрый корабль. Посылае грошѣ до всѣхъ частей свѣта, таньо и ретельно.

Впрочѣмъ Глову каждый знае — вонъ не потребуе нѣчіеи хвальбы. Его хвалятъ самы честни его поступки.

Ю Р К О Х И Л Я К Ъ
GEORGE CHYLAK
OLYPHANT, PA.

Касієрь „Союза“ — менажеръ компанічного стору въ Олифантѣ, котрый заложенный въ роцѣ 1887. Продае всякі товары, які тѣлько до житя потрібні. Довголѣтна честна его праця вже нынѣ виробила ему взяте и поважане у людей. Такожъ продае піфкарты до всѣхъ портѣвъ европейскихъ и засылає грошѣ по цѣлѣмъ свѣтѣ дуже солідно, таньо и скоро.

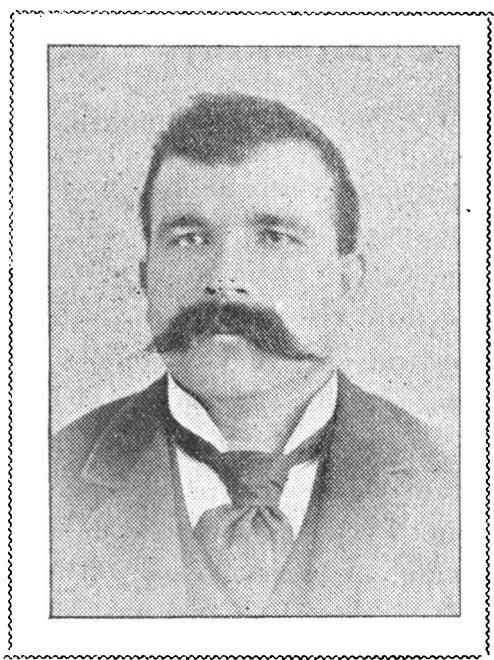
Вже то Юрко знаный зъ того, що честно свои дѣла провадить, бо инакше не бувъ бы касієромъ „Союза“ — тай и не любили бы его Олифантцѣ такъ, якъ любять.

ТЕОДОСІЙ ТАЛПАШЬ
THEODOR TALPASZ

РУСКИЙ ГЕСТАВРАТОРЪ и ГОТЕЛЬНИЧІЙ

246 Pearl str. — Shamokin, Pa.

Старый то нашъ знакомый. Готель заложивъ ще въ р. 1892. Готель порядный, чистый. Пиво здорове, добре. Склянки великій и малій, по́сля вподобы. Віска червона, бѣла, яку хто хоче дѣстане. Перекуска смачна, здорова. Услуга чемна и ретельна. Каждый знае старого Талпаца, то и нема що его хвалити.

ВЕЛИКІЙ КОМПАНИЧНЫЙ СТОРЪ
Russian Mercantile Co. Ltd.

— ВЪ —

Shamokin, Pa.

327 Shamokin, str.

Наибольшій рускій компанічний сторъ въ Америкѣ. Заложеныи ще въ роцѣ 1889 а теперь побольшенный, украшеный и на ново урядженый. Новый дѡмъ великій, красныи, котрый компанія купила 1896 року за \$18.000 показуе, що може компанічна работа. — Всѣ разумныи Русины належать до той компаніи, купують зѡ своего власного стору значить, спмагають самыхъ себе. — Мѣсячно обертае стої въ сумою \$2000. Заряджають нимъ

Стефанъ Мурдза

— И —

Теодоръ Федько

РУСКІЙ ГОТЕЛЬ RUSSIAN HOUSE

* — Olyphant, Pa. — *

Первоизрядный готель, недалеко руской церкви, де можна достати добрий напой, лѣкеры; кминкова, яловцева, житна, румь, вина каліфорнійскій, пива найлѣпшого сорта и т. ин. Зайди, переконай ся!

Подорожній могутъ знайти выгѣдне помешканс; услуга щиро-руска — при томъ есть галя, въ котрой весѣля, забавы и митинги водбувають ся.

Русины памятайте — свой до своего — вонъ зъ жидами!

Справляеннь весѣля, або крестины, — хочешъ забавити ся — йди до своего. — Памятай!

Рускій готель
COR. JONES AND RIVER STR.

Olyphant, Pa.

ОНУФРІЙ МУРДЗА И БРАТЪ

{ O. Murdza and Bro's }

Mt. CARMEL, PA.

Сторъ великій, запогребовуе бѳлшуду по-
ловину Русинѳвъ такъ въ Mt. Carmel,
якъ и на околици — особливо на
Paterson. Кождый вдоволеный,
бо дѳстает добрый товары,
таньѳ и въ часъ. —
Нѳкого не
зѳдре, бо свѳй чоло-
вѳкъ, Русинъ, христїанинъ:
Посылате такожь грошѳ до Ев-
ропы по низькихъ цѳнахъ, а скоро
и безпечно. — Вже то Мурдзѳвъ всѳ
знають и безъ хвальбы.

Е Ф Р Е М Ъ Л У Ч К О В Е Ц Ъ

Efrem Luczkowec

Ш А М О К І N, P A.

Готель свѣй власный, красно урядженый, чистенько и свѣжо. Пиво нѣмецке и американске. Вина французкй, угорскй, нѣмецкй и каліфорнѣйскй. Вѣска найлѣпша, що нѣгде такой не дѣстанешъ.

Хтожь не знае нашего брага Ефрема? Всѣ знаютъ, любятъ и водвѣдуютъ — а якъ-бы еще якій гриноръ его не знавъ, то най зайде на ул. East Independence, near Vine str., а тамъ знайде

Ефрема Лучковця.

А Л Е К С І Й Ш Л Я Н Т А

Alex. Shlanta

FINE GROCERS, DRY GOODS, BOOTS & SHUES and GENERAL MERCHANDISE
MAYFIELD, PA.

Продає всѣ віктуалы по найнижшій цѣнѣ. Продає убрания чи то святочній, чи робѣтній. Черевики, чоботы, убрания майнерскій.

Сѣно, овесь, кукурудзу и другі рѣчи, чи то для людей, чи для худобы.

Посылає грошѣ до краю по дуже низькѣй цѣнѣ беспечно и черезъ найлѣпшій банки.

Люде не ходѣть, не волочѣть ся по жидахъ. Свѣй до свого. Всѣ за одного, а оденъ за всѣхъ!

Г. САВУЛЯКЪ

H. Sawulak

22 West Centre str.

SHENANDOAN, PA.

(коло телеграфічного офісу.)

Має красно уряджений готель, а веѣ нап'и здоровій и свѣжій. Услужить кождому чемно, а въ бѣдѣ поратуете. Кождый Русинъ зъ Шенандоа знае добре Савуляка, бо хтожь-бы не знавъ честного и доброго чоловѣка?

До него люде зайдѣть нап'ити ся — вонъ зъ жидами!

АВАКУМЪ ГАВРАНЪ

CARBONDALLE, PA.

Одинокій рускій сторъ на цѣлый плейзъ. Продае веѣ рѣчи потрібнїи до житя по дешевыхъ цѣнахъ. Всео у него сироваджуване зъ найлѣпшихъ и зъ найпершихъ складовъ.

Люде нашїи повинни покинути вже разъ жидовъ и чужихъ людей, а горнути ся до своего Авакума, такъ якъ до власного брата, або кума!

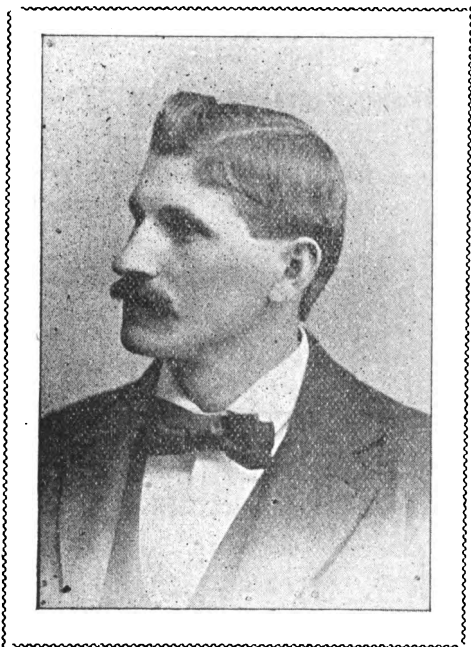

А Л Е К С І Й Г А Л А Б У Р Д А

Alexy Halaburda

MT. CARMEL, PA.

Коло лігайского діпа, есть въ Mt. Carmel готель Богдана Хмельницкого. Правда, небѣщикъ Богданъ тамъ вже не заходить, але якъ бы живъ, то певно бы зѣ своими хоробрими козаками зайшовъ выпити чарку. За те все Русины, потомки козаковъ выпивають тамъ добре пиво, віску, вино темперъ и всякй другй ласощь. Готель чистенькій, услуга чемна, закуска смачна; певно въ цѣлой Америцѣ нема другого такого порядного, руского готелю.

РУСКІЙ ГОТЕЛЬ

✱ ЮРІЯ СИНЯВЫ ✱

Олифантъ, Па.

Если чувствуешь себя ослабленный, зайді до Ю. Синявы, а вѣнь тебе покрѣ-
пить свѣжимъ пивомъ.

Хочешь повозки на весѣля, або
похоронъ то у него дѣстанешъ. Вѣнь
есть щирый Русинъ, тому повинни
свого, а не чужого спомогати.

Адресъ:

Юрій Синява

River str. **Olyphant, Pa.**

Г А В Р І Й Л Ъ М А Л И Н Я К Ъ

H. MALINIAK

ГУРТОВНЫЙ СКЛАДЪ
(Wholsale)

20 Market str. — SHAMOKIN, PA.

Мае завсѣгды на складѣ свѣже добре
пиво въ великихъ и малыхъ бочѡвкахъ зъ
найлучшихъ броварѡвъ, горѣвки (whiskey)
и лѣкеры найлѣпшого гѣтунку.

Братя! Замавляйте у своего!

LAUER BREWING CO.

въ READING, PA

ЗАЛОЖЕННЫЙ 1866 року. — Вырабляе
25.000 бочокъ мѣсячно.

Пиво одного зъ наибольшихъ броваровъ въ Pennsylvania „LAUER BREWING CO.“ есть вольне вѣдь всякихъ примѣнокъ, и для того есть найздоровнимъ. Завѣды одной и той самой доброты и приѣмного смаку и есть споряджане подъ зарядомъ одного зъ найздѣбнѣйшихъ и досвѣдченыхъ пивоваровъ.

Вырабляе въ найлѣпшомъ гатунку Porter and Lager Beer, Stock Ale, Old Brown Stout and Porter in Vaults.

Салъонѣсты и приватнѣй родины повиннѣй замавляти пиво лишень въ броварѣ:

Lauer Brewing Co.

READING, PA.

М И К И Т А Т Ы Л Я В С К І Й

Nikita Tylawski

— УТРИМУЕ ГОТЕЛЬ НА —

Delaware str.,

недалеко Брехи званою „Grassy Island“.

Тамъ можна забесе свѣжого напитку достати —

Олифантъ, Па.

Т Е О Д О Р Ъ В А Х Н А

THEODOR WACHNA

УТРИМУЕ ГОТЕЛЬ НЕ ДАЛЕКО РУСКОЙ ЦЕРКВИ

ВЪ MAYFIELD, PA.

За барою мае завсѣгды свѣже пиво и другіи здоровіи напитки. Мае такожь галю на забавы.

Хто хоче выпити що доброго, хто хоче забавити ся честно и по люцки, хто хоче вечеромъ здыбати ся зѣ своїми добрыми кумами и пріятелями най просто йде до Вахны, а не пожалуе!

ПЕРВОРЯДНА РУСКА БУЧЕРНЯ
КУЗМЫ СВАЛЫ
Cosma Swallow
OLYPHANT, PA.

Хвальба сорочки не дасть. але що добре, то само ся хвалить. Не оденъ певно ся запытае, де той Кузма тое мясо подѣвае? На тое самі бы люде тое водповѣли, що у него беруть. Але если возьмемо на увагу, що ту кôлька тысячъ людей бывае — а се есть одинокка руска бучерня въ цѣлôй околици.

Для бôльшой выгоды людемъ мешкаючимъ по-за мѣстомъ привозить до дому.

Шинки свѣжй и вудженй, краевй ковбасы, сальцесоны, говедину, солонину, телятину и баранину — а все чисте и свѣже.

Русины до своего! Мешкае недалеко руской церкви River str. — ОЛИФАНТЬ, ПА.

Й О С И Ф Ъ К О В А Л Ъ

Joseph Kowal

401 W. Centre str.

SHENANDOAH, — PA.

Близько рускои церкви мае готель и гросерню. Пиво, віска, темперъ и другій нанитки все свѣжй, добрй п здоровй.

Въ гросерни можь дѳстати всего, що до жита потрѣбно

Кождый въ Шенандоа знае добре Коваля, тожь и все Русины до него радо ходять.

 С В ѐ Й Д О С В О Г О !

РУСКІЙ ШВЕЦЬ

Швецъ знае свое шевство — до кравецтва не мѣшаеь, але свого ремесла пильнуе. А знайте то, що коваль черевикѳвъ не шіе.

Хочешь добре, мѳцне, выгѳдне обуве носити, то мусишь руского шевця о то попросити.

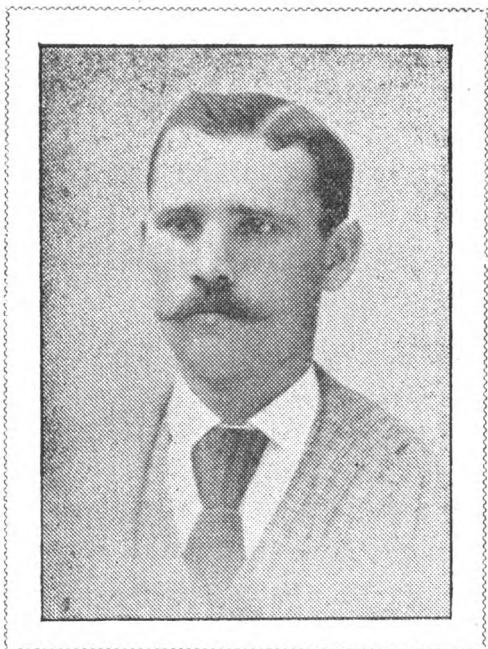
Найлѳпшй швецъ на тѳй околици, недалеко рускои церкви на **River** улици

Игнатій Березѳкъ

ОЛИФАНТЬ, ПА.

Ю Р І Й Ч И Ц У Р А
GEORGE CICURA

MAYFIELD, PA.

Першій готель, дуже добре уряджений. У нег
можь все дѣстати танше, якъ де инде. Має такожь
галю на забавы, весѣля и т. д.

Можна дѣстати завсѣгды дуже смачно, по старо-
краєвому приряджений обѣдъ. Такожь можь у него
заношовати.

Словомъ: у Юрія можь дѣстати всего, що чоло-
вѣкъ потребує. Можь забавитись и розвеселитись по
тяжкѣй роботѣ, у кого?

У Юрія Чицуры.

ПЕТРО СЕРАФИНЪ

PETER SERAFIN

424 Shamokin str.

РУСКІЙ ГОТЕЛЬ.

ВЪ **Shamokin, Pa.**

Має пиво, віску и всякіи другіи здоровіи напитки. Готель чистенькій, услуга порядна, честна и солідна.

На великій, головній улиці его готель, недалеко пляцу, котрый купили парафіяне на церквѣ руску. Въ цѣломъ мѣстѣ нема такого веселого готелю, якъ Петра Серафина. Хочешъ забавити ся, іди до Петра, бо въ него есть „pool table“, — хочешъ покрѣпити свои силы вѣдвѣдай Петра, хочешъ добру вечеру зѣсти, іди до Петра.

Вже часъ покинути чужихъ, а себе самыхъ спомагати! Русины шамокінскіи, чи все будемо волочити ся по чужихъ готеляхъ?

Ю ЛІАНЬ КОПЫСТЯНЬСКІЙ

Julian Kopyscianski

— 420 W. Pine str. —

SHAMOKIN, PA.

ПЕРВОРЯДНЫЙ САЛЬОНЪ РУСКІЙ.

Найлучшій напитки можна ту дѣстати,
якъ: пиво на склянки и бутельки, вина
розмаитого гатунку, горѣвки досконалі,
цигара дуже добрі.

Спѣшѣть Братя Русины до своего брат-
чика Юлька, а будете певно задоволені,
бо вѣнъ честный нашъ братъ, тожъ и до
свого, але тѣлько до своего годить ся хо-
дити, а не по чужихъ готеляхъ куты вы-
терати.

Ф И Л И П Ъ   Г О Г О Ц Ъ

FILIP GOGOC

CARBONDALE, PA.

Мае въ власнѡмъ гавзѣ готель, де можь дѡстати завсѣгды добре пиво и всякй иншй здоровй напитоккы якъ чиста виска, темперъ, всякого рода вина, перекуски дуже смачнй и здоровй. Такожъ мае обширну галю на забавы и мѣтингы.

Хто хоче забавити ся и доброго щось напити ся — най зайде до Филипа, а певно не пожалуе.

ПО НАЙЛЪПШЙ И НАЙ
ТАНЪШЙ ГОТОВЙ УБРА-
НЯ, ЯКЪ ТАКОЖЪ ПО
УБРАНЯ РОБЛЕНЙ НА
ЗАМОВЛЕНЪЕ УДАВАЙТЕ
СЯ ДО:

JOS. WOLF

703 Shamokin str.

Shamokin, Pa.

F. MISSLER & KRIMMERT

Б а н к ъ

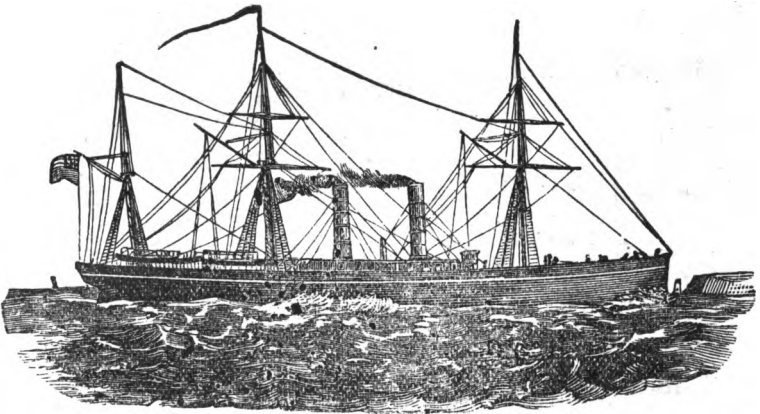
И ПРОДАЖА КАРТЪ КОРАБЕЛЬНЫХЪ

106 West st. (CENTRAL BUILDING)

NEW YORK

напротивъ двѣрца колѣи:

PENNSYLVANIA R. R., CENTRAL R. R. of NEW JERSEY, LEHIGH VALLEY R. R.
ERIE R. R. and WEST SHORE R. R.

До сей фірмы треба удавати ся по карты корабельнїи (шіфкарты) до Европы и зъ вѣдтѣмъ.

Посылки грошей до старого краю, инкассоване спадщини и довгѣвъ. Вымѣны грошей и т. д. Та фірма вырабляє повномочїя и пашпорты Сполуч. Державъ въ якъ найкоротшїомъ часѣ.

Всякїи замовленя выготовляє точно, скоро, ретельно и певно.

**Урядники „Руского Народ. Союза“ на рѣкъ 1896-1897
суть слѣдующі:**

Предсѣдатель: Иванъ Глова, Excelsior, Pa.
Мѣстопресѣдатель: Алексей Курыла, Elmira, N. Y.
Секретарь: О. М. Стефановичъ, 715 Carson str.
S. S. Pittsburg, Pa.
Касіеръ: Юрій Хилякъ, Olyphant, Pa.

В ы д ѣ л о в ы :

О. Т. (бушкевичъ) — Olyphant, Pa.
О. Ив. Констанкевичъ — Shamokin, Pa.
О. Ив. Арданъ — — Jersey City, N. J.
Т. Талпашъ — — Shamokin, Pa.
Василь Криницкій — Jersey City, N. J.
Дмитро Капѣтула — McAdoo, Pa.

З а с т у п н и к и :

Гукъ Григорій — — Mt. Carmel, Pa.
Коваль Йосифъ — — Shenandoah, Pa.
Хилякъ Теодоръ — — St. Clair, Pa.
Руданичъ Яковъ — — Edwardsdale, Pa.
Дунай Иванъ — — Mt. Carmel, Pa.

К о н т р о л ь н а к о м и с і я :

О. Н. Дмитрѣвъ — — Mt. Carmel, Pa.
Алексій Шлянта — — Mayfield, Pa.
Кость Кобанъ — — Olyphant, Pa.

З а с т у п н и к ѣ :

Демчко Мойсей — — Shamokin, Pa.

54

SEP 3 1929

